

REI HERBARIAE
HISTORIA.

TOM. I.

1

REI HERBARIJ
HISTORIA

In
tia
rum
dis
ven
tin
par

rin
far
vel
reg
ter
vit
mo
eac
car
qu
co
qu
un

LIBER I.

PRIMA

REI HERBARIAE RUDIMENTA.

In duas naturaliter disciplinas rei herbariae scientia diducitur: quarum altera complectitur formarum variarum differentias, specierum generumque distributionem systematisque cognitionem, altera vero versatur in plantarum fabrica exponenda partiumque usu investigando. Illa, historiae naturalis pars; haec potissimum ad physiologiam refertur.

Quodsi in utriusque disciplinae historiam inquirimus, aetate prior physiologia plantarum necessario esse debet. Pristinum enim hominum genus vel patriae terrae hactenus adhaesit, ut remotarum regionum natura ac corpora naturalia eos plane laterent; vel, dum pervagarentur etiam alias terras, vitae tamen sustentandae ac quotidianorum solummodo emolumentorum curam habuerunt. Gentes eae *αὐτόχθονες* fructus sine dubio horaeos sylvarum camporumque pascuorum gramina cognoverunt, quum victum praeberebant quotidianum. Ea vero cognitio, e solo adspectu proficiscens, notas haudquaquam characteristicas complectebatur, neque unquam disciplina tradi poterat.

Communis ea intelligentia ad solum usum quotidianum intenta ad scientiae dignitatem evehi nequaquam poterat, nisi liberalior naturae adspectus meditationi ansam praeberet. Quod nostris demum temporibus factum est, quum rei herbariae disciplina, a vili illo quotidiani usus respectu libera, maiori studio agitari coepit et nobiliori.

Neque reticenda est alia caussa impediti apud praefatas gentes huius studii, mirabilium nimirum amor, quo irretitos videmus homines literarum rudes atque ab animi cultu alienos. Capitur omnis infantia generis humani adeo miraculorum studio, ut nusquam caussas naturales, sed divinam ubique efficaciam, nexum nusquam naturae operam, sed mira ubique quaerat ac incredibilia. Mutationes specierum, ortus plantarum ex animalibus, animalis ipsa vegetabilium indoles infantili humani generis aetate creduntur et defenduntur.

Historicam plantarum cognitionem aetate antecellere physiologia necessario debet. Protinus enim ut in caussas rerum naturalium inquiri coepisset, plantarum etiam, hominibus quotidie obviarum, ortus hominum mentes excitavit. Ortum autem vegetabilium earumque naturam infantilis illa aetas, comparatis semper animalibus, ex iisdem fere fontibus deduxit. Inertia enim humano generi eo carior, quo rudius est: inexplicabilia fugit, faciliorem ubique expositionem in viribus divinis

et animatis petit, quas mythologia iam suppeditat; abhorret autem ab operosa illa et difficillima singularum rerum inquisitione, e qua verum proficiscitur ratiocinium. Inde exponendus est arctissimus ille nexus mythicae theogoniae et physiologiae, quam priscum philosophorum genus protulit.

Ante autem, quam haec ulterius peruestigemus, necessarium arbitramur in antiquissimis literarum et artium monumentis plantarum vestigia persequi, ut eo melius pateat, quantus fuerit antiquarum cognitionum ambitus, ac quales imprimis plantae ab antiquitate fuerint aestimatae. Omne quidem id disputationis genus difficultates plurimas habet, tum quod remotissima illa tempora sunt, tum quod regiones eae, quas prisca mortalium gens incolebat, haud satis etiamnum peruestigatae sunt, tum denique, quod plantae ab auctoribus antiquissimis obiter duntaxat et quasi aliud agatur, nominari solent. Regiones orientales, quas generis humani vocaveris incunabula, a *Rauwolfio*, *Belonio*, *Buxbaumio*, *Tournefortio*, *Hasselquistio*, *Forskoleo*, *Billardero* et *Sibthorpio* peragratae, plantarum feracissimae, plurimum videntur saeculorum labores requirere, priusquam tota antiquitas sufficenter illustrata fuerit.

Ol. Celsii et *Claud. Salmasii* studia, dignissima quidem, non possunt tamen non desiderium excitare ulteriorum inquisitionum.

FLORA BIBLICA.

Tum *Wettii* tum *Vateri* nuperrimis disputationibus antiquissima aetas variorum capitum biblicorum tantum abest ut penitus negetur, ut potius adfirmari etiamnum debeat, Mosaicorum librorum nonnulla loca aetate omnino priora ceteris omnibus humani generis monumentis esse: licet adspersa sint plurima e feriore, praesertim regum Israeliticorum aetate.

Gens, cuius antiquissima literarum monumenta hic percontamur, e Perside orientali, s. Arachosia (quae ab oriente Candaharam contingit, septentrionali sui parte Bactrianae contermina) aut Caschmirae vallibus, ut *Herdero* placuit et *Hartmanno*, in Mesopotamiam, dein in Palaestinam migravit, unde in Aegyptum ducta, saeculis quinque elapsis demum Palaestinam iterum habitavit. Sub potentissimo eius gentis rege, Salomone, vicinae Tyri exemplo incitatum commerciorum et navigationum studium effloruit, ut naves Salomonis cum tyricis oras maris rubri et persici sinus ipsasque maris indici insulas appellerent. Ex eo inde tempore plantarum et aromatum, quae in India orientali proveniunt, cognitio ad eam gentem transivit. Quum tandem fato acciderit, ut regnum Israeliticum a Mediae, Babyloniae et Assy-

riae regibus everteretur, captivaeque tribus in contumelioso exilio per ducentos fere annos degere deberent, divitiarum, quas India fert et Persia, cognitionem haurire facile potuerunt.

Sequentem libet indicem plantarum biblicarum exhibere, qui, systema Linnaeanum sequens, probabilibus ut plurimum coniecturis nititur.

Olea europaea (תאנה) ex antiquissimis est, quae in diluvio Noae iam memoratur (*Genes.* 8, 11.) Eius feracitas ac optimus proventus in terra promissionis maxime celebratur (*Deut.* 6, 11. 28, 40.). Id *Theophrasti* (*hist.* 1, 18.) testimonio confirmatur, qui oleam maxime syriacam praedicat.

Crocus sativus (קרוסום) per totum Orientem sponte crescens, ob odorem (*Cant.* 4, 14.) suavem laudatur, sicut et Homeridae eum (*hymn. in Pan.* 25.) cum hyacintho simul nominant.

Cyperus Papyrus (ספוס) in limo Nili et Euphratis proveniens, saepius laudatur in pristinis iis libris. Bildadus apud Iobem (8, 11.) quaerit, possitue Papyrus crescere absque limo? Et obscuro illo loco (*Eesai.* 18, 2.) navigia e papyro fabricata citantur, quorum antiqui omnes, maxime *Theophrastus* (*hist.* 4, 9.) meminerunt.

Arundo vulgaris, modo ארונה modo ספוס dicta, haud facile determinatur. Complectitur autem gramina et cyperoideas, quae in Nilo, mari rubro et Syriae fluminibus crescunt: nimirum *Cyperum*

niloticum, longum et fastigiatum; Scirpium articulatum et maritimum; Arundinem Donacem; Saccharum cylindricum Vahl., biflorum Forsk., Andropogonem arundinaceum Schrad., annulatum Forsk.

Andropogon Nardus (נרד) gramen radice fragrantissima, cuius solummodo *Cant.* 1, 14. 4, 13. mentio fit. *Ionesius* quidem (*Transact. of the Soc. of Bengal*, 2. p. 405.) probare studet, *Valerianae Spicae Vahl.* radicem Nardum veterum exhibere. Perperam autem id fieri, patet e *Dioscoridis* (1, 6.) *Avicennae* (lib. 2, 225.) maxime vero ex *Abu'l Fadli* (*Cels. hierob.* 2, 3.) descriptione, qui gramen esse Nardum, discrete aiunt. Copiosissime autem provenit ea planta in Gedrosiae provincia, hodie Mekran dicta, quae Indico oceano contermina, a septentrione Turan contingit: ubi Alexandri exercitus tanta abundantia eam deprehendi, ut pedibus calcata aërem fragrantia impleret (*Arrian. exped. Alex.* 6, 22.). Naves punicae, *Arriano* eodem teste, inde Nardum advehebant, quo factum est, ut et Salomonis tempore gens Israëlitica eam obtineret.

Frumentorum species, in s. scriptis obvia, sunt *Hordeum vulgare* (חֲרָדָה), antiquissimum frumentum (*Plin.* 18, 7.), quod sponte sua crescere ad flumen Araxen (Kur) in Phaetacaria (Georgiae parte orientali) testatur *Moses Cho-*

renensis (geogr. p. 560.) Hordeum nudum sponte nasci in Balascham, provincia Indiae maxime boreali *Marcus Paulus* saec. XIII. vidit. (*Ramusio viaggi* 2. f. 10. a.)

Triticum aestivum s. *hybernum*, (תבואה) quod laetissime et abundantissime in terra promissionis (*Deuter.* 8, 8.) proveniebat. Id sine dubio ex India pristini Ebraei. In Musicani enim regione sponte sua crescere testatur *Strabo* (15. p. 1017.) *Andreas Michaux* Triticum Speltam spontaneum invenit anno 1782 in Persiae provincia Hamadan (*Lamarck. encyclopéd. méth.* 2, 560.)

Triticum Spelta (שפלתא), quod ferotinum frumentum (*Exod.* 9, 32.) vocatur et *Sorghum vulgare Pers.* (סורג), quod peculiarem *Forskoleus* speciem credidit, *Holeus Dochna* dictam. Et nostrorum temporum Arabes سدرن *Sorghum* appellant (*Cels.* 1, 455.)

Ficus Carica (תאנה) ex vulgaribus arboribus fructiferis earum terrarum, quas gens Israelitica incoluit.

Ficus Sycomorus (שקמים) in Aegypti et Palaestinae convallibus et pascuis frequentissima. Cedrorum (צדרים) tantam copiam procreasse Salomo dicitur (*2 Reg.* 10, 27.) quanta Sycomorum fit in convallibus. Tanquam materiem vilio-rem ligno cedrino *Esaias* (9, 10.) Sycomoros memorat: unde, quanto in errore versatur *Sick-*

Ierus (*Gesch. der Obstcultur*, 117.) Moros habens eos Sycomoros, patet. De Sycomoro vid. *Warnekrosii collectanea in Repertor. für bibl. Lit.* 11, 7. 12, 3.

Solanum insanum (סלנין) citatur *Mich.* 7, 4. et *Proverb.* 15, 19., quod spinis horridum fit. Vocatur autem pari nomine arabico (حديق) frutex, in Phoenicia abundans, qui Melongenae fatis similis fit (*Abu'l Fadli* apud *Cels.* 2. p. 41. 42.).

Zizyphus vulgaris (זיזיפוס) per totam Syriam abundans, velut vulgaris vepres Pinui Cembrae opponitur (*Es.* 55, 13.).

Zizyphus Paliurus (פליורוס) in arvis sterilibus crescens, (*Prov.* 24, 31.) unde et *Theophrastus* (*hist.* 3, 17.) cum Rubo componit, et *Virgilius* (*ecl.* 5, 38.) dicit:

Pro molli viola, pro purpurea narcisso
Carduus et spinis surgit paliurus acutis.

Vitis vinifera (ויט) sponte in Armenia et Georgia crescens, ubi *Chardinus*, *Tournefortius* et *Göldenstädtius* colles prope modum omnes ea obsitos invenerunt. (*Cf. Annales horticulturnae, quas sub titulo Gartenzeitung* edidi, vol. 3. p. 191.) Ibi et coluit Noa primus: provenit etiam per Syriam et Aegyptum inferiorem.

Nerium Oleandrum esse arborem illam, de

quã *David* (ps. 1, 3.) canit, ad rivos plantatam semper virere, arbitratur *Hasselquistius* (it. *Palæst.* 226.) qui frequentissimam eam invenit.

Bubon gummiferum exhibet Galbanum, (חלב־בְּנָה) quod (*Exod.* 50, 54.) inter suffimenta citatur. Ex Abyssinia, ubi sponte provenit planta, Gummirefina haec Nilo provehitur.

Cuminum Cyminum (כַּמְוִן) in Palæstina cultum (*Es.* 28, 25.).

Coriandrum sativum (כֹּרִיָּא) cuius semina rotunda cum Manna comparantur (*Exod.* 16, 31.). Optimum ex Aegypto venire *Plinius* (20, 20.) testatur: ubi et hodiernum colitur. (*Forsk. flor. aegypt.* p. LXIV.)

Linum usitatissimum (בְּשֵׂמֶת) ex antiquissimis inde temporibus in Aegypto colebatur (*Exod.* 9, 31.).

Lilium candidum (שׁוֹשַׁנָּה) sunt amœni convallium flores (*Cant.* 2, 1.). *Plinius* (21, 5.) Palæstinae vallem, Phaselida nominat, tanquam liliorum feracissimam. Artifex tyrius, quem Salomo iussit templum exstruere, columnarum templi apicibus formam liliorum dedit.

Narcissus orientalis s. *calathinus* s. *Ionquilla* (חַבְּצֵלֶת) intelliguntur (*Cant.* 2, 1.) iuxta sententiam interpretum antiquorum Chaldaici et Arabici. Abundavit autem iis floribus Palæstina.

Acorus Calamus, var. indica est קַנְהָה הַטּוֹב

(*Ierem.* 6, 20.), quam e remotissimis regionibus apportabant. In Guzurate et Goa provenire et coli, auctor est *Garcias* (*arom.* c. 32., apud *Clus.* *exot.* p. 200.).

Allium ascalonicum (שׁוּמִים) }
 — *Cepa* (בָּצְלִים) } *Num.* 11, 12.
 — *Porrum* (הַצִּיר)

Diospyros Ebenum (הַבְּנִים). Inter mercimonia, tyriis navigiis apportata ex insulis (*Ezech.* 27, 15.) lignum ebeni citatur. Crescit autem ea arbor in Ceylonae fylvis: quam insulam tyriae naves attigerunt.

Amyris gileadenfis (בְּכַנָּה 2 *Sam.* 5, 23.) ad explicationem saltem, quam *Abu'l Fadli* (*Cels.* 1, p. 359.) exhibet. Balsam in ipsum, ex hoc frutice stillans בְּשֵׁם dicitur (*Exod.* 30, 23.).

Amyris Kafal (*Forsk.* p. 80.) est arbor turifera, quae לְבַבְנָה largitur. Crescit in Arabia. Exhibuit iconem mancam *I. Bauh. hist.* 1, 503. Exemplar arboris turiferae, quod *Adansonius* apportavit, examinatum fuit a *Lamarkio* (*encycl.* 2, 626.).

Lawsonia inermis (כַּפְּר). Flores racemosi fragrantés *Cant.* 1, 14. laudantur. Est κρόκος *Diosc.* 1, 125. Cf. *Belon. obs.* 2, 74.

Laurus Cassia (קַדְדוּהַ et קַצְיֵעוּהַ *Exod.* 30, 24. *Pf.* 45, 9.) ob suavitatem odoris celebratur. Ar-

bor in Ceylona crescens corticem largitur, quam tyriae naves advehebant.

Laurus Cinnamomum (קַיְנָמוֹן) *Exod.* 50, 23.). De Cassia et Cinnamomo antiquissima relatio apud *Herodot.* 3, 110. 111. Ibi avium ope semina propagari refertur, quod egregie confirmat nuperimus testis *Thunbergius* (*resa* 4, 185.).

Fagonia arabica (תְּרֵבֶל) *Genes.* 3, 18.). Est tribulus ille, quibus ager, cui Iehova maledicebat, abundare debebat. *Forskoleo* teste (*flor. ar.* p. 88.) spinas fert longissimas verticillatas.

Amygdalus communis (אֲמִגְדָל) per totum Orientem vulgaris, saepius citatur in libris veteris testamenti. Quia et virgae, quas Iacobus ex arbore תְּרֵבֶל resecut, ad antiquissimorum interpretum sententiam, ad amygdalum referuntur (*Genes.* 50, 37.).

Pyrus Cydonia (תְּפֵלַח) et *Cant.* 2, 3. 5. 7, 8. et aliis locis ob fragrantiam laudantur. In Palaestina sat frequens arbor.

Punica Granatum (רִמּוֹן) in Palaestina (*Deut.* 8, 8.) et Aegypto (*Num.* 20, 5.) vulgaris, fructus fert colore pulcherrimos, quibuscum genae amasiae componuntur (*Cant.* 4, 3.) et e quibus vinum ipsum conficitur (*Cant.* 8, 2.). Labitur opinione *Sicklerus* (*l. c.* p. 119.) dum malum punicum pro persico malo habet. Iucundissimos certe fructus punicae esse, patet e testimoniis, quae

Bergius (von Leckereyen, me interprete, tom. 1, p. 255.) congeffit. Perfica mala multo ferius e Persia in Asiam minorem et Aegyptum migrarunt. Fallitur insuper *Sicklerus*, dum eadem mala cum fructibus Cordiae Myxae s. *περσαιάς* Aegyptiorum commutat.

Myrtus communis (מירט).

Rubus sanctus (רובס Deut. 33, 16.), quem *Tournefortius* in Oriente invenit, in Arabiae monte Sinai ea copia crescit, ut inde is nomen acquisiverit.

Capparis spinosa (קפריס Ef. 44, 14.). Est saltem insignis inter hebraicum nomen et vocem arabicam *كافور* consensus, quam posteriorem *Abu'l Fadli* (*Cels.* 1, p. 192.) ita exponit, ut ad nullam aliam facile plantam respicere possis.

Cistus creticus largitur Ladanum, (לבט) quod Ismaelitae et Gilead cum balsamo provehebant (*Genes.* 37, 25.). De ladano hircorum id depascentium barbis inhaerente *Herodot.* 3, 112. *Plin.* 12, 17.

Corchorus olitorius (קורכור Iob. 30, 4.) olus Arabum satis commune. Cf. *Abdollatif mem. Aegypt.* p. 8. *Alpin. de plant. Aeg. f.* 59. 40.

Nigella fativa. (נענע Ef. 28, 25.) Rabbini eam vocem sic explicant, et hodiernum Nigellae femina in Oriente pro condimentis ciborum habent.

Thymbra spicata sine dubio Hyssopus est Salomo-

nis. Namque Arabs Isaac ebnen Amram ל-ו; suum ad Hierosolymas frequentissimum ita describit, ut de hac specie dubitationi fere nullus superfit locus (*Bochart. hieroz.* 1, 674. ed. *Rosenmüller.*), *Hasselquistius* existimavit, *Gymnostomum truncatum* fuisse, quod is muscus muros et rudera Hierosolymitana habitet.

Bombax gossypinum et *Gossypium arboreum*, ex antiquis inde temporibus in Aegypto culta, lanam xylinam largiuntur, e qua pretiosam byssum Aegyptii texerunt (*Cf. Forsterum de bysso veterum, Lond.* 1776. 8.). Duplici nomine, בב antiquo copiose, בב recentiori semel *Paral.* 15, 23. ea byssus citatur. Byssum Ebraeorum flavam fuisse, testatur *Pausanias* (5, 5.), *Herodotus* (3, 106.) easdem arbores describit. Male fabulosus *Philostratus* (*vit. Apollon.* 2, 20.) folia falicis familia facit.

Pterocarpus santalinus exhibet lignum depraedicatum fantalinum, (תלזמים) quod tyriae naves e Ceylona apportabant. Nec postmodum id lignum in Palaestina unquam occurrebat (*1 Reg.* 10, 11.). *Koenigius* eam arborem primus in Ceylona et Indiae montibus detexit (*Linn. suppl.* p. 318. 319.).

Cicer Lens (עדשים).

Vicia Faba (פול).

Hedysarum Alhagi. (קמחון, קימוט). *Pro-*

verb. 24, 31. *Celsius*, auctoritate R. Melech fretus (*hierob.* 2, 207.) Urticam habet. Sed Rabbinus *Petachia*, ubi de montibus Ararat loquitur, hoc nomine manifesto Hedysarum Alhagi describit (*itiner. ed. Wagenfeil. p.* 191. 192.).

Artemisia iudaica s. *Abrotanum* (אֲבֹרְטָנִים *Ierem.* 9, 15.).

Pinus Cedrus sine dubio אֲרֵזִים est, cedrus Dei, altissima arbor, quam Ebraei cognoscunt, materies optima. Regerit quidem *Celsius*, Salomonis iussu (*2 Paral.* 2, 18.) 80,000 hominum in montes abiisse ut ligna haec succiderent, nostris vero temporibus paucissimas cedros in Libano superesse. At infirmatur ea obiectio, si observamus, *Vateri* et *Wettii* inquisitionibus auctoritatem librorum Paralipomenorum satis labefactatam esse, neque numeros in iisdem obvios ad amissim intelligendos esse. Dein etiam fieri facile potuit, ut ante hos 3000 annos sylvae cedrorum montes obtegerent, dum hodie paucae superfunt.

Pinus Cembra (צִמְרֵן) ab *Esaia* cum cedro ob venustatem et altitudinem semper nominatur, Etiamnum frequens in Libano est.

Pinus Picea dicitur אֲרֵזִים עֵץ הַשִּׁמֶן ob terebinthinae copiam, quae inde elicitur.

Fagus Castanea forte אֲרֵזִים וְאֲרֵזִים et *Buxus sempervirens* אֲרֵזִים אֲרֵזִים est, quas *Esaia* (41, 19.) inter elegantes numerat arbores.

Juglans regia semel (*Cant.* 6, 10.) nomine
תְּמָרָה citatur.

Quercus Ilex (תְּרִיָּה *Ef.* 44, 14.).

Quercus Esculus (אֶשְׁכּוֹל *Ezech.* 44, 6.) in Ba-
fanitica regione frequens, ad navigiorum materiem
adhibita.

Cupressus sempervirens dicitur כֶּסֶם fuisse, quo
Noa ad arcam construendam usus fuit. Creditur
ob levitatem commodissimam materiem fuisse.

Platanus orientalis intelligitur ab antiquissimis
interpretibus sub עֵרְמוֹן, quae *Ezech.* 31, 8. ob
frondes venustas laudatur.

Ricinus communis sine dubio est קִיקְיוֹן, sub
cuius umbra cubavit Ionas.

Cucumis Dudaim ob fragrantiam et bellam for-
mam esse דַּדַּיִם Leae (*Genes.* 30.) videtur. Rab-
bini quidem cum scriptoribus medii aevi plerisque
Atropam Mandragoram esse arbitrantur. Quo-
rum sententias exposuit *Hieron. Tragus* p. 891.
892. Neque tamen de hac radice dici potest, vel
fragrantem esse vel esui gratam.

Cucumeres Melones et *Chate* (אֲבִטְחוּם et
קִשְׁאִים) anxie desiderarunt Israelitae in deserto
(*Num.* 11, 5.). Utraque species, *Forskoleo*
et *Denonio* testibus etiamnum frequenter in Ae-
gypto colitur.

Cucumis prophetarum בְּרָעוּת (*2 Reg.* 4, 39.)

esse videntur: namque Colocynthides in Palaestina haudquaquam proveniunt.

Pistacia vera, cuius fructus בִּטְנִים nomine (*Genes.* 43.) tanquam Palaestinae peculiare Iacobus iubet in Aegyptum avari.

Pistacia Terebinthus nominibus אֵל, אֵלָה et אֵלֶּן frequenter occurrit.

Pistacia Lentiscus mastichen largitur, quae אֵרִי dicta, cum pistaciis et balsamo nominatur.

Excoecaria Agallocha lignum aloës est, quod אֵרֶלִים (*Num.* 24, 6.) dictum ob odoris suavitatem laudatur.

Salix babylonica f. *aegyptiaca* (עֵרְבִים).

Borassus flabelliformis f. *Lontarus domestica* Gärtn. largitur, teste Herberto de Jager apud *Kämpfer amoen. exot.* 668. *bdellium* בְּדֵלְיִם (*Genes.* 2, 13. *Num.* 11, 7.), quod in Paradiso terrestri fuit. Crescere autem hanc palmam in Arabia felici et Persiae litoribus australibus testatur praeter *Kämpferum Forskoleus flor. arab. p. CXXVI.*

Iuniperus Oxycedrus (יִבְרֵבִי *Ioh.* 30, 4. 1 *Reg.* 19, 5.). Sed *Forskoleus (flor. arab. 214.)* huc trahit Genistae speciem, quam *Raetam* dicit, *Spartium* forte *angulatum*. Neque tamen altitudo ea est, ut sub umbra federe quis possit.

Populus alba (לְבָנָה)

Acacia vera f. *arabica Willd.* (שִׁטָּה) ob

materiem præstantissimam et olim et nunc etiam celebrata, nostris temporibus simili nomine *دبى* Arabibus dicitur.

Phoenix dactylifera (פִּינִיָּק).

En floram biblicam, quatenus coniectura probabili plantarum nomina consequi possumus. Dittior omnino est Homericâ, hæc tamen maiore certitudine definiri potest.

CAP. II.

FLORA HOMERICA.

Olea europæa. Binae varietates occurrunt: oleaster (*Φυλίη*) et olea culta (*ἐλαια* *Od.* 5, 477.). In hortis Laërtis et Alcinoi hæc laudatur. Euphorbum, Panthei filium formosum componit poëta cum olea, in agris humidis crescente et floribus albis onusta (*Il.* 17, 53.). Ad finem Phorcynos Ithacensem olea erat umbrosa sacra (*Od.* 13, 102. 122.). Ulyssis thorus coniugalis e trunco oleae umbrosae constructus erat (*Od.* 23, 190.). Varia instrumenta ex oleae ligno fabrefacta erant: clava Cyclopi (*Od.* 9, 320.), trabes, qua Ulysses monstro oculum extorsit (*Od.* 9, 378.), securium denique manubria (*Od.* 5, 236. *Il.* 13, 612.).

Fraxinus excelsior (*μελία*) et nemoribus montosis provenit (*Il.* 16, 767. 13, 178.). E ligno lanceae et iacula sculpebantur (*Il.* 2, 543. 5, 666.),

quae ideo saepius τὰ μείλινα aut μελίαι appellantur: unde et bellicosi viri et fortes vocantur εὐμελίαι (Il. 4, 47.).

Crocus sativus cum hyacintho et loto inter fragrantis flores numeratur, quibus Iupiter tellurem ornaverit (Il. 14, 547.). *Gladiolus communis* est is hyacinthus.

Scirporum species variae sub σχοίνω intelliguntur, qui fluviorum ripas vestit (Od. 5, 465.).

Cyperus forte mucronatus aut longus, in Italia et Graecia frequentes sunt κόπειρον Homericum, quod perperam a *Vossio* ad Galangam refertur.

Cyperus Papyrus funes largiebatur, qui τῶν βυβλίνων nomine, ad portas ocludendas adhibebantur (Od. 21, 591.). Cf. *Theophr.* hist. 4, 9.

Arundo Donax, δόνακος nomine obvenit. E culmis eius graminis heroës Homericici sagittas pararunt (Il. 11, 584.) quemadmodum nostrae aetatis Itali fistulas inde aliaque conficiunt utensilia.

Fueritne Arundo an Eriophori quaedam species, qua Achillis tentorium tectum erat, ambigo. E paludibus autem λαχνήεντα illum ὄρορον collegerunt (Il. 24, 450.).

Fruventi species ab Homeridis memoratae sunt praecipue *Triticum hybernum* s. *aestivum* (πυρρός), quod cum *Hordeo vulgari* (κριθῆ) ut plurimum coniungitur (Od. 4, 604. 9, 110.).

Penelopes anferes tritico saginantur (*Od.* 19, 536.).
 Ipsos Hector equos tritico pascit, vino simul propinato (*Il.* 8, 188.). *Galenus* arbitrans, non sine noxa equos tritico vesci, μικροῦς πυροῦς i. e. τίφην l. *Secale* intelligit (*facult. alim.* 1, 313.).
 Variæ regiones, ut Buprasion (*Il.* 11, 755.), Argos (*Il.* 15, 372.), Dulichion (*Od.* 14, 355.) et Syriae insula (*Od.* 15, 405.) ob tritici praestantiam celebrantur. Hordeum insuper, κριθῆ in κριθῆ contracto, hac voce appellatur, additis epithetis λευκοῦ et εἰρηφροῦς (*Od.* 4, 41. 604. *Il.* 5, 196.).

Triticum Spelta aut *Zea* Hoff. vocantur ὄλυρα et ζεία. Utraque pro pabulo equis datur (*Il.* 5, 196. 8, 560. *Od.* 4, 41.). Hinc *Herodotus* de Aegyptiis refert, animalium more vesci ὄλυρα, quam alii ζείαν appellent (2, 34.) *Galenus* (*expof. voc. Hipp.* p. 478.) utrumque idem habet, ut et *Dioscorides* (2, 113.), *Plinius* fere solus (18, 8.) discrimen agnoscit inter utramque speciem, quod, si *Hofstium* (*gram. austr.* 3. t. 29, 30.) sequimur, defendi potest. *Triticum* enim *Spelta* habet internodia spiculas aequantia margine glabra; *Tr. Zea* vero internodia spiculis longiora margine pilosa.

Ficus Carica (ἐριπεός) saepius occurrit. *Lycæon*, *Priami* filius, ipse in patris horto putasse ficus dicitur.

Cornus mascula (κράνη) Fructus Circe Ulyf-

sis comitibus, velut suillum pabulum, exhibuit (*Od.* 10, 242.). Sylvarum dicitur arbor, τανύφλοιος (*cortice protenso*) *Il.* 16, 767.

Viola odorata et *Apium graveolens* (σελίων) prata Calypsus nymphæ adeo ornabant, ut Hermes ipse mirabundus pedem figeret (*Od.* 5, 72.). Apium vocatur paludosum (ἐλεόθρεπτον *Il.* 2, 776.). Diis infernis sacrum, in isthmicis ludis ad conficienda victorum festa adhibebatur (*Pindar. isthm.* 2, 25. 8, 157.).

Tamarix gallica (μυρίκη) frutex humilior, trunco tamen satis valido, appellatur (*Il.* 6, 39. 21, 18.).

Zizyphus Lotus (λωτὸς), cuius ἀγθίων εἶδος (fructum florentem) Ulyssis comites hactenus ceperunt, ut ipsorum patriæ obliviscerentur (*Od.* 9, 85.), eadem arbor est, cuius fructus in Barbaria *Fontanefius* nostris temporibus gustavit (Cf. *antiqu. bot.* p. 51.).

Vitis cultura Homeridarum tempore latissime vigeat per Asiam minorem et aegæi maris insulas. In hortis Alcinoi insulae Scheriae uvæ solis calore torrefactæ largiebantur dulce vinum (*Od.* 7, 121. Cf. *Seumii ambulationem ad Syracusas*, 2, p. 256.). Pramnium vinum dulce etiam fuisse videtur, nomen merito derivatur a monte Carieo, Pramne (*Villoison schol. ad Il.* 11, 658. Cf. *historiam meam medic.* 1. p. 162.). In Laërtis

hortis vineae adeo feraces erant, ut Ulyssi, infanti, a patre quinquaginta vites promitti potuerint (*Od.* 24, 342.). Achillis clypeus vindemiae iconem referebat (*Il.* 18, 561.).

Ulmus campestris (πελέεα) in Iliade bis occurrit (6, 419. 21, 242.). Nymphae monticolae eas arbores sepulcro Eetionis circumponunt.

Moly, quod Hermes Ulyssi, velut antidotum ebrietatis commendat (*Od.* 10, 305.) in maximam iam dudum contentionem venit, varieque expositum fuit. Nigram ipsi poeta tribuit radicem, lacteum florem, effossu difficile habet. *Theophrastus* (*hist.* 9, 15.) paullo curatius hanc plantam describens, radicem contendit esse rotundam, ceparum more, folia scillae similia, neque effodi adeo aegre, ac Homerus perhibeat. Optimum provenire apud Pheneum Arcadiae et Cyllenen: praestans esse antidotum. Unde efficitur, Allii speciem esse. Simili plane ratione *Moly* suum describit *Dioscorides* (3, 54.) flore albedo, foliis angustis et radice exigua. Quibus *Plinius* (25, 4.) addit, Graecos auctores florem flavum pingere, quum Homerus album pronunciet. Incertum tamen est, quosnam auctores Graecos *Plinius* subintelligat. Hunc vero sequens *Car. Clusius*, ineunte saeculo XVII., Allii speciem quamdam *Moly* declaravit, quod folia radicalia lanceolata et flavum florem habebat (*Agg. alt. ad stirp. rar. in*

Exot.) Clusii auctoritate nifus *Io. Bauhinus* (*hist. plant. 2, p. 562.*) Allium id, e pyrenaeis montibus acceptum, verum Moly veterum pronuntiavit: cuius vestigiis adhaesit *Linnaeus*, dum Allium id nomine triviali *Moly* insigniret.

Nihilominus verum Homericum Moly ab ipso *Clusio* (*scirp. hist. 2, 37. p. 191.*) optime indicatur, quem sequitur *Io. Raius* (*hist. 2, p. 1122.*). Plantam hanc Clusianam cum plurimis aliis neglexit *Linnaeus*, sed eadem est omnino cum ipfius *Allio nigro* et *A. monspessulano Gouani* (*illustr. t. 16.*). Omnes enim a veteribus, excepto uno Plinio, indicatae notae ad hanc speciem iure referuntur: radix nigra, folia latiuscula radicalia, flos lacteus: quid, quod ipsae radices, dum exaruit planta, aegerrime effodiuntur. Crescit autem per totam Europam australem et in ipsis balearicis insulis, quarum una sine dubio Aeaea, Circes domicilium, fuit.

Asphodelus in Odyfsea, ut planta infernorum occurrit. Haud procul a rupe leucadica (Gibraltar hodie) ad Oceani undas et portas Solis, regio infomniorum incipit, ubi homines beate vivunt ad instar Deorum, ubi et prata florent asphodelorum (*Od. 11, 559. 24, 13. 14.*). Per australem autem Hispaniam, *Clusio* (*hist. 2, 39. p. 196.*) et *Löflingio* (*span. Länder, p. 25.*) testibus, vasti campi *Asphodelo ramoso* confiti, observantur,

Tubera radicis a prisca Graecorum gente comedebantur (*Hesiod. op. et dies, 40.*) et *Porphyrius* meminit (*vit. Pythag. p. 195.*), Pythagoram etiam hoc cibo vesci solere. Sacer itaque asphodelus is apud Graecos veteres existimabatur, unde et ad tumulos plantari consuevit (*Porphyr. apud Eustath. ad Od. 10, 573.*).

Lauri nemuscula memorantur in Sicilia (*Od. 9, 183.*)

Arbores fructiferae in hortis Alcinoi et Laërtis sunt *Pyri*, quae ὄγγνας, *Mali*, quae μήλα et *Punicae*, quae ἐσιας ferunt. *Pyra* eo nomine appellari, ob adstringentem indolem (διὰ τὸ ἀγγχεῖν), *Eustathii* est sententia, nimis artificiosa, et non satis plaufibus digna (*Eust. ad Od. 7, 120.*).

Crataegi probabiliter species, quae forte *Azarolus* fuit, semel nomine ἀχέρδου (*Od. 14, 10.*) occurrit, quum arbuscula spinosa facile manus laedat (ἀχέρος, ἧς οὐχ ἀψατθαί ἐστι χειρὶ. *Eustath. ad h. l.*).

Rubi forte species βάτος est (*Od. 24, 230.*), sed potest etiam quivis frutex spinosus intelligi.

Papaver somniferum (μήκων) in hortis colebatur (*Il. 8, 306.*). In Aegypto a pristinis inde temporibus caulis largiebatur succum, opium nostrum, quod ἠπενθεές dictum, Helena a Polydamna accepit (*Od. 4, 220.*).

Pisum sativum (ἐγέβινθοι) et *Vicia Faba* (κύα-

μοι μελανόχρους) ferebantur Homeridarum aevo (Il. 13, 589.).

Trifolii species, quatenam fit, quam λωτοῦ nomine (Il. 2, 778. Od. 12, 285.) pabulum equorum fuit, in contentione est.

Citrorum ligna, Σύου nomine in Odyffea (5, 60.) invenire voluerunt nonnulli: ipse quoque *Vossius* ita interpretatur. Vox illa tus etiam significat, atque a *Dionysio Periegete* (v. 937.) eodem sensu usurpatur. *Theophrastus* quoque sub nomine Σίας seu Σύας (hist. 5, 5.) arborem describit, quae est Thuja articulata. Citrum medicam alio longe loco (4, 4.) Mali medicæ nomine describit. Iure etiam ambigendum est, cognoverint Graeci Citrum medicam ante Alexandri ἀνάβασιν. Namque ipse *Athenaeus* (deipn. 3, 8.) licet fabulae malorum hesperiorum ab Hercule apportatorum meminerit, primum tamen citrorum vestigium eum locum habet *Theophrasti*. *Plinius* autem (13, 16.), in lectica somniabundus forte, quae in Graecis auctoribus male legerat, nepoti dictans, omnia confundit. Locum eum Odyffaeae citros indicare perhibet, quod non nisi ligna iunctim nominentur, cedri ac laricis. Laricem autem nequaquam reperimus eo loco: ipseque *Plinius* opinione labitur, dum de Circe narrat, quae Calypsum respiciunt. Id bene iam animadvertit *Anguillara* (p. 48.).

Alnus oblongata Willd. (κλίθρη *Od.* 5, 64. 259.) axillis venarum in facie foliorum infera nudis a boreali *Alno glutinosa* differt: illa in australi Europa obvia.

Quercus Homericae ad duas potissimum species reducuntur: *Qu. Ilex*, cuius fructus ἀκν-λα, et *Qu. Esculus*, cuius βάλανοι nominantur. Primus fere *Valer. Cordus* (annot. in *Diosc.* 1, 144.) monuit, Φηγὸν Graecorum quercum potius esse orientalem, quam fagum nostram sylvaticam. Esculus enim, non fagus, Iovi sacra fuit (*Il.* 5, 695.). Δρυὶς vero ut plurimum ilicem signat: maxime ubi nigra materiei medulla (τὸ μέλαν δρυὸς) memoratur (*Od.* 14, 12.).

Platanus orientalis semel voce πλατανιστοῦ (*Il.* 2, 307.) laudatur. Qui acera intelligunt, ad verba: ὄθεν ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ, et ad laticis aquosi ex acerum alburno stillantis indolem consilium transtulisse videntur. Neque tamen iure, quum ὄθεν non ad arborem, sed ad solum umbrosum referendum sit: sic enim *Cicero* vertit:

„Sub platano umbrifera, fons unde emanat aquae.“

Aceris nomen insuper longe aliud apud Graecos, σφένδαμνος nimirum.

Caricis species quaedam θρύον est, quae cum σχοίνῳ ad fluminum ripas provenit (*Il.* 21, 351.).

Pinus Picea aut alia forte species, quod uberius in flora *Theophrasti* diiudicabitur, est πεύ-

κη. Materies (Il. 23, 328.) laudatur, quod pluvia nunquam putrescat.

Pinus Larix (πίτυς). Excelsa (βλωθεν) dicitur (Il. 5, 390. 16, 483.), quam in montium cacuminibus succidant ad trabes navigiorum.

Pinus Abies (ἐλάτη). Excelsa est (Il. 5, 560.). Idam habitat (Il. 14, 287.): materiem largitur levem, ad trabes et repagula commodam (Il. 24, 450.). Ex ea etiam rami politi et ipsi mali navium conftruebantur (Il. 7, 5. Od. 2, 424.). *Theophrastus* (hist. 3, 10.) masculam et feminivam distinguit. Cf. etiam hist. 1, 13. Prior potest etiam ad *Pinum Pinastrum* referri, cuius folia cum cristis galearum comparat boeoticarum.

Cupressus sempervirens semel (κυπάριττος εὐώδης Od. 5, 64.) memoratur. Lignum est suaveolens.

Salices (ιτέαι) vocantur ὀλεσίκαρποι (Od. 10, 510, quod femina comata facillime delabantur, masculae etiam arbores amenta tota citissime amittant (Cf. *Theophr.* hist. 3, 2.).

Populus alba, ad scholiastarum sententiam est Ἀχρεάκη, quod Hercules, ad infernos descendens, ex Acheronte eam secum adduxerit (Il. 13, 389. 16, 482.).

Populus nigra est αἴγειρος. Aquam amat (Od. 17, 208.) et aetherea vocatur (Od. 7, 106.) ubi perperam *Vossius* populum albam habet.

Certissime autem nostram speciem intelligi manifesto e *Dioscoride* (1, 115.) elucet, qui resinæ fragrantis meminit, e gemmis arboris elicite, quæ ob flavidum colorem cum electro commutaretur.

Buxi sempervirentis lignum ad iuga armentorum adhibebatur (Il. 24, 268.).

Phoenix dactylifera semel tantum (Od. 6, 165.) in Delo insula memoratur.

Phucagrostis maior Caulin. aut *Zostera marina*, utraqûe maris mediterranei incola, Φύκου nomine insighitur (Il. 9, 5.). Litus vocatur Φυκόεν (Il. 23, 693.). Seriore ævo Fucorum species intelligebantur, qui partim a *Dioscoride* (4, 100.) et *Theophrasto* (4, 7.) notantur.

CAP. III.

MONUMENTA ARTIS ANTIQUAE.

Pauculae sunt plantae in artis antiquae reliquiis delineatae; eae autem nonnunquam tam negligenter sculptae aut exaratae aut pictae, ut coniectura tantum consequi, haud certo scire possimus, ad quamnam pertineant speciem.

I. AEGYPTIORUM.

Aegyptiorum monumenta *lotum* mythicam frequentissime habnet. Est ea *Nelumbium speciosum*

Willd. f. *Cyamus Smith.*, sacra Aegyptiis planta, quod elegantissima foliorum rotundorum forma, pulcherrimus flos et mysticus ortus quotidianus e Nili undis ad divinam naturam spectare videretur. Isis ipsa loti folio coronata conspicitur (*Pococks Reise*, 1. tab. 60. 61.). E loto Osiris ortus, in foliis loti tanquam in navigiis natare dii veteres dicebantur. Harpocrates loto infidebat: in ipsis numismatibus Ptolemaeorum ea planta occurrit (Cf. *antiqu. meas bot.* p. 56.). Fructus edebantur (*κόσμος αἰγύπτιος*), sed, sacerdotibus et Pythagoricis, eorum aemulis, interdictum putabatur, ne fabis his vescerentur (*Cic. divin.* 1, 30. Cf. *Smith's exot. bot.* n. 7. tab. 31. 32.).

Persæae arboris etiam et *Papyri* partes exhibent monumenta Aegyptia. Illa Ifidi sacra (*Plutarch. Is. et Osir.* p. 378.) huius iconibus statuisque et ipsarum mumiarum integumentis appingitur. Arbor ea cum primis Aegypti incolis ex Aethiopia advenerat (*Diodor. Sicul.* 1, 54. *Schol. Nicandr. ther.* 764. p. 51.), ob eordatam foliorum formam et gratum fructuum saporem praesertim grata. Est autem *Cordia Myxa*, quod *Schreberus* eruditissime probavit (*Usteri's Magaz.* 5, 14.). Fructus *μυξάριον* sunt (*Diodor. l. c. Hesych. μυξία*), in quibus interpretes tantopere defudarunt.

Scilla maritima, *νεομύου* nomine, Aegypti

tiis carissimum et antiquissimum remedium contra Typhonis pestem, aërem paludosum, Pelusii grassantem, et hydropes inde ortos exhibuit. Hinc Pelusii templum *νεφελύου* fuit (*Lucian. Iupit. trag. p. 152. Sext. Empir. 3, 224.*) Typhonis oculus ipse bulbus allegorice ab Aegyptiis nominabatur. Eo hieratico sermone conscriptos plures de historia naturali libros semet vidisse testatur *Heliodorus* (*aethiop. 4, 142.*), *Plutarchus* etiam et *Iamblichus* (*myster. Aegypt. 7, 150.*) haud paucas eiusmodi appellationes evulgarunt.

Sycomorus in antiquo opere caelato, quod *Nordenius* (*voy. en Egypt. 1. t. 58.*) exhibet, unica fere est.

II. GRAECORUM.

Incredibilis ac paene divina illa Graecorum vis in arte sculpendi, caelandi et pingendi solas fere deorum imagines aut historiae patriae capita aut etiam animalium icones complectebatur, plantas autem fere neglexit. Neque tamen defunt, utut pauca, plantarum vestigia.

De antiquissimo Achillei clypei artificio, in Iliade descripto iam sermo fuit. Similia fere scutum Herculis Hesiodeum continet. *Λάϊναξ* quoque Cypseli, in templo Iunonis Olympiae servatus, caelata opera plurima habebat, inter quae Atlas

conspiciebatur, Hesperidum mala portans: Bacchus etiam in antro cubans, quod circumfeterunt vites et mali et punicae (*Pausan.* 5, 18. 19.).

Sacrae Diis arbores et herbae cum eorum simulacris plerumque simul fingebantur. Apollini laurus sacra; Bacchus pampinis, Ceres spicis frumenti, Pan pinuum ramis coronati. Iovi esculus (*Virgil. georg.* 2, 15.): Diti cupressus (*Plin.* 16, 33.): Veneri myrtus: Cybeli pinea arbor: Osiri hedera (*Diod. Sic.* 1, 17.): Apollini tamarix (*Nicandr. theriac.* v. 613. *schol.*): Hermeti populus nigra sacrae.

„Populus Alcidae gratissima, vitis Iaccho,

„Formosae myrtus Veneri, sua laurea Phoebos.“

(*Virg. ecl.* 7, 61.).

Ipsum plantarum ortum poëtae et Graeci et Romani Diis tribuerunt. Earum celeberrima exempla haec sunt:

Hyacinthi Spartani formosissimi mors Apollini amoris furore agitato adscribitur. Ortus ex eo flos VV feu AIAI inscriptas literas habuit, quod tum in Delphinium Aiacis, tum in Gladiolum communem quadrat (*Ovid. metam.* 10, 212. f.).

„Flos oritur, formamque capit, quam lilia; si non

„purpureus color hic, argenteus esset in illis.

„Non satis hoc Phoebos est, is enim fuit auctor honoris.

„Ipse suos gemitus foliis inscribit, et ai ai

„flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.“

Similiter fabulam narrant *Apollodorus* (3, 10, 3.) et *Lucianus* (*dial. deor.* 14.). Ex Aia-

cis autem Telamonii cruore natum esse florem, cum *Nicandro* (*Athen.* 15, p. 683.) alii fabulantur.

Narcissus, sui ipsius amore flagrans, in florem cognominem mutatus est (*Pausan.* 9, 31. *Ovid. met.* 3, 510.). Esse vero Narcissum poëticum, patet ex *Ovidii* versibus:

„Croceum pro corpore florem
„inveniunt, foliis medium cingentibus albis.“

Lauri ortus e Daphnes mutatione ab *Apollo*-*nio* (*argon.* 1, 12.) et ab aliis (*Eustath. ad Homer. Il.* 1, 14. *Geopon.* 11, 2.) et in ipsis gemmis (*Maffei* 2, t. 44.) celebratur.

Heliadum, Solis filiarum, mutatio in populos nigras, quae electrum exfudent, satis nota est (*Virgil. aen.* 10, 190. *Diodor. Sic.* 5, 23. *Ovid. metam.* 2, 340.). Alii volunt, alnos inde ortas fuisse (*Strabo* 5, 329.).

Hamadryadum fabula, a *Pindaro* primo excogitata (*Schol. Apollon. argon.* 4, 479.), cuique arbori suam tribuebat nympham, cuius vita *Ἰσώδευδος* fit. Inde cognomen id in Orphico hymno (1, 13.) iuniorem prodit originem. *Virgilius* tamen (*ecl.* 10, 62.) eas cognoscit.

Dryadum nomen et Epimelidum ab Arcadibus primis Naiadibus tributum fuit (*Pausan.* 8, 4.).

Mintham pellicem in Mentham mutatam esse

a Plutone, cecinit *Oppianus* (*halieut.* 3, 386.)
Cf. et *Strab.* 8, 530.

Cupressus e Cyparisso, Apollinis amasio, nimis
lugente (*Ovid. met.* 10, 136.). Plures Cupressi
aliis Eteoclis filiae dicuntur (*Geopon.* 11, 4.).

Pinus puella fuit a Borea et Pane pariter ad-
amata, ab illo vero trucidata (*Long. pastor.* 2,
p. 37. *Geop.* 11, 10.).

Violam primam ortam fuisse, cum Iona, Xuthi
filium, Nymphae essent coronaturae, *Nicander*
fabulatur (*Athen.* 15. p. 683.).

Rosa vel e Veneris fauciae vel ex Adonis cruo-
re (*Bion.* 1, 66. *Geop.* 11, 17.).

Anemonen e lacrimis Veneris (*Bion.* 1, 66.).

Ἄϊμα ῥόδου τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν Ἀνεμώνων.

Adonin ipsam aestivalem e cruore Adonis,
quem Venus deperibat, *Ovidius* canit (*metam.*
10, 725.).

Myrrha, Cinyrae filia, in patrem amore fu-
rens, mutata fuit in cognominem arbusculam (*Id.*
10, 490.).

Clytie nympa in florem versa, quem Hesper-
in habeo matronalem (*Id.* 4, 267.).

Leucothoë virgo, ab Apolline adamata, in ar-
borem turiferam mutata (*Id.* 4, 250.).

Myrtus e Myrsine puella occisa (*Geop.* 11, 6.).

Tandem *Pherenicum*, poetam Heracleoten

epicum celeberrimum fuisse his metamorphoseon fabulis ferunt. Oxylum, Hamadryadis sororis concubitu genuisse cecinit Ficum, Cornum, Fagum, Populum, Ulmum, Vitim, et omnes has arbores Hamadryadas vocari: unde *Hipponactem* dixisse aiunt, ficum esse vitis sororem (*Athen.* 3, 5.).

In operibus ipsis antiquorum variae plantae ob formarum elegantiam aut ob usum praestantem figurantur. *Acanthum mollem*, quem *Vitruvius* casu sculptoribus innotuisse refert, et poculis et columnis et aliis instrumentis caelatum addebant (*Virgil. ecl.* 3, 45.). *Ferula tingitana*, cuius succum pretiosum, Silphii nomine, maximi aestimabant, Cyrenes incolae in numis ipsorum cum Batti antistitis imagine figurare consueverunt (*Schol. Aristoph. plut.* 218.).

CAP. IV.

FLORA HIPPOCRATICA.

Post Herodotum primus fere profaicus auctor, qui superest, Hippocrates Coo putatur. Librorum tamen ipsius nomine circumlatorum collectio variis omnino auctoribus remotiorum temporum adscribenda est. Etenim ex Asclepiadum familia, qui templo Coo praefecti erant, septem fere Hippocratis nomini appellantur: eorum primus, Gno-

fidici filius, Miltiadi tempore aequalis, ultimi autem, Thymbraei et Praxianactis filii, Ptolemaei Philadelphi tempore vixerunt. Per totum id ducentorum quinquaginta annorum spatium compositi sunt libri illi, qui unius Hippocratis, Heraclidis filii nomen gerunt (Cf. *hist. meam med.* 1, p. 366 f.).

Univerſa plantarum cognitio his medicis auctoribus ſolummodo valet ad medicamenta inde petenda. Nusquam deſcriptio occurrit, qualem noſtra tempora eam volunt. Nomina nonnunquam omituntur ipſa, e. g.: „Planta, cuius folium Aro ſimile eſt, ſed album et lanuginofum, atque hederæ folium magnitudine æquat“ (ule. p. 378.).

Alibi (*morb. mul.* 1. 626.) „dulcis ἐλακωνίτις“ citatur. *Galenus* (*expoſ. voc. Hipp.* 554.) aliter eam vocem explicare nequit, quam per oleris cuiuſdam ſylveſtris ſpeciem. Hanc plantam *Melch. Guilandinus* arbitratur (*ad Conr. Geſner. inter Matthiol. epift.* 2, 85.), *Cyperum eſculentum* eſſe. Ipi etiam *Conr. Geſnerus* adſtipulans, *Moly* omnino *Dioſcoridis* adiungit (*ib.* p. 92.). Sed refutat uberrime et ſufficienter *Matthiolus* (*ib.* p. 96.). Sic bis (*morb. mul.* 2, 644. *epid.* 5, 1151.) „radix“ κατ' ἐξοχήν laudatur. *Galenus* (*l. c.* 554.) arbitratur, plantam intelligi ſine caule, flore ac fructu, cuius terna folia duos digitos lata humi præcumbant. E qua quidem explicatione nemo poterit plantarum ſpeciem deter-

minare: itaque summa florae Hippocraticae difficultas inde patet.

Neque tamen eo minus experiamur, quid, *Erotiano*, *Galeno*, *Theophrasto* et *Dioscoride* adiuvantibus, in his obstaculis praestare possimus.

Blitum capitatum (βλίτρον, affect. 526.) ole-
ribus adnumeratur, quae alvum ducant: confirma-
tur id *Dioscoridis* testimonio (2, 143.).

Amomum Cardamomum (καρδάμωμον, morb.
mul. 1, 605.) ante Alexandri ἀνάβασιν Graecis
ignotum fuisse videtur. Libri etiam, in quibus
memoratur, Ptolemaeorum aevum sapiunt.

Amomum Zingiber, *Menesitheo* et *Xenocrati*
dicitur Ἰνδικὸν Φάριμακον (morb. mul. 2, 666.).
Alii vero perhibuerunt, plantam esse Piperi simi-
lem, cuius fructus μυρτιδανός audiat.

Piper nigrum (πέπερι, vict. acut. 401. morb.
3, 494.).

Olea europaea. Κοτινάς (morb. 3, 495.) vi-
detur fructus oleastri esse (*Galeni. expos. voc.*
Hipp. 506.).

Salvia officinalis, *cretica* et *triloba*. Tres
hae species ἐλελίσφακον videntur significare, quod
saepius occurrit.

Iris florentina (ἴρις, morb. mul. 2, 675.).

Cyperus longus (κυπάριον, vict. acut. 409.).

Eius radices odoratae officinales.

Andropogon Nardus (σχοῖνος εὖσμος, morb. mul. 2, 673.).

Panicum italicum (κέγχρον, morb. mul. 1, 619.).

Hordeum vulgare. Varietas eius, κριθή Ἀχιλλῆως (morb. 3, 496.), laudatur. Distinguit eam *Theophrastus* (hist. 8, 4.) spicis ipsi folio infidentibus et granis fatis ponderosis.

Rubia tinctorum (ἐρυθρόδανος, vict. acut. 407.).

Convolvulus Scammonea (σκαμμωνίον, morb. mul. 1, 597.).

Hyoscyamus albus (ὕοσκιάμος).

Atropa Mandragora (μανδραγόρα, fistul. 890.).

Anchusa officinalis (ἄγχουσα, ulc. 879.).

Anagallis arvensis (ἀνάγαλλις ib.).

Solanum nigrum (στρέχρον, ulc. 875.).

Cyclamen europaeum (κυκλάμιος morb. mul. 1, 612.). Drafficum succum exhibebant.

Verbascum Boerhaavii (Φλόμος ib.).

Viola odorata (λευκόλον τὸ μέλαν, nat. mul. 570. Cf. antiqu. meas bot. p. 4, 5.).

Zizyphus vulgaris (ζάμιος, affect. 525. Cf. *Dioscor.* 1, 119.

Bupleurum rotundifolium dicitur quibusdam βούρηστις (morb. mul. 1, 619.) esse. *Theophrastus* (hist. 7, 8.), *Plinius* (22, 22.)

et *Galenus* (l. c. 450.) olus sylvestre habent
βούπρηστιν.

Tordylium officinale s. *Ligusticum pelopon-
nese* complectitur σέσσηλι (vict. acut. 387. fistul.
884.). Illud dicitur *Dioscoridi* (3, 63.) cre-
ticum, hoc (3, 62.) Sefeli peloponnesiacum.

Peucedanum officinale (πενκεδανόν).

Conium maculatum (κώνειον).

Athamanta cretensis (δαῦκος) cuius femina ro-
borantia dicuntur et calefacientia.

Athamanta Meum nonnullis videtur μόδον ῥίζη
esse (vict. acut. 403.). Sed *Caelius Aure-
lianus* (acut. 3, 8.) interpretatur bryoniam.

Cuminum Cyminum (κύμινον αἰθιοπικόν, morb.
mul. 1, 603.).

Cachrys cretica (κάχρυς, nat. mul. 573.).

Cachrys ficula (ἵππομάραθρον, nat. mul. 572.).

Crithmum maritimum (κρήθρον, morb. mul.
1, 591.).

Smyrniium Olus atrum (ἵπποσέλινον, morb.
mul. 1, 603.).

Anethum Foeniculum (μάραθρον, morb. mul.
1, 597.).

Ferula tingitana (σίλφιον), cuius semen φύλ-
λον, vel λιβυκόν vel αἰθιοπικόν dicitur (morb. mul.
2, 626. 651. 670. nat. mul. 578.). Optimum
Silphium erat Cyrenaicum (Cf. *annales meos hist.
med.* 1.). Multo ferius innotuit ὄπες Μήδικος, e

Ferula Asa foetida, cuius meminerunt *Strabo* (11. p. 797.) et *Eustath.* ad *Dionys.* *Perieget.* v. 1017.

Bubon Galbanum (χαλβάνη *vict. acut.* 402.).

Thapsia Asclepium. Acris et causticus succus, δάψος drafticum purgans constituit, saepius obvium.

Apium Petroselinum (σέλινον, praefertim ἡμερόν.).

Apium graveolens (σέλινον ἔλειον, *affect.* 529. vel σίον.). Cf. *Anguillara* p. 122.

Pimpinella Anisum (άννησον, *morb.* 3, 490.).

Pastinaca Opopanax (πάνακες, *vict. acut.* 406.). Seniores addito Ἡρακλείω id distinxerunt ab Ἀσκληπίω (*Laserpitio hirsuto*) et χειρώνω (*Laserpitio Chironio*). Sed L. Chironium L. valde dubium est. *Gouanus* enim (*illustr.* p. 20.) contendit, idem esse cum *Pastinaca Opopanace*. Addit etiam se ex hac planta nullum principium resinofum elicere potuisse. Quod conceditur, quum clima monspeliacum a graeco longe differat (Cf. *Savigny in Encycl.* 4, 719. 720.).

Atriplex hortensis (άνδράφαξις l. άτράφαξις, *morb. mul.* 1, 597.).

Beta vulgaris (σεῦτλον, *vict. acut.* 404. Τεῦτλον *morb. mul.* 1, 609.). Utraque planta olerum ad instar edebatur.

Sambucus Ebulus (ἀκτῆ, morb. 2, 468.).
Folia alvum laxare dicebantur.

Rhus coriaria (ῥόυς ἐρυθρῆ, nat. mul. 572.).

Tamarix gallica (μυρική, haemorrh. 894.).

Scilla maritima (σκίλλη, vel etiam σχίνος,
morb. mul. 2, 670. Cf. *Plutarch. Pericl.* 153.
Galen. l. c. 576.).

Asphodelus ramosus (ἀσφάδελος ulc. 882.).

Narcissus poëticus (νάρκισσος). Bulbi officinales erant (*Diosc.* 4, 162.).

Acorus Calamus var. indica (κάλαμος μυρσηνικός morb. mul. 2, 651). Quae in Guzurate sponte crescit, post Alexandri demum expeditionem Graeciam adlata fuit.

Daphne Cneorum (κνήστρον) *Galeno* sic explicante.

Daphne Gnidium. Semina (κόκκοι Κνιδίσι) draftica.

Erica arborea f. *scoparia* (ἐρίκη, nat. mul. 572.).

Polygonum Persicaria πολύκαρπον (morb. mul. 1, 615.) esse videtur, quum *Galenum* cognomen illi κραταιόγονον putat. Hoc autem *Dioscorides* (3, 158.), *Plinius* (27, 8.) et *Galenus* (fac. simpl. 7, 94.) ita exponunt, ut manifesta sit Linnaeana species.

Laurus Cinnamomum et *Cassia*, κινναμόμου et

κασσίης nomine femel occurrunt (*morb. mul.* 1, 609.).

Ruta graveolens (πήγανον).

Saxifraga Cotyledon (κοτυληδών).

Gypsophila Struthium (στρουθίον, *nat. mul.* 571.). In Andro infula litus habitare.

Sedum Anacampseros (τηλέφιον, *nat. mul.* 575.).

Cf. *Dioscor.* 2, 217. *I. Bauh. hist.* 2, 682.

Sedum album s. *acre* (ἐπίπετρον, *ulc.* 875.).

Euphorbia Characias (τιθύμαλος).

Euphorbia Apios et *Peplis* videntur succum acrem praebuisse, qui πέπλου et πεπλίου nomine toties occurrit. Similem substantiam, μηκώνιον s. μήκωνα λευκὴν largiebatur forte *Euphorbia Paralias* (Cf. *Föëf. oecon. Hipp.* p. 249.).

Sempervivum tectorum (κρωάνθεμον, τὸ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν Φυόμενον, *nat. mul.* 570.).

Myrtus communis (μυρσίνη, *morb. mul.* 1, 599.) cuius baccae adhibebantur.

Punica Granatum. Fructuum cortex adstringens σίδειον dicitur, grana vero κόκκωνες (*morb. mul.* 1, 606.).

Crataegus Azarolus forte est ἀμαμηλῖς (*morb. mul.* 1, 607. Fructus cum melle componitur. *Athenaeo* teste (14, 570.) est dulcis et ἀπυρηνός: arbor cum malis simul floret. *Galeno* haud facile adfentiri licet, dum (*facult. simpl.* 6, 83.) ἀμαμηλῖδα eandem habet ac ἐπιμηλῖδα et

Arbutum Unedonem. Haec enim autumnno floret,
nec cum malis componi potest.

Sorbus domestica, cuius fructus οὔα appellan-
tur (*vict. acut.* 405.).

Rosa canina (κυνόςβατος *ulc.* 875.).

Potentilla argentea est πεντάφυλλον illud,
quod albidum et tomentosum Tormentillam altitu-
dine superat (*ulc.* 880. Cf. *Grimmii interpre-*
tat. germanicam.).

Tormentilla erecta (πεντάφυλλον μέλαν.).

Capparis spinosa. Foliis et radicis cortice cau-
liticis utebantur externe (*fist.* 890. *Diosc.* 2, 167.
Galen. fac. simpl. 7, 88.).

Cistus creticus (κισθός, *morb. mul.* 1, 614.).

Delphinium Staphis agria (σταφίς άγρία, *nat.*
mul. 584.).

Nigella fativa (μελάνθιον, *steril.* 675. Cf.
Diosc. 3, 93.).

Paeonia officinalis (γλυκυσίδη χηραμίς et μέ-
λαινα, *morb. mul.* 1, 611.).

Anemone coronaria (άνεμώνη, *morb. mul.* 1,
598.).

Aconitum Cammarum (άκάρμαρον, *loc. in hom.*
411.). *Dioscorides* saltem Hippocratis άκάρμα-
ρον idem existimavit ac άκόνιτον (*Erotian. gloss.*
214.). Hecates Aeetae filiae inventum aconitum
(*Diodor. Sic.* 4, 45.).

Nelumbium speciosum (νάμος αιγύπτιος.).

Ranunculum creticum et *grandiflorum* complectitur βατράχιον, quod (*nat. mul.* 570.) ob acrem indolem commendatur.

Helleborus orientalis est celeberrimus ille ἐλλέβορος μέλας, qui optime provenisse in insula Anticyra, haud procul ab Euboea, et in Olympo Asiae minoris dicitur. Ibidem et *Tournefortius* nostram speciem observavit, quae a viridi foliis subtus pilosis, caule ramofo et floribus subrubicundis differt (*Lamarck. encycl.* 3, 93. *Hayne offic. Gewächse, t. 2.*). Melampodium dicebatur, quod vatem illum antiquum Melampum Proeti filiabus huius radicis ope medicinam fecisse ferebant (*Diosc.* 4, 151.). Quid, quod *Pausaniae* (10, 37) testimonio, Amphictyones, Solonis tempore Cirrham obsidione tenentes, fontem fluminis Plisti ea radice venenarunt.

Teucrium Scordium (σκόρδιον.).

Teucrium Pseudhyssopus (ὑσσωπος, *morb.* 3, 490.)

Teucrium Polium (πόλιον.).

Mentha Pulegium (γλήχων, *morb. mul.* 1, 606. et γλωρη dicta, *affect.* 525.).

Mentha sativa (μίνθος, *affect.* 529.) et ἡδύσμον (*nat. mul.* 570.).

Origanum creticum (ὀρίγανον, *morb. mul.* 1, 609.).

Origanum Dictamnus (δίκταμνος κρητικός. Cf. *Diosc.* 3, 57.).

Marrubium Pseudo Dictamnus (δίκταμνος.).

Marrubium creticum f. *peregrinum* (πράσιον, *ulc.* 878.).

Satureia capitata (θύμος).

Thymbra spicata (θύμβρα).

Ocimum Basilicum (ώκιμον, *affect.* 529.).

Sesamum orientale (σήσαμον).

Vitex Agnus (άγνός).

Lepidium latifolium (κάραμον, *morb. mul.* 1, 495.) et *καράμης* (*ulc.* 876.), quod, *Galeno* auctore, idem est ac *σκυρίδιον*.

Isatis tinctoria. Folia epithematibus inferiebant.

Erysimum officinale (έρύσιμον).

Cheiranthus Cheiri (λευκίον. Cf. *antiqu. meas bot.* p. 10.).

Sinapis nigra (νάπυ).

Malva rotundifolia (μαλάχη) *Olus vesicum*, cum *Mercuriali* et *Blito* componitur (Cf. *Hesiod. op. et dies*, 40.).

Genista aspalathoides Lam. (μέλιανα έίζα, *morb. mul.* 2, 660.) *Galenus* (l. c. 520.) άσπάλαθον άρωματικόν explicat: hic autem, nisi fuerit *Genista canariensis* (quod negat *Valer. Cordus annot.* 1, 6.) est saltem haec species a *Poireto* in *Barbaria* inventa.

Anthyllis cretica (ἔβένος, *vict. acut.* 407. Cf. *Diosc.* 1, 129.).

Cicer lens (Φακός).

Pisum sativum (ἑρέβινθος). *Dioscorides* (2, 126.) disertis verbis κριὸν (*Cicer arietinum*) ab ἑρέβινθῶ distinguunt.

Vicia Faba (κωμὸς ἑλληνικός, *morb. mul.* 1, 608.).

Psoralea bituminosa (τριφυλλον, cf. *Diosc.* 3, 123.).

Lupinus albus (Φερμὸς).

Trifolium arvense forte λαγώπυρος ille est (*ulc.* 878.) quem λαγώπους legeris; folium, addit auctor, oleae simile sed minus.

Trigonella Foenum graecum (Βουκέρας, *morb. mul.* 1, 617.) *Galenus* (l. c. 414.) idem putat ac αἰγυκέρας et τηλίδαι.

Hypericum Coris (ὑπερικόν, *morb. mul.* 1, 610.) si saltem idem est ac *Dioscoridis* planta (3, 171.).

Carthamus tinctorius (κνηκός).

Artemisia Ap-synthium (ἀψύνθειον).

Artemisia chamaemelifolia (ἀρτεμισία).

Gnaphalium sanguineum (βόικχαρις, *vict. acut.* 401.). Cf. *Diosc.* 3, 51.).

Inula viscosa (κονίζα, *morb. mul.* 2, 650.) Sed sequitur corruptus locus: ἕμοιον δὲ ἐστὶ σελίνῳ οὐλῶ. Namque nullius Inulae aut Conyzae cum

Apio similitudo adest. Corrigit *Bodaeus* a *Stapel* τῷ ἐλεσίῳ, quod melius. Invenisse se hanc plantam in Dalmatia et prope Riminum testatur *Anguillara* p. 213.

Inula Helenium (ἐλέσιον, *nat. mul.* 572.).

Tussilago Farfara (βηχίον). Cf. *Diosc.* 3, 17.

Matricaria Parthenium (παρθένιον).

Matricaria Chamomilla (εὐάνθεμον, *morb. mul.* 1, 625.) *Galenus* idem putat ac χαμαίμηλον: alio loco (*nat. mul.* 570.) ἀνθεμον χλωρόν aut ἡράνθεμον dicitur.

Anthemis Cotula. (παρθένιον τὸ μικρόφυλλον, *ulc.* 877.).

Centaurea Centaurium (κενταύριον).

Brotera corymbosa Willd. (χαμαιλέων μέλας, *ulc.* 879.). Acris succus officinalis erat. Speciosa planta Thraciae incola, apud *Morisonum* (*hist.* 3. *sect.* 7. t. 33. f. 17.) icone conspicitur.

Aristolochia cretica (ἀριστολογία).

Cytinus Hypocistis (ὑποκίστις, *nat. mul.* 572.).

Arum maculatum (ἄρον μέγα, *morb.* 3, 493.).

Arum Dracunculus (δρακοντίον, *intern. ad- sect.* 532.). Radix ῥίζα λευκή.

Corylus Avellana: thasiae nuces (*morb.* 3, 490.).

Urtica dioica (εἰκαλύφη et κνίδη).

Xanthium orientale (ξανθίον, *morb. mul.* 2.

673.). Nonne tamen melius cum *Calvo* legeris:
 διὰ τοῦ ἀσπαλάθου ξανθῆς εἴξης?

Pinus Pineae: fructus κοκκαλοί, vict. acut.

409. Cf. *Athen.* 2, 16. p. 57.

Cucumis fativus (κολοκύνθης). Cf. *Aristot.*
probl. 20, 14.

Cucumis prophetarum (σικύη), quam *Galenus*
 et βουβάλιον dici ait.

Cucumis Melo (σικύος πέπων, adfect. 529.
 Cf. *Athen.* 2, 27.

Cucurbita Citrullus (ἕτερος πέπων *ib.*).

Ricinus communis (κρότων *morb. mul.* 2,
 649.). Idem docet esse *Galenus* ac κίχι. *He-*
rodotus (2, 94.) τὰ σιλλακώπρια vocat, quae
 Aegypti nominent κίχι.

Hippophaë rhamnoides (ἵπποφαές).

Populus graeca (αἰγίριος κρητικὴ *nat. mul.*
 571.). Commendantur gemmae resinosae fragran-
 tes κόκκων nomine (Cf. *Stapel. ad Theophr.*
 3, 14. p. 218.).

Mercurialis annua (λινοζώστις). Oulus vescum.

Pistacia Terebinthus (τέρμινθος, *fistul.* 888.).

Tamus communis (ἀμπελος ἀργία, ἢ ἔνις
 καλοῦσι ψιλώθειον, *fistul.* 889. Cf. *Diosc.* 4,
 163. Μέδον *vict. acut.* 403. *Caelius Aure-*
lianus (*acut.* 3, 7.) *Bryoniam* interpretatur.

Ruscus aculeatus (μυρξίνη ἀργία, *ulc.* 880.
 Cf. *Diosc.* 4, 129.).

Celtis australis (λωτός. Cf. antiqu. meas bot. p. 49.)

Veratrum album (ἐλάβερος λευκός.).

Acacia vera Willd. (ἀκανθός αἰγυπτία, morb. mul. 1, 614.)

Adiantum Capillus (ἀδίαντον, fistul. 888.).

Zostera marina (βρύον θαλάσσιον, nat. mul. 570.).

CAP. V.

PRISCORUM PHILOSOPHORUM
RES HERBARIA.

Quum Asiae minoris incolae, libertate, victus copia et commercio navigationis gaudentes, primum philosophari coepissent, Deorum natura et mundi ortus et generatio hominum, animalium et plantarum, eos praecipua admiratione adfecerunt. Coeperunt enim, ut cum *Aristotele* (*metaph.* 1, 2.) loquar, ab admiratione omnes, prisciique philosophi *Φιλόμυθοι* fuerunt, quod *μῦθοι* eum animi adfectum producant, deductis effectibus, quae sub sensus cadunt, e divinis, quae haud observantur, causis. Paullatim fere, si ad verum res exigatur, mythologia Homeridarum et Hesiodi abiit in cosmogoniam Ionicorum: de iisdem rebus et eodem fere modo ac poëtae, philosophabantur sapientiae antifites.

Prius autem physicam plantarum doctrinam, quam historiam earum naturalem coluerunt. Variarum, quas monstrant corpora naturalia, formarum cognitione destituti, alieni a specierum et generum informatione et a constructione systematum, multo faciliorem et generis humani infantiae magis congruam inceserunt viam, qua ortum et generationem crediderunt poetice explicare. Quum instrumenta et encheireses eos laterent, quibus fabrica plantarum interna detegitur, substiterunt fere in comparandis animalibus, quae ipsis propiora videbantur, cum plantis, et in revelandis legibus, quas sequuntur divinae naturae et animalia et plantas regentes. Prior itaque physiologia plantarum poetice potius philosophicae pars fuit, quam rationum concentus, quae ex observationibus proficiscerentur.

Sapientiae omnis antistes THALES Milesius, in universo corporum ambitu, quae viribus internis moventur, nil nisi animas, daemones et divinas naturas invenit. (*Aristot. de anim.* 1, 2. 5.). Ut in Iliade (14, 200.) Oceanus Deorum pater Dearumque omnium, materque fertur Tethys, ita ex aqua Thales omnium rerum ortum deduxit. Arbitratur autem Aristoteles, nutrimentorum humidam naturam et seminum omnium ortum e guttula liquida ii opinioni ansam praebuisset (*metaph.* 1, 3.).

Primum omnium, quos memoria novit, ORPHEUM de herbis curiosius aliqua prodidisse, *Plinius* (25, 2.) testatur. Neque tamen thracico illi hierophanti, Oeagri filio, adscribere poteris, quae impostorum caterva, divo illius nomine abutens, multo serius confarcinavit. (Cf. *hist. meam medic. 1, p. 116.*)

PYTHAGORAS Samius, clarus sapientia, primus volumen de herbarum effectibus composuisse, Apollini Aesculapioque et in totum Diis immortalibus inventionem et originem assignata, *Plinio* dicitur (*l. c.*) A Perfidis Aegyptique Magis eos effectus accepisse, adeoque ad hos attonita antiquitas fuisse fertur, ut adfirmaret etiam dicta incredibilia. Sic aquam congelari docuit Pythagoras plantis, quas *Coracefiam* et *Calliciam* appellavit, dubio in his et ipso *Plinio* (24, 17.). Ex Aegypti sacerdotibus hausit Pythagoras cum *Epimenide* Cnossio Scillae maritimae usum, quem in sua ipsius vita protrahenda, aceto condito bulbo, praestantissimum invenisse dicitur: aceto enim scillitico ad centesimum et decimum septimum usque annum vitam prolongasse (*Pseudo - Galen. de euporist. 463.*) Brassicae quoque laudes non parcius ab ipso celebrabantur (*Plin. 20, 9.*) Laudatissimum ipsi et anisum, maxime adversus scorpiones vino bibitum (*Plin. 20, 17.*) Sinapi principatum habere ex his, quorum sublime vis feratur, iudicavit, quoniam non

aliud magis in nares et cerebrum penetret (*Plin.* 20, 22.).

EMPEDOCLES Agrigentinus, e Pythagorae quidem schola profectus, peculiarem tamen elementorum quatuor doctrinam poëmatibus prodidit. E terra et igne potissimum plantas oriri, sursum per ignem, deorsum in terram crescere (*Arist. de anim.* 2, 4.). Id quod *Theophrastus* ita exponit (*causs.* 1, 13.): aethera diffundi per ramos, terram per radices. Ea autem elementaris theoria esotericis maxime tradebatur, qui, iam initiati, materialismum haud amplius respuebant.

Exoterici vero nil nisi priscam poëticam philosophiam, quae populo placeret, ab ipso hauserunt. Animatas esse plantas, quin animalia statuebat, quod nutent et ramos habeant directos, qui inflexi si remittantur, ilico repetant locum suum ac rectitudinem (*Plutarch. physic. phil. decret.* 5, 26.). Priores etiam ortu animalibus esse plantas, μηδαμῶς enim ἑλκλήρεως et ἀσυμφυέσι τοῖς μορίοις διεζευγμένας esse, quum in animalibus partes iam coalitae, vitaeque eiusmodi propria cuiusvis partis in animalibus desit (*Ib.* 5, 19.). Hinc etiam recte dicere potuit: se quondam fruticem, avem et piscem fuisse (*Diogen. Laërt.* 8, 77. *Clem. Alexandr. Strom.* 6, 627. *Athen.* 8, 17. p. 365.), quod cum Pythagorae metempsychosi congruit. Eam autem doctrinam imbibisse, et inde patet, quod

laurum putaverit dignissimam arborem, in quam homo transiturus sit (*Aelian. hist. anim.* 12, 7. *Plutarchi sympof.* 3, 1, 2.). Esse vero sexum utrumque mixtum in plantis et unitum, secedere tandem, dum e plantis animalia fiant (*Arist. gener. anim.* 1, 25. ad quem locum explicandum cf. *Philopon. h. l.* et *Sturzii Empedocl. p.* 557.). Ceteroquin animam inesse plantis suam, quae intelligentia et γνώσει, appetitu et sensatione polleat (*Ib.* 1, 1.). Ipsa ratione frui, *Sextus Empiricus* (*adv. Mathem.* 8, 286.) adducto Empedoclis ipso versu, testatur. Hinc etiam ὁμοιωσίν, ova parere more animalium, dixit, et folia cum capillis bestiarum et piscium squamis congruere (*Arist. meteor.* 4, 9. *gener. anim.* 1, 25. *Theophr. causf.* 1, 16.). Radicem vicem capitis et oris gerere, cum nutrimenta accipiat (*Themist. ad Arist. de anim.* 2, 4) quae Aristoteles fere repetit.

Similia fere tradidit ANAXAGORAS Clazomenius, Hippocrati Heraclidis filio tempore aequalis. Terram esse matrem, patrem plantarum vero solem. Animalia esse plantas, intelligentia et γνώσει praedita. Ipsum quoque ducere spiritum, quem ex aëre foliis absorbeant iterumque exhalent (*Pseudarist. de plant.* 1, 1. 2.).

DEMOCRITUS quoque Abderites, peragratis ab ineunte adolescentia Perside et Aegypto, Magos confectatus, mirabiles et magicas herbarum virtu-

tes celebrasse dicitur (*Plin.* 24, 17.). Composuit etiam librum, in quo incognitas illas et mirabiles tradidit vires. Esse e. g. herbam, cuius contactu illatae ab ave quadam exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus: quae, etiam si fide carent, admiratione tamen implent, coguntque confiteri, multum esse, quod vero superfit (*Plin.* 25, 2.). Neque abest ab his Democriteis suspicio serioris, Alexandrinae forte, originis, quum *Φρονιά και μυστικά*, quae ipse nomen ferunt (*ed. Pizimentii Patav.* 1573. 8.), Saporem, Persarum regem, e quarto saeculo, nominent. Exstasse tamen praeterea et physiologiam plantarum Democriteam *Theophrasti* et *Diogenis* temporibus, inde patet, quod ille (*causs.* 2, 16.) opinionem Democriti adleget: plantas rectas aut strictas vita brevioris gaudere et maturius florere: Diogenes autem disertis verbis eos libros nominet (9, 47.).

Fuisse hos eosdem libros, quos *M. Varro* legerit (*de re rust.* 1, 1.) quosque excerptos habemus in Geoponicis, credibile est. Democriti Geogica citat *Columella* (11, 3.). Serioris tamen multo aetatis esse hos libros, patet e loco Geopon. 10, 73. ubi pruna armeniaca *βερύκοκκα, τέρμυθος τερεβινθου* vocat, ac si Latinus fuerit saeculorum primorum aerae nostrae.

E Democriti adseclis *Apollodorus* plantam sensitivam, Aegyptiam aut Arabicam, observavit, quae

tactum fugeret, collabentibus foliis (*Plin.* 24, 17.).
Averrhoa sit *Caranbola* five *Mimosa polyacantha*,
 ambigitur.

CAP. VI.

ARISTOTELES.

Summus ille Graecorum philosophus, totam rerum naturam amplexus, a sepiarum et nauilorum aliorumque ostracodermatum structura et generatione, ad elephantum usque et dipodes et carnes aureos immenso ingenio ac sagacitate incredibili omnia percontatus, ad conspectum totius naturae et adfinitatum obviarum ea applicavit. Tantum abest ut plantas neglexerit, ut potius duos integros libros de iisdem conscripserit ipse fateatur. Theoriam vegetabilium vocat hos libros (*hist. anim.* 5, 1.) et alio loco (*de brevit. vit. c. 6.*) uberius ea semet explicaturum esse in libris de vegetabilibus pollicetur. Citant eos libros *Diogenes Laërtius* (5, 25.) *Athenaeus* (14, 18. p. 652.) et scho- liastes *Nicandri* (v. 645. p. 42.).

Neque tamen genuini illi libri etiamnum exstant, neque cum gravitate, dignitate et eruditione Aristotelis vilis illa compilatio congruit, quam *de plantis* vulgo inter Aristotelicos libros reperimus, quod mox uberius probabitur.

Aristoteles ipse, antequam Platonis schola aperta esset, eorum temporum more, radices et herbas quaesivisse et officinam instituisse fertur, unde Epicuro *Φαρμακοπώλης* audiit (*Athen.* 8, 13. p. 554.). Nec negari potest, et in genuinis ipsius scriptis experientiam rei herbariae apparere haud vulgarem, maxime vero ratiocinia speciosa de natura plantarum ac consensu cum animalibus aut differentia ab iisdem. Incredibili ingenii vi ac solida subactaque doctrina inquisivit tum in gradus et adfinitates organismorum, tum in functiones plantarum et phaenomena singularia, quae ex ipsius systemate philosophico exponere satagebat.

Intimo animo Aristoteles ingentem illam ideam conceperat de serie continua organismorum, qua sensim perfectiores abeunt in minus perfecta. „Natura,“ inquit, „continuo progreditur ab inanimatis ad animalia, per viva quidem, quae tamen haud animalia sunt, ut satis exigua superfit differentia vicinorum satis sibi corporum. Inter marina animalia plura sunt, quorum membra soluta vitam protrahunt, sicut *σπίπετρον* dictum (*Sedum acre*) clavus appensum diu vitam protrahere potest. Talia marina corpora quorsum pertineant, ambigitur“ (*part. anim.* 4, 5.). Et alio loco (*hist.* 8, 1.) eadem repetit, addita *ὄστρακοδερμάτων* cum plantis comparatione. Esse eadem omnino plantas, respectu animalium reliquorum gradantium

nuncupanda. Sensum etiam alia marina corpora minime, alia perobscure manifestare. Tertio loco (*generat. anim.* 3, 11.) plantas considerat velut *ὄστρακοδέσματα* terreftria, haec vero velut plantas marinas. Quanto *ζωτικότερον* sit aqua terrâ, tanto vivaciora etiam esse ostracodermata plantis. Cum insectis etiam plantas comparat, quod illorum membra seiuncta pariter ac plantarum partes possint vitam protrahere. Apparere id praecipuis in *ἀποφυτεῖα* vegetabilium: eas enim partes omnes vivere, quae *ἀρχὴν τῆς δυνάμει ἐνοῦσαν* in se contineant (*de brevit. vit. c.* 6.).

Insignem credit differentiam utriusque regni statui posse, quod plantae nullis excrementis (*περιπτώμασι*) gaudeant; unde et radicem attrahere nonnisi praeparata iam nutrimenta: terra enim, et calore eius uti velut ventriculo (*part. anim.* 2, 3.). Exiguam *περίπτωμα*, quo plantae gaudent, suavem producere ipsi videtur odorem, quem in plantis pluribus, in animalibus vero perpaucis animadverteris. Calida enim et sicca est plantarum natura, sicut *Anaxagoras* iam monuerit, terram matrem, solem vero plantarum patrem esse. Unde exponenda ipsi videtur fragrantia frequentior herbarum, fructuum et succorum, quae sub ferventiori Iove et in terra aridiore gignuntur (*problem.* 13, 4.).

Unicum agnoscit *Aristoteles* totius vegetationis

finem, fructuum generationem. Hinc etiam, quo imperfectiora animalia, eo magis plantis hoc respectu similia ipsi videntur (*hist. anim.* 8, 1.). Omnis nutritio, omneque plantarum incrementum ad fructificationem tendere ipsi videtur (*gener.* 1, 8.). Semen quoque plantarum hactenus differre a feminibus animalium, quod illa non ex omnibus partibus proveniant, sed quod per se subsistant et in aliud abeant individuum (*gener. anim.* 1, 18.).

Radicem plantarum et oris et capitis vicem gerere, si aliena liceat componere organa, si iisdem gaudeant functionibus (*de anim.* 2, 4.). Sensum in attractione nutrimentorum et in nutritione ipsa negandum plane non esse, hinc etiam vivere plantas (*de anim.* 2, 2.).

Sexus differentiam in plantis nullam agnovit *Aristoteles*, ut gradus iterum ad minus perfecta animalia statuatur: namque et in his iam connubium sexus utriusque in eodem individuo observatur (*gener. anim.* 1, 25.). Mixtio haec utriusque sexus ab *Empedocle* iam adsumpta, axiomatis loco ab Aristotele collocatur (*gener. anim.* 3, 10.).

Sed liceat ad singulas transire observationes. Eminent autem ea praecipue de feminibus vetustioribus, facilius germinantibus quam recentiora, quod haec contineant *περίτρωμα* et debiliora sint (*probl.* 20, 17.). Quae de olerum feminibus hic intelli-

git, nos praeprimis de cucumerum aliorumque pinguibus seminibus experti sumus. Radiculas (ῥαφάνιδες) eo acriores esse, quo tenuiores sint (*probl.* 20, 11. Cf. *Athen.* 9, 2.). . Si quis σέλινον radice tenuis circumfoderit et καχεύδια circumposuerit, multo maiores et crassiores fieri radices. Ea καχεύδια vertunt Geoponici (12, 23.) in ἄχυρα, ut vel paleae sint vel hordeum tostum (*problema.* 20, 8.). . Quae florent, fructu nonnunquam carere videntur, ut σίκνος (*Cucumis Melo*) et κολοκύνθης (*Cucumis sativus*) et ῥέα (nonne ῥεῶς *Cotinus*?) seu sorba ἀναρπα, sed his tamen fructum esse: pericarpium esse florem in Cucumere Melone (*probl.* 20, 3.). Rosas umbilico aspero (*germine hispido*) instructae (nonne *R. muscosa aut moschata*) suavius olere quam quibus germen laeve sit (*probl.* 12, 8.). Inquirat etiam in rationem, cur ἵπποσέλινον (*Smyrnum Olus atrum*) bienne sit? (*probl.* 20, 7.)

Non desunt tamen exempla, ubi genio aevi sui et mirabilium amori indulget. Sic rutam pulcherrimam et plurimam enasci arbitratur, si ficui inferatur, quod fide omnino vacat (*probl.* 20, 18.).

PSEUDO-ARISTOTELES DE PLANTIS.

Haud necessarium arbitror, quod *Iul. Caes. Scaliger* immensam eruditionis suppellectilem, integrique voluminis laborem in eo collocaverit, ut

supposititios esse hos libros multoque iunioris aetatis, doceret. Namque cuius, qui vel primis tantummodo labris linguae graecae rudimenta gustaverit, vel paucissimos Stagiritae genuinos libros legerit, luce meridiana clarius apparere necesse est, tum summe indignam esse tanto philosopho ratiocinationum (*si quae sunt*) et ipsius orationis rationem, tum nec Graece primitus scriptos esse hos libros, sed e, nescio quo medio aevi, scholastico libello versos tandem in Graecam linguam. Fuerit is interpretis ineptus aut impostor, *Maximus Planudes* (ut Scaligero) aut *Theodorus Metochita* (ut mihi) aut *Gennadius*, aut alius quispiam Graeculus saeculorum XIV et XV, perinde esse videtur.

Ineptum voco interpretem, aut, si mavis, auctorem, quod nullibi „lucidi ordinis“ amor, nullibi subacta doctrina, nusquam demum gravitas sermonis ac orationis dignitas apparet.

Nugis scholasticis de anima vegetabilium incipit, iisdem paullo intermissis dein pergit, iisdem denique finem orationi imponit. Nullum apparet argumentum cuiusvis capitis, nullus finis totius orationis, nulla cognitio plantarum. Ubi enim, ut paucula exempla absurditatis adferam, de plantis vel annuis vel perennibus negatur, abrupta protinus oratione, addit: „Neque possumus haec „omnia scire, nisi per syllogismos.“ Et paullo

post: „Non debemus perscrutari definitiones per „singulas.“ Sermo barbarus: Φιτρὸν ponit pro καυλῶ. De antiquorum rei herbariae scriptorum libris loquens, barbaramente adiungit: πῶς ἂν ἐπιμελῶς σκοπήσωμεν τὰς βίβλους αὐτῶν, ἃς ἔγραψαν, καὶ δυνηθεῖμεν διερευνῆσαι τοῦτον τὸν μυελὸν ἐρεῦνῃ συνοπτικῇ. En ridiculam dictionem, quae Aristotelica esse debebat! Idiota de limpido vitis latice loquens cum pice eum comparat: in quibusdam plantis esse humorem ἀρχέγονον, sicut in Origano et planta, quae dicatur ὀπιγαίς. Quot verba, tot ineptiae! Ὀπιγαίς certe corrupta ex Arabibus mutuo accepta vox!

Genicula seu nodos graminum sua potius lingua quam graece nominat δεσμούςς, eosque (*quidne absurdius fingi potest!*) cum nervis animalium componit. Aristoteles, ut memoravimus, sexum utrumque haudquaquam distinctum esse in plantis contenderat: noster Pseudaristoteles omnino distinctum sexum tradit. Masculas plantas enim semper esse asperiores et duriores et horridiores, femininas debiliores et magis fructiferas. Vitam plantarum nullam esse, sensus enim causam vitae esse. (*En philosophum!*) Quae ἀψυχα sint, ψυχὴν οὐκ ἔχειν: ζῶν esse τὸ μέσον, et quae sunt reliquae eiusmodi barbarae nugae.

Piget fere ac taedet adiungere, quae Oedipum poscunt, ut exponantur: βελόνιον τὸ δῆλητήριον,

μεταφυτευόμενον εἰς Αἴγυπτον ἢ Παλαιστίνην, γίνεσθαι βρώσιμον (Cf. *Matthiol. epist. lib. 5. p. 211.*): ἀρτεμισίαν, quae inferatur in sylvestrem Artemisiam. (*Ecquis unquam haec audivit!*) ἀγρίαν μορέαν τὸ συκόμορον: μορέαν in multas arbores inferi posse. Sed sufficit his subsistere, ut quam futilis et contemptu dignus sit is liber, quam parum cum Aristotelicis comparandus, pateat.

CAP. VII.

RHIZOTOMI.

Peculiare hominum genus, quod a radicibus effodiendis nomen habet, a tota antiquitate Graeca fatis celebratum, neque indignum prorsus nostra attentione, licet maxima eorum pars, literarum rudis, superstitioni dedita, radicibus et herbis magicas tribueret virtutes, goëtica arte eas feceret, praepararet ac venderet. Namque qui rhyzotomi erant, *Φαρμακοπόλαι* etiam nominabantur, *ἐπιτραγωδοῦντες*, ut *Theophrastus* (*hist. 9, 9.*) ait, inventa sua ostentantes. Praeceperunt enim alias radices vento averso, alias corpore peruncto effodere, alias noctu, interdium alias. Aggravare nonnullas caput aut oculos laedere, unde allia comedere et vinum forberé necesse fit, priusquam adgrediantur radices. Precari autem in se-

cando, nec ἄπονον ipse Theophrastus indicat. Ineptum autem vult praeceptum rhizotomorum, quod ense acuto ter circumscribi radix debeat, aut quod circumfalsare ac plurima περὶ ἀφροδισίων fabulari. Inepta existimat praecepta, quod, qui helleborum fecet, debeat aquilam cavere tam a dextra, quam a sinistra, ortum solis spectare et plurima precari.

Ea tamen superstitiosa barbaries rhizotomorum non impedivit quosdam, quin curatius in naturam inquirerent vegetabilium bonasque publicarent de iis observationes. Exstiterunt iam *Theophrasti*, magis etiam *Athenaei* et scholiastarum temporibus opera ῥιζοτομικά, quae citare ii scriptores haud superfluum putarent.

THRASYAM Mantinensem primum vocat *Theophrastus* (*hist.* 9, 18.) et δεινότεατον τὰ περὶ τὰς ῥίζας, qui naturas plantarum et vires indagans, eandem plantam modo pharmacum esse, modo non esse, pro ratione hominis, qui ea utatur, praecepit. Ipse etiam ἄπονον τὴν ἀπόλυσιν, ope toxicum ex papavere et cicuta parati, invenit (*ib.* 9, 17.). Quod imitati Hispani e sola cicuta (*herba Apio petroselino simili*) id toxicum praepararunt (*Strabo* 3, p. 251.).

Thrasyaee discipulum ALEXIUM, magis peritum in medicina indicat *Theophrastus* (9, 17.).

EUEMUS Φαρμακοπόλης in se ipso tentavit

herbarum virtutes (*Theophr. hist.* 9, 18.). De oleribus scripsit (*Athen.* 9, 2. p. 369.) et brassicam distinxit in tres species, ἀλμυρίδα καὶ λειόφυλλον καὶ σελινούσιον, illam suavissimam, hanc crispam. Fuerit idem Rhodius, qui de physica scripserit, Aristotelis discipulus, nescio (*Simplic. in Arist. physic.* 1. f. 21.)

ARISTOPHILUS, et is Φαρμακοπόλης Plataicus, ad coitum remedia habuit (*ib.* 9, 19.).

Videntur ex his rhizotomis nonnulli physicae ipsi et oeconomiae operam dedisse, ut ex variis *Aristotelis* et *Theophrasti* locis patet. Sic CLEIDEMUS, qui de causa coruscationis et fulminis ratiocinatus est (*Aristot. meteor.* 2, 9.), morbos plantarum indagaturus, sicum scabie, oleam lichene, viti τῶ ῥέιν affici prodidit (*Theophr. causf.* 5, 12.). Ex iisdem etiam partibus constare plantas ac animalia docuit (*Theophr. hist.* 5, 2.). Serenda esse frumenta occidentibus vergiliis (*Theophr. causf.* 5, 28.).

Physicus etiam MENESTOR fuisse videtur, cum de humore vegetabilium praeceperit, quem ὀπὸν vocasse dicitur (*Theophr. hist.* 1, 5.). Is de mori fructificatione nonnulla prodidit (*Theophr. causf.* 1, 21.). Aquatiles plantas natura calidiores esse, quod gelu non enecentur (*ib.* 1, 26.). Nimis pinguem terram plantis nocere ob siccitatem facile contractam (*ib.* 2, 5.).

Physicus fuit *HIPPON*, quem *Aristoteles* (*de anim.* 1, 2.) citat. Omnes sylvestres plantas cicures reddi posse et vice versa, observavit, unde specie haud differre iure effecit (*Theophr. hist.* 1, 6.).

DIOGENES quoque, sive fuerit Apolloniates, sive allus, quem *Aristoteles* (*de gener. et corrupt.* 1, 6.) nominat, ex aqua putrescente et mixtione cum terra plantas oriri docuit (*Theophr. hist.* 3, 2.).

LEOPHANES quis fuerit, latet. *Aristoteles* (*gener. anim.* 4, 1.) eum nominat, dum de subligando teste alterutro ad procreandam sobolem loquitur. *Theophrastus* (*causs.* 2, 6.) citat eius sententiam, quod humus atra optimum plantarum nutrimentum sit.

ANDROTION oeconomus fuisse videtur. Namque quae de oleae et myrti amicitia (*Theophr. causs.* 3, 15.) et de purgatione necessaria earum arborum (*hist.* 2, 8.) reliquit, eo fere redeunt. Eius de ficuum speciebus locum citat *Athenaeus* (3, 3.) *γεωργικόν* nominat librum (3, 7.).

Hi omnes Theophrasto priores. Quoniam vero aevo vixerint *ῥιζοτομικῶν* auctores sequentes, haud facile erui potest.

EUMACHUS Corcyraeus (*Athen.* 15, 8. p. 681.).

ANACREON (*Schol. Nicandr. ther.* v. 590. p. 39.).

MICTON (*ib.* v. 617. p. 40.).

LIBER II.
REI HERBARIAE INCREMENTA.

CAP. I.

THEOPHRASTUS ERESIUS.

Historicae cognitionis fundamenta egerant et medici et rhizotomi: philosophi de natura vegetabilium ratiocinantes viam inuiverant, qua incedi poterat, si quis physiologiam plantarum ardentiori agitare studio cuperet: maxime vero Aristoteles scholam suam eo ardore inquirendi imbuerat, ut quivis ex eadem progrediens schola naturam perscrutari ac nova moliri gestiret. Quid quod tantus naturae amor in tota Peripateticorum schola vixit, ut ipsi risui *Luciani* obnoxia esset (*Vit. auct. p. 386.*).

Celeberrimus autem omnium verus rei herbariae parens, THEOPHRASTUS fuit Eresius, de quo uberius agere nostrum est.

VITA THEOPHRASTI.

Eresius fuit, ex insula Lesbo, Melanthae fullo-
nis filius. Nomen ipsius Tyrtamum fuisse, ab Ari-

stetele autem in Theophrasti mutatum, ferunt varii auctores, disertis vero maxime verbis *Strabo* (15, 918.) et *Diogenes* (5, 38.), ipso adnuente *Cicerone* (*orat.* 19.) qui divinitate loquendi nomen invenisse eum testatur.

Annus, quo natus fuit, sine dubio idem computatur, quo proelium ad Leuctram commissum est, nimirum Ol. CII. 3 = 370. ante Chr.

Praeceptores nominantur a *Diogene* (5, 36.) Leucippus, cives ipsius (ergo non Eleates) Plato et Aristoteles. Cum hoc vero tanta pietate et familiaritate coniunctus fuit, ut omnibus ille eum discipulis praetulerit, ipse quoque in testamento iusserit, dilecti praeceptoris imaginem in templo esse erigendam (*Diogen.* 5, 51.).

Quum Aristoteles in Chalcidem secessisset, nosse illi in scholae regimine successit, quod Ol. CXIV. = 324. ante Chr. accidit (*Diogen.* 5, 36.). Tanta autem fuit ipsius auctoritas, tanta gloria in regenda Peripateticorum schola, ut bis mille ad eum confluerent discipuli: tanta etiam apud Athenienses exultatio, ut, quum ipsum Agnonides impietatis accusasset, parum abfuerit, quin accusator crimen in se ipsum retorquere cogeretur. Apud externos etiam in tam excelsum famae theatrum evectus est, ut Ptolemaeus Lagides eum Alexandriam invitaret (*Diogen.* 5, 37.).

Sophocle, Amphiclidæ filio legem fanciente,

ne quis philosophus scholae praeesset, nisi senatui populoque Atheniensi placeret, omnes fere philosophi et ipse Theophrastus in exilium abierunt, quod Ol. CXVIII. 3. = 306 ante Chr. accidit (*Athen.* 13, 9. p. 610.). Abolita autem ea lege et Sophocle punito reversi sunt exules et cum iis noster (*Diogen.* 5, 38.).

Summam senectutem attigisse et plusquam centum annos vixisse, facile ex ipsius verbis in praefatione ad *characteres* effeceris, ubi semet XCIX annos natum librum conscripisse, fatetur. At iam pridem animadversum est, probabiliter pro *ἐνενηκόντα* legendum esse *ἑβδομήκοντα*. Namque *Diogenes* (5, 40.) anno LXXXV aetatis e vita discessisse manifesto testatur. Accidit id Ol. CXXIII. 3 = 285 ante Chr.

Aegre tamen, annorum licet pondere confectus, tulisse fertur, se vitam cum morte commutare debere, quum vivere coepisset. Ipsi enim dictum adlegatur: *ἡμῖς, ὅπερ' ἀρχόμεθα ζῆν, τότ' ἀποθνήσκουμεν* (*Diogen.* 5, 41.). Et *Ciceroni* (*tusc. quaest.* 5, 28.) moriens accusasse naturam dicitur, quod cervis ac cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum id maxime interesset, tam exiguum vitam dederit: quorum si aetas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut, omnibus perfectis artibus, omni doctri-

na hominum vita erudiretur: quæsum igitur fuisse, se tum, cum illa videre coepisset, exstingui.

Tantus autem, etiam post obitum, amor fuit civium erga eum, ut Athenienses *πυρδομει* pedibus funus ipsius sequerentur (*Diogen.* 5, 42.). Vitæ enim genere fuit suavi, moribus optimis, facundia propemodum divina, patriæ amore tanto, ut bis eam a tyrannis liberasse dicatur (*Plutarch. adv. Colot. p.* 1126.). Maxime beneficum eum et prudentissimum et laboris tolerantissimum vocat *Diogenes* (5, 56.). *Cicero* (*acad. quæst.* 1, 9.) ita moratum habet, ut prae se probitatem quamdam ac ingenuitatem tulerit. Neque tamen eo minus fregisse quodammodo auctoritatem veteris disciplinae: spoliasse enim virtutem suo decore, imbecillamque reddidisse, quod negaverit in ea sola positum esse, beate vivere.

Quae utut fiat, facundia tamen sermonis et incredibili fere vi dicendi omnes fere scholarum veterum antistites vicit: unde *την φωνήν ἰδίαν* nominare eum *Cicero* consuevit (*Plutarch. Cic.* 872.). De Demosthene etiam magnifice profecto et libere iudicavit, dignum esse urbe sua oratorem (*Plutarch. Demosth.* 850.). Ferunt insuper, dum orationes haberet aut lectiones, nullam omisisse corporis figuram, nullam vultus speciem aut manuum motum, quibus argumenta augere potuerit: semper etiam

corporis nitido et exacto cultu apparuisse (*Athen.* 1, 17. p. 21.).

Quum rei herbariae perquam studiosus esset, hortum privatum coluisse, post Aristotelis e vita discessum dicitur, Demosthene Phalereo, familiari ipsius in hoc sibi cooperante (*Diogen.* 5, 39.). Eum hortum aedesque omnes horto adjacentes amicis testamento legavit, iis, qui voluerint in eo una vacare literis atque simul philosophari; ea tamen lege, ut neque illum alienent, neque ut proprium quisquam possideat, sed veluti sacrum quoddam eodem iure ab omnibus possideatur. Nominavit autem, quos communiter uti eo horto praecepit, Stratonem et Callisthenem, Neleum et Hipparchum, Demaratum et Melantam, Demotimum et Pancreonem, Nicippum et Callinum (*Diogen.* 5, 53.).

SCRIPTA THEOPHRASTI.

Libri ipsius adeo numerosi et ex omni doctrinae genere tanta copia ornati, ut diversos eorum titulos 227 *Diogenes* numeret. Inter eos haud pauci fatis ampli fuerunt, ut *πρώται προτάσεις*, quae octodecim; quaestiones quae viginti quatuor, posteriorum analyticorum et de animalibus, quorum utrumque septem libros comprehendit.

Nobis vero quum praeter novem (qui decem fuerant) libros de *historia* et sex libros de *caussis*

plantarum pauca etiamnum supersint, fatum scriptorum deperditorum enarrandum est.

Legasse ipsum omnes libros Neleo, Corisci filio, verba testamenti manifesto docent (*Diogen.* 5, 53.). Inter eos *Aristotelis* etiam fuisse scripta testatur *Strabo* (13, 906. 907.). Quum Neleus dein Scepsin Troadis migrasset, bibliothecam etiam Aristotelicam et Theophrasream eo aveli curavit: posteris suis reliquit, indoctis hominibus, qui, nulla adhibita cura, sub clavibus retinuerunt (*Strabo ib.*). Ab ipso autem Neleo Ptolemaeum Philadelphum libros plerosque mercatum Alexandriam transferri iussisse, *Athenaeus* auctor est (1, 1. p. 5.). Si *Straboni* fides habenda, plurimi tamen superfuerunt Nelei heredibus: namque, quum Attallicorum regum studium intellexissent, quibus Scepsis parebat, conquirentium libros ad instruendam Pergami bibliothecam; inepti Nelei heredes bibliothecam sub terra occultarunt, ubi blattis et humore vitiatos posteri tandem Apelliconti Teio ingenti pretio vendiderunt. Tenebatur is Apellicon librorum amore potius quam sapientiae studio: itaque erosarum particularum quaerens instaurationem, in nova transtulit libros exempla, lacunas non recte implens, ediditque libros ἀμαρτάδων πλήρεις. Quum statim post mortem Apellicontis, Sylla Athenas cepisset, is etiam huius bibliothecae potitus est: a quo Tyrannio Grammaticus, Φιλαροστοτέλης im-

petravit, ut sibi eius usus permitteretur: accesserunt etiam bibliopolaë nonnulli, ineptis usi librariis, qui vitiose transcriptos libros et Romae et Alexandriae vendiderunt. Confirmat Apellicontis malam fidem *Athenaeus* (5, 14. p. 214.) et *Plutarchus* (*Sylla*, 468.) inter bibliopolas eos nominat Andronicum Rhodium, qui vulgasse ea exemplaria, quae Romae et Alexandriae circumferebantur, dicitur (Cf. *Porphyr. vit. Plotin. c. 24.*).

Quae cum ita se habeant, dolendum sane est, hominum incuria magis quam iniuria temporum eos libros haud integros ad posteritatem venisse: nec facile ex ipsis, quae supersunt, exemplis manuscriptis posse textum restitui.

Exstant autem codices manuscripti in bibliothecis Medicea, Veneta, Parisina, Oxoniensi et Leidensi. Eorum integer videtur Venetus, quem Bessarion scribi iusserat (*Villoison anecd. graec. 2, 251.*); manci autem maxime Parisini.

Editiones paucae sunt. Princeps, quam coram habeo, Aldina est, sine anno et loco impressa. Titulus: Τῶν ἐν τῇδε τῇ βιβλῳ περιεχομένων ὀνόματα καὶ τάξις. Θεοφράστου etc. Sequuntur enim in eodem volumine *Aristotelis* et *Alexandri Aphrodisiensis* problemata et *Theophrasti* metaphysica. Aldus Manutius opus totum Alberto Pio Principi dicavit. Praeter novem libros de historia planta-

rum adest etiam fragmentum decimi de *viribus radicum*.

Secunda editio Ioannis est *Oporini*, quae Basl. 1541. fol. lucem vidit. Textum Aldinae cum interpretatione latina habet, nec plaufibus nostris digna videtur.

Tertiam Dan. *Heinsius* curavit Lugd. Bat. 1613. fol. Textum mendosissimum, licet codice duntaxat uno aut altero adhibito, emendare, Casauboni praeprimis auxilio, studuit: Gazae versionem adiunctam correxit, ac pleraque praefiitit, quae ab homine erudito, sed ἀβροτανολογήτω expectari poterant.

Sequitur tandem est Io. *Bodaeus a Stapel*, rei herbariae peritus et doctissimus vir, qui in sola historia plantarum subsistens, eam 1644. fol. ita edidit, ut amplissimos adderet commentarios, textum et versionem variis locis emendaret. Sed interpretatio antiqua Theodori Gazae satis negligens et mendosa est, ut e. g. 3, 18. τῆς ῥοῦ (*Rhois Coriariae*) *fluidarum* reddat. Omissa sunt fere omnia (e. g. 4, 7.) quae interpretis non intelligeret.

HISTORIA PLANTARUM THEOPHRASTI.

Difficillimum opus molior aleaeque plenum periculosa. Explicationem enim et determinationem periclitor plantarum omnium, quas rei herbariae parens nominat, ut, qualis fuerit cognitionum eius

temporis ambitus, pateat. Desudarunt in eo opere a pristinis inde temporibus doctissimi viri, quorum labores vicit fere *Bodaeus a Stapel*, cuius commentarii dictu difficile est, quantum auxilii mihi tulerint, quantum foeneraverint lucis. Neque tamen et id opus omne ita absolvit, ut nihil superfit negotii. Namque innumera loca obiter solummodo legit, textui mire corrupto nimis confusus est, plantarum ipsarum haud sufficientem cognovit copiam: haud raro etiam a *Plinio*, pessimo *Theophrasti* intérprete, seductus male plantas definiit.

Ipsè *Theophrastus* in describendis, quas memorat, plantis longe profecto alienus est a nostrorum temporum ratione. Neque enim certum quemdam ordinem servat, solum fere usum sequens aut patriam ac locum, quem occupant. Aquatiles enim seorsim, et parasitas, et olera et arbores sylvestres et frumenta tractat; saepius repetitis verbis, saepius regrediens ad id, de quo iam sermo fuerat.

Dein naturam ipsam parum cognovit, nunquam peregrinatus fuisse videtur. De ipsis graecis plantis vel vulgaribus aliorum fide narrat, ut ὡς Φασι; οὕτως λέγουσι οἱ περὶ Ἀρκαδίαν, οἱ περὶ Ὀλύμπου, toties occurrat. Ubi nihil certi scit, quod saepius fit, ingenue addit, περὶ τούτου δὲ σκεπτόμενον. Hinc errores haud pauci occurrunt: e. g. ubi de ἀράκη (*Lathyro tuberoso*) et ἀραχίδι.

νη (*Lathyro amphicarpo*) (*hist.* 1, 11.) perhibet, nulla utrique esse folia.

Nomina ipsa ambigua sunt, nec certis legibus definita. Ipse enim (*hist.* 4, 11.) fatetur, προσ-αγορεύεσθαι ἄλλοις ἐνόμασι plantam. Ipse ἀφάκην modo *Leontodon Taraxacum* (*hist.* 7, 8.) modo *Lathyrum Aphacam*, ἀπαρῆην modo *Galium Aparinen*, modo *Arctium Lappam* vocat. Τριβόλου nomine tria diversa genera occurrunt. Ἀνδράχνη significat modo *Arbuti* speciem, modo *Portulacam*. Σκόρπιος modo *Spartium villosum*, modo *Arnica scorpioidem* aut *Ranunculum Thoram*.

Huc accedit, quod nullam fere prodat generis aut speciei informationem, nisi unico fere loco (*hist.* 8, 4.) ubi hordei et tritici differentiam collocat in feminum seriebus circa spicam, quae in illo omnino, in hoc autem nequaquam observentur. Ceteroquin transmutationem specierum ipsorumque generum adeo certam habuit, ut multus sit in *Ocimi* et *Serpylli* (*causs.* 5, 8.), *Zeae* et *Tritici* (*hist.* 2, 5.), *Menthae sylvestris* et *fativae* (*hist.* 2, 5. *causs.* 5, 8.) transmutatione explicanda.

His praemissis ingenue fateor, plantas quasdam a Theophrasto nonnisi obiter memoratas a me haudquaquam exponi posse, e. g. Ἰκμη, in lacu Orchomenio (*hist.* 4, 11.), Θησεῖον (*hist.* 7, 11.), quod *Timachidas* (*Athen.* 15, 10) cum

mali floribus comparat et Ariadnes coronam inde textam fuisse refert.

Linnaeani autem systematis ordinem sequi licet.

Hippuris vulgaris (ἵππων *hist.* 4, 11.) in lacu Orchomenio.

Ligustrum vulgare (κῆλαστρον *hist.* 1, 15. 3, 4.). In locis montosis crescere, sempervirens esse, tarde florere et virgas pro baculis inservire refert.

Phillyrea angustifolia (ἀφάρακη *hist.* 1, 15. 3, 6.).

Phillyrea latifolia (λακιάθη *hist.* 3, 4. 6.).
Cf. *Sibthorp. fl. graec. t. 2.*

Fraxinus Ornus et *rotundifolia* forte (*hist.* 3, 11.) describuntur *μηλέας* nomine, cuius duas dari species ait traditque, quomodo inter se differant. *Ornus* sine dubio arbor est quercui similis, quae mel stillat (*Diodor. Sicul.* 17, 75. *Curt.* 6, 4. *Athen.* 11, 500. *Polyaen. strat.* 4, 3, 32.). Cf. *Sibthorp fl. graec. t. 5.*

Salvia cretica (σφάκελος *hist.* 6, 2.) foliis angustioribus et

Salvia triloba (ἐλελίσφακος *ib.*) bene distinguuntur. Cf. *Sibthorp fl. graec. t. 17.*

Salvia Horminum (ὄρμινον *hist.* 8, 7.) una cum *Sesamo* ferebatur: semina *Cumino* similia a nullo gustari animali.

Piper nigrum (πέπερι *hist.* 9, 19.) cuius fruc-

tus foli, et albidu, cortice externo cincti, et nigri, cortice deftituti, distinguuntur. Fabulosus *Philosiratus* (vit. *Apoll.* 3, 4.) plura narrat de Piperis cum Vitice similitudine et de fimiariu cultura, quod credulum vulgus delectare potest.

Crocum et odoratum et albidum et spinulosum distinguit, inter primos veris flores numerat: alio loco *Crocum autumnalem* (*hist.* 6, 7.).

Gladiolus communis, sine dubio ξίφιον illud est, quod (*hist.* 6, 7.) memoratur. Cf. *Sibthorp. fl. graec.* t. 37. Sitne etiam φάσγανον (*hist.* 7, 11.) cuius tubera comedantur, ambigo. De eo enim usu nostratibus nil innotescit.

Iris Sisyrrinchium (σισυρίγγιον, *hist.* 1, 16. 7, 13.) per Graeciam frequens, id singulare habet, quod bulbus alter alteri superpositus sit. Cf. *Sibthorp. fl. graec.* t. 42. Is licet Ixiam Bulbocodium arbitretur σισυρίγγιον esse, bulborum indoles tamen multo magis huc trahenda est (Cf. *eandem fl. graec.* t. 36.).

Iris florentina (ίρις). Sed alia occurrit (*hist.* 7, 12.) flore minimo, quae forte *I. graminea* s. *iuncea*.

Irisne tuberosa sit ακόνιτον (*hist.* 9, 16.) ἀγρωστίδι simile et πούδες radice tuberosa, ambigitur (Cf. *Schulze toxicol. vet.* p. 17. *Sibthorp. fl. graec.* t. 41.).

Schoenus nigricans (μελαγκρανίς, *hist.* 4, 15.)

ob atrum feminum colorem, differt ab aliis crassitie et altitudine culmorum.

Schoenus mucronatus (σχοῖνος ὀξύς *ib.*). Cf. *Sibthorp. t. 43.*

Cladium germanicum Schrad. *Schoenus Marifeus* L. (ὀλόσχοιμος *ib.*) cuius spicas fasciculatas, ovo fimiles, satis bene describit, ad πλέγματα maxime idoneas.

Cyperus comosus Sibth. (κύπειρος ὁ ἔτερος *hist. 4, 11.* et σχοῖνος *hist. 9, 19.*) ob odoratas radices insignis (Cf. *Sibthorp. fl. graec. t. 44.*)

Cyperus fastigiatus (σάρι *hist. 4, 9.*) culmo trigono comaque Cyperum Papyrus aequare, stiones autem e radice digiti crassitie propellere dicitur.

Cyperus Papyrus (πάπυρος *ib.*) optime describitur.

Cyperus esculentus (μνάσιον *ib.*). Idem (*c. 10.*) sub nomine aegyptio *μαλναθάλλη* occurrit. Id nomen bene derivatur a μάλα et ἀναθάλλω *Harduin. ad Plin. 21, 15.* Tubera describuntur, qualia mespili fructus, folia gladioli familia; illa et cruda manducari et cum hordeo cocta bellariorum vicem gerere. Cf. *Column. phytobaf. p. 5.* Trahine huc potest κάλαμος, cuius fructus ὀρόβοις λευκοῖς fimiles affantur? (*Diodor. Sicul. 2, 57.*). Certe autem hi sunt κάλαμοι, quorum radicibus vesci Rhizophagos tradit *Diodorus (3, 23.)*.

Panicum italicum (κέγχρος *hist.* 8, 3.) Φόβην χνοώδη comam hirsutam s. spicam gerere dicitur.

Panicum miliaceum (μέλιον *hist.* 8, 3.).

Sorghum forte vulgare est illud triticum giganteum, quod ultra Bactrianam provenire ac grana olivaceorum mole ferre dicitur (*hist.* 8, 4.). Idem forte est frumentum, cuius *Herodotus* (1, 193.) meminit, quod folia quatuor digitorum latitudinem habeant. Cf. *Bellon. obs.* 2, 100. Idem vidit in India *Philostratus* (*vit. Apollon.* 3, 5.).

Andropogon Ischaemum (ἰσχαίμων *hist.* 9, 15.) in Thracia crescens.

Arundo Donax (κάλαμος ἀύλητικός *hist.* 4, 12.) ubi et δόναξ et ζευγίτις, ob copulationem tibiarum ex eo confectarum nominatur. Insigni copia crescere ad Cephisum. Optime et uberrime de his calamis commentatur *Harduin. ad Plin.* 16, 36.

Arundo Ampelodesmon *Cyrill. neapol. fasc.* 2, t. 12. est Φλειώ illa, quae et πλόκαμος dicitur (*hist.* 4, 11.) cuius foliis etiamnum Itali utuntur ad vincendas vites et ad cribra, cuius radix lixivium praebet. Aliam Φλοῦν indicam habet *Herodotus* (3, 98.).

Arundo Phragmites (χαρακίαις *hist.* 4, 12.).

Arundo epigeios (κάλαμος ἐπίγειος *ib.*).

Stipa tenuiflora vel *Lygeum Spartum* est λινέσπαρτον (*hist.* 1, 8.) quo ad conficiendas sportu-

las et floreas utuntur; alienum plane a σπάρτω Aristotelis (hist. anim. 9, 40.) cuius floribus apes laetentur, quod sine dubio est *Spartium scoparium*. Classicus autem locus de Stipa nostra extat in Strabone (3, 243.) ubi de σχοινοπλοικῆ σπάρτω sermo est, quae inter Saguntum et Setabin Hispaniarum uberrime crescat.

Avena sterilis (αὐγλωψ, hist. 8, 7. 9.) ob culmorum copiam et molem terram extenuare dicitur.

Avena fatua (βρόμος, hist. 8, 9.)

Lolium temulentum (αἶρα, hist. 2, 5. 8, 7. 9.). In id Triticum sativum mutari.

Saccharum cylindricum (ἀλωπέκουρος, hist. 7, 10.). Cf. Dalechamp hist. 1, 430.

Hordeum nudum (κριθή, μάλιστα τῶν γυμνοσπερμάτων, hist. 8, 4.). Aliae species ibidem, nimirum *H. hexastichon*, vulgare et *Zeocritikon* (τῶν μὲν κριθῶν αἱ μὲν εἰσὶ δίστιχοι) memorantur.

Secale villosum forte est στελεφούρος (hist. 7, 10.) qui spicam gerat tritico similem sed hirsutam.

Secale cereale (τίφη hist. 8, 1. 2. 4.) tritico simile, sed fermen folliculis inclusum gerit. *Secale cereale* a Theophrasto primum memoratum, in Armenia sponte nasci dicitur a Clavijo (*Historia del gran Tamorlan*, p. 105. Madr. 1782. 4.).

Triticum hybernum et *aestivum* (πυρὸς χειμ-

σπορούμενος καὶ τρίμηνος *causs.* 4, 12.) probe distinguuntur. Illud esse multi- hoc pauciculme.

Triticum Zea (ζεία, *hist.* 8, 9.).

Triticum Spelta (ἔλβερα, *hist.* 8, 4.). De eadem sub nomine πυροῦ θρακίου πολυλλόπου (*causs.* 4, 12.) loquitur.

Triticum repens (ἀγρωστis, *hist.* 1, 10. 2, 2. 4, 11. Radice gaudere γονατώδη, quae culmos denuo edat, qui si abscissi fuerint, esse herbam vulgarem inter culta. Nutrimentum, quod stolones cum radiculis praebent, antiquitus cognitum fuit. Hinc Aegyptios αὐτόχθονες hac ἀγρωστίδι nutritos, ac deinde, manibus eam gestantes, Deos semper precatos fuisse, *Diodorus* narrat (1, 43.). Neque tamen negandum, posse et, historici viri negligencia, Papyrus intelligi.

Ficus Sycomorus (συκάμνος, *hist.* 4, 2.). Fructus e trunco ipso. Cf. *Norden voy. en Egypte*, 1. t. 58.

Cornus mascula (κράνεια, *hist.* 3, 4. 12.). fructus edules ferre et προῖβλαστότατον esse.

Cornus sanguinea (θηλυκράνεια, *hist.* 3, 6. 12.) paullo ferius florere, fructus ferre non edules, ligno gaudere flexili et laxo.

Rubia tinctorum (έρυθρόδανος, *hist.* 7, 9.). At alio loco (*hist.* 9, 14.) alia planta eodem nomine occurrit, foliis hederaceis, sed rotundioribus, de qua certi aliquid definire nequeo.

Galium Aparine (ἀπαρίνη, *hist.* 8, 8.).

Plantago maior (ἀρνόγλωσσον, *hist.* 7, 9. 10.).

Plantago Cynops (κύνωψ, *hist.* 7, 8.).

Plantago Coronopus (κορωνόπους, *hist.* 7, 9.).

Potamogeton serratus (τρίβελος ἐν τοῖς ἐλώδεσι τῶν ποταμῶν, *hist.* 4, 11.).

Heliotropium europaeum (ἡλιοτρόπιον, *hist.* 7, 8.).

Anchusa tinctoria (ἀγχουσα, *hist.* 7, 9.).

Convolvulus sepium (ιασιώνη, *hist.* 1, 21. *cauff.* 2, 25.) μονόφυλλον ἄνθος, διαγραφήν ἔχον τῶν πλειόνων: humi serpere et arbores scandere vicinas.

Menyanthes trifoliata (μήνανθος, *hist.* 4, 11.). Haec est τρίφυλλος ea, quae paludes Paxamo indigitabat (*Georon.* 2, 4.).

Lycium barbarum aut *europaeum* forte οἶσος (*hist.* 3, 17.).

Cordia Myxa (πέρσιον, *hist.* 2, 3. 4, 2.).

Cordia Sebestena (κοκκυμηλέα αἰγύπτια, *hist.* 4, 3.).

Verbascum nigrum (φλόμος μέλαινα, *hist.* 9, 13.).

Atropa Mandragora (μανδραγόρας, *hist.* 6, 2.).

Solanum Melongena (στρυχνός, quem crudum comedunt, *hist.* 7, 7.).

Solanum insanum (στρυχνός μανικός, *hist.* 9, 12.).

Physalis somnifera (στρυχνός υπνώδης, *ib.*).

Viola odorata (ἰωνία μέλαινα, *hist.* 6, 6.).

Cuscuta europaea (ὄρεβάγχη, *hist.* 6, 8.).

Ab ea plantas circumvinciri et angī, unde nomen.
Fuit sine dubio haec ὄρεβάγχη, quam et ὄσπρολέον-
τα vocat *Sotion* Tiberii tempore (*Geopon.* 2, 42.)
et quam describit *Paxamus* (*ib.* 2, 43.).

Ceratonia Siliqua (κερατωνία, *hist.* 1, 18.).
Vocatur etiam σῦκος αἰγύπτιος (*hist.* 1, 23. 4, 2.)
cuius fructum manifesto ἔλλοβον, leguminosum ha-
bet et folia sempervirentia.

Rhamnus Alaternus (Φυλίκη, *hist.* 1, 15.).

Rhamnus lycioides est forte ῥάμνος ὁ μέλας
(*hist.* 3, 17.).

Zizyphus vulgaris (ῥάμνος λευκός, *ib.*).

Zizyphus Paliurus (παλίουρος, *ib.* 4, 3.). Cf.
Anguillara p. 54.

Zizyphus Lotus (λωτὸς Λιβυκός, *hist.* 4, 3.).
Sed *Celtis australem* simul describit, ut *Anguil-
lara* (p. 74 f.) recte observat.

Evonymus europaeus (εὐώνυμος, *hist.* 3, 18.).

Hedera Helix (κιστὸς, *ib.*).

Beta vulgaris (τεῦτλον, *hist.* 7, 2.).

Asclepias procera intelligitur (*hist.* 4, 9.) ubi
aegyptia planta describitur, parallelis foliis gau-
dens, qua medici πρὸς τὰ γυναικεία utantur. Cf.
Prosp. Alpin. de plant. Aeg. c. 25. *Norden voy. en
Egypte*, 1, t. 59.

Eryngium planum (ἡρέγγιον, *hist.* 6, 1.).

Bupleurum forte *rotundifolium* est βούπερη-
στις, olerum species (*hist.* 7, 8.).

Coriandrum sativum (κορίαννον, *hist.* 7, 3.).

Ferula tingitana (σίλφιον, *hist.* 6, 3.) est li-
byca illa planta, quae ὀπὸν κυρηναϊκὸν largiebatur.
Folium μάσπετον dictum, cum Apio Petroselino
comparatur, semen ob alas membranaceas Φύλλον
dicitur. Eam speciem, alienam a persica Asa foe-
tida, primus descripsit *Hermannus* (*parad. bot.*
p. 165.) simul etiam *Rivinus* (*pentap. reg.*). Lon-
ge aliena est a persica, quam *Kämpferus* (*amoen.*
536.) delineavit, quaeque eadem fere cum ea esse
videtur, quam *Prosp. Alpinus* (*exot.* 210. f.) e
feminibus thraciacis eduxerat. Persicam speciem f.
Asa foetidam, in Caucaso nasci et a pecudibus ad-
amari Aristobulus refert apud *Arrianum* (*exp.*
Alex. 3, 28.). In Media provenire *Strabo* (11,
p. 797.) vid. supra ad *Hippocr.* De silphio cf. *Laurence new system of agriculture*, *p.* 384—400.
Nostra enim folia magis laciniata habet, quibus ad
Petroselinii similitudinem accedit. Nitida etiam sunt
et e petiolis latissime vaginantibus surgunt. Persica
autem species, quae nostram Asa foetidam largi-
tur, habet foliola integriuscula obtusiuscula alter-
natim sinuata.

Ferula communis et *meoides* sub nomine νάρ-
θηκος καὶ ναρθηκίαις (*hist.* 6, 2.) egregie descri-
buntur. Utraque biennis, foliorum decomposito-

rum capillaceorum vaginis latissimis; floribus luteis et feminibus Anetho similibus insignitur. Illa autem maior, folia habet longissima, haec minor foliola appendiculata setacea. Cf. *Dodon. pempt. 2. p. 321.* In insulis Archipelagi crescit etiam *Ferula glauca*, *νάρθηξ* nostratibus Graecis dicta (*Tournefort. it. 1, 93.*).

Laserpitium ferulaceum (*μαγύδαρις*, *hist. 6, 3.*) cum *Ferulis* componitur, sed tenerius est *Ferula tingitana*, succo destitutum: semina tamen pariter alata. Describitur egregie a *Tournefortio* (*it. 2. p. 121.*). Cf. *Didym. in Geopon. 2, 55.*

Laserpitium latifolium (*πάναξ χειρώνιον*, *hist. 9, 12.*). Folia similia *λαπάθου* dicuntur, pro quo *Nicandri* scholiastes legit *άμαράκου*: melius illud, namque plantae nostrae folia multo magis cum *Rumice* quam cum *Origano Maioranoide* comparantur. Bene eam speciem delineavit *Dodonaeus* (*pempt. 2. p. 309.*).

Laserpitium hirsutum (*πάναξ Ἀσκληπιόν*, *hist. 9, 12.*) cuius folium *Thapsiae* simile et caulis articulatus praedicatur. *Haller stirp. helv. t. 19. Column. ecphr. 1, 86.*

Laserpitium formosum *Willd.* puto *ὄρεοσελίον* esse (*hist. 7, 6.*) quum cum *Anetho* comparetur.

Peucedanum officinale (*πενκέδανον*, *hist. 9, 18.*).

Tordylium officinale (*τέσσει*, *ib.*).

Athamanta cretensis (*δαῦκος*, *ib.*). Sed ma-

nifesto corruptus locus, namque δαφνοειδής de nullo δαύκω dici potest.

Cachrys panacifolia (λιβανωτὶς καρπιμὸς, *hist.* 9, 12.) ita distinguitur, ut ad similitudinem foliorum cum Apio graveolenti respiciatur. Pictam habet *Morisonius* (vol. 3. f. 9. t. 1. f. 4.). In monte generoso Comenfi se invenisse hanc λιβανωτίδα autumat *Anguillara* (p. 91.) vocari ab incolis Livistico salvatico.

Oenanthe pimpinellifolia (ολιάνθη, *hist.* 6, 7.).

Thapsia Asclepium (θαψία, *hist.* 9, 10.). *Primus* delineavit *Matthiolus* 545.

Pastinaca Oropanax (πάναξ Ἡράκλειον, *hist.* 9, 12.). Folium magnum latum τρισπιθαμαίον et radices tuberosas describit, quas *Gouanus illustr.* p. 20. etiam habet.

Smyrnum Olus atrum (ιπποσέλινον, *hist.* 7, 6.) radice atra magna, foliis Apii graveolentis fimbriis sed latioribus.

Anethum graveolens (άνηθον, *hist.* 7, 6.).

Apium Petroselinum (σέλινον.).

Apium graveolens (σέλινον ἔλειον, *hist.* 7, 6.).

Rhus Coriaria (ρόϋς, *hist.* 3, 18.). Egregie describuntur folia pinnata villosa, inflorescentia, fructus et usus ad rem coriariam.

Drypis spinosa (δρυπίς, *hist.* 1, 16.). Sed *Anguillara* p. 147. *Echinophoram spinosam*, alii *Salsolam Tragum* volunt.

Sambucus nigra (ἀκτῆ, *hist.* 3, 13. Egregia descriptio.

Leucoium vernum (λευκοιον, *hist.* 6, 7.) ob radicem bulbosam praecocemque florem nil aliud esse potest.

Narcissus calathinus forte τὸ κρήνον διανθές, quod alterum florem alteri insertum gerit (*hist.* 1, 21.).

Narcissus orientalis (νάρκισσος ἢ λείριον, *hist.* 6, 6.).

Panocratum maritimum (ήμεροκαλές, *hist.* 6, 1.).

Crinum asiaticum videtur illud bulborum genus fuisse, quod, in India crescens, capillos sub exterioribus squamis gerat (*hist.* 7, 13.). Eo enim modo *radix toxicaria* a Rumphio (*herb. amboin.* 6. p. 155.) describitur.

Bulbocodium vernum (βέλβου κώδιον, *hist.* 6, 7.).

Allium Porrum (πράσον, *hist.* 7, 4.).

Allium sativum (σκόροδον, *ib.*).

Allium Scorodoprasum (*ib.*).

Allium ascalonicum (σκόροδον ἀσκαλώνιον, *ib.*).

Alio autem loco (*hist.* 1, 16.) nomine γητύου ἀκεφάλου occurrit. Cf. *Athen.* 9, 3.

Allium nigrum (μῶλυ, *hist.* 9, 15.).

Allium Schoenoprasum (σκόροδον σχιστόν, *hist.* 7, 4.).

Lilium candidum (κρίνον, *hist.* 6, 6.).

Lilium chalconicum forte τὸ Φλόγιον, *hist.* 6, 7.

Erythronium Dens Canis (λείριον τὸ πορφυροῦν, *ib.*).

Scilla hyacinthoides est bulbus ille sub squamis lana fartus, ad litora crescens (*hist.* 7, 15.). *Plinius* (19, 2.) nescire se fatetur, quid sit. Invenisse tamen in exemplaribus *eriphoron* id appellari. *Dodonaeus* (692.) *Lanariam plumosam* et *Scillam hyacinthoidem* delineat.

Asphodelus ramosus (*hist.* 7, 12.).

Anthericum graecum (ἀνθήριον, *hist.* 1, 7, 12.).

Asparagus aphyllus (ἀσπάρραγος, *hist.* 1, 16, 6, 1. 3.). Cf. *Tournefort. it.* 1, 88. Sparogam a Sclavoniae incolis vocari *Anguillara* p. 115.

Loranthus europaeus (στέλκις, *causs.* 2, 25.).

Acorus Calamus var. indica (κάλαμος εὐσμος, *hist.* 9, 7.). Cf. *I. Bauhin. hist.* 2, 729. 730.

Veratrum album (ἐλλέβορος λευκός, *hist.* 9, 11.).

Musa paradisiaca (*hist.* 4, 5.) ubi arborem esse in India refert, foliis duos cubitos longis, fructu thiocamelorum pennis similia.

Oryza sativa (ὄρυζον, *ib.*) cum *Zea* componit, granum cartilagineum esse. De cultura *Oryzae*

apud Indos prima relatio *Aristobuli* apud *Strabonem* (15, 1014.).

Rumex Patientia (λάπαθρον, *hist.* 7, 2.).

Colchicum autumnale (ἐφήμερον, *hist.* 9, 16.).

Sed videtur etiam ἀσπάλαξ (*hist.* 1, 11.) esse, quod talpae bulbum effodere consuecunt.

Amyris Kataf Forsk. (λιβανωτοῦ δένδρον, *hist.* 9, 3.). De eo etiam *Herodot.* 3, 107.

Amyris gileadensis (βαλσάμου δένδρον, *hist.* 9, 6.). Describit et *Pausanias* (9, 28.) myrti magnitudine, foliis *Origani Maioranoidis*. *Cytiso* et *Terebintho* similem facit *Strabo* (16, p. 1107.).

Epilobium alpestre (οἶνοθήρα, *hist.* 9, 20.).

Acer Pseudoplatanus (σφένδαμνος, *hist.* 3, 6. 10.). Cf. *Bellon. obs.* 1, 17.

Acer creticum (γλίβον, *hist.* 3, 11.).

Diospyros Lotus (διοςπυρρός, *hist.* 5, 13.) cum *Ceraso* comparatur.

Diospyros Ebenaster f. *Melanoxylon* (ἐβένος, *hist.* 4, 5.). Sed simul graecam tractat, de qua vide sub *Anthyllide*.

Daphne sericea f. *oleaefolia* (*hist.* 1, 16. 4, 11.) ad lacum *Orchomenium* crescere dicitur.

Daphne Cneorum (κνέωρον, *hist.* 1, 16. 6, 2.).

Erica scoparia f. *arborea* (ἐρείκκη, *hist.* 1, 23.).

Polygonum forte *maritimum* aut *divaricatum* est *περδίκιον* illud radice ampla, quod a perdicibus id quaerentibus nomen habeat (*hist.* 1, 11.). Έλ.

ξίνη faltem cognominem adferunt *Dioscorides* (4, 86.) et *Galenus* (*fac. simpl.* 6, p. 175.).

Butomus umbellatus (βούτομος, *hist.* 1, 11.) 4, 11.) maxime in lacu Orchomenio. Cf. *Pseudo-Democrit. in Geopon.* 2, 6.

Laurus Cinnamomum et *Cassia* (*hist.* 9, 5.) describuntur quidem peregrinatorum fide, sed pleraque falsa. Frutices enim credit, in convallibus crescere refert etc.

Cassyta filiformis sine dubio τὸ συριακὸν βοτάνιον est, quod Καδύτας appellatur, arboribus, vepribus ac aliis plantis innascens (*causs.* 2, 23.). Miram eam vocat et paradoxam, qualem *Forskoleus* (*flor. uegypt. arab.* p. 84.) Volutellae aphyllae nomine, in Arabia inventam describit.

Cercis Siliquastrum (κερκίς, *hist.* 1, 18.) inter leguminosas numeratur.

Hyperanthera Moringa (βαλάνου δένδρον, *hist.* 4, 2.) describitur trunco παρεστραμμένω, foliis myrti sed longioribus.

Rhododendron ponticum ea arbor esse videtur, quae, rosas floribus gefiens, mare ponticum (τὴν ἔξω θάλατταν) accolit (*hist.* 1, 21.).

Arbutus Unedo (κόμαρος, *hist.* 1, 15. 3, 16.) cuius fructus μεμαίνυλον dicitur, folium laurino et ilicino simile sempervirens, flores myrtinis similes racemosi terminales.

Arbutus Andrachne (ἀνδράχνη, *hist.* 1, 15. 3,

16.). Ob paniculae pedunculos hispidos fructum ἐκπαπποῦσθαι refert. Sine dubio lacuna in textu est. Forte de κοκκυγία (loco κοκκυμηλέας) fermo erat, cuius (Rhois Cotini) fructus ἐκπαπποῦται.

Tribulus terrestris et *Fagonia cretica* (hist. 6, 1. 5.), nomine τριβόλου describuntur. Ille foliis cicerinis gaudet, haec etiam Φυλλάκανθος, sero proveniens et in filiqua semen gerit.

Sedum Anacampseros (ἐπίπετρον, hist. 7, 8.), sed ἄνανθος, vitio forte librarii, dicitur.

Agrostemma flos Iovis (Διὸς ἄνθος, hist. 6, 6.).

Agrostemma coronaria (Φλόξ, ib.).

Lychnis chalcidonica forte πόθος, hist. 6, 7.

Euphorbia Paralias (ὁ μυρτίτης καλούμενος τιθύμαλλος λευκός, hist. 9, 12. et μήκων sempervirens, hist. 1, 15.), foliis gaudere dicitur angustis fetaceis, montosa amare et fructum κόρυα appellari.

Euphorbia Peplis (ὁ παρόλος κόκκος, hist. 9, 12.), foliis subrotundis.

Euphorbia orientalis (ὁ ἄρξην τιθύμαλλος, hist. 9, 12.), foliis oleae similibus.

Euphorbia antiquorum, hist. 4, 5. bene describitur. Idem est καυλὸς fortibus spinis, succo copioso ficulnei simili, quem in India Aristobulus invenit (Arrian. exped. Alex. 6, 22.).

Rhizophora Mangle (hist. 1, 12. 4, 5.) fide peregrinatorum describitur. De ea narrat et Onesicritus apud Strabonem (15, 1016.).

Sempervivum tectorum (ἀείζων, *hist.* 1, 16, 7, 14.).

Punica Granatum (ῥοιά). Fructus immaturus κέτινος (*causs.* 1, 16. *Galen. comp. medic. sec. loca*, 7, 256.).

Cactus Opuntia (*hist.* 1, 12.). Opus Locridis patria: ficus indica quoque appellatur.

Prunus domestica (κοκκυμηλέα, *hist.* 1, 18.).

Prunus infiticia (σποδιάς, *hist.* 3, 7.), quae fit velut prunus fylvestris.

Prunus Cerasus (κέρασος, *hist.* 3, 13.). Videtur tamen haud adeo vulgaris in Graecia fuisse, licet egregie Theophrastus describat desquamationem corticis, florem et fructum.

Prunus Padus (πάδος, *hist.* 4, 1.). *Amygdalus communis* (*hist.* 7, 12.).

Pyrus Cydonia, cuius duplex varietas, στρουθίων, *Cydonia oblonga* et κυδωνίον, *Cydonia maliformis* (*hist.* 2, 3.) recensentur. Cf. *Athen.* 3, 81.

Pyrus cretica (ἕψος ὀψιβλαστότατον, *hist.* 3, 6. manifesto autem κολυτέα τῆς Ἰδης *hist.* 3, 17.). Frutex est, folio laurino, subtus cano-tomentoso nervoso: nec florem nec fructum ferre dicitur. Descripsit tamen et florem et fructum *Alpinus exot.* c. 2.

Pyrus Amelanchier (συκῆ Ἰδαία, *hist.* 3, 17.).

Pyrus torminalis (μέσπιλος ἀνθηδών, *hist.* 3, 12.) ob incisum folium et spinarum defectum.

Pyrus Aria (αἰρία, *hist.* 3, 6.). Bene describit *Anguillara* p. 81.

Mespilus Cotoneaster (μέσπιλος, σητάνειος, *hist.* 3, 12.).

Mespilus Pyracantha (ἔξυάκανθα, *hist.* 3, 4. 6.).

Crataegus Azarolus (κράταργος, *hist.* 3, 15.).
Male *Athenaeus* (2, 11.) pro *Cerafo* habet, quod animadvertunt *Bodaeus* p. 151. et *Lefebure de Villebrune ad Athen.* p. 187.

Sorbus domestica (σῆ, *hist.* 3, 12.).

Spiraea salicifolia (σπειραῖα, *hist.* 1, 23. Cf. *Clus.* *hist.* 1. p. 84.).

Rosa centifolia (*hist.* 6, 6.) ad Philippos sponte crescere dicitur: sponte crescere in Macedonia iam *Herodotus* testatur (8, 138.). Et nostris temporibus inventa est ad Kubam in Schirwan Persiae borealis (*Marschall von Bieberstein Beschreib. der Länder am Kaukasus*, p. 78.): odoratissima Cyrenaica vocatur, quae forte *R. moschata*: sed sempervirens etiam memoratur (*hist.* 1, 15.), qualis in climate australi esse omnino potest. Totus frutex ἔωδωνία vocatur, sicut ἰωνία, κρηωνία.

Rubus fruticosus (βάτος, *hist.* 1, 15.) sempervirens.

Rubus caesius (*hist.* 3, 18.) repens.

Rubus idaeus (*ib.*) erectus.

Tormentilla erecta (πεντάφυλλον, *hist.* 9, 14.).

Papaver Rhoeas (ῥοιὰς, *hist.* 9, 15.).

Glaucium phoeniceum (μήκων κερατίτις, *ib.*).

Chelidonium maius (χελιδόνιον, *hist.* 7, 14.).

Corchorus olerius (κόρχορος, *hist.* 7, 7.).

Cf. *Plin.* 21, 53. *Anguillara* p. 92. eandem credit cum ἀναγάλλιδι Dioscoridis, de quo vehementer dubito.

Cisti duae species, inter quas *C. creticus* flore purpureo (*hist.* 6, 2.) obiter memorantur: mala lectio κισσοῦ pro κίστου.

Tilia europaea (Φίλυρα, *hist.* 3, 10. 5, 4.) manifesto est, quae folio, cortice, materie, flore fructuque insigniter cum nostra congruit.

Tilia alba forte ea est, quae folia ampliora et ἐκλευκότερα (candicantia) habere (*causs.* 2, 26.) dicitur. Non Americam enim solummodo, sed Hungariam etiam incolere, *Kitaibelus* nuper (*pl. hungar.* t. 3.) docuit. Graecia itaque incolam eam credere nil vetat.

Nymphaea alba (σίδη, *hist.* 4, 11.) in lacu Orchomenio.

Nymphaea lutea (νυμφαία, *hist.* 9, 13.).

Nymphaea Lotus (λωτὸς, *hist.* 4, 10.).

Nelumbium speciosum (κύαμος, *hist.* 4, 10.).

Et huius et Loti descriptionem vide apud *Herodot.* 2, 92.

Anemone nemorosa (ἀνεμώνη λειμωνία, *hist.* 6, 7. 7, 8.

Anemone coronaria forte alia ἀνεμώνη, quibus ad ferta conficienda utebantur.

Ranunculus forte *Ficaria* est ὀφία (*hist.* 7, 8.), quae simul cum foliis florem promit.

Helleborus orientalis (ἐλλέβορος μέλας, *hist.* 9, 11.).

Teucrium Polium (πόλιον, *hist.* 1, 16.).

Teucrium creticum (ἐλέγιον, *hist.* 6, 6.). Misfam sibi e Cephalonia testatur *Anguillara* p. 172.

Teucrium Chamaedrys (χαμαίδρυς, *hist.* 9, 10.).

Satureia capitata (θύμος, *hist.* 6, 2.). Hunc thymum laudat praeprimis *Galenus* (*antid.* 1, 427.) ut optimam mellis materiam.

Satureia Thymbra (θύμβρα, *ib.*). Cf. *Bel- lon.* *obs.* 1, 2.

Melissa cretica (καλαμίνθη, *causs.* 2, 22.).

Mentha sylvestris (σισύμβριον, *hist.* 2, 5. *causs.* 2, 22.).

Mentha sativa (μίνθος, *ib.*).

Marrubium peregrinum et creticum (πράσιον, *hist.* 6, 2.). Duae hae species satis bene distinguuntur.

Marrubium Pseudo-Dictamnus (ψευδοδίκταμνος, *hist.* 9, 16.).

Origanum Maioranoides (ἀμάρακος, *hist.* 1, 15.).

Origanum creticum (ὀρίγανον λευκόν, *hist.* 6, 2.).

Origanum heracleoticum (ὀρίγανον μέλαν, *ib.*).

Origanum Dictamnus (δίκταμνος κρητικός, *hist.* 9, 16.).

Origanum Tournefortii (δίκταμνος τρίτος, *ib.*)
ob folia hirsutiora, qualia *Mentha sylvestris* habet,
diversum. Cf. *Tournefort. it.* 1, 91.

Thymus vulgaris (ἔρπυλλος, *hist.* 6, 7.).

Lavandula Spica (ἴφνον, *hist.* 6, 6.). Ex
auctoritate *Hesychii*, qui (*ad h. v.*) λαβαντίδα,
i. e. *Lavandulam* dicit. Cf. *Bod. ad Theophr.* p. 669.

Ocimum Basilicum (ὄκιμον, *hist.* 7, 3. et aliis
locis.). Diu quidem, maxime ob radicem ligno-
sam haesitavi, essetne haec planta, neque tamen
alii adsignare possum, quae *Theophrastus* illi tri-
buit. Cf. *Schol. Nicandr. alex.* 280., ἡδύσμων
ὄμοιον. *Tragus* (*stirp. hist.* 2, 25.) perperam
Polygonum Fagopyrum esse vult, quod pabulum
fuerit, priusquam filiquas proferat, metendum
(*Varro r. r.* 1, 31.). Certiores nos tamen facit
Belonius (*obs.* 2, 40.), *ocimum* in oriente li-
gnescere, in triplo maiorem excrescere altitudinem
acolerum loco comedi. Cf. *Amoreux in act. soc.*
reg. agricult., Paris 1789. p. 62 f.

Sesamum orientale (σήσαμον).

Melampyrum arvense (μελάμπυρον, *hist.* 8, 6.).

Antirrhinum maius (ἀντίρρῖνον, *hist.* 9, 21.).

Sed corruptus locus, quum *Aparines* simile habe-
tur. Bene tamen, fructus μέσχου εἶναισ habere.

Orobanche tinctoria (αἰμόδωρον, *hist.* 8, 8.).

Acanthus spinosus (ἀκανθος, *hist.* 1, 16.).

Alyssum sativum (ἐρύσιμον, *hist.* 8, 3.).

Brassica Eruca (εὔζωμον, *hist.* 1, 9. 7, 3.).

Oleribus olim adnumerata, ut *Lactuca* comedebatur.

Brassica Napobrassica (γάγγυλις, *hist.* 7, 4.).

Raphanus sativus (ῥαφανίς, *ib.*). Et maior et minor varietas.

Hesperis tristis (ἔσπερις, *causs.* 6, 28.). Cf. *Plin.* 21, 7.

Portulaca oleracea (ἀνδράχνη, *hist.* 7, 3.).

Althaea officinalis (ἀλθαία, *hist.* 9, 17.).

Lavatera arborea forte *μαλάχη* s. *άλμιον* (*hist.* 1, 4. 4, 20.).

Spartium Scorpius (σκόρπιος, *hist.* 6, 1. 3. Cf. *Anguillara*, p. 143.).

Ononis antiquorum (ὄνωνις, *hist.* 6, 5.).

Anthyllis cretica (ἐβένη, δένδρον θαμνώδες, ὡςπερ ὁ κύτισος, *hist.* 4, 5.). *Ebenum* hanc creticam primus stabilivit *Honorius Bellus* (*ad Clus. hist. app.* p. 309.), dein *Prosp. Alpinus exot.* 2, 32. addita icone p. 278.

Phaseolus vulgaris (δόλιχος, *hist.* 8, 3.).

Iam tum ex India forte cum Alexandri militibus adlatos fuisse phaseolos, patet e descriptione Theophrasti et e loco *Galenii* (*fac. alim.* 1. p. 317.), ubi a *Diocle* inde *Carystio*, Theophrasto tempore aequali, descriptos fuisse refert.

Dolichos forte *Catiang* (*hist.* 4, 5.). Fuisse legumen quoddam in India, quod Graeci Φάκος appellaverint, foeno graeco simile.

Arachis hypogaea (σύγγον, *hist.* 1, 1. 11.). Fructum sub terra ferre, βλαστὸν exilem, radicem longam et vescam, colligi Nilo redundante et aras eo coronari.

Lathyrus sativus (λάθυρος, *hist.* 8, 3.).

Lathyrus Aphaca (ἀφάκη, *hist.* 8, 5. 8.).

Lathyrus amphicarpos (ἀραχιδὸνα, *hist.* 1, 1. 11.). Ridiculum, Solanum tuberosum a *Clusio* huc relatum fuisse. Lathyrum tuberosum habet *Colamna ephras.* 1, 156. p. 301.

Lathyrus tuberosus (ἀρακος, *hist.* 8, 8.). Cf. *Galen. fac. alim.* 1, p. 316.

Vicia Faba (κόκκος, *hist.* 8, 3.).

Cicer arietinum (ἐρέβινθος, *hist.* 8, 3. κρέος 8, 5.).

Pisum sativum (ὁ πίκκος, *hist.* 8, 3. ἐρέβινθος ἐρεβιαῖος, 8, 5.).

Pisum Ochrus (ὠχρὸς, *hist.* 8, 3.).

Biserrula Pelecinus (πηλεκίνος, *hist.* 8, 8.) inter Lathyros spontanea. *Coronillam* habet *Securidacam Clus.* *hist.* 2, 236. 237.

Colutea cruenta (κολουτέα πρὸς Λίπαραν, *hist.* 1, 18. 3, 14. 17.).

Glycyrrhiza asperrima (γλυκεῖα ῥίζα σκυθική, *hist.* 9, 13.). Narrat, hac radice vesci Scythas

cum hippace. Idem adfirmat *Pallasius* (*Reise*, 1. app. n. 121.), qui hanc speciem frequentissimam in deserto ad Iaikum invenit, quae a Calmuccis avide comedatur et theae loco infundatur.

Ervum Ervilia (ἔρβορος). Pabulum boum cultum. Cf. *Aristot. hist. anim.* 3, 21. *Galen. fac. alim.* 1, p. 304.

Astragalus creticus Lam. (τραγάκανθα, *hist.* 9, 1.). Prius foli Cretae peculiarem putasse, iam vero et in Achaide Peloponesi inventum fuisse. Hanc esse veram speciem gummiferam, *Tournefortius* docuit, invenit etiam nuper in Caucaso *Marschallius* (*Beschr. der Länd. am Cauc.* p. 78.).

Medicago sativa (μηδική, *hist.* 8, 8.).

Medicago arborea (κύτισος, *hist.* 4, 20.). Cf. *antiqu. bot.* p. 57.

Citrus medica (μηλέα μηδική ἢ περσική, *hist.* 1, 22. 4, 4.). Bene describitur, sed optime provenisse in Graecia haud videtur, quum edules fructus non haberentur, sed ob solam spiritus εὐσμίας in ore fervarentur. Serebatur in vasis fictilibus perforatis, ut radicem agere tutius posset.

Lactuca sativa (θριδικίνη, *hist.* 1, 16. 7, 4.). Plures aderant varietates; candida, quae dulcior ac tenerior; rotundicaulis, Laconica, folio crispo spinoso (quae forte *L. crispa*) et laticaulis, adeo gigantea, ut pro valvis hortorum haberetur.

?*Prenanthes purpurea* est *Tabernaemontano* (1, 319.) *λιβανώτις άκαρπος*, (*hist.* 9, 12.).

Tragopogon crocifolius (*τραγοπόγων*, *hist.* 7, 7.), folio croceo, calyce amplissimo et pappo plumoso.

Sonchus maritimus (*σόγκος* 7, 9.) folio spinuloso.

Leontodon Taraxacum (*άΦάκη*, *hist.* 7, 8.), primo vero florens, per totum annum durat.

Cichorium Intybus (*κιχώριον*, *hist.* 1, 16. et aliis locis.).

Helminthia echioides (*πίκεις*, *hist.* 7, 11.).

Hyoferis lucida (*ύποχόεις*, *hist.* 7, 11.).

Carthamus tinctorius (*κνήκος*, *hist.* 6, 3. 4.).

Carthamus mitissimus (*κνήκος μαλακώτερος και λειότερος*, *hist.* 6, 4.).

Carthamus arborescens sine dubio gigantea illa *κνηκοῦ* species est, quae (*hist.* 6, 4.) memoratur.

Carthamus lanatus (*άτρακτυλῖς ἢ Φόνος*, *hist.* 6, 4.), qui vulneratus succum edat cruentum. Cf. *Column. ephraf.* 2. *Anguill.* p. 149.

Onopordon Acanthium (*άκανος*, *hist.* 1, 16. 6, 1. 4. 9, 13.). Cf. *Honor. Belli epist.* ad *Clus.* p. 510. *Όνόγωρον* dicit *Nicander*, *ther.* 71. E *Creta* advectum describit *Anguillara* p. 189.

Carduus leucographus (*λευκάκανθος*, *hist.* 6, 3.).

Carduus arvensis (ἡ ἀκανθα ἢ κείνωθος, *hist.* 4, 11.). Cf. *Column. ephraf.* 1, 12. *Anguillara* p. 141.

Scolymus maculatus (σκόλυμος, *hist.* 6, 4.). Edulis tum radix tum floris basis ipsa. Diu arbitratus sum, nostram Cynaram Scolymum intelligi, donec *Anguillarae* optimi (p. 155.), *Clusii* (*hist.* 1, p. 155.) et *Beckmanni* (*Gesch. der Erfind.* 2, 209.) argumenta perpenderim. Docuerunt ii enim, Scolymum Linnaeanum, Bononienfibus *Eringio* dictum, radiceque vesca praeditum, omnino eundem esse cum Theophrasteo, alienum autem a Dioscorideo, quippe qui magis cum nostra Cynara congruat. Id eryngium *Plinii* (22, 8.) esse, maxime probabile est.

Cynara Cardunculus (κάκτος, *hist.* 6, 4.). Edules petioli foliorum. Cf. *Athen.* 2, 28.

Arctium Lappa (ἀραρίνη altera, *hist.* 7, 14.).

Carlina acaulis (χαμαιλέων λευκός, *hist.* 9, 13.).

Acarna gummifera (ἰξίνη, *hist.* 6, 4. 9, 1.). Mastichinum largiri laticem sanguineum. Cf. *Column. ephraf.* 1. Bene describit, qualem in Umbria invenerit, *Anguillara* p. 158. Cf. *Alpin. exot.* c. 54. ic. p. 124. 125.

Acarna cancellata (πτέριξ, *hist.* 6, 4.). Capitula florum involucris spinulosis et seminibus papposi dentis, comedi. Hanc et antecedentem spe-

ciem Cretae incolae et hodie amant. Σκαλίον vocari, Scaleram autem ab incolis Tarenti *Anguillara* testatur p. 137. Cf. *Alpin. exot.* 2, 21. p. 255.

Santolina forte *Chamaecyparissus* (ἀβρότονον, *hist.* 6, 7.).

Gnaphalium Stoechas (ἐλίχρυσον, *hist.* 7, 3. 9, 21.).

Inula viscosa et *Pulicaria* (κόνυζα ἀγγέν και θήλυ, *hist.* 6, 2.). Cf. *Schol. Theocrit. id.* 7, 68.

Senecio vulgaris (ἡεργερών, *hist.* 7, 8.).

Doronicum scorpioides (θηλύφρονον, σκόρπιος, *hist.* 9, 19.). Folia Cyclamini similia, radix scorpionem refert (Cf. *Column. ephr.* 2, 18. p. 36.).

Centaurea benedicta (ἀκορνα, *hist.* 1, 16. 6, 4. forte et ἀκορος, *hist.* 1, 22.), folio spinoso, flore flavido et λιπαρό. Cf. *Anguillara* p. 146.

Centaurea Cyanus (μήκων Ἡρακλεία, *hist.* 9, 13.). *Fab. Columna* saltem huc refert (*phytob.* p. 74. t. 21.).

Brotera corymbosa Willd. (χαμαιδέων μέλας, *hist.* 9, 13.). Primus eam in Sclavonia et Apulia viderat, delinearique curavit optimus *Anguillara* p. 139. 140.

Echinops Ritro (ἐύτρος 6, 3.). Cf. *Anguillara* p. 142.

Orchis Morio (ὄρχις, *hist.* 9, 19.).

Aristolochia cretica (ἀριστολοχία, *hist.* 9, 13. 22.). Cf. *Nicandr. ther.* 510.

Typha latifolia (τύφη, *hist.* 1, 8. 4, 11.).
Sed corruptus locus: pro ἄφυλλος enim ἀφυλ-
λάνθης legendum. *Bod. ad Theophr.* p. 464.

Phucagrostis maior Caulin. (φυκοῦ γένος τῆ
ἐργώστιδι ὅμοιον, *hist.* 4, 7.). Cf. *Caulin.* in
Usteri's Annal. 11, 33. Aliud nomen *Cymodo-*
ceae aequoreae largiuntur huic plantae auctores *an-*
nalium bot. angl. vol. 2. p. 96.

Alnus oblongata Willd. (κλήθρα, *hist.* 3, 4.).

Cocos nucifera (κονκίφορα, *hist.* 4, 2.). A
vulgari phoenice hanc palmam differre, quod fru-
ticiosa sit, fructum ferat rotundum, mole insignem
et latice gratissimo plenum. Primus *Anguillara*
(p. 70.) fructum hunc verum cognovit.

Poterium spinosum (φλέως, στοίβη καλουμέ-
νη, *hist.* 6, 1. 5.).

Thelygonum Cynocrambe (φύλλον θηλύγονον
καὶ ἀγγήνόνγονον, *hist.* 9, 19.).

Arum Colocasia (ἄρον, *hist.* 7, 11.). Cf.
Anguillara p. 127.

Arum Dracunculus (δρακοντίον, *ib.*).

Corylus Avellana et *tubulosa* Willd. distin-
guuntur *hist.* 3, 15. Esse enim, quae rotundam
et aliam, quae oblongam nucem ferat.

Carpinus Betulus (ζογία, *hist.* 3, 4. 6. 10.),
Plinio (16, 15.) et *Vitruvio* (2, 9.) ita verten-
tibus.

Quercus Ilex (πρῖνος, *hist.* 3, 16.).

Quercus coccifera (πεῖνος, ἡ τὸν Φοινικοῦν κόκκον Φέρει, *hist.* 3, 8.).

Quercus Cerris (ἑξύη ἀγρία). Namque folium habet solidum πολυσχιδές (1. δισχιδές), προμηκέστερον ἀπίου καὶ ἐξακανθίζον (*lacinae foliorum sunt mucronatae*). Καρπὸς βαλανῶδες ἐν ἐχίνῳ (*calyx hispidus crinitus*) καὶ οὐχ' ὡς ἡ Διὸς Βάλανος ἀκανθώδης (*hist.* 3, 6.). *Caesalpinus* (*de plant.* 2, 3.) non sine difficultate *Fago sylvaticae* tribuit. Cf. *Bellon. obs.* 1, 41.

Quercus Suber (Φελλὸς, *hist.* 3, 16.).

Quercus Pseudo-Suber Santi (ἀλφιλοειδής, *hist.* 3, 9.). Cf. praesertim *Dalechampii* descriptionem apud *Bod.* p. 154.

Quercus Aegilops (αἰγίλωψ, *hist.* 3, 9.).

Quercus Esculus (Φηγὸς, *hist.* 3, 9.).

Quercus Ballota *Desfont.* (ἡμεγίς, *hist.* 3, 9.). De ea quercu loquitur *Strabo* (3, 215.).

Quercus Tournefortii (πλατύφυλλος, *ib.*).

Quercus faginea (σμίλαξ Ἀρκαδῶν, *hist.* 3, 16. Haec forte est παιδέρωσ *Pausaniae* (2, 10.) humilis, Sicyoni peculiaris, foliis subtus canis, minoribus quam *Qu. Esculi*. Cf. *Desfontaines in annal. phys. gall.* 58, 375 f.

Juglans regia (καρύα περσική, *hist.* 1, 18, 3, 7.).

Fagus Castanea (Διὸς βαλανὸς εὐβοική, *hist.* 1, 18. κασταναῖκὸν κάρυον, *hist.* 4, 10.).

Morus nigra (συκιάμινος, *hist.* 1, 19.).

Ostrya vulgaris (ὄστρέα, *hist.* 3, 4. 10.).

Pinus Abies (ελάτη). Graeci nostrates, Pontus euxini accolae, ἐλάτης nomine insigniunt *Pinum orientalem* (*Tournefort. it.* 2, 104.).

Pinus Larix (πίτυς). Hanc solam regerminare e caeso trunco, ut in Lesbo acciderit, incenso monte Pyrrhaeo (*hist.* 3, 10.).

Pinus maritima (πεύκη Ἰδαία, *hist.* 3, 10.).

Pinus halepensis (πεύκη παράλιος, *ib.*).

Pinus picea (πεύκη.).

Pinus Pinea (πεύκη κωνοφόρος, *hist.* 2, 3. *causs.* 1, 23.).

Thuia articulata (θύσιον, θύια, *hist.* 5, 5.). In agro Cyrenensi copiosam esse Cupresso similem, radicem densam, materiem densissimam. Invenerunt in collibus Barbariae et *Shawius* et *Vahlius* (*symb.* 2. f. 48.) et *Fontanefius* (*fl. atlant.* 2. t. 252.). Male sagacissimus cetero *Anguillara* (p. 47.) ad Sabinam refert.

Cucumis sativus (κολοκύνθις.).

Cucumis Melo (σίκνος.).

Cucurbita Pepo (σικύα.).

Cucurbita Citrullus (πέπων.).

Salix Helix (ιτέα ἔλιξ, *hist.* 3, 13.).

Salix riparia (ιτέα μέλαινα, *ib.*).

Salix alba (ιτέα λευκή, *ib.*).

Salix babylonica (ελαιάγνος, *hist.* 4, 11.).

Humida loca amans, folio incano, flore populi simili, fructu nullo. Cf. *Rauwolf itin.* p. 112.

Viscum album (ἰξία, *causs.* 2, 23.).

Juniperus communis (ἀρκευθος.).

Juniperus nana (κεδρίς, *hist.* 1, 15. 16.). Non arborefcit.

Juniperus Oxycedrus (κέδρος, *hist.* 1, 16. 3, 12.). Nomine ἀρκεύθου μεγάλης describit *Dioscorides* (1, 103.). Cf. *Anguillar.* p. 45. 46.

Taxus baccata (μίλος, *hist.* 3, 10.).

Buxus sempervirens (πύξος, *hist.* 3, 15.).

Phoenix dactylifera (Φοῖνιξ).

Cycas circinalis (κύνας, *hist.* 2, 8.). Inde panes confici.

Chamaerops humilis (χαμαιριφές, *hist.* 2, 8.).

In Creta et Sicilia inveniri, e radice germinari, infervire ad sportulas et vitilia. *Anguillara* p. 71. Cefaglione appellari in Sicilia.

Tamus communis (ἀμπελος Ἰδαία, *hist.* 3, 17.) folio rotundo minori integro.

Populus alba (λευκή) et *nigra* (αἰγείρος, *hist.* 3, 14.).

Pistacia Lentiscus (σχίνος, *hist.* 9, 1.).

Pistacia Terebinthus (τέρμινθος, *hist.* 3, 15.).

Smilax aspera (σμίλαξ, *hist.* 1, 16. 3, 18.)
Φύλλον εἰς ὄξυ προῆγον καὶ παραγωνίζον.

Ruscus aculeatus (κεντρομυρρίνη, *hist.* 3, 17.).

Ruscus racemosus (ῥαύπαλος, *hist.* 3, 7, 4, 1.).

Ruscus Hypophyllum (δάφνη Ἀλεξανδρείη ἐπι-
Φυλλοκιάσπος, *hist.* 1, 16, 3, 17.).

Acacia Senegal (ἀκανθός λευκή, *hist.* 4, 3.).
Huius flores esse adspectu pulcros (sulfureos) et
odore suaves: coronis ideo implecti, quod et testa-
tur *Hellanicus* apud *Athen.* 15, 678.

Acacia arabica (ἀκανθός μέλαινα, *ib.*). Illam
cortice albo, hanc fusco insigniri, utramque gum-
mi largiri et egregiam materiem. Hanc materiem
cum ligno lotino componit *Herodotus* (2, 96.) et
ad navigia struenda adhiberi testatur.

Acacia Gatchu (ἀκανθός τῆς Ἀγίας χώρας,
hist. 4, 5.) quae lacrimam fundat.

Mimosa polyacantha (ὑλημα ἴδιον περὶ Μέμφιν,
hist. 4, 3.). Totus aspectus spinis horridus, folia
filicina, quae si quis tetigerit, collabi et post ali-
quod tempus iterum erigi. Nulla, quod sciam,
Mimosa Africae incola est, quae sensitiva sit, prae-
ter hanc speciem, quam *Brucius* nomine *Ergett el*
Krone (*Reise*, 5, t. 7.) delineavit.

Polypodium vulgare, in arborum truncis quan-
doque inveniri (*causs.* 2, 23.).

Athyrium Filix femina (σηλύπτεις, *hist.* 9,
20.).

Asplenium Trichomanes (τριχομανές, *hist.* 7,
13.). Stipite nigro, foliis parvis oppositis.

Asplenium Hemionitis (ἡμίονιον, *hist.* 9, 19.).

Scolopendrium officinale (σκολοπένδρον, *ib.*).

Adiantum Capillus (ἀδίαντον, *hist.* 7, 13.).

Fucus bulbosus Turn. (Φύκος γένος, ὃ καλοῦ-
σιν ἔνιοι πράσον, ἄλλοι δὲ ζωστήρα, *hist.* 4, 7.)
latifolius, colore herbido, radice densa bulbosa ex-
tus hirta supra squamata.

Fucus aculeatus Turn. (τὸ δὲ τριχῶδες, ὡς περ
τὸ μάραθρον, *ib.*).

Fucus saccharinus (πράσον, *ib.*). Nasci in
oceano extra Herculis columnas, mira magnitu-
dine, oriri autem velut ex umbilico. Est hic co-
tyledon, quali Fucum delineavit *Gunnerus flor.*
Nor v. 2, t. 9. f. 4. 5.)

Fucus cartilagineus (Φύκος γένος κάλλιστον
ἐν Κρήτῃ, ᾧ βάπτουσι τὰς ταινίας καὶ τὰ ἔρια, *ib.*).

Fucus tamariscifolius Turn. *F. Myrica* Gmel.
fac. t. 3. (δρυς, ἧς φύλλον μυρικωδέστερον καὶ λεπ-
τόν, πολὺ δὲ καὶ οὐκ ἀνόμοιον τοῖς τῶν ὀσπρίων λο-
βοῖς, κοῖλον δὲ ἔνδοθεν· ἡ δὲ μορφή σκολιωτέρας, αἰ-
κρέμονας ἔχει σκολιωτέρας καὶ βραχυτέρας καὶ πυ-
κνωτέρας, *ib.*).

Fucus filiquosus (ἐλάτη, ἧς φύλλον προμηκέ-
στερον καὶ παχύτερον, ἡ δὲ μορφή μονόκαλος καὶ
ὀρθή, *ib.*). In ramis animalcula marina residere.

Fucus forte volubilis f. *spiralis* Barrel. *ic.*
1303. est ἄμπελος ποντία, *ib.*

Fucus turbinatus Gmel. *fic.* p. 97. t. 5. f. 1.
(συκῆ ποντία ἀφύλλος, *ib.*).

Fucus palmatus Gmel. t. 30. (Φοῖνξ ποντία,
ib.).

Fucus membranifolius Woodv. in *Linn. trans-*
act. 3, t. 15 f. *F. Palmetta* fl. dan. 827. potest
δάφνη ποντία esse.

Ulva Lactuca (ἄλλο δὲ βότρυον, ὃ φύλλον ἔχει
ποῶδες τῇ χερά, πλατὺ δὲ καὶ οὐκ ἀνόμοιον ταῖς
θριδακίνοισι, *ib.*).

Tuber cibarium Sibth. est ὕδνον, maxime κε-
ραύνιον, κράνιον, γεράνειον (*hist.* 1, 9.) de quo et
Athen. 2, 21.

Agaricus forte deliciosus f. *campestris*, μύκης
(*hist.* 1, 8.).

Helvella forte esculenta aut *Morchella escu-*
lenta erit πύξος f. ut legit *Athenaeus*, πέζια (*hist.*
1, 9.).

En totum vegetabilium, quae cognovisse Theo-
phrastus videtur, ambitum, in quibus definiendis
si nonnunquam lapsus fuero, excusandus esse vi-
deor et mancis descriptionibus et corrupto textu
et ipsis auctoris erroribus. Etenim longe alienus
Theophrastus a praeceptoris more fuit, qui omnia,
quotquot descripsit, ipse etiam examinare fategit.
Noster vero peregrinatorum fide aut relationibus,

quas vulgus ferebat, nixus, plurimas immiscuit fabulas, quae si ipsius fidem superare videbantur, περι τούτου δὲ σκεπτέον plerumque adiunxit.

PHYSICA VEGETABILIIUM.

Historiam plantarum naturalem Theophrastus obiter et quasi aliud agens tractavit, calamo eas fugaci delineans properavit ad rationes vegetationis, in quibus exponendis et ad artes, praesertim ad hortorum et agrorum culturam applicandis omnis esse studebat.

In *nominibus* partium deligendis curiosus fuit, eaque studiose definivit, quod satis laudandum, quum novo saepe et prius haud usitato significatu voces usurpet. De definitionibus tamen agens (*hist.* 1, 6.) οὐκ ἀκρβολογητέον inquit τῶ ὄρω, ἀλλὰ τῶ τύπῳ ληπτέον τοὺς ἀφορισμοὺς. Accidentales tamen et essentialia differentias probe agnoscit: sylvestres enim et urbanas, floriferas et non floriferas, arbores, frutices et herbas haud naturali et essentiali modo inter se differre manifesto docet.

Foliorum formas non male expressit, plerumque tamen similitudines adfert, προσεμφερὲς τῶ τῆς πτελέας, δάφνης, ἐλαίας. Ad marginem praecipue respexit, ἐντομαῖς distinxit ab εὐσχίστοις foliis: μίσχον (petiolum) fere ubique descripsit. (*hist.* 1, 16.).

Arbores primus vocat *μονοστελεχεις*, Frutices vero (*Φρύγανα*) *πολυστελεχεις* ἀπὸ *εἰζης*: posse tamen et olera arborefcere, quae *δενδρολάχανα* iccirco vocentur, et myrtum frutescere, ni continuo purgetur (*hist.* 1, 5.). *Βρύον* fere semper gemmas, *βλάστημα* autem germen e femine aut gemma prodiens (pouffe ou rejetton Gallorum) *ἔλικα* capreolum, *ἀκρέμονας* ramos aut *ὄζους* vocat.

De fructibus agens paucissimas arbores ὄσπρια ferre aut gymnospermas esse existimavit: *ἐλλοβοσπέρματα* (*siliquosfas*) optime distinxit ab *ἐμφλοιοσπέρμασι* et *παπποσπέρμασι* (*hist.* 1, 18. 7, 3.).

Ipsam vero plantae definitionem haud ausus est proferre: bene enim perspexit, adeo variam esse vegetabilium indolem, ut paucis verbis character eorum exprimi nequeat. (*Ὅλως δὲ πολύχουν τὸ τῶν φυτῶν καὶ ποικίλον καὶ χαλεπὸν εἶπεῖν κατ' ἔλιν, hist.* 1, 2.). Neque radicem enim neque caulem neque florem neque fructum omnibus singulisque plantis tribui posse.

Ceteroquin, veterum philosophorum more, a comparatione animalium cum plantis proficiscitur, ut et fabricam plantarum et partium usum exponat. Hinc ad humidum radicale et calidum primigenium omnia reducere conatur (*hist.* 1, 3. *cauff.* 1, 13.).

Quum Aristoteles in animalibus ad fibras et venas ubique consilium transtulerit, noster simili ratione haec principia in herbarum physicam intro-

duxit. Definivit autem *fibram* (ἴνα) longitudinale quid et continuum et fissile neque regerminans (ἀπαράβλαστον): *venas* vero esse maiores et densiores et ramosiores fibris. Inter utrumque principium semper carnem s. telam cellularem inveniri. Lignum maxime conflare ἐξ ἰνῶς καὶ ὕγροῦ. Progredi in folia et fibras et venas: e fibrillis solis constare folia graminea, ubi παράλληλαι progrediantur. Sic flores et fructus modo e fibris et carne, iam e fibris et cortice conflare (*hist.* 1, 17.). Venas et fibras omnium εὐγενεστάτας in abiete invenit (*hist.* 5, 2.). E quo quidem apparet, ἴνας Theophrasti esse fasciculos vasorum spiraliū, sub sensus cadentes, atque ligni prima rudimenta constituentes, qui omnino non dividuntur. Venas autem habet vasa peculiaris s. interstitia textus cellulosi, quae humores peculiare vehunt.

Corticem plantarum, imprimis arborum, dividi in duas partes, epidermidem (ἐπιπολῆς) et corticem proprium (Φλοιὸς κύριος.). Hunc maxime necessarium esse vitae, ut detracto eo pleraeque arbores intereant (*hist.* 4, 18. *causs.* 5, 24.). Corticem facile secedere a subiacente ligno, quum humores adscendant (*hist.* 1, 4. 5, 1.).

Ligni duritiem variam esse pro foli differentia. Quae enim in montium cacuminibus creverint, multo meliorem habere materiem, quam quae in paludosis locis et udis (*hist.* 1, 11.). Unde et

materiem Macedonicam praestare Euboica (*hist.* 5, 3.). Durissimum lignum buxi credit et celtis (*hist.* 5, 4.). Duriozem etiam habet ligni partem eam, quae proxime medullam ambeat, μήτρα aut ἐγκάεδιον dictam (*hist.* 5, 5. 6.).

In medullae usu sibi constare noster haud videtur. Modo enim in ea ἀρχὴν τινα καὶ οὐσίαν ὑγρότητα quaerit, et, ut Arcades referant, medulla penitus exempta, arborem necessario interituram esse perhibet (*causs.* 5, 24.). Iam vero haud necessariam esse ac essentialem partem, quum cavi trunci ferre tamen et flores possint et fructus (*hist.* 4, 19.). Palmis nullam medullam, neque concentrica esse ligni strata, bene iam animadvertit (*hist.* 1, 9.).

Foliorum virorem exponere quidem nequivit: memoratu tamen digna explicatio, quam de sempervirentibus foliis exhibet: esse ea plerumque minoris molis et angustiora et pingua et suaveolentia (*hist.* 1, 13.). In Aegypto et Delta praeprimis tantum non omnes semper arbores virescere. Nullam esse rationem inter frondescentiae tempus et defoliationis: plura sero germinare aut frondescere, quae praecocius tamen folia perdant. Ante florum et fructuum proventum varias arbores delicere folia (*hist.* 1, 15.).

Nutriti plantas per folia egregie iam observavit. Nonnullos arbitrari, quod supinae foliorum faciei advehatur nutrimentum per partem

pronam, haec enim ἔντημον ἀεὶ ἐστὶ καὶ χυώδην. Quod non recte fieri existimat, nullos enim esse meatus, quae folium penetrent, sed utramque paginam absorbere nutrimenta aërea (*hist.* 1, 16.).

Folia feminalia s. cotyledones probe iam differre animadvertit a reliquis, formam enim esse rotundiores simplicioremque, quae praecedere debeat angulosam et compositam (*causs.* 2, 22.). In eo *Göthium* τὸν πᾶνν habet adscalam (*von der Metamorphose der Pflanzen*, p. 11.).

De crescendi modo plura eximie observavit. Radicem ubique primo propelli: eam hyeme et autumno, τὸν βλαστὸν vero vere et aestate augeri (*causs.* 1, 13.). Alternam esse actionem crescendi et fructificandi. Quae enim in ampliorem succrescant magnitudinem, raro fructus perficere, et dum hoc fiat, augmentum plantarum suspendi (*causs.* 2, 14.). Bulbos ceparum et alliorum recita deorsum radices pellere, nec, ut tubera versus latera (*hist.* 1, 10.).

De duplici sexu plantarum multa occurrunt, quae tamen cum nostris ratiociniis haud facile congruunt. Vidit quidem flores masculos melonum terminales, sed simplices eos dicit, et tolli debere, quod βλάστησιν impediunt. Ibidem distinguit palmarum feminas a maribus (*hist.* 1, 22.). Sic et *Leontinus in Geopon.* 10, 4. Ὁ δὲ Φοῖνιξ ἐρᾷ καὶ δριμύτως ἐτέρου Φοῖνικος. *Plin.* 13, 4. *Ammian.*

Marcell. 24, 3. Achill. Tat. 1, p. 57. Nihilominus perversam habuisse de eo sexu sententiam, vel inde patet, quod ubique fere arbores et sylvestres et urbanas distinguat in feminas et mares. Has esse nodosiores illis, ut pateat ex *κρανείας* cum *Θηλυκρανείας* comparatione (*hist. 1, 13.*). Hinc etiam non mirum est, si mares fructibus onustos ipse memorat (*hist. 3, 6.*).

In caprificatione multus est. Antiquum illum Graeciae morem, insecta, quae *Ψήγες* dicuntur, ficibus apponere, ut inde semina gignantur matura, strenue defendit, quod e putredine *ζωσποιδός ἢ Φύσις* possit semina perficere. In solo macro autem et aquilonio haud desiderari caprificationem, quia propter alimenti penuriam sponte fructus ficentur. Hinc etiam pulveris insersionem iuvare (*causs. 2, 12. 13. 5, 1.*). Nec in Italia tamen nec in Laconia necessariam esse hanc methodum (*hist. 2, 9.*). Cf. *Pontederæ anthol. 2, 33—35. Olivier voy. dans l'empire Othom. 2, p. 171.*

Quam parum lucida fuerit Theophrasti sententia de sexu plantarum, vel inde effci potest, quod amenta mascula avellanae (*κουλος*) cum gallis *Quercus cocciferae* comparat nec essentielles habet partes aut flores (*hist. 3, 7. 8.*).

De vitalitate feminum observationes haud paucas instituit. Generatim quidem ultra quadriennium haud durare perhibet (*hist. 7, 6.*), multo

dintius tamen leguminosa. Et esse in Cappadocia et Media locos, ubi per quadraginta et quod excurrit annos femina possint durare.

His accedunt *observationes singulares physicae*, quarum insignis copia apud Theophrastum invenitur.

Crescere plantas plurimas ἀπὸ δακτύλων, e gemmis aut bulbillis, qui in malo arbore miram faciem bestiarum praebeant, mediam enim esse turgidiorum, fructiferam, laterales vero graciles foliiferas (*hist.* 1, 13.). A femine solo crescere coníferas: et quae e feminibus solummodo crescant et propagentur, necessario deteriores fieri, haudquaquam easdem saltem qualitates servare, quam quae ἀπὸ παρασπάδος, παραφνάδος aut ἐάβδων. Phoenicem, quae nusquam nisi feminibus propagetur, propagari tamen capite secto in Babylonia (Cf. *Houttuyn's Pflanzenyst.* 1, 130.). Cupressum et laricem rarissime e caudice aut radicibus progerminare, fieri autem id in Creta et Tarrha (*hist.* 2, 3. 8.).

Generationem plantarum in locis, ubi ante non fuerunt, tum ex avium auxilio, quae feminibus vescantur (*causs.* 2, 24.) tum e fluviorum ripas inundantium graviditate declarat (*hist.* 3, 2.).

Soli et terrae efficaciam in plantarum indole mutanda magna fecit. In agro Elephantino nec vitim nec ficum folia perdere (*hist.* 1, 6.): apud

Gortynam Cretae esse platanum sempervirentem (*hist.* 1, 15.): punicam in Aegypto mutari in dulcem, circa Solos Ciliciae omnes fructus esse ἀπυρένους (*hist.* 2, 5.). In Melo insula, quae fata sint, frumenta intra triginta aut quadraginta dies meti incipere. Quamobrem dicere incolas consuevissent: μέγρι τούτου δαῖ σπείρειν, ἕως ἂν εἶδῃ τις δράγμα. In Chalcia Rhodiorum insula hordeum, quod cum reliquis frugibus satum sit, meti iterumque feri ac tandem cum iisdem frugibus meti solere. Segetes Salaminis longe prius perfici quam in ceteris Atticae tractibus (*hist.* 8, 3.). E Sicilia in Achaiani advectam fuisse tritici speciem bimestrem, quae vero ὀλιγόχρος fit et ὀλιγόγονος. Ponderosissimum triticum ferre et Siciliam et Boeotiam (*hist.* 8, 4.).

Terram generatim eo fertiliorem esse, quo arctius partes mistae sint. Namque πλυντρίδα, qua fallones utantur, sterilem fere esse, fertiliorem fabulosam, λευκόγειαν (*causs.* 2, 5.). Sales plantis in totum nocere: consuefcere tamen Indos palmarum proventum salis irrigatione promovere (*causs.* 2, 7, 3, 22.). Cf. *le Goux de Flaix in Bibl. oecon. phys. ann.* 3, p. 256. f.

Aëris et anni temporum efficaciam in producendis plantarum vicissitudinibus egregie observavit. *Vernum* tempus incipit ab ortu Arcturi acronyctico (πρὸ Ἀρκτούρου) Martio et terminatur ortu heliaco Pleiadum (ἐπὶ Πλειάδι) Maio. Inde

aestas, in duas divisa partes, quarum altera ad Sirii heliacum ortum (ἐπι κυνι) Julio, altera ad ortum usque Arcturi heliacum (ἐπι Ἀρκτούρου) Septembri progreditur. Unde coepit *autumnus*, occasu pleiadum heliaco (μετὰ δύσιος Πλειάδων) Nov. terminatus. Neque tamen defunt menses in Theophrasto; γαμηλιῶν (Jan.), μουνιχιῶν (Mart.), Φαργηλιῶν (Apr.), σκιροφοριῶν (Mai.), ἑκατομβαιῶν (Jun.), μεταγειτριῶν (Iul.), βοηδρομιῶν (Aug.), πναινεψιῶν (Oct.).

De *morbis plantarum* exponendis optime meritus est. Praecipue vero frigoris effectus summo studio persequitur (*causs.* 5, 18.) licet tempestivas hyemes prodesse arboribus autumet: μή χειμασθέντα γὰρ κακοβλαστώτερα γίνεσθαι (*hist.* 4, 16.). Omnibus arboribus, praesertim fico et viti, communem esse σκωληκισμόν. Oleam autem pati praeterea ἥλον, quem et μύκητα aut λοπάδα appellitent, quod a folis ardore oriatur. Ficum σφακελισμῶ radicem affici, quem, dum ramos corripit, κράδον appellari. Scabiam arbores maxime infestare, quum ἐπι Πλειάδι (Maio) pluviae parum ceciderit. Vitem obnoxiam esse ἑοάδι καὶ ἀστροβολισμῶ, oleam ἀραχνίῳ et κανθμῶ (*hist.* 4, 17.).

Seminum vitium commune habet ἐρυσίθην rubiginem, proprium esse ciceri σφακελισμόν; triticum infestari κανθάριδι et cuminum ἄλμαϊς. Ru-

biginem frequentiore esse in conuallibus, quae vento nequaquam perflentur (*causs.* 5, 11.).

Ad horti et agri culturam pleraque pertinent, quae in libris de causis plantarum tractat. Maxime artificia quaedam exponere studet, ut rutam ferri cum ficulnei ligni fragmentis (*causs.* 5, 7.): olea terra obruta teneriora reddi et sapidiora (*causs.* 5, 5.): ex amygdala amara dulcem gigni, dum circumcidatur (*causs.* 1, 21.). Explicat etiam varia miraculosa: quod statuæ ex oleæ ligno fabrefactæ sudare videantur (*causs.* 5, 4.): quod oleaster Megarensis continuerit *αυνηιδας* (*hist.* 5, 3.) etc.

CAP. II.

SCHOLA ALEXANDRINA.

Ptolemaeorum liberalitate et incredibili fere eruditionis omnigenae studio factum est, ut Alexandriam, aëre saluberrimæ gaudentem et commercio per omnem terrarum orbem extenso florentem, confluerent et viri docti et qui doctrinam adfectarent. Etenim regis sumptibus in Museo, regiarum aedium parte, nutriti, peregrini fere fuerunt, qui, munificentia regis adlecti, otio literario ibi indulserunt (*Strabo* 14, 991. 17, 1143.). Gloriosa Attalorum et Ptolemaeorum aemulatione tam immania librorum cuiusvis generis copia Alexandriae

coacervata fuit, ut bonarum artium magistri et studiosa iuventus solum id fere officium duxerint atque in eo vitam fere consumserint, quam ratione libri veterum sint exponendi ac commentariis illustrandi (*Galen. comm. 2. in libr. de nat. hum. p. 16. 17. Ammian. Marcell. 22, 16.*).

Praeter usum ingentis bibliothecae non defuisse Alexandriae rerum naturalium musea videntur. Namque ab ipso inde Philadelpho Φιλαστοροῦντι et ob corporis infirmitatem novis semper studiis incumbente (*Strabo 17, 1138.*), omnes fere Ptolemaei commercium et navigationem insigniter promoverunt. Non *κινναμωμοφόραν* solummodo regionem, sed ipsam etiam Taprobanen (*Ceylonam Dionys. Perieg. peripl. v. 593.*) et Erythiam (*Maderam ib. 558.*) et Hesperios Aethiopes (*Seuegambiam*) frequentarunt navigia, resque naturales non paucas inde Alexandriam advexerunt (*Athen. 14, 654. Dio Chrysostom. orat. ad Alex. p. 372 f.*). Ipsorum regum exemplo, hisque egregiis subsidiis historiae naturalis studium acerrimum esse Alexandriae debuisset, quum ipse Ptolemaeus Evergetes commentarios de rebus naturalibus scripserit, unde de phasianis e Media Alexandriam adlatis locum excerpit *Athenaeus (l. c.)*.

Aliter tamen accidit: nec res herbaria nec animalium historia, prosperrime ab *Aristotele* agitata, speratos progressus Alexandriae fecerunt. Quod

praeprimis studiorum rationi tribuendum est. Namque, qui libris legendis, transferendis et exponendis omnem fere vitam impendebant, neglexerunt naturam ipsam adeo, ut σχολαστικοῖς folis inhaerent (*Galen. comm. 2. in libr. de nat. hum. p. 29.*). Quum ipsi reges ludos Musarum et Apollinis instituisent, quibus, qui vicerit, Olympicorum victorum more, coronaretur (*Vitruv. 7, praef.*) disputationes etiam sophisticas, grammaticas argutias, criticos commentarios omnibus aliis studiis anteposuerunt. Quae *Clearchus* apud *Athenaeum* (10, 457.) de griphis ac aliis ingenii lusibus fere puerilibus narrat, Alexandrinum scientiarum studium egregie nobis pingunt. Hinc historiae naturalis dignitas mox adeo labefactata fuit, ut nil nisi mirabilia quaererent, veterumque scripta, φιλοκερδοῦντων hominum malitia et incuria satis corrupta aut interpolata exponere et grammatice illustrare studerent.

Ipsius *Theophrasti* libri tantum abest, ut integri ab Alexandrinis lecti fuerint, ut potius et *Nelei* incuria et mala *Apellicontis* fide corrupti exstiterint. Hinc necessarii erant commentarii, quibus *Andrantus* quidam inclaruit, difficilia exponere in *Theophrasto* sibi fumens (*Athen. 15, 4.*).

Otium et opulentiae magistrorum tribuendum est, quod herbarum et radicum investigationem contemptam tradiderint vel indoctis hominibus,

Φαρμακοπώλαις aut ἐριστομίαις, qui, diducta, ut *Celsus* refert, medicina in tres partes, a medicis et bonarum artium magistris separabantur. Empirica autem schola sibi sola eum vindicat honorem, ἐριστομίαιν iterum ab indigno liberasse contemptu, ac de re herbaria doctrinam alacri studio agitasse.

Quamlibet omnium propemodum sectarum scholae Alexandriae floruerint, eodem regum patrocínio fruentes, peripatetica tamen alias fere omnes antecelluit, ut et celeberrimi Lycei adflectae eo confluerint.

PHANIAS Eresius, Theophrasto fere tempore aequalis, quum ipsum Aristotelem audisset (*Athen.* 2, 12.) libros reliquit περὶ Φυτῶν (*id.* 2, 14.), e quibus locum summe memorabilem *Athenaeus* servavit (2, 20.). Dari enim Phantias docuit, plantas, ut filices, fungos et tubera, quae τῇ σπερματικῇ κορυνήσει καὶ σπερματώσει careant. Doctissimo *Lefeburio* (*Le banquet d'Athénée* p. 234.), qui antheras κορυνήσει et pollen σπερματώσει intelligi arbitratur, adfentiri nequeo. Germen enim, quod in Citris cum ἡλακότη Theophrastus comparat, cum κορυνή illa componitur et σπερματώσει facultatem significat feminae producendi. Alium locum Phaniae *Athenaeus* (3, 8.) male intellexisse videtur: loquitur enim de κέδρω spinis armata, unde ad Citrum id transferri debere grammaticus existimat, quum κέδρος ipsa (*Iuniperus Oxycedrus*)

omnino folia acuta spinosa habeat. Idem Phantias primus videtur, qui σταφυλίου nomen pro Dauco Carota usurpaverit (*Athen.* 9, 2.); licet, qui eum exceperunt, Passinacam etiam ita nominaverint.

DIO CLES Carystius, secundus aetate famaue ab Hippocrate (*Plin.* 26, 2. *Galen. dissect. matr.* 213.) ἑξιστομικὸν conscripsit (*Schol. Nicandr. ther.* v. 647. *Athen.* 2, 15.). Experimentiae soli in determinandis herbarum facultatibus confusus (*Galen. fac. alim.* 1, 303.) phaseolos δολιχῶν nomine bene cognovit (*ib.* 317.) Hippomarathrum foliis longissimis, feminibus Coriandri distinxit (*Plin.* 20, 23.), quod *Cachrys Morisoni* esse videtur.

DIPHILUS Siphnius, qui sub Lyfimacho Alexandri successore vixerit (*Athen.* 2, 11.) temporis ordine sequitur. De alimentorum facultatibus scripsit, medicus *Athenaeo* dictus (2, 12.) Poëma fecit, e quo plura grammaticus *Naucratites* loca adducit (2, 14. 27.). Maxime memorabilis est differentia, quam inter fungos edules et noxios stabilivit: illos esse teneros, graciles et maxime friabiles, hos autem lividos et duros, elixosque aquam piceo colore tingere (*Athen.* 2, 19.). Primus *Diphilus* asparagos edules memoravit, quos ἔρμενον vocavit, postea ἀσφάραγον κρέμβης dictum (2, 22.). Primus persica mala, τὰ περσικὰ

κοκκύμηλα memoravit (3, 7.). Castaneas appellavit σαρχιδανούς βαλάνους (2, 13.). Ceraforum etiam meminit, quae Theophrasto iam innotuerant (2, 11.). Staphylinum idem descripsit (9, 2.).

CLEARCHUS Peripateticus, in commentariis de re herbaria, fructus *Pruni infusicae* descripsit βραβύλων et κοκκύμηλων nomine (*Athen.* 2, 10.).

ASCLEPIADES Myrleanus, Alexandriae florens, *Prunum Chamaecerasum*, quae in Bithynia provenit, memoravit (*Athen.* 2, 11.).

EUTHYDEMUS Atheniensis in libro de oleribus melonem vocavit σικύαν Ἰνδικήν, quod tum iam femina ex India adferrentur (*Athen.* 2, 18.).

SOLOON Smyrnaeus, de re herbaria et de victus ratione scripsit (*Plin.* 20, 20. 21. *Galen.* *compos. med. sec. loca*, 3, 202.).

APOLLONIUS Memphites, Stratonis Berytii discipulus (*Galen.* *diff. puls.* 4, p. 51.) περὶ βοτάνων scripsit (*Schol. Nicandr. ther.* v. 559.).

EPICURUM de herbis scripsisse *Diogenes Laërtius* testatur (10, 27.).

Singulare dein studium reges, Pergamenus ultimus, *Attalus Philometor* et *Mithridates Eupator* in herbarum cultura et experimentis circa earum facultates collocarunt. Ille in horto coluit venenatas plantas, *Hyoscyamum*, *Aconitum*, *Co-*

nium, Helleborum, quarum virtutes et noxas studiose investigavit, antidotis simul exhibitis (*Plutarch. Demetr.* 897. *Galen. antid.* 1, 425.). Iisdem experimentis inclaruit Mithridates, cui uni excogitatum dicitur, quotidie venenum bibere, praesumptis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret (*Plin.* 25, 2. *Appian. bell. Mithridat.* 248 f.). Commentarios, quos doctissimus sua aetate et maximus regum reliquerat, in victoris Pompeii manus venerunt (*Plutarch. Pomp.* 659.). Eius auctoritatem regiam habet planta Eupatoria *Plinio* (25, 6.), nobis Agrimonia dicta. Iidem inscripsit *Cratevas rhizotomus* aliam plantam *Mithridatiam*, cui folia duo a radice acantho similia, caulis vero inter utraque sustinens roseum florem (*Plin. ib.*). Quam *Anguillara* (*simplici*, p. 174.) in agro Foroiulienſi viderat, *Caesalpinus* (*de plant.* 10, 18.) Erythronium Dentem Canis esse docuit. Primum id certe exemplum praemii, quod *Linnaeus* tanti aestimavit, ut unicum id et immortale praedicaret. Nostriſ etiam temporibus cum *Commerſonio Schreberus* regis illius nomen plantae satis singulari, ad *Dorſteniam* accedenti, quam *Tambourſiam* *Sonneratus* appellaverat, dederunt.

Et horum regum exemplo et empiricae scholae dominio *ἑξοτερίας* et rei herbaria studium magis incensum fuit.

CRATEVAS, Rhizotomus fere celeberrimus, huius aevi omnino est. Inter praeclaros rei herbariae auctores ab *Epiphanio* (*haeres.* 1, p. 3.) relatus, a *Dioscoride* (*praef.*) laudatus, quod ἀκριβαστέρως plantas descripserit, taxatur tamen a *Plinio*, quod pinxerit efūgies plantarum, quae vero fallaces fuerint, et coloribus tam numerosis, praesertim in aemulatione naturae, degenerasse transcribentium variam sortem (25, 2.). Ipse etiam *Dioscorides* (3, 140.), *Cratavam*, quae ab aliis audierit, de plantis referre, perhibet.

Eius operis, quod ῥιζοτομουμένων nomine a variis scriptoribus citatur (*Schol. Nicandr. ther. v.* 529. *Epiphan. haer.* 1. p. 3.) codex exstat etiamnum in bibliotheca Veneta, ubi *Aloyfius Anguillara* eo usus fuit (*El. libr. de' semplici. Vineg.* 1561. 8.). Doctissimus *Carolus Weigelius* transcripsit, dum Venetiis degeret, eum codicem, mecumque fragmenta nonnulla communicavit, e quibus liquet, recte *Dioscoridem* de eo iudicare, quod ἀπαρασημειώτους plurimas liquerit herbas. Praeter nomen enim et usum nil descriptionis adest.

In nominibus ipsis satis facilis fuisse videtur. Φλόμου enim nomine, quo antiqui *Verbalcum* appellaverant, insignivit umbellatarum genus, forte *Athamantam*, iique duas adsignavit species, alteram foeniculi, coriandri folio alteram (*Schol. Nicandr. ther. v.* 856.). *Bryoniam* a quibusdam

στο
χε
f. π
offi
cni
niu
Alp
fit,
28.
(D
9λ
(D
qua
(D
liu
lan
no
cre

πα
εχ
nia
me

di
fui
po

σταφύλιον, ab aliis ἀμπελον ἀγρίαν, ab aliis autem χειρώνειον appellari (*ib. v. 858.*). Περιστερεώνα *i. περιστεροέντα* herbam, quae nostra est Verbena officinalis, primus fere dixit (*ib. v. 860.*) Dorycnium dixit Halicacabum (*Convolvulus Dorycnium*) (*Diosc. 4, 75.*), quam egregie delineavit *Alpin. exot. 75.* Helenium aegyptium descripsit, quod *Teucrium* videtur *creticum* (*Diosc. 1, 28.*). *Sium angustifolium* primus fere nominavit (*Diosc. 2, 154.*). *Lunariam annuam* nomine θλάσπεως ἐτέρου, ὃ καὶ σίνηπι περσικόν, descripsit (*Diosc. 2, 186.*). Sideritidem Heracleam dixit, quae nostrum forte est *Phellandrium Mutellina* (*Diosc. 4, 35.*). Baccharim Dioscoridis (*Gnaphalium sanguineum*) sub nomine ἀσάρου (*Anguillara p. 27.*); Αἰγίπυρον (*Theocrit. id. 4, 25.*) nominat, quam *Anguillara doctissimus (p. 145.)* credit esse *Ononidem antiquorum.*

Θερηπίδιον descripsit ἐπὶ λίθων καὶ ὀστράκων παρὰ θάλασσαν φυόμενον θριδακώδη ἰσχυρὸν καυλὸν ἔχον, quod *Anguillara p. 171.* ubique per Slavoniam reperisse testatur. Fueritne id *Fucus Palmetta* Gmelin. vel *alatus?*

Ἴππομανῆς, de quo iam *Theocrit. (id. 2, 48.)* dicit, φυτὸν εἶναι παρ' Ἀρκάσι, *Crataevae* ita exposuit, ut ad *Daturam Metel* consilium transferre possis (*Anguillara p. 233. 234.*).

Cum eodem iungendus NICANDER Colopho-

nus, Damnaei filius, Apollinis Didymaei sacerdos, qui Georgica sua Attalo tertio Philometori dicavit (*Suid. v. Νίκανδρος. Cic. de orat. 1, 16.*). In eo poëmate Buniada primus dixit, quae alias γόγγυλις (*Brassica Napobrassica*) appellata fuerat (*Athen. 2, 19.*) primus Φιστάκια (*pistacias*) συριακά introduxit (*Athen. 14, 17.*) de staphylino (*rastinaca*) egit (*Athen. 9, 2.*) et de fungis letiferis (*ib. 2, 11.*). Aliud poëma, *ὑακίνθου* nomine, etiam periit (*Schol. Nicandr. ther. v. 585.*).

Quae supersunt, *θηριακῶν* et *ἀλεξιφαρμάκων* nomine ad nos venerunt. Venena et antidota, tum animalia tum vegetabilia in iis tractantur, hexametris difficilibus et non satis concinnis, dictione aspera et dorica praefertim dialecto, qua imitatus esse Antimacham quemdam dicitur (*Schol. Nicandr. ther. v. 3.*).

Editio *ἀλεξιφαρμάκων* optima est, quam *Schneiderus* Halae 1792. curavit, scholiis et commentario doctissimo ditatam. Theriaca et Alexipharmaca simul prodierunt, *Soteris* cura Coloniae 1530. 4. cum scholiis, absque iis, studio *Bandini* Florent. 1564. 5.

Scholia continent insignem notitiarum literarum copiam, ipsae vero plantae male plerumque illustrantur. Sic (*alex. v. 405.*) Smyrniacum cum *Ferula* communi comparant: alio loco (*ther. v. 311.*) *Ericae* folia tribuuntur hederacea.

Plantae, quae occurrunt, tum antiquae sunt, quas repetere superfluum esset, tum primum a nostro nominatae, in quibus parum subsistere licet.

Valerianam celticam f. *tuberosam* primus nomine Νάερδου θυλακίτιδος (*alexiph.* 405.) proferre videtur. Epitheton enim, quo ab indica discriminatur, id docet.

Anchusa italica (ἀγγουσα θριδακνίς, *ther.* v. 838.).

Onosma orientalis (λύκαψος ὀρηνησίς, *ib.* 840.).

Verbascum forte *Lychnitis* (θρυαλλίς ἐρευθήεις, *ib.* 896.).

? *Convolvulus Dorycnium* (δορύκνιον, *alex.* 376.).

Sed de lacteo succo nil nobis innotescit. Cf. *Schulze toxicol. vet.* p. 20. Invenit in Apulia *Anguil-lara* p. 270.

Coriandrum testiculatum (κόριον δυσαλθές, *ib.* 157.). Cf. *Schulze* p. 31.

Echium rubrum (ἐχέειον, *ther.* 65. 637.).

? *Chironia Centaurium* (χείρωνος ἕριζα, *ther.* 500.).

Campanula Rapunculus (ἔριμος, *ib.* 647.).

Cf. *Column. phytob.* p. 85. t. 25.

Tordylium officinale (ἔρδειλον, *ib.* 841.).

Caucalis orientalis (καύκαλις, *ib.* 845.).

Daphne oleaefolia (χαμαιλέα ἀειθαλής, *alex.* 48.).

Colchicum autumnale (ἐφήμερον, *ib.* 849.).

Polygonum divaricatum (πουλύγονον, *ib.* 264.).

Ruta graveolens (ῥυτή, *ib.* 306.).

? *Oxalis Acetosella* (ἔξαλις, *ther.* 840.).

Cotyledon Umbilicus (κοτυληδών, *ib.* 680.).

Euphorbia ? *Paralias* (μήκων θυλακίς, *ib.* 850.).

Aconitum Napellus. De eo narrat (*alex.* 36.), quod mures soleant radicem circumlambere, quod confirmatur a *Pallasio* (*nov. spicil. glir. p.* 219.).

Aiuga Chamaepitys (χαμαιπίτυς, *alex.* 65.).

Origanum Onites (όνίτις ὀρείη, *ib.* 56.).

Melissa Nepeta (πολύκνημον, *ib.* 57.).

Melissa cretica (ὕδρηλη καλάμινθος, *ther.* 60.).

Melissa officinalis (μελισσοβότος, *ib.* 677.).

Thymus Tragoriganum (τραγορέγανος, *alex.* 310.).

? *Thymus Zygis* s. *Satureia graeca* (κορίλη, *ther.* 626.), ἀγρωρέγανον idem vult *Diosc.* (3, 34.).

Ononis antiquorum (ὄνωνις πολύγωνος, *ther.* 872.).

Trifolium creticum (μελίλωτος, *ther.* 896.).

Doronicum scorpioides (σκορπιόεις, *alex.* 145.).

Pistacia vera (πιστάκια, *theriac.* 891.) primo fere nostro dicta inter Graecos, quae repetuntur ab *Athenaeo* (14, 649.) mutante in Φιστάκια: a *Damogeronte* vero (*Geopon.* 10, 12.) in ψιττάκια. Hic etiam primus in Terebinthum inferi docet. Cf. omnino *Niclas ad Geopon. l. c.*

HERACLIDES Tarentinus, celeberrimus auctor, inter primarios rei herbariae scriptores laudatus *Dioscoridi* et *Epiphanio* et *Galeno*, Mantiae discipulus, Empiricus, huius temporis est. Primus nomine Ἰλῆς ἰατρικῆς uberrimum opus de re medicamentaria conscripsit, aliud συμποσίου nomine (*Athen.* 3, 55.), sed descriptionem plantarum omnino omisisse *Dioscoridi* dicitur.

PETRONIUS ἐν Ἰλικῶς laudatur ab *Erotiano* (*expos.* 260.) et ab *Epiphanio* (*haeres.* 1. p. 3.).

ANDREAS medicus dictus cum *Cratæva* curatius botanicam partem materiae medicae exposuisse fertur (*Diosc. praef.*). Νάεθνημα nominat opus *Schol. Nicandr. ther.* 684. Alienus videtur ab *Andrea Chryfari* filio, qui nomina babylonica, arabica et chaldaica introduxit ac superstitiones pueriles (*Galen. fac. simpl.* 6, 68. *expos.* 484.). Orchidem Morionem dixit *Serapiada*, ob multiplicem bulbi usum (*Diosc.* 3, 142.). *Carduum* parviflorum κίρσιον dixit, ob auxilium adversus varices (*Diosc.* 4, 119.).

IOLAUS Bithynius, iidem *Epiphanio* dictus et scholiasti *Nicandri* (*ther.* 683.) descriptionem tamen plantarum mancam dedit (*Diosc. praef.*).

ANTONIUS ἐξέτομος (*Galen. compos. med. sec. loc.* 3, 184.). Fuitne idem *Antonius Cous* cuius ἄλυσσον (*Marrubium Alysson*) *Galenus* (*antid.* 2, 11.) citat? Cf. *Dodon.* p. 88.

ASCLEPIODORUS Alexandrinus, magna industria et vulgares et rarissimas conquisivit plantas (*Suid. voc. Ἀσκληπιόδωρος*).

DALION, herbarius (*Plin. 20, 17.*)

DIONYSIUS Uticensis, ἐξιστορικῶς scripsit (*Schol. Nicandr. ther. 520.*). Pinxit etiam herbas, Cratevae more (*Plin. 25, 2.*). Transtulit Magonis Carthaginensis libros de re rustica in graecam linguam, Sextilio Praetori dicatos (*Varro de re rust. 1, 1.*). Hi libri γεωργικῶν nomine citantur ab *Athenaeo* (14, p. 648.).

PAMPHILUS, grammaticus potius fuisse videtur: commentatus est in *Nicandri* ophiaca (*Suid. v. Πάμφ.*) *Athenaeo* saepius dictus (2, 12. 3, 7.). Inter scriptores tamen rei herbariae citatur ab *Epiphanio*, icones herbarum dedisse *Suidas* testatur. Superstitiosus idem forte *μυγματοπόλης*, qui nec somno quidem viderit plantas, quas descriplerit (*Galen. fac. simpl. 6, 68. comp. med. sec. loc. 7, 266.*), e quo *Geoponica* multa habent excerpta, de *δαμασκηνοῖς* prunis (10, 59.) deque modo, quo femina, in disitas regiones amandanda, terrae immittuntur, ut prius germinent (10, 86.).

TRYPHONIS historia plantarum ab *Athenaeo* (3, 5.) citatur.

MNESITHEUS Cyzicenus (*Oribas. coll. 4, 4.*), περὶ ἐδεστώων scripsit (*Athen. 2, 16.*). Confudit

tamen τῖφην et ὀλύραν (*Secale et Speltam*) (*Galen. fac. alim. 1, 312.*)

AMERIAS Macedo in ἑιζοτομικῶν laudatus ab *Athenaeo* (15, 8.).

IULIUS BASSUS Tylius, *Epiphanio* dictus.

GLAUCIAS Empiricus, de herbis edulibus scripsisse videtur (*Athen. 2, 28.*) *Plinio* dicitur (20, 23.) circa carduos diligentissimus.

ICESIUS, scholae Erasistrateorum restitutae antistes (*Strabo 12, 869.*) non parvae auctoritatis medicus (*Plin. 27, 4.*) περὶ ὕλης ἰατρικῆς scripsit (*Athen. 15, 8.*)

MENODORUS, ipsius amicus (*Athen. 2, 18.*) Idem forte cum *Metrodoro*, qui ἐπιτομὴν τῶν ἑιζοτομουμένων edidit (*Plin. 20, 20.*) pictis simul effigibus plantarum (*id. 25, 2.*)

SEXTIUS NIGER. *Epiphanio* laudatus, περὶ ὕλης scripsit (*Erotian. 244.*), e quo quidem libro multa transcripsit *Dioscorides Phacas* (*Galen. exprof. 402.*) Vitio ipsi vertit *Dioscorides*, quod vulgares licet plantas non male delineaverit, confuderit tamen rariores, atque alias pro aliis venditaverit.

In eundem errorem lapsi sunt alii Alexandrini, qui cum naturam ignorarent, folisque grammaticis argutiis infudarent, pessima inde orta fuit confusio. NICERATUM quemdam et DIODOTUM nominant *Dioscorides*, *Plinius* et *Epiphanius*, qui

eodem modo erraverint. Petronius Diodotus ἀν-
 ῥολογούμενα scripſiſſe dicitur (*Plin.* 20, 8.).

Id vel maxime elucet ex *Athenaei* Naucratis
 lectione, qui nec ipſas patriae plantas vulgares un-
 quam vidit, omnia e libris ſumſit, quos nonnun-
 quam male intellexit. Namque Theophrasti locum
 de Φύκος genere ita pervertit ut fungum putet (2,
 19.). Confundit Corylum Avellanam cum Διὸς Βα-
 λάνω (2, 15.). Sub nomine Connari deſcribit Zi-
 zyphum Iuiubam (14, 17.). Primam tamen men-
 tionem facit Philadelphi coronarii ex *Apollodoro*
 (15, 8.). Cosmofandalum putaverim Cypripe-
 dium Calceolum (15, 10.), quod iam intellexit
Conr. Geſnerus (*epiſt.* 3. f. 96 b.). . . Echinopoda
 (3, 8.) habeo Geniſtam luſitanicam vel Spartium
 horridum (*Alpin. exot.* p. 14.). Eius meminit
 etiam *Plutarchus* (*ſympoſ.* 1. 4. p. 621.).

CAP. III.

RES HERBARIA SUB ROMANO-
RUM IMPERIO.

Quum Roma Graeciae potita eſſet, accepit a
 Graecis victis literarum diſciplinās, maxime vero
 eloquentiae et historiae patriae ſtudium agitari coe-
 pit, quippe quod ipſis reipublicae negotiis fovere-
 tur. Alias autem diſciplinās nec eo ardore nec

nova plane ac sua ratione coluerunt: in iis fere substiterunt, quae a Graecis acceperant: neque aliquid, ut cum *Strabone* (3, 257.) loquar, addiderunt. Ubi itaque Graeci lacunas reliquerunt, a Romanis refarcinatio earum haud expectanda: omnes denique voces artium Graecam originem agnoscunt.

Historiae naturali haecenus duntaxat operam dederunt, quatenus ad vitae victusque commoda pertinet. Varii scriptores collegerunt aut interpretati sunt, quae Graeci reliquerant, sed de suis pauca aut nulla addiderunt. Quod *Dionysius* Halicarnassensis (2, 91.) de mythologia refert, multo maiore fuisse superstitione repletam apud Romanos, quam apud Graecos, id valet etiam de historia naturali.

Optimus ille *Marcus Cato*, cuius auctoritati, ut cum *Plinio* loquar, censura ac triumphus minime conferunt, tanto plus in ipso erat (29, 1.); exemplo *Curii*, herois frugalissimi incitatus, luxu semet abdicavit, praedium ipse coluit et filiis instituendis et vitibus arboribusque plantandis vitam ferre consumpsit (*Plutarch. Cato*, 540 f.). De re rustica, quam tantopere amavit, reliquit commentarium, etiamnum superstitem, et cura *Schneideri*, eruditissimi et optimi viri, pereleganter editum.

Quanquam vulgo notissimum sit eius odium erga Graecos philosophos, quod tantum fuit, ut

filium a Graecis literis revocaverit, vaticinatus, quum disciplinis Graecis imbuti fuerint Romani, imperium orbis terrarum amissuros esse, ut omnem etiam philosophiam Graecanicam ludibrio ex ambitione habuerit (*Plutarch. Cato, 350. Plin. 7, 30.*); haud tamen plane alienus ab eruditione fuit Graecorum. Ipse enim, quum quondam Athenis degeret, orationem Graecam ad populum habuit: scripta ipsius e Graecis auctoribus plura continent: ac e Thucydide Demostheneque hausit decus orationis et lepores (*Plutarch. l. c. 343.*).

Communi sui aevi confessione optimus agricola ac sine aemulo (*Plin. 14, 4.*); fundo suburbano arbutum maxime convenire iudicavit. *Pira primum volema (Martyn. ad Virg. georg. 2, 88.), Aniciana, sementina, tarentina, mustea et cucurbitina: Mala siruthea et cotonia (Pyrus Cydonia varr.), Quiriniana, Scantiuna, conditiva et punica: oleas orchites (Martyn. ad Virg. georg. 2, 86.) et sorba (Cato, c. 7.): vites Aminaeas (Voss. ad Virg. georg. 2, 97.) Margentinus, Apicias, Lucanas, helvolas et geminas Euganeas (c. 6.): ficus Mariscoas, Africanas, Herculanas, Saguntinas, hibernas et Telinas atras* recenset. In horto coronamenti omne genus et bulborum, myrtos, laurum Delphicam et Cypricam, nuces calvas (Iuglandes, Praenestinas et avellanas) coluit (c. 8.). Salice Graeca (quae forte babyloni-

ca) vites vincivit (c. 41.). Veratrum nigrum circa vites plantavit (c. 116.). Brassicae genera tria, levem nimirum latifoliam magnoque caule; crispam apiacon (selinuntiam) et lenem minutis caulibus teneram et omnium acerrimam cognovit (157.). *Ocinum* pro pabulo, viciam, fabam, foenum Graecum, ervum seruit (37.). Sed sementes exfugere hordeum, foenum Graecum et ervum: stercoreare autem lupinum, fabam et viciam docuit (38.).

Infitiosis varios modos bene cognovit, ipsamque ablactationem, quae vitibus semet contingentibus fiebat (41.). In aulas etiam, aut in qualos pertufos vel calyces (*vasa fictilia*) plantavit ramulos, ut propagarentur arbores fructiferae (52.).

Sequitur Catonem Marcus Terent. VARRO, qui sub magno Pompeio contra Mithridatem prima meruit stipendia, ubi corona navali decoratus fuit (*Plin.* 7, 30.). Dein Pompeii copiis in Hispania legatus praefuit (*Cic. ad Dolab.* 9, 13, *Caes. bell. civ.* 1, 38.). Tandem cum Caesare consuetudine iunctus curam comparandorum et digerendorum librorum, quos Caesar congesserat, suscepit (*Suet. Caes.* 44.). Bene meritus miles in otio literario delituit, donec fundus eius Casinas ab Antonio diriperetur (*Cic. philip.* 2, 40.). Quo facto Tusculanum migravit, ubi plus quam octoginta annos natus decessit.

Libros *de re rustica*, qui supersunt, a Schnei-

dero τῶ πᾶσι editos, anno conscripsit octogesimo, ut ipse testatur, „farcinas collecturus, priusquam „proficisceretur e vita.“ Tum ex omni Graecarum literarum disciplina, tum e sua ipsius experientia regulas collegit, quas sequi debeat, qui agro hortoque colendo, fundoque rite administrando, operam dat.

Inter pabula refert etiam ocimum, quod viride secandum sit antequam generet filiquas (1, 31.): dein erviliam (1, 32.) cannabim, spartum (1, 25.). Roseta concidit radicitus in virgulas palmares, ut viviradix fiat (1, 35.). Ablaqueationem bene ita describit: Est altera species ex arbore in arborem inferendi nuper animadversa in arboribus propinquis. Ex arbore, e qua quis vult habere furculum, in eam, quam inferere vult, ramulum traducit et in eius ramo praeciso ac diffisso implicat (1, 40.). Medicam et Cytifum ferit pro pabulo; illa Medicago fativa, haec arborea (1, 42. 43.). Taxandus itaque *Sicklerus* (*Geschichte der Obstz.* 320.) qui Citrus Medicam subintelligit. Nimis subtilem arbitror *Anguillaram*, qui (*p.* 83.) quod statura non tam alta sit, quam faciunt Graeci, dubitat eandem esse Cytifum cum Medicagine arborea. At continuo demessa pabulo, haud eam staturam adipisci potuit. Cerasum, quam Graeci iam cognoverant, primus noster e Romanis memorat: brumalibus diebus feri (1, 39.). Ea arbor a Lucullo

post Mithridaticam victoriam triumpho Romam primum advecta fuit (*Plin.* 15, 25.).

DIOPHANES Bithynus, Iulio Caesari aequalis, interpretationem graecam librorum Magonis, auctore Dionysio Uticensi, in sex librorum epitomen rededit (*Colum.* 1, 1.) et Deiotaro regi misit (*Varro* 1, 1.). Ex ea epitome multa servarunt Geoponici: inter ea mirabilia plura de insitione ficuum in platanos, mororum in castaneas, esculos, malos, terebinthos, pyros, ulmos et populum albam, unde mora fieri alba (*Geop.* 10, 76.).

VIRGILIUS.

Immortalis poëta, Publius VIRGILIUS Maro, Mantuanus, inter rei herbariae scriptores omnino recensendus est. „Tantus enim amor florum“ fuit, ut innumeris fere locis, maxime Georgicorum, eas praedicet. Quum agraria largitione celebri patrimonium suum Andinum perdidisset, Neapolin tendit, ubi rusticari in campis phlegraeis aut liborinis (*Plin.* 18, 11.) et summa poemata canere perrexit. In gratiam Maeconatis receptus, ab Augusto Imp. magni aestimatus, Romam tamen semper vitavit, donec tandem, Aeneide confecta, Graeciam tenderet, ut divinum opus per otium expoliret. Brundusii tamen decessit aetatis anno 52, iuxta viam ad Puteolos tumulus est, lauro et Poly-podii vulgaris varietate viterbiensi obumbratus.

Martynii et *Voffii* eruditione illustrata elegantissima poemata insignem continent copiam plantarum, quae tamen ulteriori etiamnum indigent examine. Experiamur, quid conferri et nostra opera possit ad explicandas iuventutis nostrae pariter ac virilis aetatis delicias.

In *Amomo* Virgilii, quod manifeste (*georg.* 4, 25.) *assyrium* vocat, exponendo defudarunt tot tantique viri, ut disuadeatur fere quivis novus conatus. Et plurimas quidem difficultates gignit *Dioscoridis* descriptio (1, 14.) qui fruticem esse bryoniae foliis et leucocii floribus, crescere autem tum in Armenia tum in Media tradit. Quod *Plinius* fere (12, 15.) repetit. Possemus quidem cum *Salmafio* (*exerc. Plin.* 284.) autumare, ἀρωμον esse saepius aroma quodvis sincerum et incorruptum. Hoc vero casu certa quaedam ac determinata planta intelligi videtur. Longissima certe absuit a veritate *Euric. Cordus*, qui (*botanol. p.* 19.), Amomum idem cum *Anastatica* credit hierochuntica, defensus a filio *Valerio* (*in Diosc.* 1, 14.) quod folia conspici in siccata planta nequeant. Refutarunt hanc opinionem iure suo *Amatus Lusitanus* (*in Diosc.* 1, 14.) et *Ant. Musa Brasavolus* (*exam. simpl. p.* 156.). Ad veritatem vero proxime accedere *Andr. Caesalpini* pluribus videtur, qui *Piper Cubebam*, quod *Garcias* ab *Orto* (*arom. hist.* 1, 25.) primus descripserit, pro Amomo veterum habet (*Caesalp.*

de plant. 2, 23.). At ea species Piperis nec in Armenia, nec in Media crescit, nec faciem eam habet, quam Amomo Dioscorides tribuit. Ad primum respondet L. Bauhinus (*hist.* 2, 197.), plures fructus et plantas indicas a veteribus nominatas fuisse ab emporiis, e quibus proxime eas habuerint. Siquidem multis aliis exemplis constat, Armeniam et Pontum delata fuisse aromata indica, unde denique Romam transvecta fuerint. Nec a Busbequii (*legat. turc.* 1, p. 34.) inde temporibus quisquam in Armenia similem Amomo plantam invenire potuit. Quod faciem Piperis Cubebae a descriptione Dioscoridis plane alienam attinet (nam illud folia cordata integra et flores omnino nullos habet) Io. Bauhinus sentit, Dioscoridem nunquam vidisse plantam, sed peregrinatorum fide hanc dedisse descriptionem. Adungam verba Aloyfii Anguillarae, e rarissimo libello: *semplici (Vineg.* 1561. 8.) p. 34. „Oggi nel regno di Benin ed a „Manicongo si trova una forte di Pepe, laquale i „Portughesi chiamano Pimenta del Rabo . . l'istef- „so si trova anco in Soria ed è chiamato Pepe fa- „vatico. E questo un sottofrutice con foglie di vi- „te et fiori in grappi di color bianco, che dopo il „loro disfiore lasciare alcuni grani grandi come „un granello di vescia di sapore acutissimo.“ Castor Durantes (*herbar.* p. 24.) pingit quidem Amomum, sed forte ex imaginatione, quae Atriplicis

potius species est. Tandem *Pluknetius* (*mant. p. 27.*) *Arbusculam bacciferam circumplicatilem* huc trahit, quae *Cissus* est *vitiginea*. Eam autem verum sistere *Amomum*, Arabes secuturus deinde evincam.

Ligustrum vulgare (*ecl. 2, 18.*).

Fraxinus Ornus (*Rigida ornus, ecl. 6, 71. sterilis, Georg. 2, 111. Antiqua summis in montibus, aen. 2, 626.*).

Valeriana celtica (*baccar, ecl. 4, 20.*).

Valeriana Saliunca, Allion. pedem. t. 70. f. 1. est *Saliunca humilis, ecl. 5, 17.* Accedit ea proxime quidem ad *Val. celticam*, sed differt foliis cuneiformibus tridentatis, quae integerrima obtusa in *V. celtica* sunt, floribusque subcapitatis, qui racemosi in *V. celtica* sunt. Crescit copiose in Apenino monte. Cf. *Plin. 21, 7.*

Gladiolus communis est *Hyacinthus* Virgilii, suave rubens *ecl. 3, 63. ferrugineus, georg. 4, 185.* Ob nectarostigmatis-lineas *AI*, *Aiacis* nomen legabant veteres in flore: unde exponendi versus:

„Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
„nascantur flores.“ (*ecl. 3, 100.*)

Martynus (*georg. p. 432.*) male *Lilium Martagon* huc trahit. Cf. *Theocrit. id. 10, 28. et schol. Plin. 21, 11. Anguillara p. 154 l. Optimus Sibthorpius fl. graec. t. 38. varietatem habet, quam*

Gl. triphyllum dicit, elegantissimo nectarostigmate
conspicuam.

Crocus sativus, autumno florens, ob stigma-
tum colorem, *rubens* dicitur *georg.* 4, 182.

Lolium temulentum (*infelix*, *ecl.* 5, 57.).

Avena sterilis (*ib.*).

Cornus mascula (*bello bona*, *georg.* 2, 447.).

Cerinte maior (*ignobile gramen*, *apibus ta-*
men gratum, *georg.* 4, 63.).

Zizyphus Paliurus (*ecl.* 5, 40.).

Zizyphus Lotus; *Diospyros Lotus*: (*Genus*
haud unum, *georg.* 2, 84.) *Lotus* vero *cornicu-*
lata, *ovibus grata*, *georg.* 3, 394.

Ferula communis. (*Silvanus florentes ferulas*
quassans, *ecl.* 10, 25.).

Cicuta virosa. (*Fistula septem compacta cicu-*
tis, *ecl.* 2, 36. 10, 85.). *E fistulosis caulibus*
possunt tibiae confici.

Bubon gummiferum. (*Galbanum*, *georg.* 3,
415. 4, 264.).

Apium graveolens. (*Virides apio ripae*, *georg.*
4, 121. *amarum*, *ecl.* 6, 68.).

Anethum graveolens (*bene olens*, *ecl.* 2, 48.).

Hedera Helix (*modo pallens*, *ecl.* 3, 39. 4,
124. *iam nigra dicta* 2, 258. *Solet enim quando-*
que folia habere nervis albis pallentia.)

Viburnum Lantana (*lentum*, *ecl.* 1, 25.).

Tamarix gallica (*myrica*, *ecl.* 4, 2.).

Sambucus Ebulus (ecl. 10, 27.).

Narcissus poëticus (purpureus, ecl. 5, 38.).

Narcissus ferotinus (sera comans, georg. 4, 122.).

Lilium candidum (Silvanus grandia lilia quasfans, ecl. 10, 25.).

Daphne Cneorum (Cafia, ecl. 2, 29. viridis, georg. 4, 30. humilis apibus grata, georg. 2, 213. Cf. Martyn. ad h. l. *Anguillara* p. 31.).

Diospyros Ebenum. (Sola India nigrum fert Ebenum, georg. 2, 116.). Distinixerunt quidem aethiopicum, quod africanum putarunt, ab indico: sed *Herodotus* (3, 97.) manifesto aethiopicum Indiae ipsi tribuit.

Amyris Kataf (Turifera arbor, georg. 2, 139. Solis est turea virga Sabaeis, georg. 2, 117.).

Arbutus Unedo (depulsis hoedis dulcis, ecl. 3, 82.).

Rosa damascena (Paesti bis florens, georg. 4, 119.).

Papaver somniferum (vescum, quod terram emaciat, georg. 1, 212.; lethaeum, georg. 1, 78. 4, 545.).

Tilia europaea (pinguis, apibus grata, georg. 4, 183. 144.).

Aconitum Napellus (georg. 2, 152.)

Reseda Luteola (croceum lutum, ecl. 4, 44.).

Delphinium Aiacis (vaccinia nigra, *ecl.* 2, 18. mollia, *ecl.* 2, 50.).

Ranunculus hirsutus Ait. *Philonotis* Retz. (Sardoa herba, *ecl.* 7, 42.). *Diosc.* 2, 206. *Xvo-ωδέστρογον* dicit aliis speciebus. Vidisse se hanc plantam in Etruria ad flumen, quod e Carrara venit, iuxta Venzam, testatur optimus *Anguillara* p. 178.

Satureia capitata (Thymus hyblaeus, *ecl.* 7, 37. Cecropius, *georg.* 4, 270.).

Satureia Thymbra (Thymbra graviter spirans, *georg.* 4, 31.).

Thymus Serpyllum (Serpylla late olentia, *georg.* 4, 30.).

Thymus vulgaris (apibus gratus, *ecl.* 5, 77.).

Organum Dictamnus (*aen.* 1, 412.

„Dictamnum genitrix Cretaea carpit ab Ida,
„puberibus caulem foliis et flore comantem
„purpureo, non illa feris incognita capris
„gramina, cum tergo volucres haesere sagittae.“)

Melissa officinalis (Melisphyllum, *georg.* 4, 63.).

Verbena officinalis (*ecl.* 8, 65.).

Acanthus mollis (*ecl.* 3, 45. *georg.* 4, 122.).
Xyftos hortorum eo decorare consuerunt Romani, quod et ex *Plin. iun. epist.* 5, 6. patet, ubi *Acanthus mollis* in plano et, paene dixerim, *liquidus*: dein *lubricus* et *flexuosus* vocatur.

Cheiranthus incanus (pallens viola, ecl. 2, 46.
Cf. Martyn. ad bucol. p. 66.).

Althaea officinalis (hibiscus viridis, ecl. 2, 30.
gracili hibisco fuscillam texere, ecl. 10, 71. Cau-
lium fibrae, cannabina methodo separatae, fila prae-
bent mollia, subtilia, fortia, candida, quae rite
parata materiem praebent textoribus perutilem Ca-
pan. disj. 2, p. 94.).

Bombax gossypinum f. *Gossypium arboreum*
(nemora aethiopum molli canentia lana, georg. 2,
120.).

Spartium iunceum (Genistae lentae, georg. 2,
12.).

Lupinus albus (triflis, georg. 1, 75.).

Ervum Ervilia (ecl. 3, 100.).

Medicago arborea (Cytifus apibus et capris
grata, ecl. 10, 30.).

Citrus medica (Hesperidum mala, ecl. 6, 68.

„Media fert tristes succos tardumque saporem

„felicis mali

„Ipsa ingens arbos, faciem simillima lauro etc.“

(georg. 2, 126.).

Cichorium Endivia (Intubum potis gaudet ri-
vis, georg. 4, 120.)

Cichorium Intybus (Amaris intuba fibris, ge-
org. 1, 120.)

Ajter Amellus, georg. 4, 271:

„Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello
 „secere agricolae, facilis quaerentibus herba: etc.“

Cf. *Martyn.* ad h. l. p. 450. ubi delineavit.

Centaurea Centaurium (centauria graveolentia, *georg.* 4, 270.). Cf. *Clus. hist.* 2. p. 10.
 Succus radicis croceus graveolens.

Calendula officinalis (caltha luteola, *ecl.* 2, 50.).

Arum Colocasia, *ecl.* 4, 20.

Carex acuta, *georg.* 3, 231. Conf. *Martyn.* ad h. l. p. 323 f.

Typha latifolia (ulva palustris, *georg.* 3, 175. *ecl.* 8, 87.).

Pinus Pinea (pinus in hortis, *ecl.* 7, 65.).

Pinus Picea (abies in montibus altis, *ecl.* 7, 68.

Voss. ad h. l.

Quercus Ilex (arguta, *ecl.* 7, 1.).

Quercus Robur (Elculus, *georg.* 2, 15. Cf. *Martyn.* ad h. l.).

Acacia vera Willd. (semper frondens acanthus, *georg.* 2, 119.).

Cupressus sempervirens (cyparissus idaea, *georg.* 2, 84. *aen.* 3, 680.).

Salicem capream Anguillara p. 86. credit esse *Siler* Virgilii, *georg.* 2, 12. licet *Plin.* 24, 10. femina medicamentum praebere perhibeat, unde *Caesalpinus* (*plant.* 2, 50.) *Evonymum europaeum* divinat.

Salix vitellina (lenta falix, *ecl.* 5, 16.) flores apibus grati, *ecl.* 1, 55.

Salix argentea, (glauca, *georg.* 4, 183.).

Ruscus aculeatus (horridus, *ecl.* 7, 45.).

Phucagrostis maior Caulin. (alga vilis proiecta, *ecl.* 7, 4.).

Populus alba. (Herculeae coronae umbrosa arbor, *georg.* 2, 66. Alcidae gratissima, *ecl.* 7, 61.).

Pistacia Terebinthus (*aen.* 10, 651.).

Poëtae ceteroquin ignoscendum, si nec generis nec speciei veram informationem habet. Infitio-
nem enim et in alienis generibus succedere arbitra-
tur: prunum lapidosi cornis (*georg.* 2, 32.) ma-
la platanis, pira ornis, quercum ulmis inferi (*ge-
org.* 2, 70.).

COLUMELLA.

Non multo post Virgilium, quem maximi facit, Tiberii aetate, quod ipse (*de re rust.* 11, 5.) testari videtur, L. Iunius Moderatus COLUMELLA vixit, Gaditanus, in Baetica saltem provincia, a patruo Marco Columella, diligentissimo agricola et doctissimo educatus (2, 16. 5, 5.). Ipse usu longo et experientia doctus, assidua etiam praestantissimorum auctorum lectione instructus, itinera multa suscepit, ut Ciliciam viderit et Syriam (2, 10.): prudens vir et a praeiudiciis sui aevi alienus, qui ipse contra astrologos scripsit (11, 1.).

In libris 12 de re rustica a *Schneidero* nostro optime editis, insitionis rationem primus egregie exponit. Omnem enim furculum posse omni arbori inferi, cui cortice et fructu similis fit (3, 11). Liber decimus continet poema de plantis hortensibus, intellectu fere difficilius, quam *Nicandri* versus. Nihilominus et hic plura mihi clarius videre videor.

Inter plantas oleraceas et culinarias recenset primus fere *Sifer*, quod *Daucus* certe *Carota* est.

Pastinacam fativam eodem nomine, ut etiam *Staphylini*.

Chaerephyllum quod *Scandix Cerefolium*.

Panax: *Laserpitium Chironium*.

Olus atrum: *Smyrni* species saepius iam diota.

Apium graveolens.

Affyria radix, quae forte *Sium Sifarum*.

Beta pede candida: vulgaris.

Atriplex hortensis.

Hyacinthi nivei et coerulei, qui sine dubio alieni a *Virgilianis*, videntur ad nostrum *Hyacinthum* orientalem referri debere.

Allii fativi varietatem habet *Ulpicam*, quam et *punicum* dicit et *ἀφροσκόροdon*: praeterea *Porrum* fativum et capitatum et *Cepam ascalonicam*.

Asparagi hortensis, quem rustici vocent *Corrudan*, cultum uberius indicat, ut et *Capparidis*.

quam culturam omnem respuere Graeci autumaverant.

Satureiam hortensem distinguit a *Cunila transmarina*, quae *Sat. capitata* est. *Mentham sylvestrem* pariter ac Graeci, in *M. fativam* transire arbitratur.

Erucam (Brassica Eruca) *Nasturtium* (Lepidium latifolium) *Lepidium* (fativum) *Sinapi* (nigram forte) *Rapas* et *Napos* et *Raphanos* optime cognoscit.

Primus, quod sciam pruna *armeniaca* nominat 10, 404. 2, 15.

Inter legumina *Phasellum* (*Phaseolum vulgarem* 2, 10.) *Cytisum* (*Medicaginem arboream* 5, 12.) *Genistam* (*Spartium iunceum* 4, 31.), Lupinos et Fabas aliaque in vulgus nota habet.

Inula eius I. *Helenium* esse videtur.

Cynara Scolymus egregie describitur libr. 10:

„Haec modo purpureo surgit glomerata corymbo,
 „myrtiolo modo crine viret deflexaque collo
 „nunc adoperta manet, nunc pinea vertice pungit,
 „nunc similis calatho spinisque minantibus horret,
 „pallida nonnunquam tortos imitatur acanthos.“

*Humulus*ne noster *Lupulus* intelligatur sequentibus versibus, ignoro:

„Quaeque tuas audax imitatur Nysie viteis,
 „nec metuit senteis, nam vepribus improba surgens
 „aehrados indomitasque bryonias adligat ulmos.“

Ulmī atīniae gallicae nomine praedicatur *Carpinus Betulus*, cuius folia bubus iucundiora foliis ulmi campestris sint (5, 6.).

Rumpotinum vocat (5, 7.) arbutum gallicum vitibus sustentandis idoneum, quod repetit *Plinius* (14, 1. 24, 18.). Est autem *Acer Opalus* vel *campestre*.

Salix viminalis et *perticalis* (vitellina) distinguuntur (4, 31.).

Cucumeres (forte *Melones*) sub terra, fimo coacervato praecoces fieri, praecociore sub specularibus, quales *Tiberius Caesar* per totum annum habuerit. *Cucurbita alexandrina* *Citrullus* esse videtur (11, 3.).

Inter frumenta denique *adoreum* celebrat (*Triticum Spelta*) *Hordeum hexastichon* et *distichon* et *Siliginem* (*Secale cereale*). (2, 6. 9.).

* * *

DIOSCORIDES.

Celeberrimus omnium, quotquot exstant veterum de plantarum historia et materia medica scriptorum, singulare etiam studium meretur, si de factis rei herbariae fermo est. Etenim per sedecim, et quod excurrit, saecula, huic uni fere tanta tributa est auctoritas, ut ab eo proficerentur, in eius verba iurarent, quicumque vel rei herbariae operam impenderent, vel medicamentorum cognit-

tionem sibi comparare studerent. Ad saeculi decimi septimi usque initium rei herbariae universum studium et academicum et privatum solius fere Dioscoridis verbis comprehensum ac finitum, liberius tum demum agitari coepit, cum immensa botanices augmenta, peregrinationes per disitas regiones doctae, ac examen curatissimum ipsius naturae manifesto docerent, quam angustii sint limites cognitionis, quae soli huic scriptori, utut doctissimo, fidat.

Pedacium *Dioscoridem* Anazarbeum Neronis certe aetate vixisse, inde patet, quod Aereus Asclepiadeus, cui libros suos dicavit, Licinii s. Lecanii Bassi consulis amicus fuerit (*Galen. comp. med. sec. gen. 5. p. 293. Tacit. 15, 33.*). Ipse fatetur stipendia meruisse ac exercitus romanos sequutum fuisse (*praef.*). Graeciam certo, Italiam totam, Asiam minorem, forte et Galliam narbonensem ipse peragravit, plantasque plurimas in iis provinciis collegit. Multo maiorem autem copiam fide aliorum descripsit.

Περὶ ὕλης ἰατρικῆς exstant libri, quorum codices manuscripti celeberrimi servantur: 1) Vienne; huic adiunctae sunt icones, quae vero haud praestantes sunt. Earum specimina inseruit *Dodonaeus* stirpium historiae, ut facile videas, veterum plantas inde parum lucis accipere: e. g. *Arctium p.*

149, Coronopus p. 109, Lotus aegyptia p. 573, Stoebe p. 125. Scriptus esse fertur saec. 6. (*Lam- bec. bibl. caesar. vindob. lib. 2. p. 489. 519 f. Weigel. in Baldingers Journ. 32. p. 10 f.*) Is est, quem Busbequius, orator austriacus Constantino- poli ad Matthiolum misit: nomine Cantacuzeni ab hoc citatus. 2) Parisiis servatur codex, a *Sal- masio (exercit. Plin. p. 254.)* laudatus, saec. 9. scriptus. Adiunctae sunt icones, ac nomina tum arabica, tum coptica, unde in Aegypto scriptus esse efficitur. (*Cf. Millinus in Journ. d'hist. nat. N. 20. p. 281.*) 3) Neapolitanus iam Viennae ser- vatur (*Kollar suppl. ad Lambec. bibl. vindob. p. 33 f.*). Antiquior is primo putatur. Cf. omnino *Weigelius l. c.* 4) Leidae sunt tres.

Editus est hic liber primum ab Aldo Manutio 1499. Venet. et satis vitiose quidem. Repetita fuit haec editio, Venet. 1518. 4. Ianus Cornarus emendatius textum edidit Basil. 1529. 4. Cum interpretatione Marc. Vergilii Colon. 1529. fol. Multo puriorem prioribus textum restituit Iac. Goupylus, editum cum versione Paris. 1549. 8. quem sequutus demum Ian. Anton. Sarracenus plenissimam dedit et castigatissimam editionem Fref. 1598. fol. Hac ultima editione et ego utor: aegerrime autem semper tuli, nullum rei herbariae peritum virum utilissimo huic scriptori operam impendisse.

Numerosissimi exstant, ut studiorum ratio per faecula iussit, in Dioscoridem commentarii, quorum copiosissimus fere *Matthioli* est, aequae fere utilis est *Caesalpini* et *Alois. Anguillarae*. *Barthol. Marantae* etiam, *Valerii Cordi*, *Remb. Dodonaei*, *Io. Manardi* et *Fabii Columnae* auxilio uti debet, qui plantas Dioscoridis explicare fatagit. Indicem locupletissimum nominum omnium, quae viri clarissimi introduxerunt, *Casp. Bauhinus* in pinace exhibuit, cuius frater *Io. Bauhinus* incredibili fere industria et studio summo innumeras Dioscoridis plantas exposuit. Minima profecto fides habenda *Leon. Fuchsio*, *Amat. Lusitano*, *Ruellio*, *Tabernaemontano*, *Trago* et *Dalechampio*, qui, vel quod alieni a rei herbariae essent peritia, vel quod Italiam nunquam perferutati essent, plerumque fere errant et lectores seducunt. *Barthol. Maranta* nemo uberius, luculentius et disertius explicuit rationes illustrandi et exponendi Dioscoridis.

Italiae, „magnae frugum parenti, magnae virum,“ ea laus tribuenda, quod rei herbariae rudimenta, post literas restitutas, prima posuerit, quod *Matthiolos*, *Caesalpinos*, *Anguillaras*, *Columnas* excitaverit, qui augustae patriae plantas colligerent, collectas cum veteribus compararent, comparatas exponerent. Quod si ii viri nonnullas plantas Dioscoridis vel penitus silent, vel perperam

explicant, quodsi ipse etiam, qui per quatuor fere lustra in principibus artis meae totus sum, subinde lapsus fuero, vitio id auctori ipsi vertendum, qui non nostro eoque systematico modo plantas describere, sed habitu quodam seu nota aliqua peculiari duntaxat indigitare consuevit.

Quodsi enim ordinem spectes, qui alioquin lucis aliquid foenerare potuisset, nullus fere in Dioscoride est, licet aromaticas arbores et gummiferas alimentaue et cerealia seorsim tractet. Ob nominis saepius adfinitatem plantas alienissimas coniungit, ut *Medium* et *Epimedium*, *Althaeam* cannabinam cum *Cannabi*, *Hippophaestum* (*Cnicum stellatum*) cum *Hippophaë*, *Salsolam* *Tragum* cum *Hyperico hircino* et *Pimpinella* *Saxifraga* (*Tragio*), *Parnassiam* cum *Tritico* etc.

Descriptiones adeo mancae sunt, ut variarum plantarum nomen tantummodo, praetereaue nihil, exstet. Quae fuerit *Cinna* (4, 52.) gramen in Cilicia noxium, ignoro. Talium plantarum descriptionem tentavit Barthol. *Maranta* (*method. cogn. simpl.* 2, 14.) licet haud ubique felici eventu. Ubique comparat *Diosc.* habitum, folia, flores cum aliis plantis, nonnunquam satis inepte: sic *Elichryso* largitur folia *Abrotani*, *Cnici* folia habet *ἐντετηρημένα*, *Symphyto* officinali eadem periodo tribuit *καὶ ἄλλο καὶ ὄσον καὶ δασέα*. Non raro a vocum significato aberrat, ut nulla ipsi fuisse certa no-

menclatio videatur: sic *λόβος* non legumen solum, sed quemvis fructum, non semel quoque florem ipsum *σικιάδιον* umbellam, sed et strobilum *Origaní* et capitulum notat. Quod quidem bene *Galenus* animadvertit (*simpl. facult.* 11, p. 144.), vocum significatum *Dioscoridem* ignorasse, et ipse rogat (*praef.*) ne τὴν ἐν λόγοις δύναμιν lector spectet.

Eadem planta nonnunquam vel eodem nomine bis, ut *Bromus*, vel diversis etiam, ut *Lonicera Caprifolium*, occurrit. Errores plurimos, quos incuria produxit, commisisse palam est. Sic e ferulacea arbore *euphorbium* stillare (3, 96.), *Onosmā* echioidem flore fructuque carere (3, 147.) femina *filicum* vermiculos esse (3, 121.) perhibet.

Insignis tamen thesaurus plantarum italicarum et graecarum, nonnunquam bene observatarum, accuratam meretur enumerationem.

? *Anomum hirsutum* Lam. *Tsjana Kua Rheed. mal.* 11, t. 8. (*κόστος*). Tres facit *Dioscorides* (1, 15.) species, quarum una *arabica* est, levis, alba, odorata; india altera, crassa, levis, nigra, ferulacea; *fyriaca* tertia *buxea*, nigra, graveolens. Primus animadvertit *Ant. Musa Brassavolus* (*exam. simpl.* 238.) nullam *costi* speciem recentioribus cognitam esse. Sperat, *Alphonsum Ferrariae* Ducem verum *costum* apportari iussurum. At spes eum adeo sefellit, ut et nostrae etiamnum of-

ficinae nullum omnino verum costum possideant; costum dulcem enim, quem venditant, eundem esse cum Canella alba iamdiu comperi. Indicus costus forte est radix *Amomi sylvestris*, quae, etsi atra non sit, tamen obscuri, fusci est coloris et nodosa (*Rumph. amboin. 6. t. 63.*). Quae syriaca sit species, plane ignoro (*Cf. Lam. encycl. 1, 136.*). Zedoariae radicem eandem esse cum Costo, perhibet *Anguillara p. 34.* *Cf. Niclas ad Geopon. 7, 13. . . ? Amomum Zedoaria (καρχάμων 1, 5) . . . Amomum Zingiber (ζιγγίβερι 2, 190).* Ex Arabia traglodytica apportabatur.

Phillyrea latifolia (*Φιλλυρέα 1, 125.*). Folia oleae familia sed latiora: fructum cum Lentisco comparat. *Cf. Sibthorp. fl. graeca t. 2. . . Rosmarinus officinalis (λιβανωτίς 3, 89).* . . *Salvia Horminum (όσμυρον 3, 145).* *Cf. Sibthorp. fl. graec. t. 20. . . Salvia argentea (αιθιωπίς 4, 105).* *Cf. Sibthorp. fl. graec. t. 27. . . Piper nigrum (πέπερι 2, 189).*

Valeriana Dioscoridis, *Sibthorp. fl. graec. t. 33.*, foliis omnibus pinnatis, radicalium foliolis ovatis dentato-repandis, radice tuberosa, quam ad Limyrum fluvium Lyciae Hawkins, Sibthorpii comes, invenit: est sine dubio *Φεῦ Diosc. 1, 10.* Namque, nasci in Ponto, Smyrniō Oleri atro familia habere folia, flores ex albo-purpurascens, radicem digiti minoris crassitudine: quae omnia cum

elegantissima Baueri apud Sibthorpium icone consentiunt. . . *Valeriana celtica* (νάριδος κελτική, 1, 7.). In Liguriae alpihus et Istria provenire. Cf. *Plin.* 12, 12. *Iacqu. coll.* 1, p. 24. . . *Valeriana tuberosa* (νάριδος ὄρεινή ἢ καὶ θυλακίτις 1, 8.). Manifesto corruptum esse textum, *Caesalpinus* (4, 3.) iam divinavit et *Anguillara* (p. 24.) emendare studeat. Optima est correctio, quam *Matthiol.* p. 35. suadet: loco οὔτε δὲ καυλὸν οὔτε καρπὸν οὔτε ἄνθος φέρει legendum οὔτε δὲ καυλὸς οὔτε καρπὸς οὔτε ἄνθες συμφέρει (sed sola radix). Delineavit *Alpinus exot.* 132. Folia eryngio similia perhibentur, at molliora, neque spinosa, dein vero nullum adesse caulem dicitur, adferri autem e Cilicia. Certe Dioscorides plantam nunquam viderat. . . *Crocus sativus* (κρόκος 1, 25.). Optimum esse corycium, tum lycium. . . *Gladiolus communis* (ξίφιον 4, 20.). Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 37. . . *Iris germanica* (ίρις 1, 1.). Cf. *Anguillara* p. 17. *Sibthorp. t.* 40. . . *Iris foetidissima* (ξόρις 4, 22.). Cf. *L. Bauhin. hist.* 2, 73. . . *Schoenus mucronatus* (ὄξυσχοινός 4, 52.). Gramen marinum cyperoides *L. Bauh. hist.* 2, 498. Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 43. . . *Schoenus nigricans* (σχοίνος μέλας ib.). *Scheuchz. agrostogr. t.* 7. f. 12 — 14. . . *Gladium germanicum* Schrad. *Schoenus Mariensis* L. (ὄξυσχοινός σαρκωδεστέρα 4, 52.). Cf. *Hofst. gram. 5. t.* 53. . . *Cyperus longus* (κύ-

πειρ
νάρι
το
thu
Nan
Spic
quoc
Pha
cana
dun
dran
tam
Aru
Ave
tiva
repe
(ξίφ
115
Actu
Dipj
naec
nost
hunc
tum
Cf.
σιδ
37.

πειρος 1, 4.). Cf. *Jacqu. coll.* 3, 191. Huc et
νάδος συριακή 1, 6. *ζέφυρα* dicitur *Pseudo-Démocri-*
to Geopon. 12, 6. . . *Andropogon Schoenan-*
thus (*σχοίνος εὖσμος* 1, 16.). . . *Andropogon*
Nardus (*νάδος ἰνδική* 1, 6. ni fuerit *Valeriana*
Spica Iones in *act. beng.* 2, 433. Sed dubito,
 quod semper graminis speciem faciunt veteres. . .
Phularis aquatica (*Φάλλης* 3, 159.). Qui *Ph.*
canariensem, praeuente *Trago* (2, 669.) cre-
 dunt, negligunt altitudinem bipalmarem non qua-
 drare, neque patria huius graminis eo aevo cog-
 nitam fuisse. . . *Arundo Donax* (*δόναξ* 1, 114.). . .
Arundo Calamagrostis (*καλαμάγρωστις* 4, 31.). . .
Avena sterilis (*αἰγίλωψ* 4, 139.). . . *Avena sa-*
tiva (*βρώμος* 2, 116. 4, 140.). . . *Triticum*
repens (*ἀγρωστις* 4, 30.). . . *Triticum Zea*
(ζεία 2, 111.). . . *Triticum Spelta* (*ὀλύρα* 2,
 115.). . . *Lolium perenne* (*Φοίνιξ* 4, 43.).

Globularia Alypum (*ἀλυπον* 4, 180.). Cf.
Actuar. meth. med. 5, 8. ubi et descriptio. . .
Dipsacus fullonum (*δίψακος* 3, 13.). . . ? *Pe-*
naea mucronata. Ut Dioscoridis (3, 99.) et
 nostris temporibus *Sarcocolla* e Persia advehitur,
 hunc fruticem autem id gummi largiri Linnaeus au-
 tunat. . . *Parietaria officinalis* (*ἐλξίνη* 4, 86.).
 Cf. *Caesalpin.* 4, 38. . . *Sanguisorba officinalis*
σιδηρότις ἐτέρα 4, 34.). Cf. *Column. ecephraf.* 1,
 37. p. 124. *Hermodorum Listarchum primum*

fuisse, qui hanc plantam detexerit, adfirmat *Anguillara* p. 257. et infulis Archipelagi eam *σιδηρετιδα* etiamnum nominari. . . . *Galium Aparine* (*ἀπαρίνη* 3, 104.). . . *Galium verum* (*γάλλιον* 4, 96.). . . *Rubia tinctorum* (*ἐρυθροδάανος* 3, 160.). Ravennae, in Caria et Galilaea ferebatur. . . *Plantago media* (*ἀργόγλωσσον μικρόν* 2, 153.). . . *Plantago altissima* (*ἀργόγλωσσον μέγρον* 2, 153.). . . *Plantago Coronopus* (*ὀλέστιον* 4, 11.). . . *Plantago Psyllium* (*ψύλλιον* 4, 70.). . . *Hypocoum procumbens* (*ὑπήκοον* 4, 68.). . . *Trapa natans* (*τρέβολος ἔνυδρος* 4, 15.). . . *Potamogeton natans* (*ποταμογεΐτων* 4, 101.).

Heliotropium europaeum (*ἡλιοτρόπιον* 4, 193.). . . *Myosotis scorpioides* (*μυσοτίς* 2, 214.). *Lithospermum officinale* (*λίθοσπέρμον* 3, 158.). . . *Lithospermum fruticosum* (*ἀγχουσα τρίτη* 4, 25.). Cf. *Alpin. exot. t. 68. Barrel. 1168. Galenus (facult. simpl. 5, 71.) ὀνόκλειον* vocat et aliam, quae forte *Anchusa tinctoria* est, *ἀλκυβιάδιον*. . . *Anchusa italica* (*ἀγχουσα* 4, 23.). . . *Anchusa tinctoria* (*ἀγχουσα ἑτέρα* 4, 24.). . . *Symphytum officinale* (*σύμφυτον* 4, 10.). . . *Cynoglossum officinale* (*κινόγλωσσον* 4, 129.). . . *Bo-rago officinalis* (*βοργλωσσον* 4, 128.). . . *Onosma echioides* (*ὄνοσμα* 4, 147.). . . *Echium italicum* var. *γ. Lycopsis monspeliaca Morison. hist. 284. (λύκοψις* 4, 26.). . . *Echium rubrum*

(ἔχθρον 4, 27.). Cf. *Clus. hist.* 2, 144. 145. . .
Cyclamen hederaefolium (κυκλάμινος 2, 194.). . .
Hottonia palustris (στρατιώτης χιλιόφυλλος 4,
 103.). *Matthiolum* (797.) pessime huc *Phellandrium*
aquaticum retulit. In simili errore versatur
Amatus Lusitanus (446.) et *Maranta* ridet
 etiam eos, qui aliter sentiant (2, 15. p. 178.). . .
Anagallis arvensis (ἀνάγαλλις 2, 209.). Phoe-
 niceam habet et coeruleam, alteram putat marem
 esse, feminam alteram. . . *Plumbago europaea*
 (τριπόλιον 4, 135.). Cf. *Column. ephras.* 161.
 Qui *Aster Tripolium* arbitrantur (*Matthiolum* et
alii) negligunt comparisonem foliorum cum *Isa-*
tidis foliis. . . *Convolvulus sepium* (σμίλαξ
 λεία 4, 145.). *Μαλακόκισσος Pseudo-Democrit.*
Geopon. 12, 6. . . *Convolvulus Imperati* (κράμ-
 βη θαλασσία 2, 148.). Cf. *Rauwolf. it.* p. 54.
 et *Cassian. Bass. geopon.* 12, 1. . . *Convolvulus*
Scammonia (σκαμμωνία 4, 171.). . . *Campanula*
Medium (μέδιον 4, 18.). . . *Campanula*
Erinus (ἔρινος 4, 29.). Cf. *Caesalpin.* 9. 31. . .
Polemonium coeruleum (πολεμώνιον 4, 8.). . .
Lonicera Caprifolium (κυκλάμινος ἑτέρα, κισσάν-
 θεμον ἢ κισσόφυλλον 2, 195.). . . *Lonicera Pe-*
riclymenum (περικλύμενον 4, 14.). . . *Coris*
monspeliensis (κόρις 3, 174.). . . *Verbascum*
Thapsus (φλόμος θήλεια 4, 104.). . . *Verbascum*
sinuatum (φλόμος ἀξέην *ib.*). . . *Verbascum*

cum Lychnitis (τρίτη Φλομῖς, λυχνίτις *ib.*). Reliquae autem sunt verae Phlomidēs. . . *Verbascum ferrugineum* (ἀρκτιον, ἀρκτοῦρος 4, 106.). Non credo esse Celsiam Arcturum, quae multo angustiora Verbascis folia habet: ἀρκτιον autem largiora habere debet. . . *Hyoscyamus reticulatus* (ὕοςκύαμος ὁ ἀνθη ὑποπόρφυρα φέρει, φύλλα σμίλακι ἴμοια, σπέρμα μέλαν καὶ τοὺς κυτίνους σκληροὺς καὶ ἀκανθώδεις 4, 69.). Cf. *Camerar. hort. p. 77.* . . *Hyoscyamus aureus* (ὕοςκ. οὐ τὰ ἀνθη μηλοειδῆ, φύλλα καὶ λάβοι ἀπαλώτερα, σπέρμα ὑπόξανθον, ὡς περ ἐρύσιμον *ib.*). . . *Hyoscyamus albus* ὁ τρίτος λιπαρὸς, οὐ τὰ ἀνθη λευκά, *ib.*). . . *Physalis somnifera* (στρέχγον ὑπνωτικὸν 4, 75.). *Primus delineavit Alpinus exot. c. 33.* . . *Physalis Alkekengi* (ἀλκιάκαβος 4, 72.). . . *Solanum nigrum* (στρέχγος κηπαῖος 4, 71.). Esse herbam innocentis gustus. Varietates orientales in Aegypto comeduntur. . . *Solanum insanum* (στρέχγος μάνικος 4, 74.). . . *Lycium europaeum* (λύκιον 1, 132.). Cf. *Rauwolf. it. n. 285. Hasselquist. it. 498.* Berberin creticam putat esse *Alpinus (exot. c. 11.)*; sed succum ex eadem elici non invenit. . . *Chironia Centaurium* (κενταύριον μικρὸν ἢ γιμναῖον 3, 9.). . . *Cordia Myxa* (περσέα 1, 187.). . . *Zizyphus vulgaris* (ζάμυρος 1, 119.). . . *Zizyphus Paliurus* (παλίουρος 1, 121.). . . *Rhamnus infectorius et saxatilis*

(ῥάμνος ἑτέρα λευκοτέρα καὶ τρίτη μελαντέρα 1, 119.). Cf. *Anguillara* p. 54. . . *Cuscuta Epithymum* (ἐπίθυμον 4, 179.). Eadem forte Poterio spinoso (στοίβη ἢ Φλέω, Φέω) adnascens, *Plinio* (26, 8.) Hypopheo appellatur. . . *Viola odorata* (ἴον 4, 122.). . . *Hedera Helix* (κισσός 2, 20.). Tres esse potissimum differentias, albam, nigram, quam διονύσιον dicant, et ἑλικὰ dictam, candicantibus foliis praeditam. *Tournefortius* (it. 2, 14. 15.) orientalem varietatem fructibus auratis bene descripsit. Nil nisi varietatem esse *Anguillara* (p. 180. 181.) bene animadvertit. . . *Illecebrum Paronychia* (παρωνυχία 4, 54.). . . *Vincamaior et minor* (κληματὶς 4, 7. Sed miror, in Aegypto tantummodo indigenam dici, quum per totam Europam australem proveniat. Cf. *Dodon.* 405. 406. . . *Nerium Oleander* (νήριον 4, 82.). *Rosae laurae* nomine describit *Apuleius* (*metam.* 4, p. 64.). . . *Periploca angustifolia*, *Billard. ic. plant. syr. dec. 2. n. 17.* (ἀπέκυνον 4, 81.). Canes trucidare expertus est *Anguillara* p. 274. . . *Asclepias Vincetoxicum* (ἀσκληπιὰς 3, 106.). . . *Asclepias nigra* (κισθαία 3, 134.). Folia Solano nigro similia, flores nigricantes, semina corniculis inclusa, nasci locis petrosis. *Anguillara* (p. 229.) describit plantam huic similem in Apulia inventam. . . *Chenopodium Botrys* (βότρυς 3, 130.). . . *Chenopodium album* (κυνοκράμβη 4, 192.). . . *Atri-*

plex Halimus (άλιμος 1, 120.). Cf. Anguillara p. 57. . . *Salsola Tragus* (πράγος 4, 51.). . . *Salsola polyclonos* (ἐμππετρον ἢ φακοειδές, ἀλυκόν ἐν ὄρειοῖς καὶ παραλίαις 4, 181.). *Barrel.* 275. . . *Cressja cretica* (ἀνδύλλης, ἢ τὰ φύλλα φακῶ ὄμια καὶ μαλακὰ, κλωνία σπιθαμῆς ὕψος 3, 153.). Cf. *Alpin. exot.* 156. *Poffet* quidem reduci ad *Arenariam peploidem*, sed haec non spithamea aut *do-drantalis* est nec fruticosa. . . *Gentiana lutea* (γεντιάνη 3, 3.). . . *Lagoecia Cuminoides* (κύμινον ἀγριον 3, 69.). *Eryngium planum* (ἡρέγγιον 3, 24.). . . *Bupleurum longifolium* (κακαλία 4, 123.). *Media folia* transire caulem, flores *bryoniae* quadantenus similes esse, in montibus crescere. . . *Bupleurum fruticosum* (σέσελι αἰθιοπικόν 3, 61.). Bene describit, ut invenerit prope *Maffiliam*, *Anguillara* p. 212. . . *Tordylium officinale* (σέσελι κρητικόν 3, 65.). . . *Caucalis orientalis* (καύκαλις 2, 169.). *Bellon.* 3, 49. . . *Daucus Gingidium* (γγυγίδιον 2, 167. Cf. *Plin.* 20, 5. *Galen. fac. simpl.* 6, 166. *Anguillar.* p. 106. . . *Daucus mauritanicus* (σταφυλίνος ἀγριος 3, 59.). In umbellae centro *poroφυροειδές* τι esse (flores abortivos centrales carnosos). . . *Ammi corpicum* (ἀμμι αἰθιοπικόν 3, 70. Cf. *Anguill.* 150. . . ? *Bunium Bulbocastanum* (βούβιον 4, 124.). Sed de tubere nulla fit mentio: forte *Peucedanum Silaus*? . . *Bunium aromaticum*

(Ψευδοβούνιον, θάμνον σπιθαμιαῖον ἐν Κρήτῃ 4, 125.). . . *Conium maculatum* (κάνειον 4, 79.).
 Corruptum textum arbitratur *Anguillara* p. 273.
 et κοριάδρου loco νέρθηκος Φύλλα legendum esse. . .
Selinum Oreoselinum (ὄρεοσέλινον 3, 76.).
 Sed caulis tantum modo σπιθαμιαῖος dicitur. Credit
Anguillara (p. 123.) Scandicem Cerefolium
 esse, sed id σκάνδουξ est. . . *Athamanta cretensis*
 (δαῦκος κρητικὸς 3, 83.). . . *Athamanta Matthioli*
 (μέεν, τὸ καλούμενον ἀθαμαντικὸν 1, 3.). Cf. *Matthiol.*
 25. . . *Peucedanum officinale* (πενκέδα-
 νον 3, 92.). . . *Crithmum maritimum* (κρίθμον
 2, 157.). . . *Cachrys Libanotis* (λίβανωτὶς πρώ-
 τη, ἧς τὰ Φύλλα μαράθρω ἕμοια, τὸ δὲ σπέρμα
 σφονδυλίου 3, 87.). . . *Cachrys Morisoni* (ἰππο-
 μάραθρον, σπέρμα κόγχου ἕμοιον, 3, 82.). De-
 scriptio apud *Anguillaram* p. 124. (*Finocchio sal-
 vatico*). . . *Ferula communis* (νάρθηξ 3, 91.). . .
Ferula tingitana (σίλφιον λίβυκόν 3, 94.). . .
Ferula Asa foetida (σίλφιον μηδικόν 3, 94.). . .
Ferula persica largitur forte σαγαπηνόν, ὅπὸν πῶς
 νάρθηκοειδὸς, γενομένης ἐν Μηδίᾳ (3, 95.). . .
Laserpitium Libanotis (λίβανωτὶς ἑτέρα 3, 87.). . .
Laserpitium siluifolium (δαῦκος ἕτερος, οὗ τὰ Φύλ-
 λα σελίνω ἀγρίω ἕμοια 3, 83.). . . *Laserpitium la-
 tifolium* (πάναξ χειρῶνιον 3, 57.). *Linnaeus* no-
 vam speciem *L. Chironium* fecit, quae vero eadem
 esse dicitur ac *L. latifolium*. *Lam. encycl.* 3,

423. . . *Laserpitium hirsutum* (πάναξ Ἀσκληπιὸν 3, 56.). . . *Heracleum Sphondylium* (σφονδύλιον 3, 90.). . . *Heracleum gummiiferum* Willd., hort.berol. 1, t. 53. 54. (ἀγασυλλίς, ἢ τὸ ἀμμωνιακὸν φέρει 3, 98.). . . *Ligusticum Levisticum* (λιγυστικὸν 3, 58.). *Imperatoriam Ostruthium* credit Anguill. 211. . . *Ligusticum peloponnese* (σέσελι πελοποννησιακὸν 3, 62.). . . *Sium angustifolium* (σίον 2, 154.). . . *Sium Sifarium* (ἐλαφοβόσκον 3, 80.). Cf. *Column. phytobas.* p. 71. . . *Sison Ammi* (σίσων 3, 64.). . . *Bubon gummiiferum* (μετώπων 1, 71.). . . *Cuminum Cyminum* (κύμινον 3, 68.). Καρναβάδιον dixerunt seriores, ut *Florentinus*, *Geopon.* 9, 28. ad quem locum vide *Niclas.* . . *Oenanthe pimpinellifolia* (οἰνάνθη 3, 135.). . . *Phellandrium Matellina* (σιδηρεῖτις τρίτη, φύλλα κοριάνῳ ὅμοια, ἐνεργεύθη, ἀνθη δὲ φοινικὰ 4, 35.). *Columna* perperam pro *Sanicula* habet. . . *Coriandrum sativum* (κόριον 3, 71.). . . *Scandix odorata* (μύρξις 4, 116.). Cf. *Column. ephras.* 1, 33, p. 112. . . *Scandix Cerefolium* (σκάνδυξ 2, 168.). Mirum, huius oleris *Theophrastum* non meminisse, quum tamen satis copiose ab Atheniensibus coleretur. Cf. *Aristoph. acharn. act. 2. sc. 4.* ubi Euripidi obicitur, a matre, quae Scandica vendiderit, natum esse. Cf. *Gall. noct. att.* 15, 20. *Plin.* 22, 22. . . *Seseli elatum* (3, 60. σέσελι μασσαλιεω-

τικόν). Cf. Gerard. gallopr. 253. Sequens huc trahit C. Bauhin. ad Matth. p. 550. Ipse Matthiolum vero *Daucum Visnagam*. . . *Seseli tortuosum* (ἰππομάραθρον ἕτερον 5, 82.). . . *Thapsia Aselepium* (θαψία 4, 157.). . . *Pastinaca sativa* (πίσσαρον 2, 159.). Cf. Column. phytob. p. 68. *Anguillara* p. 112. . . *Pastinaca Oropanax* (ὀροπάναξ 3, 55.). Eademne cum L. Chironio L. ut duae potius plantae, haec nimirum et L. latifolium, sub ea denominatione comprehendantur? . . . *Smyrniolum Olus atrum* (ἰπποσέλινον 3, 78.). . . *Smyrniolum persoliatum* (σμύρνιον, ἕπερ ἐν Κιλικίᾳ πετροσέλινον καλοῦσι, γενόμενον πλεῖστον ἐν τῷ Ἀμανῷ ὄρει. Φύλλα ὅμοια τῷ ἰπποσελίῳ, ἀλλὰ πλατύτερα, ὑπολίπαρα, ἑωμαλέα 3, 79.). . . *Anethum graveolens* (ἀνηθον 3, 67.). . . *Anethum Foeniculum* (μάραθρον 3, 81.). . . *Carum Carvi* (κάρος 3, 66.). . . *Pimpinella Saxifraga* (τρέγιον ἕτερον 4, 50.). Cf. Column. phytob. p. 61. t. 17. *Rauwolfius* iv. p. 123. Astragali speciem huc trahit, quam *Billardierius* (ic. pl. syr. n. 9.) sub nomine *A. emarginati* delineavit. Sed, quae in Libano monte crescit, plantula, Dioscoridi haud adeo nota ac vulgaris esse potuit. . . *Pimpinella dioica* forte est λιβανωτὶς ἀκαρπός 3, 87. Alia saltem est planta ac Theophrasti, Cachrydi Libanotidi similis, sine flore et fructu. . . *Pimpinella Anisum* (ἀννησον 3, 65.). . . *Pimpinella per-*

egrina (δαῦκος τρίτος 3, 83.). Cf. *Column. eephr.* 1, 32. p. 109. . . *Apium graveolens fativum* et *sylvestre* (σέλινον κηπαῖον καὶ ἑλειοσέλινον 3, 74. 75.). . . *Rhus coriaria* (ῥοῦς βυρσοδεψική 1, 147.). . . *Sambucus nigra* (ἀκτῆ 4, 174.). . . *Sambucus Ebulus* (χαμαῖακτῆ 4, 175.). . . *Tamarix gallica* (μυρική 1, 116.). . . *Parnassia palustris* (ἀγρωστὶς ἐν τῷ Παρνασσῷ 4, 32.). *Folia hederacea, flos albus.*

Narcissus Pseudonarcissus et *poëticus* (νάρκισσος, ἄνθος λευκόν, ἔσωθεν δὲ κροκωδὲς, ἐπ' ἐνίων δὲ πορφυροειδὲς 4, 161.). . . *Pancreatium illyricum* vel *Narcissus orientalis* (βολβοὺς ἐμετικὸς 2, 201.). . . *Allium Ampeloprasum* (ἀμπελέπρασσον 2, 180.). . . *Allium Porrum* (πράσον 2, 179.). . . *Allium sativum* (σκόροδον 2, 182.). . . *Allium arenarium* (ἐφιοσκόροδον *ib.*). Cf. *Bauhin. hist.* 2, 599. . . *Allium Scorodoprasum* (σκοροδόπρασσον 2, 183.). . . *Allium Cera* (κρόμμυον 2, 181.). . . *Allium nigrum* (μῶλυ 3, 54.). . . *Lilium candidum* (κρήεν βασιλικόν 3, 116.). . . *Lilium Martagon* (ἡμεροκαλλὶς 3, 137.). Cf. *Anguillara p.* 231. . . *Uvularia amplexifolia* (ἰδαίαι ῥίζα, ὄξυμυρσίνη τὰ φύλλα ἔκει, παρ' αὐτῶν δὲ ὡς ἔλαιες μικραὶ πεφύκασιν, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθος 4, 44.). *Vaccinium Vitim idaeam* *Columna* credit et *Anguillara* (p. 259.). . . *Erythronium Dens Canis* (σατύριον ἐρυθρόνιον 3, 144.). . . *Ornithogalum stia-*

chryoides (ἐΦήμερον 4, 85.). Folia lili sed angustiora, flores candidi. Longe aliud certe est ac ἐΦήμερον Theophrasti, nec plausibus digni, qui vel *Lyfimachiae* speciem (*C. Bauhin.*) vel *Lilium Martagon* (*Matthiol.*), vel *Convallariam maialem* (*Fuchf.*), vel *Digitalem* etiam (*Column.*), vel *Convallariam verticillatam* (*Caesalp.* 5, 55.) putarunt. Per Europam australem, praesertim in Gallia narbonensi nostra species in nemoribus invenitur, delineata a *Rudbekio* (*camp. elyf.* 2. p. 154. f. 3.). . . *Ornithogalum nutans* (ὄρνιθόγαλον 2, 174.). Stamina dilatata campanae more, ut *C. Bauhinus*, vocat alterum florem alteri innatum. . . *Scilla maritima* (σκίλλα 2, 202.). . . *Asphodelus ramosus* (ἀσφῶδελος 2, 199.). . . *Anthericum Liliastrum* (Φαλαγγιον 3, 122.). Florem Lili candidi, sed minorem, habet, radicem συνελκομένην, fasciculatam. . . *Convallaria latifolia* (πολυγόνου 4, 6.). Folia laurinis latiora, pedunculis axillaribus multifloris. Errarunt, qui *C. Polygonatum* dixerunt, quum hoc habeat pedunculos subunisfloros; nec *C. multiflora* est, quippe quae magis boreales amat regiones. . . *Hyacinthus orientalis* (ὑάκινθος 4, 63.). . . *Hyacinthus ? comosus* quibusdam est βόλβος ἐδάδιμος 2, 200. . . *Aloë perfoliata* (ἀλόη 3, 25.). Folia esse scillae familia, sed crassa spinulosa deflexa, flores albidos. In *Stoechadibus* insulis copiose provenire *Quique-*

ranus de laud. Provinc. 59. Ἡπατίριδα iam cognoscit Didymus in Geopon. 6, 6. . . Acorus Calamus (ἀκόρον 1, 2.). Varietas indica nomine καλίμου ἀρωματικοῦ 1, 17. describitur. . . Bambusa arundinacea. Inveniri saccharum sali simile ad culmos arundinum in India et Arabia (2, 104.). Huc etiam pertinet Nearchi apud Strabonem (15, 1016.) testimonium, mel in arundinibus sine apibus apud Indos parari. Unde liquet, quantopere differat saccharum veterum Graecorum Romanorumque a nostro. Id sensit primus fere Manardus (ep. 2. p. 23 f.) contradicentibus Matthiolo, Mundella (p. 234. 235.) aliisque. Bene illustravit hanc rem Salmasius (homon. hyl. iatr. p. 109.). Garcias autem ab Orto primus fere docuit, Bambusam revera mellis concreti speciem per genicula transfudare, quae saccharum verum veterum fuerit (histor. arom. 1, 12.). Cf. Christ. a Costa (hist. arom. 6. Nostri sacchari, e conquassatis Sacchari culmis expressi, vestigium primum invenisse mihi videor in Mosis Chorenensis geographia Armenica (p. 364.) qui ad Gondisaporam, Euphrati adiacentem, optimum coli saccharum adfirmat. Quum is scriptor saeculo quinto medio vixerit, ante haec tempora solo melle illo Bambusae concreto utebantur. Saraceni id ab Euphrate demum Cyprum et Graeciam transportarunt (Bongars gesta Dei per Francos, 2, p. 270.). Cf. de melle Bambusae Phil.

Ruffel in philos. transact. 80, p. 273 f. — Prima forte Bambusae mentio apud *Herodotum* (3, 98.) ubi navigia e καλάμοις firui refert. *Ctesias* (de indicis rebus apud *Phot. cod.* 73.) duo genera καλάμον facit, marem sine medulla et feminam eo praeditam, hanc sine dubio *Calamum Rotang*, illam *Bambusa* nostram. Repetit ea *Plinius* (16, 33.) . . . *Oryza sativa* (ὄρυζα 2, 117.) . . . *Rumex Patientia* (λάπαθρον κηκευτὸν 2, 140.) . . . *Rumex acutus* (ὄξυλάπαθρον ib.) . . . *Rumex obtusifolius* (λάπαθρον ἄγριον, ib.) . . . *Rumex divaricatus* (ὄξαλις ἢ ἀνάξυρις, ib.) . . . *Rumex aquaticus* (βρεταννική ἢ βεττουική 4, 2.) Cf. *Plin.* 25, 3. . . *Leontice Leontopetalum* (λεοντοπέταλον 3, 110. Cf. *Barrel.* 1029. . . *Leontice Chrysogonum* (χρυσόγονον 4, 56.) Cf. *Morif.* 2. f. 3. t. 15. f. 7. *Rauwolf. it. n.* 119. . . *Colchicum autumnale* (κολχικὸν 4, 84.) . . . *Alisma parnassifolium* (ἄλισμα 3, 169.) Ob folia angustiora et flores albos huc potius quam ad *A. Plantaginem* aut aliam speciem pertinet. Nec aliud est *δαμασώνιον Galeni antid.* 1, 433. licet semipedem altum illud tantummodo praedicat.

Epilobium roseum Schreb. (ἑνάργρα, 4, 118.) . . . *Veratrum album* (ἐλλέβορος λευκὸς 4, 150.) . . . *Lawsonia inermis* (κίπρος 1, 124.) Cf. *Rauwolf it. n.* 60. *Hasselquistius it.* 502. *L. spinosam* etiam huc trahit. . . *Diospyros Ebenum*

(ἐβένος 1, 129.). . . *Amyris gileadensis* (τὸ βαλ-
σάμου δένδρον ἐν μόνῃ Ἰουδαίᾳ 1, 18.). . . *Amy-
ris Kafal* Forsk. (τὸ λιβάνου δένδρον 1, 81.). Vid.
supra floram biblicam. Ex eadem arbore *Canca-
mum* (1, 25.) fumi, olij (antiqu. bot. p. 87.)
demonstravi. Optime eodemque modo turiferam
arborem *Diodorus* (5, 41.) describit. Distinguit
Dioscorides (1, 83.) *mannam turis* a ture ipso,
illam esse micas concussu elisas. *Galenus* (*meth.
med.* 13, 175.) ὑπόσεισμα esse λιβανωτοῦ perhi-
bet et adstringentem ei tribuit virtutem. . . *Erica
arborea* (ἐρείκη 1, 117.). . . *Daphne Gnidium*
(χαμέλαια 4, 172.). . . *Daphne Cneorum* (δυ-
μέλαια 4, 173.). . . *Polygonum Hydropiper*
(ὑδροπέπερι 2, 191.). . . *Polygonum Persicaria*
(κραιτατόγονον 3, 159.). . . *Polygonum mariti-
mum* (πολύγονον ἀρρέν 4, 4.). . . *Polygonum inci-
canum* (πολύγονου θήλυ 4, 5.). *Ochreae cilia-
tae* describuntur, Φυλλαρίοις εἰσκύβαι ἐξοχαλ πίτυος
περὶ τοῖς γόνασιν ἐν κύκλῳ. . . *Polygonum dume-
torum* (ἐλξίνη 4, 39.). Huc magis quam ad *Con-
volvulum arvensem* referenda esse videtur.

Laurus nobilis (δάφνη 1, 106.). . . *Laurus
Cinnamomum* (κιννάμωμον 1, 13.). . . *Laurus
Cassia* (κασσία 1, 12.). Speciem habet nigro-
purpurascens, rosarum odore, medico usui prae-
primis commodam, ζίγισ dictam. Ea vox arabi-
ca est رُبْر rubor. *Galen.* (*antidot.* 1, 434.) γί-

ξ̄ dicit speciem, cinnamomo proximam, quae forte *ρμαρ* e trunco arboris sumta sit. . . *Rheum Rhaponticum* (ξ̄ 5, 2.). Nil nisi radicem describit crassam extus nigricantem, intus subrufescentem, *ἄοσμον*, seu potius *εὐοσμον*. Venire autem e regionibus trans Bosphorum: ubi et *Ammianus Marcellinus* (12, 7.) a fluvio quodam hanc radicem nomen habere perhibet. Qui crediderunt, Centauream esse Rhaponticam (*Dodon.* 389.), patriam non agnoverunt, namque haec in Helvetiae Italiaeque alpibus provenit, neque qualitates habet, quas Dioscorides suae ξ̄ adscribit. *Matthiolus* optime (*comm.* 475 f.) et *Prosp. Alpinus* (*exot.* 2, 4. p. 187. 188.) differentias docuerunt inter hanc radicem et Rhei barbari, quod ab Alexandri Tralliani inde temporibus innotuit. Nostram speciem *Scribonius Largus* (167) radicem Ponticam dicit.

Hyperanthera Moringa (δένδρον τῆς βαλάνου μυρσιμῆς 4, 160.). Sed cum Tamarice comparat arborem, quod falsum. . . *Anagyris foetida* (ἀνάγυρις 3, 167.). Cf. *Clus. hist.* 1, 93. . . *Ruta graveolens* (πήγανον 3, 52.). . . *Styrax officinale* (στύραξ 1, 79.). Arborem cum *Pyro Cydonia* non immerito comparat: optime crescere in Pifcidiae montibus, quod et testatur *Strabo* (12, p. 856.) et *Moses Chorenensis* (*geogr. Armen.* p. 353.). . . *Saxifraga Hirculus* (τράγον, ᾧ δολί-

ζεται νόστος κελτικῆ 1, 7.). Cf. *Clus. exot.* 1, 35. . .
Cotyledon Umbilicus (κοτυληδών 4, 92.). *Bellon. obs.* 1, 55. . . *Cotyledon ferrata* (κοτυληδών ἐτέρα 4, 93.). . . *Gypsophila Struthium* (στρούθιον 2, 193.). . . *Gypsophila ?fastigiata* (σύμφυτον πετραῖον 4, 9.). Sed dubius haereo. . .
Saponaria Ocimoïdes (ὠκιμοειδές 4, 28.). . . *Trianthema fruticosum* Vahl. (ἀνάκαλις 1, 118.). Frutex dicitur aegyptiacus, cuius fructus tamaricis similis. Nullum alium cognosco, qui huc trahi possit. *Amatus* quidem *Lusitanus* perperam olim *Ericam baccantem*, Lusitaniae propriam, alii *Empetrum nigrum* intellexerunt. . . *Tribulus terrestris* (τρίβωλος χερσαῖος 4, 15.). . . *Sedum Anacampseros* (τηλέφιον 2, 217.). Vehementer fallitur *Columna* (*ecphraf.* 1, 39.) dum *Zygophyllum Fabaginem* huc trahit. . . *Sedum Ceraea* (κηπαῖα 3, 168.). . . *Sedum stellatum* (ἀείζων τρίτον 4, 91.). . . *Cerastium aquaticum* f. *Stellaria nemorum* (ἀλσίνη 4, 87.). . . *Agrostemma coronaria* (λύχνις 3, 14.).

Afarum europaeum (ἄσαρον 1, 9.). . . *Peganum Harmala* (πήγανον ἄγριον 3, 53.). Cf. *Dodon.* 121. *Bellon.* 3, 50. . . *Lythrum Salicaria* (λυσιμαχία 4, 3.). . . *Agrimonia Eupatoria* (εὐπατώριον 4, 41.). . . *Reseda Phyteuma* (φύτευμα 4, 130.). Nescio, qui factum sit, quod *Columna* (*ecphr.* 6. 22.) *Scabiosam ficulam* huc

trahere potuerit. . . *Reseda alba* (σησαμοειδὲς μέγα 4, 152.). *Galenus* (*facult. simpl.* 8, 108.) ἀντικυρτικὸν ἐλλέβορον vocat. . . *Euphorbia officinarum* (δένδρον εὐφορβίου 3, 96.) Sed male id habet ναρθηκοειδὲς. . . *Euphorbia Chamaesyce* (χαμαισύκη 4, 170.). Ramos palmares procumbentes, folia lenti similia, fructus sub foliis rotundos habet, sed florem nullum. Haec quadrant omnino ad nostram speciem. Cf. *Clus. hist.* 2, 187. . . *Euphorbia Peplis* (πεπλὶς 4, 169.). Folia portulacae, subtus rubentia, fructus in foliorum axillis. Cf. *Clus. l. c.* et *Scopol. carn. n.* 583. . . *Euphorbia Peplus* (πεπλὸς 4, 168.). Folia non bene cum rutaceis comparat. Cf. *I. Bauh. hist.* 3, 670. . . *Euphorbia Lathyris* (λάθυρις 4, 167.). Folia cum amygdalinis comparat, fructum esse trilocum, τρίχωρον. Cf. *Matthiol. p.* 868. . . *Euphorbia Arios* (ἀριος 4, 177.). Radix pyriformis, ramuli exigui, foliis exiguis. Cf. *Clus. hist.* 2, 190. *Bellon. obs.* 1, 42. . . *Euphorbia Pityusa* (πιτυοῦσα 4, 166.). Caulis cubitalis, πολυγώνατος, foliolis pinum aemulantibus, flores exigui subpurpurascetes. Cf. *Morif.* 3. f. 10. t. 1. f. 25. . . *Euphorbia Paralias* (τιθύμαλος παράλιος 4, 165.). Folia conferta lini similia, flores albicantes, nasci in maritimis. Cf. *Dodon.* 270. . . *Euphorbia helioscopia* (τιθύμαλος ἡλιοσκόπιος 4, 165.). . . *Euphorbia platyphyllos* (τιθύμαλος πλατύφυλλος,

ib.). *Clus. hist.* 2, 190. . . *Euphorbia Cyparissias*
 (τιθύμαλος κυπαρισσίας, *ib.*). . . *Euphorbia Myrsi-*
nites (τιθύμαλος θήλιος, *ib.*). Cf. *Clus.* 2, 189. . .
Euphorbia dendroides (τιθύμαλος ὁ ἐν ταῖς πέτραις
 Φυόμενος, *ib.*). Hanc speciem per Liguriam et
 Etruriam invenit *Anguillara p.* 294. Cf. *Lobel.*
advers. 150. . . *Euphorbia Characias* (χαρακίας,
ib.). Nec *E. amygdaloides*, quum frutex sit. Cf.
Clus. 2, 188. . . *Sempervivum tectorum* (ἀείζων
 τὸ μέγα 4, 89.). *S. arboreum*, quod in Cepha-
 lonia Anastasiae nomine veniat, intelligit *Anguilla-*
ra p. 277. . . *Sempervivum sediforme* (ἀείζων τὸ
 μικρὸν 4, 90.). Cf. *Jacq. hort. vindob.* 1. t. 83. . .
Amygdalus Persica (τὰ μῆλα περσικά 1, 164.). . .
Prunus Armeniaca (τὰ μῆλα ἀρμενιακά, Ῥωμαί-
 στί δε περαικόμια 1, 165.). . . *Mespilus Pyracan-*
tha (ἔξυόκανθα 1, 122.). . . *Rosa canina* (κυνός-
 βατον 1, 123.). . . *Rubus fruticosus* (βάτος 4,
 37.). . . *Rubus idaeus* (βάτος ἰδαία 4, 38.). . .
Tormentilla erecta (πεντάφυλλον 4, 42.).
Capparis spinosa (κάππαρις 2, 204.). . . *Pa-*
praver dubium (μήκων ῥοιὰς 4, 64.). Vulgo *P.*
Rhoeas habetur, sed κεφαλή προμήκης obstat. Fo-
 lia *Origani*, *Brassicae Erucae*, *Cichorii* aut *Thymi*
 familia declarantur, unde inconstantiam auctoris ef-
 feceris. . . *Papaver somniferum* (μήκων ἡμερος,
 κηπευτή 4, 65.). . . *Papaver Rhoeas* (ἡ ἀγρία μή-
 κων, ἐγκαθημένη ἔχων τὴν κωδίαν, ὁ καὶ πιθίτις

καὶ
 (τέλη
 τούτ
 pave
 cium
 ex e
 Glau
 τίαν
 Nym
 Nym
 (λω
 nifer
 nefo
 ἀξέ
 stus
 offic
 nia
 niun
 niun
 μαῖο
 niun
 dicu
 coct
 etian
 mag
 tiva
 sum
 hort
 T

καὶ ῥοιὰς ὀνομάζεται, *ib.*). . . *Papaver hybridum*
 (τρίτη ἀγρωτέρα μήκων καὶ μακροτέρα (μικροτέρα)
 τούτων, ἔχουσα τὴν κωδίαν ἐπιμήκη, *ib.*). . . *Papaver Argemone* (ἀργημώνη 2, 208.). . . *Glaucium luteum* (χελιδώνιον μέγα 2, 201.). *Tum ex eo, tum e Glaucio phoeniceo parabatur succus Glaucii* (3, 100.). Μήκωνα κερατίτιν ἢ θαλαττίαν vocat *Galenus* (*facult. simpl.* 7, 99.). . . *Nymphaea lutea* (νυμφαία ἄλλη 3, 159.). . . *Nymphaea alba* (3, 158.). . . *Nymphaea Lotus* (λωτὸς ὁ ἐν αἰγύπτῳ 4, 114.). . . *Cistus ladaniferus* (κίστου εἶδος λῆδον 1, 128.). Cf. *Tournefort. it.* 1, 29. 30. . . *Cistus villosus* (κιστὸς ἀρξήν 1, 126.). *Potest et C. incanus esse.* . . *Cistus salvifolius* (κιστὸς θῆλυ, *ib.*). . . *Paeonia officinalis* (γλυκυσίδη θήλεια 3, 157.). . . *Paeonia corallina* (γλυκυσίδη ἀρξήν, *ib.*). . . *Delphinium Consolida* (δελφίνιον 3, 84.). . . *Delphinium Aiacis* (δελφίνιον ἕτερον, εἰ δὲ ὑάκινθον, Ῥωμαῖοι βουκίνους (*vaccinia*) 3, 85.). . . *Delphinium Staphis agria* (σταφίς ἀγρία 4, 156.). *Pedicularia herba Scribon. Larg.* 8. . . *Aconitum Lycocotonum* (ἀκόνιτον ἕτερον 4, 78.). *Lycocotonum etiam dici, folia habere platani similia, sed multo magis incisa et coloris obscurioris.* . . *Nigella fativa* (μελάνθιον 3, 95.). . . *Nelumbium speciosum* (κυάμος αἰγύπτιος 2, 128.). . . *Anemone hortensis* (ἀνημώνη ἡμερος 2, 207.). . . *Anemone*

arennina (άνημώνη άγρία, *ib.*). Folia latiora et
 flos purpureus. . . *Clematis Vitalba* (δαΦνοειδές
 4, 148.). . . *Clematis Viticella* (κληματίτις 4,
 182.). . . *Thalictrum minus* (θάλικτρον 4, 98.). . .
Ranunculus Ficaria (χελιδόνιον τὸ μικρὸν 2, 212.). . .
Ranunculus aconitifolius ἢ *platanifolius* (βα-
 τράχιον τέταρτον, άνθος γαλακτίζον 2, 206.). . .
Ranunculus Seguieri (βατράχιον κορίου φύλλοις,
 άνθος υπόλευκον, *ib.*). . . *Ranunculus hirsutus*
 (βατράχιον χνουδέστερον, πλείστον ἐν Σαρδονία γε-
 νόμενον, *ib.*). . . *Ranunculus repens* (βατρ. κο-
 ρίου φύλλοις, άνθος μέλιον, *ib.*). Vel hic vel R.
foeleratus est βατράχιον ἢ χρυσάνθεμον Pseudo-
Democrit. in Geopon. 12, 6. . . *Isopyrum fuma-
 rioides* (ισόπυρον 4, 121.). . . *Helleborus orient-
 talis* (έλλέβορος μέλας 4, 151.). Folia platani
 familia, subaspera, flores purpurascens. Opti-
 mum ex Anticyra et Helicone venire.

Aiuga Iva (άνθύλλις έτέρα, χαμαιπίτυς τὰ
 φύλλα, δασύτερα δέ, άνθος πορφυροῦν 3, 153.).
 Cf. *Clus. hist.* 2, 186. Invenit in Creta *Anguil-
 lara* p. 237. . . *Aiuga Chamaeritys* (χαμαιπίτυς
 3, 175.). . . *Teucrium Botrys* (χαμαιπίτυς έτέ-
 ρα, φυλλάρια λεπτά λευκά, άνθήλια μηλινά 3,
 176.). . . *Teucrium Pseudo-Chamaeritys* (χα-
 μαιπίτυς έτέρα, κλάδους έχουσα πηχναίους άγκυ-
 ροειδεῖς, άνθος λευκὸν 3, 176.). Cf. *Clus. hist.* 2,
 185. In Italia, Gallia narbonensi et Hispania non

rarum. . . *Teucrium Marum* (μάρον 3, 49.) . . .
Teucrium Scordium (σκόρδιον 3, 125.) . . . *Teu-*
crium Chamaedrys (χαμαιδρυς 3, 112.) . . . *Teu-*
crium lucidum (τεύκριον 4, 111.) *Chamaedryi*
simile, foliis exiguis, ciceris similibus. . . *Teu-*
crium montanum (πόλιον όρεινον 3, 124.) *Gra-*
veolens, canum. . . *Teucrium Polium* (έτερον πό-
 λιον θαμνωδέστερον, ούχ' ούτως εύτονον τῆ όσμῆ 3,
 124.) . . . *Teucrium creticum* (έλένιον αἰγύπτιον 1,
 28.) . . . *Teucrium Pseudhyssopus* (ύσσωπος όρει-
 νός 3, 30.) Cf. *Column. ephraf.* 1, 14. p. 67. . .
Satureia graeca (ἀργισορέγιανον, καλούμενον τῶ Νικ-
 ἀνδρῶ κονίλη 3, 34.) . . . *Satureia Thymbra* (θύμ-
 βρα 3, 45.) . . . *Hyssopus officinalis* (ύσσωπος 3,
 30.) . . . *Verbena officinalis* (περιστερεῶν 4, 60.) . . .
Verbena supina (ισραῖ βοτάνη 4, 61.) Cf. *Clus.*
hist. 2, 46. . . *Lavandula Stoechas* (στιχὰς 3,
 31.) . . . *Mentha sylvestris* (σισύμβριον 2, 153.)
 Huius forte varietas distinguitur ἠδυόσμου ἀγρίου
 nomine 3, 42. . . *Mentha sativa* (ἠδυόσμον ἡμε-
 ρον, μίνθη 3, 41.) . . . *Mentha Pulegium* (γλή-
 χων 3, 36.) . . . *Mentha cervina* (πολύκνημον 3,
 108.) *Divinavit id unicus Caesalpinus* (11, 37.)
 . . . *Lamium album* (λευκὰς 3, 113.) Cf. *Caesalp.*
 11, 31. . . *Lamium purpureum* (γαλιόψις 4,
 95.) *Nescio*, qualem plantam hoc nomine de-
 scribat *Anguillara* p. 278. . . *Betonica officinalis*
 (κέστρον 4, 1.) . . . *Stachys germanica* (στάχυς

3, 120.). . . *Stachys heraclea* (σιδηρέτις, οἱ δὲ ἡράκλειαν καλοῦσιν 4, 33.). . . *Ballota nigra* (βαλλωτῆ 3, 117.). . . *Marrubium vulgare* (πράσιον 3, 119.). . . *Marrubium Pseudo-Dictamnus* (ψευδοδίκταμνος 3, 38.). *Temere perhibet Anguillara p. 201. totum hoc capitulum supposititium esse. . . Leonurus Marrubiastrum* (πυκνοκόμον 4, 176.). *Cf. Plin. 26, 8. Anguillar. p. 298. . . Phlomis fruticosa et italica* (Φλομίδες διπλαῖ, δασεῖαι, περιφουεῖς τῆ γῆ, στερογγύλα ἔχουσαι τὰ φύλλα 4, 104.). *Cf. Dodon. 146. . . Phlomis Lychnitis* (Φλόμος ἀγρία), *ib.*). *Folia Salviae similia, flos aureus fulgens. . . Clinopodium vulgare* (κλινοπόδιον 3, 109.). . . *Origanum Dictamnus* (δίκταμνος 3, 37.). . . *Origanum creticum* (δίκταμνος ἕτερος, φύλλοις ἑοικώς σισυμβρίω 3, 39.). . . *Origanum heracleoticum* (ἑρέγιανος ἡρακλειωτικῆ 3, 32.). . . *Origanum Onitis* (ὄνητις 3, 33.). . . *Origanum Maioranoides* (σάμψυχον 3, 47.). *In Cyzico, Cypro et Sicilia provenire et laudatissimum esse. . . Thymus Serpyllum* (ἔρφυλλος 3, 46.). . . *Thymus vulgaris* (θυμὸς 3, 44.). . . *Thymus Zygis* (ἔρφυλλος ἄγριος, ὃς καὶ ζυγίς καλεῖται 3, 46.). . . *Thymus Acinos* (ἄκινος 3, 50.). . . *Thymus Tragoriganum* (τραγορέγιανος 3, 35.). *Optime nasci in Co, Chio, Smyrna et Creta. Cf. Alpin exot. c. 36. . . Melissa officinalis* (μελισσόφυλλον 3, 118.). . . *Melissa cretica* (καλαμίνθη

ἑρσινοτέρη, ἔχει Φύλλα ὠκίμῳ ὅμοια, ὑπόλευκα 3, 43.). Cf. Barrel. ic. 1166. . . *Melissa Calamintha* (καλαμίνθη τρίτη, ἢ τὰ Φύλλα τῷ ἠδύσμοι ἀγρίῳ ὅμοια ib.). Sed poterit forte ad *Nepetam nudam* traduci: namque Galenus (*antidot.* 1, 430.) νέπετον καὶ καλαμίνθην eandem credit. . . *Nepeta Nepetella* (καλαμίνθη, ἢ γλίχωνι ἕοικε ib.). Cf. *Anguillara* p. 202. . . *Ocimum Basilicum* (ὠκίμον 2, 171.). . . *Antirrhinum spurium* (ἐλατίνη 4, 40.). *Folia Polygoni dumetorum pilosa*. . . *Antirrhinum purpureum* (ἀντίρρινον 4, 133.). . . *Antirrhinum repens* (ἔσσυρις 143.). Idem est cum A. monspessulano, ut *Smithius engl. bot.* 1253. evicit. . . *Antirrhinum Asarina* (χαμαίκισσος 4, 126.). *Glechoma hederacea* esse nequit, ob flores pallidos. . . *Orobanche elatior* (ὄροβάγχη 2, 172.). Differentes plantas esse Theophrasti et Dioscoridis, vidit iam *Anguillara* (p. 89.). . . *Vitex Agnus* (ἀγνός 1, 135.). . . *Acanthus mollis* (ἀκανθος ἐν παραδείσοις 3, 119.). . . *Acanthus spinosus* (ἀκάνθη ἀγρία 3, 120.).

Isatis tinctoria (ἴσατις 2, 215. 216.). . . *Lepidium sativum* (λεπιδιον 2, 205.). . . *Lepidium latifolium* (κάρδαμον 2, 185.). . . *Lepidium Iberis* (ἴβερις 1, 188.). Cf. *Damocratis* descriptionem apud Gal. *compos. med. sec. gen.* 10, 310. *Dodon.* 714. *Anguillara* p. 120. . . *Thlaspi campestre* (θλάσπι 2, 186.). . . *Cochlearia Ar-*

moracia (ῥαφανίς ἀργία 2, 138.). . . *Cochlearia Draba* (δράβη 2, 187.). Cf. *Column. ecpfras.* 1, 109. p. 270. At *Clus. hist.* 2, 123. huc haud pertinet. . . *Coronopus Ruellii* (κορωνόπους 2, 158.). . . *Alyssum alpestre* (ἄλυσσον 3, 105.). *Columna*, licet sibi in hoc frutice non confet, vult tamen *Veronicam* esse, in *Φυτοβασάνω V. arvenσe* p. 21. facit, quum ἄλυσσον tamen *Φρυγάνιον* dicatur, in *ecpfrasi* vero p. 288. *V. montanam*. . . *Alyssum sativum* (μύαγρον 4, 117.). . . *Sisymbrium Nasturtium* (σισύμβριον ἕτερον, ἢ καρδαμίνη 2, 155.). . . *Erysimum officinale* (ἐρύσιμον 2, 188.). . . *Brassica Eruca* (εὐζωμον 2, 170.). . . *Brassica oleracea sylvestris* (κράμβη ἀργία 2, 147.). . . *Cheiranthus incanus* (λευκόιον 3, 138.).

Erodium malacoides (γεράνιον ἕτερον 3, 131.).
 Potest tamen et *Geranium molle* esse. . . *Geranium tuberosum* (γεράνιον φύλλω ἀνημώνης, ῥίζα ὑποστρογγύλη γλυκεία ib.). . . *Pistia Stratiotes* (στρατιώτης 4, 102.). Cf. *Alp. aegypt.* t. 108. . . *Althaea cannabina* (κάναβις ἀργία 3, 166.). . . *Malva sylvestris* f. *mauritianana* (μαλάχη 2, 144.). . . *Malva Alcea* (ἀλκία 3, 164.). . . *Lavatera arborea* (μαλάχη κηπευτή 2, 144.). . . *Lavatera olbia* f. *Malope malacoides* (ἀλθαία 3, 163.).
 Cum utraque non omnino congruit.

Fumaria officinalis (καπνός 4, 110.). Haec

est *fel terrae* Scribonii Larg. (227.), quam male Rhodius (ad h. l.) pro Chironia Centaurio habet. . . *Polygala amara* (πολύγαλα 4, 142.). . . *Spartium iunceum* (σπάρτιον 4, 158.). . . *Spartium spinosum* (ἑτέρα ἀκακία ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ 1, 155.). Cf. *Anguillara* p. 65., qui in Corsica invenit, *Matthiol.* p. 172. Huc et alter *Aspalathus* 1, 19. Cf. *Alpin exot.* 12. . . *Genista aspalathoides* (ἀσπάλαθος 1, 19.). Eundem esse cum ligno rhodio, fide Constantini Rhodii, rhizotomi Cretensis, perhibet *Anguillara* (p. 56.). Delineavit *Pona bald.* p. 16. Lignum rhodium alii *Convolvulo scopario* tribuunt: huius vero patria *Teneriffa* veteribus, autem *Infantem Henricum*, ignota fuit. . . *Ononis antiquorum* (ἄνωγυς 3, 21.). Cf. *Dodon.* 743. . . *Anthyllis cretica* (τοῦ ἐβένου εἶδος θυμανώδες, κντίσω ὅμοιον 1, 129.). Cf. *Ponae bald.* p. 51. . . *Phaseolus vulgaris* (σμίλαξ 2, 176.). . . *Orobus vernus* (ἀστράγαλος 4, 62.). Cf. *Column. phytob.* p. 48. t. 14. . . *Lathyrus Aphaca* (ἀφάκη 2, 178.). . . *Lathyrus Clymenum* (κλύμενον 4, 13.). *Column. ecphraf.* 1, 49. p. 155. *Scorpiurum* vermiculatam habet, nescio, quo demum iure. . . *Ervum Ervilia* (ἔρβοβος 2, 131.). . . *Coronilla Securidaca* (ἡδύσαρον 3, 146.). Cf. *Dodon.* 546. . . *Ornithopus compressus* (κατανάγκη 4, 134.). Male *Rauwolfius* (it. tab. inter 54 — 60.)

Plantaginem Lagopoda huc refert. . . *Scorpiurus fulcata* (σκορπιοειδής 4, 195.). . . *Hedysarum Onobrychis* (ὄνοβρύχης 3, 170.). . . *Indigofera tinctoria* (τὸ Ἰνδικὸν βαφικόν 5, 107.). Cf. Beckmann *Gesch. der Erfind.* 4, 475. . . *Astragalus Glaux* (γλαῦξ 4, 141.). Cf. *Clus. hist.* 2, 241. . . *Astragalus sesamoides* (σησαμοειδής μιζερὸν 4, 153.). . . *Astragalus creticus* (τραγάκανθα 3, 23.). . . *Astragalus pugniformis* (κατανάγκη ἐτέρα 4, 134.). . . *Astragalus Poterium* (ποτήριον 3, 17.). *Planta spinosa lanuginosa, floribus albis, Tragacanthae similis, radice gummifera.* Nulla alia quam haec species esse potest. Cf. *Lobel. hist.* 492. *Clus. hist.* 1, 108. *Vahl. symb. bot.* 1, 65. . . *Pforalea bituminosa* (τρίφυλλον 3, 123.). *Τρίφυλλον* vocat *Galen.* (*antidot.* 1, 426.) ad Neapolin crescere et vino conservando inservire. *Trifolium italicum* f. *creticum* (μελίλωτος 3, 48.). . . *Trifolium arvense* (λαγώπους 4, 17.). . . *Medicago sativa* (μηδική 2, 177.). . . *Medicago arborea* (κότισος 4, 113.). . . *Glycyrrhiza glabra* (γλυκῆρίζα 3, 7.). *Plinius* (22, 9.) descriptionem male intellexit. Etenim, cum folia Diosc. cum σχίνω (lentisco) comparet, *Plinius* σχίνω sine dubio legit, echinataque dixit. Male itaque *Gl. echinata* intelligitur, licet haec in Italia proveniat. . . *Lotus corniculatus* (λωτὸς ἡμερος 4, 111.). . . *Lotus rectus* (ἀγχιος λιβυκὸς λωτὸς

4, 112.). Sed L. Dioscoridis huc pertinere non videtur, quum et patria Libya et altitudo duos cubitos excedens contradicant. Haec forte λωτός ἀνδρομήκης (Diodor. Sicul. 3, 43.), quam Agatharchides in Arabia invenit, quamque cum medica herba et agrostide comparat.

Hypericum Coris (ὑπερικόν 3, 171.) κλωνάριον ὑποδάσεια. . . *Hypericum Androsæmum* (ἄσκυρον 3, 172.). Cf. Column. ephras. 1, 16. . . *Hypericum montanum* (ἀνδρόσαιμον 3, 173.). Cf. Column. ephras. 1, 15. . . *Hypericum hircinum* (τράγιον 4, 49.). Conf. Ponaë bald. p. 31.

Tragopogon crocifolius (τραγοπόγων 2, 173.). . . *Sonchus oleraceus* (σόγκος 2, 159.). . . *Scorzonera tuberosa* (κονδρίλλης ἕτερον εἶδος 3, 161.). Radicem et caulem esse succi plenum, ut Diosc. testatur *Rauwolfius* (itin. 117.), qui circa Halepium invenit. . . *Lactuca perennis* (κονδρίλλη 2, 161.). *Anguillara* p. 109. Caccialepre eam vocari ait. . . *Lactuca virosa* (θριδάξ ἀγρία 2, 166.). . . *Crepis virens* (ισράκιον μικρόν 3, 73.). . . *Crepis biennis* (ισράκιον μέγα 3, 72.). C. Dioscoridis esse nequit, cum caulem asperum et spinulosum habeat. . . *Lapsana communis* (λαμφάνη 2, 142.). . . *Cichorium Intybus* (σέρις ἀγρία θριδακωδεστέρα 2, 160.). . . *Cichorium Endivia* (σέρις κηπευτή στενόφυλλος ib.). . . *Arctium Lappa* (ἀρκέϊον 4, 107.). . . *Carduus leucographus* (ἀκανθα λευκή 3, 14.).

Describit hoc nomine *Anguillara* p. 143. plantam, quam in Sclavonia et Umbria invenerit, et quae *Carthamus coeruleus* esse videtur. . . *Carduus arabicus* (ἀκανθα ἀραβική 3, 15.). . . *Carduus parviflorus* (κίρσιον 4, 119.). . . *Carduus marianus* (σίλυσον 4, 159.). Cf. *Rauwolf. it. n. 74. Anguill. p. 151.* . . *Cnicus Casabonae* (λευκάκανθα 3, 22.). Cf. *Schmudel. icon. et anal. t. 51.* . . *Cnicus stellatus* (ἰππόφαιστον 4, 163.). . . *Onopordon Acanthium* (ἀκάνθιον 3, 18.). . . *Carlina acaulis* (χαμαιλέων λευκός 3, 10.). . . *Carthamus lanatus* (ἀτράκτυλις 3, 107.). . . *Staehelina Chamaepeuce* (χαμαιπέυκη 4, 127.). Cf. *Alpin. exot. c. 35.* . . *Chrysocoma Linosyris* (χρυσοκόμη 4, 55.). Cf. *Caesalp. 12, 14. Column. ecphraf. 1, 20. Mirum, Anguillaram* (p. 264.) eam non cognovisse. . . *Santolina Chamaecyparissus* (ἀβρότονον θῆλυ, θάμνος δενδροειδής, ὑπόλευκος, φύλλοις λεπτοσχιδέσιν, ὡς περ σεριφίου περι τὰ κλώνια, σκληρές ἄνθους, ἐπ' ἀκροῦ ἔχον κορομβῶδες χρυσοειδές, εὐῶδες μετὰ ποσοῦ βάρους 3, 29.). Cf. *Clus. hist. 1, 341. Columna ecphr. 1, 13. perperam* hanc plantam ad πόλιον (3, 124.) traduxit. Cur *Anguillara* p. 166. malit ad Art. Abrotanum relegare, nescio. Quadrant fere omnia. . . *Santolina maritima* (γναφάλιον 3, 132.). . . *Artemisia Abrotanum* (ἀβρότονον ἄρξεν 3, 29.). . . *Artemisia Santonica* (ἀψινθίου τρίτον εἶδος, ὁ σαντώνιον

καλοῦσι 3, 28.) σαρκώγιον legit *Anguillara* p. 166. Obstat tamen *Galen.* (*facult. simpl.* 5, 69.), qui non semel tantum σαντόνικον dicit. . . *Artemisia campestris* (ἀρτεμισία λεπτόφυλλος 3, 128.). . . *Artemisia camforata* (ἀρτεμισία μονοκλῶνος εὐωδέστρα 3, 127.). Cf. *I. Bauh. hist.* 3, 194. . . *Artemisia pontica* (ἀρτεμισία λεπτοτέρα ἔχουσα τὰ φύλλα 3, 127.). *Artemisia chamaemelifolia* (ἀρτεμισία πλατυτέρα ἔχουσα τὰ φύλλα *ib.*). . . *Artemisia Absynthium* (ἀψίνθιον 3, 26.). . . *Artemisia fragrans* (ἀψίνθιον, θαλάσσιον, τινες δὲ καὶ σερίφιον καλοῦσι, ὅπερ πλεῖστον ἐν τῷ περὶ Καππαδοκίαν Ταύρω ὄρει γεννᾶται, βαρύσμος, 3, 27.). Possitne forte et *Artemisia maritima* intelligi, aut *A. taurica* Willd.? *Artemisiam maritimam* vult *Anguillara* p. 165. . . *Gnaphalium sanguineum* (βάκχαρις 3, 51.). Herba fruticosa, suaveolens, coronaria: folia tomentosa latiuscula, caulis cubitalis, flores purpureo-albicantes. Eam speciem invenerunt *Rauwolfius* (*it.* p. 285.) et circa Aleppum *Ruffelius* (*Alepp.* p. 195.). Male autem interpretati sunt, qui vel Digitalem Thapsi, ut *Lacuna* et *Matthiolus* (p. 538.) vel Inulam *Vaillantii* ut *Clusius* (*hist.* 2, 21.) vel *Salviam Sclaream*, ut *Leonicens* et *Caesalpinus* (11, 37.) vel *Baccharidis* speciem ut *Linnaeus*, crediderunt. . . *Gnaphalium Stoechas* (ἐλίχρυσον 4, 57.). . . *Gnaphalium Leontopodium* (λεοντοπόδιον 4, 151.),

Sed *Plantaginem creticam* facit *Alpinus exot. c.* 51., quae esse nequit, quod caules nominantur et planta dicitur *διδακτυλῆϊος*, fummis quoque caulibus infidere fertur flos. Quae omnia haud quamcumque cum *Plantagine cretica* congruunt. . . *Baccharis Dioscoridis* (*κόνυζα μεγάλη* 3, 136.). Cf. *Rauwolf. it. p.* 54. . . *Inula spiraeifolia* (*κόνυζα μέση* *ib.*). Cf. *Bauhin. hist.* 2, 1049. . . *Inula Pulicaria* (*κόνυζα μικρά* *ib.*). *Dodon.* 52. Haec est *κόνυζα*, quae paludes *Paxamo* indigitat (*Geopon.* 2, 4.). . . *Inula Helenium* (*ἐλένιον* 1, 27.). . . *Tussilago Farfara* (*βηχίον* 3, 126.). . . *Tussilago Petasites* (*πετασίτης* 4, 108.). . . *Senecio Iacobaea* (*ἡργερών* 4, 97.). . . *Aster Amellus* (*ἀστὴρ ἀπτικὸς* 4, 120.). . . *Anthemis Pyrethrum* (*πύρεθρον* 3, 86.). . . *Anthemis Cota, montana* et *Chrysanthemum monspeliense ἀνθέμιδος* nomine (3, 154.) comprehenduntur. Namque radius modo albus, modo flavus, modo roseus indicatur. . . *Anthemis valentina* (*βούφθαλμον* 3, 156.). Namque folia foeniculi, flores flavi. . . *Chrysanthemum coronarium* s. *segetum* (*χρυσάνθεμον* 4, 58.). . . *Achillea Ageratum* (*ἀγήρατον* 4, 59.). . . *Achillea tomentosa* (*ἀχιλλῆα, ἄνθος χρυσίζον* 4, 36.). . . *Achillea tanacetifolia* (*ἀχιλλῆα, ἄνθος πορφυρὸν* *ib.*). . . *Achillea nobilis* (*ἀχιλλῆα, ἄνθος λευκὸν* *ib.*). . . *Achillea Ptarmica* (*πταρμικὴ* 2, 192.). . . *Tagetes patula* (*ἐθένη*

να 2, 213.). Cf. *Caesalp.* 12, 43. . . *Centaurea Crocodilium* (κροκοδείλιον 3, 12.). Cf. *Anguillara* p. 141., qui e *Crateva* totum hoc caput sumtum esse testatur. . . *Centaurea* ? *Cyanus* (μήκων ἀφρώδης ἡράκλεια 4, 66. Cf. *Column phytob.* p. 74. t. 21. Gratiolam credit *Anguillara* p. 268. . . *Brotera corymbosa* (χαμαιλέων μέλας 3, 11.). Cf. *Belon. obs.* 1, 16.

Orchis pyramidalis (ὄρχις, κυνοσόρχις 3, 141.). . .
Orchis Morio (ὄρχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα καλοῦσιν 3, 142.). . . *Orchis* ? *bifolia* (σατύριον 3, 143. Qui potuerit *Tulipa suaveolens* f. *praecox* (*Clus. hist.* 1, 150.) huc trahi, nescio. . . *Serapias Lingua* (λογχίτις 5, 161.). Folia porri familia subrubentia, flores fusci seu ferruginei'adspectu referentes πιλίσκια, τῷ δὲ τύπῳ προσωπεῖα κωμικὰ κερηνότα, dependet autem γλωσσάριον λευκόν, ex hiatu: semen (*capsula*) trigonum lanciforme. Hanc plantam praeter *Caesalpinum* optimum (10, 21.) omnes ignorant. Is autem in montibus Etruriae invenit et sagacissime *Lonchitidem* Dioscoridis esse divinavit. Cf. *Column. ephraf.* 1, 148. t. 322. ubi autem folia nimis angusta sunt. *Bauh. hist.* 2, 766. *Morif.* 3. f. 12. t. 14. f. 21. Irin tuberofam huc trahit praestantissimus *Sibthorpius*, sed ubi est γλωσσάριον λευκόν ex hiatu corollae? Neque femina sunt ὁμοιω λόγχη vel in *Serapiade*. . . *Neottia spiralis* (ἐπιπαντίς ἢ ἐλλεβορίνη 4, 109.).

Nulli alii Orchidearum adiudicare possum ob folia exigua. Ceterae autem notae reticentur. Certe non est Helleborine *Caesalpini* (15, 30.), quae *Cypripedium Calceolus* esse videtur. . . *Aristolochia longa* (ἀριστολοχία μακρὰ 3, 6.). . . *Aristolochia rotunda* (ἀριστολοχία στρογγύλη 3, 6.). . . *Aristolochia Clematidis* (ἀριστολοχία κληματίτις *ib.*). *A. baetica* (*Clus. hist.* 2, 74.) esse nequit, quippe quae purpureos flores, nostra autem flavicundos habet. Loco αειζώου μικροῦ, cuius foliis similia haec sint, *Anguillara* bene ἀσάρου ponit (*p.* 193.). . . *Cytinus Hypocistis* (ὑποκιστίς 1, 127.).

Lemna minor (Φακός ὁ ἐπὶ τῶν τελεμάτων 4, 88.). . . *Typha latifolia* (τύφη 3, 133.). . . *Urtica urens* (ἀκαλύφη τραχυτέρα 4, 94.). . . *Urtica dioica* (ἕτερα λεπτόσπερμος, *ib.*). . . *Xanthium strumarium* (ζάνθιον 4, 138.). . . *Ambrosia maritima* (ἀμβροσία 3, 129.). . . *Myriophyllum spicatum* (μυριόφυλλον 4, 115.). . . *Thelygonum cynocrambe* (φύλλον 3, 140.). . . *Poterium spinosum* (στοίβη 4, 12.). Cf. *Tournefort. it.* 1, 61. *Hon. Bellus ad Clus. hist.* 2, 308. Hanc et κολυμβάδα dici et ad vinum conservandum, ob aromaticam indolem, adhiberi, testatur *Galenus (antidot.* 1, 426.). . . *Arum Dracunculus* δρακοντίον 2, 196. . . *Arum italicum* (ἄρον 2, 197.). . . *Arum Arisarum* (ἀρίσαρον 2, 198.). . . *Quercus cocci-*

fera (κόκκος βαφικὴ 4, 48.). . . *Croton tinctorius* (ἡλιοτρόπιον μικρὸν 4, 194.). *Primus fere Clusius* (*hist.* 2, 47.) *veram Dioscoridis plantam delineavit*, post eum *Tabernaemontanus* (*herb.* 2, 265.). *Sed Caesalpinius* (11, 12.) *et Matthiolum* p. 894. *toto coelo aberrant*, dum modo *Myosotidem* modo *Calendulam* huc referunt. . . *Acacia vera* (ἀκακία 1, 153.). . . *Acacia Catechu* (λύκιον Ἰνδικόν, ἐκ θάμνου τῆς λεγομένης λογχίτιδος· ἐστὶ δὲ εἶδος ἀκάνθης 1, 152.). *Cf. Garc. ab Orto hist. arom.*, 10. *Meminit eius etiam Galen. antidot.* 1, 424. . . *Ricinus communis* (κρότων 4, 163.). . . *Momordica Elaterium* (ἐλατήριον 4, 154.). . . *Bryonia dioica* (ἄμπελος λευκὴ 4, 184.). . . *Bryonia alba* (ἄμπελος μέλαινα 4, 185.). . . *Cucurbita Pepo* (πέπων 2, 164.). . . *Cucumis sativus* (κολοκύνθη 2, 162.). . . *Cucumis prophetarum* (κολοκύνθης 4, 178.). . . *Cucumis Melo* (σίκκος 2, 163.).

Hippophaë rhamnoides (ἵπποφαές 4, 163.). . . *Cannabis sativa* (κάνναβις 3, 165.). . . *Pistacia Terebinthus* (τέρμινθος 1, 91.). . . *Smilax aspera* (σμίλαξ τραχεῖα 4, 144.). . . *Tamus communis* (ἄμπελος ἀργεῖα 4, 185.). . . *Rhodiola rosea* (ρόδια ῥίζη 4, 45.). . . *Mercurialis annua* (λινοζώστις 4, 191.). . . *Juniperus Sabina* (βραθὺς 1, 104.). . . *Juniperus Oxycedrus* (κέδρος 1, 105.). . . *Taxus baccata* (σμίλαξ 4, 80.). . . *Myristica*

moschata. *Caesalpinus* (2, 49.) credit νόσκαΦ-
 θον (1, 22.) esse corticem externum huius
 fructus. . . *Ruscus Hypoglossum* (ἰππόγλωσσον 4,
 132.). Cf. *Column. ephras.* 1, 165. . . *Ruscus*
aculeatus (μυρσίνη ἀγρία 4, 146.). . . *Ruscus*
Hypophyllum (δάφνη ἀλεξάνδρεια 4, 147.). Cf.
Column. l. c. . . *Ruscus racemosus* (χαμαιδαίφνη
 4, 149.).

Equisetum ? sylvaticum (ἴππουρις 4, 46.). Cf.
Pseudo-Democrit. in Geopon. 2, 6. . . *Equisetum*
? pratense (ἴππουρις ἑτέρα 4, 47.). . . ? *Marsilea*
quadrifolia (ἐπιμήδιον 4, 19.). Planta aquatica
 sine flore, foliis hederaceis. Certe *Botrychium*
Lunaria non est, cui adiudicat *Columna* (*phytob.*
 p. 65.). . . *Polypodium vulgare* (πολυπόδιον 4,
 188.). . . *Polypodium Filix mas* (πτέρις 4, 186.). . .
Polypodium Dryopteris (δρυοπτερις 4, 189.). . .
Aspidium Lonchitis (λογχίτις ἑτέρα 3, 162.). . .
Athyrium Filix femina (θηλυπτερις 4, 187.). . .
Asplenium Hemionitis (ἡμιονίτις 3, 152.). . .
Asplenium Ceterach (ἀσπλήνον 3, 151.). . . *As-*
plenium Trichomanes (τριχομανές 4, 157.). . .
Scelopendrium officinale (φυλλίτις 3, 121.). . .
Adiantum Capillus (ἀδιάντων 4, 136.). Cf. *schol.*
Theocrit. id. 13, 41. . . ? *Marchantia conica* (λει-
 χλὴν 4, 53.). *Column. ephras.* 1. p. 331. Potest
 tamen quoque ad *Peltideam caninam* reduci. . .

Parmelia iubata (βρύον κεδρινόν 1, 20.) . . . *Fucus aculeatus* (βρύον τριχῶδες θαλάσσιον 4, 99.) . . .
Fucus cartilagineus (βρύον κρητικόν 4, 100.) . . .
Fucus ?sanguineus (υπομηκίς καὶ Φοινίσσον, *ib.*) . . .
Fucus saccharinus (πλατὺ Φῦκος, *ib.*).

Agmen claudat ἀνδρόσακες (3, 159.) crux ex-
 egetarum! De eo sic: γίνεται μὲν ἐν Συρίᾳ ἐν πα-
 ραθαλασσίῳ τόποις, πῶς δὲ ἐστὶ λεπτή (λευκή),
 λεπτόκαρφος, πικρὰ, ἀφυλλος, θυλάκιον ἐπὶ τῆς
 κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὸν σπέρματος. Totidem
 fere verbis reddit *Plinius* (27, 4.) addens, folli-
 culos in cirrhis gerere. Commentatores Dioscori-
 dis in varias de hoc vegetabili sententias abierunt,
 in plures nemo praeter *Anguillaram*. Is enim
 (p. 237.) modo *Cuscutam*, iam *Iunci* speciem, nunc
Coluteam arboreascentem intelligit. *Matthiolus*
 (p. 645.) plantam depingit maritimam, orbiculis
 pedicellatis praeditam, qualem in Etruria invenerit
Lucas Ghinius. Mox et *Lobelius* (*advers.* 165.)
 eandem in chamis conchis maris *Monspeliensis* li-
 tora adluentis inventum delineavit, *umbilici marini*
 nomine. Citavit eundem *Androsacis Cotyledonis*
foliosi marini nomine *Magnolius* (*bot. monsp.* 19.).
 Tandem autem *Ant. Gouanus* (*flor. monspel. app.*
 479.) docuit, ad regnum animale pertinere et *Ma-*
dreporam Acetabulum *Linn. syst. nat.* esse.

Iidem opinioni, quam *Matthiolus* fovet, adsti-
 pulatur etiam *Caesalpinus* (16, 48.). Sed Eu-

ric. *Cordus* (botanol. p. 99.) et *Tragus* (810.)
 Culcutam esse perhibent: cui plura argumenta,
 praesertim maritimam originem opponit Ant. Musa
Brassavolus, qui ad litora maris adriatici frequens
ἀνδροσακες semet invenisse testatur (*exam. simpl. p.*
63. 64.). Ipsi adfentitur *Amatus Lusitanus* (*comm.*
in Diosc. 376. 482.). Quorum virorum argumen-
 tis victus *Madreporam Acetabulum* Linn. esse, fa-
 tendum est.

Non desunt plura, quae satis obscura manent,
 ab ipso auctore non cognita aut male descripta.
 Exemplo adducam *Μαλάβαθρον*, quod (1, 11.)
 aliqui pro nardi indicae folio habeant. Esse autem
 peculiare quoddam genus folii, quod paludibus in-
 natet, nulla radice fultum. Id collectum, statim
 filo traiectum, reconditum fervari. Repetit id *Pli-*
nus (12, 26.), novo addito errore, in Syria nem-
 pe gigni id malabathrum. *Galenus* duobus locis
 (*fac. simpl. 7, 98. 114.*) *μαλάβαθρον* et *Φύλλον*
μαλαβάθρον recenset, congruere virtutem cum vi
 nardi. Mox usus increbuit, *Φύλλα* cum *μαλα-*
βάθρω eadem putare, quum *Plutarchus* (*Gryll.*
990.) dicat *νάξδους καὶ Φύλλα καὶ καλάμους ἀρα-*
βικούς. At vero in *Digest. l. 59. tit. 4. de publi-*
can. et vectig. l. 16. distinguitur malabathrum a
 folio barbarico. His aliisque argumentis victus pri-
 mus fere *Anguillara* (p. 29.) bene distinxit fo-
 lium barbaricum, quod idem cum *Pipere Betle,*

Malabathrum autem dici *Tembul*. Idem *Tembul* vero tanquam *Piperis* speciem quoque describit. Falli autem et eum *Garcias* (*Clus. exot.* 175 — 177.) perhibet, Malabathrum enim *Cassiae* lignae (*Laurus Cassiae*) esse folium, folium vero κατ' ἐξοχὴν esse *Betle Indorum*. Cf. *Trew. in nov. act. nat. cur. vol. 2. app. p. 385.* Coram habeo etiam iconem folii, quod manifesto *Lauri Cassiae* est, et *Betle* dicitur, apud *Ramusium* (*viaggi* 1, 363.).

* * *

Praeter hanc in materiam medicam introductionem adfunt alii etiam tractatus *Ἰσηιακῶν* etc., ut et *νόθα* dicta, quae ad graecas plantarum voces latinas etiam continent, serioris certo originis, ut a monacho quodam compilata esse videantur.

P L I N I U S .

Duumviri hi imperio totum orbem literarium per sedecim et quod excurrit saecula regentes praecipuam merentur in rei herbariae historia attentio- nem. Plinius enim iisdem fere verbis plerumque, quibus *Dioscorides*, plantas describens, medio ae- vo gratior fuit *Dioscoride*, quod non latine solum scripserat, sed quod superstitiones etiam plures et fabulas admiscuerat. Cum literae restituerentur, necessarium quidem fuit, ab horum duumvirorum

operibus proficisci, sed errores genuit plurimos nimia antiquitatis auctoritas: quae reiecit etiam omne aetatis, fontiumque, e quibus hauserint auctores, examen. Nostrorum autem temporum libertas ii examini vel maxime favet, id quod nobis doctrinae ambitum, quem in romano scriptore inveneris, clare exponet.

Caius *Plinius Secundus*, maior dictus, patria Veronensis, non Novocomensis fuit (*Voss. histor. lat.* 1, 29.): natus Tiberio Caesare, anno aerae nostrae 23., patre Celere, matre Marcella. Sub Claudio stipendia fecit in Germania, sub Nerone et Vespasiano augur fuit et procurator in Hispania, demum vero praefectus classis Misenenfis. Vir omni literarum disciplina ornatissimus, lectionis uberrimae fegetem ditissimam in libros suos recepit, quod magis miraberis, si scieris, illum aetatis suae tempus impeditum distentumque qua officiis maximis, qua principum favore egisse. Sed erat, ut cum nepote Plinio iuniori (*epist.* 3, 5.) loquar, acre ingenium, studium incredibile, summa vigilantia. Lucubrare a Vulcanalibus (ab autumno inde) incipiebat: in itineribus, quasi solutus ceteris curis, studio soli et lectioni vacabat. Ad latus notarius cum pugillaribus, cuius manus hieme manicis muniebantur, ut ne coeli quidem asperitas ullum studii tempus eriperet. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis non im-

pertiretur. Hac intentione tot volumina peregit, quot fere nemo Romanorum sui temporis.

Ipsi viri clarissimi morti gloria immortalis proposita est, quod avido naturae studio eam sponte subierit. Fuit enim ingens illud Vesuvii montis incendium anni 79, quum ille classem Miseni imperio praesens regeret, quod ipsum adeo excitavit, ut Pomponianum peteret, prospiciendi causa e proximo, ecquid iam mare admitteret. Ibi sulfuris fumo crassioreque caligine suffocatus statim cecidit.

E tanti viri scriptis numerosis ad nos solum pervenit opus *historiae naturalis*, libris 37., quibus ex his mille voluminibus scriptorum romanorum pariter ac graecorum universam naturae varietatem amplecti conatus est. A libro inde duodecimo ad vigesimum usque septimum omnia tractat vegetabilia, plantas, arbores, fruges, gramina totamque rem rusticam.

Optima editio totius operis est *Io. Harduini*, quam tribus voluminibus formae maximae comprehensis, Galliarum regis iussu anno 1723 absolvit. Quindecim codicibus manuscriptis usus esse dicitur. Rarissima autem est et pulcherrima editio *Bellocirii Danesi*, Paris. 1532. fol. Bene quoque de Plinio meruit *Dalechampius* in editione Lugdunensi 1587. fol.

Praeter has praestantiores nostri auctoris edi-

tiones commentarii etiam memorandi sunt, inter quos eminent Claud. *Salmasii* Plinianae exercitationes Ultrai. 1687. fol., omni eae quidem doctrinae genere abundantes, sed et malo in Plinium animo et sine ordine scriptae. Maxime autem vitio vertendum, quod a rei herbariae cognitione fere alienus sibi tamen sumserit de plantis veterum iudicare. Veteres commentatores, *Hermolaus Barbarus*, Nicol. *Leoniceus* aliique textum quidem castigarunt, ad fontes Plinianos primi respexerunt, sed rei etiam herbariae non satis experti fuerunt, ut eorum vestigia tuto sequi possimus.

Diu autem iam acriter Plinium perfrinxerunt, quod sine iudicio, ac omnino saepius sine linguae graecae interiore cognitione, undique corraserit, quae curiosa scituque digna ipsi visa fuerint, quod nonnunquam penitus falso aut negligenter saltem interpretatus fuerit Graecos. Id autem perspicere non potuerunt, qui medio aevo coeci eum ducem solum sequebantur. Quae enim reprehendit in maioribus suis, quod notas ipsas herbarum velut vulgares strictim tantum et nominibus indicaverint (27, 8.) id et in ipsum cadit. Licet plures et distitas quidem Romani imperii provincias viderit, plantas tamen perpaucas solummodo, et vero rariores minime cognovit.

Plurimas quidem fatetur plantas in hortulo Antonii Castoris semet observasse, qui tertius fere post

Theophrastum et Mithridatem regem peculiarem plantis alendis hortum constituit (25, 2.). Neque tamen rari sunt errores gravissimi, e cognitione plantarum manca orti. Confundit e. g. (12, 20.) Cassiam Romanorum (*Daphnen Cneorum*) cum Lauro Cassia: fabam Graecam appellat Celticam australem (16, 30.): oryzae florem tribuit purpureum (18, 7.): Gypsophilae Struthio lanuginosum caulem et spinosum (19, 3., ubi tamen defenditur a Paulo *Boccone mus.* 1, 172.): ligustrum nescit an idem sit cum celebri cypro, seu Lawsonia inermi (24, 10.): Myriophyllum cum Achillea Millefolio componit (24, 16.): ad gramina numerat, quam *Anguillara* (p. 94.). Sedum esse stellatum docuit. *Macer* s. *Macis* ipsi (12, 8.) cortex radicis cuiusdam magnae est.

Graeca sua exemplaria adeo negligenter legit et interpretatus est, ut hippacem Scytharum, quae caseus fuit (*Hippocr. morb.* 4, 508.) plantam crederet (25, 8.); ut *μήκωνος ἀφρώδους* folia, quae Theophrastus Struthii (*Gypsophilae*) aequales habet, speciem passerum (*στρουθῶν*) praebere nugaretur (20, 19.); ut in media hederæ descriptione de cisto loquatur, commutatis *κισσῶ* et *κιστῶ* (16, 34.); ut, ubi Theophrastus perhibet, platanos esse raras (*σπανίας*) in Italia, noster interpretetur, alias platanos esse in Italia alias in Hispania (12, 1.); ut, ubi de marrubio (*πρασινῶ*)

Graeci loquuti essent, ipse semper *πράσον* legerit et *porrum* interpretatus fuerit (22, 25. 24, 15. 27, 8.). Taceo plura, quae ipsi obiecta sunt, ut animadvertam, paucis duntaxat plantis vastissimo hoc opere locupletatam esse rem herbariam. Quae studio summo investigans tanquam novas, aut Plinio saltem peculiare inveni, hae fere sunt:

Salvia Verbenaca una cum *Verbena supina* (25, 9.) tractatur, adeo frequens per totam Europam australem, et mirum fuisset, si Plinius eius non meminisset. . . *Valeriana italica* Lam. est *Nardus cretica* (12, 12.) quam *Galen. compos. medic. sec. loca* 9, 4. etiam citat: sed descriptio Plinii ex *Dioscoride de Phu* desumpta. Cf. *Ponae mont. bald.* p. 49. 50.

Eriophorum sine dubio *angustifolium* est arundo ea (19, 1.) e qua vestes conficiantur. . . *Stipa tenacissima*. Sparti usus per Hispaniam Africanamque Carthaginensem uberrime (19, 2.) describitur, ut gramen id ocreatis cruribus textisque manicis, iligneisque conamentis convolvatur, maceretur et ad innumera vitae desideria adhibeatur. Cf. *Fischers Gemälde von Valencia* I, 164. . . *Panicum miliaceum* et *italicum* (18, 7.) ita distinguuntur, ut illud a paniculis dictum, cacumine languide nutante, paulatim extenuato culmo, paene in furculum praedentis acervetur granis, cum longissima pedali phoba: *mili* vero (panici italici) co-

mae granum complexae fimbriato capillo curventur. . . *Panicum Dactylon* hoc nomine (24, 17.) alioque loco (25, 8.) *Canaria* appellatur, quod canes eam mandant. Cf. *Lobel. hist.* 12. *Clus. hist.* 2, 217. . . *Panicum verticillatum* est Miliaria (22, 25.) . . . *Hordeum murinum* dicitur (27, 9.) *Holcus*, quae in faxis nascatur siccis: aristas habere in cacumine, tenui culmo, ob id a quibusdam appellari *aristidam*. Cf. *Anguillara p.* 210. *Lobel. obs.* 18.

Dipsacus pilosus, Gallidraga Xenocratis (27, 9.) Eadem est *Virga pastoris*, *similis Acanthae* Nyc. *Myrsine*. (1, 11.) Cf. *Anguillar.* 142. . . *Galium Aparine*, *Philanthropos* (24, 17.) quod vestibibus manibusque adhaereat. . . *Ilex Aquifolium* cum *Quercu Ilice* confunditur (16, 6.) . . . *Potamogeton pufillus* (26, 8.) *Castor* aliam noverat speciem tenui folio, velut equinis fetis etc.

Myosotis Lappula (25, 8.) Est et alia, quae ferat lappas minutas. . . *Pulmonaria officinalis*, *Confiligo* (25, 8.) . . . *Asperugo procumbens* eodem nomine vocatur (26, 10.) . . . *Primula vulgaris*, *Dodecatheon* (25, 4.) *Lobel. obs.* 317. . . *Azalea pontica* dicitur *Aegolethron* (21, 13.) cuius floribus mel venenatum fiat. Cf. *Tournefort. hist. acad. Paris.* 1704. 351. . . *Convolvulus Cantabrica* (25, 8.) Cf. *Clus. hist.* 2, 49. . . *Capficum annuum* sine dubio est ea *Piperitis*, quam et

Siliquastrum vocat (20, 17.). Cf. Dodon. 716. . .
Rhamnus Alaternus (16, 26.). . . *Rhamnus in-*
sectorius est Calabrice (17, 8.). . . *Chenopodium*
Scoparia, *Scopa regia* (21, 6.). . . *Atriplex*
hortensis, *Chrysolachanum* (27, 8.). . . *Samo-*
lus Valerandi eodem nomine generico occurrit
 (24, 12.). Sed *Anguillara* (179.) credit Ane-
 monen *Pulsatillam*, quae a Bononiensibus sui tem-
 poris ita vocetur. . . *Plumbago europaea* eodem
 nomine (25, 13.) vocatur. Alio autem loco (26,
 7.) *Tripolium* appellatur. . . *Thestium Linophyllum*
 eodem nomine (22, 22.). Cf. *Anguillara* 211. . .
Celosia cristata est *Amarantus* (21, 8.). . . *Ribes*
nigrum est sine dubio *Cynosbatos* (24, 13.). Idem
 vult piperis arborem italicam (16, 32.) *Dalecham-*
pium, sed dubito. . . *Bupleurum baldense* intelli-
 git *Anguillara* (169.) sub *Bupleuro* (22, 22.) ca-
 pite *Anethi*, foliis longis multisque. . . *Sium Si-*
farum (19, 5.). *Sifer* et ipsum *Tiberius princeps*
 nobilitavit, flagitans omnibus annis e *Germania*. . .
Scandix Pecten (24, 7.). . . *Peucedanum Silaus*
 (26, 8.). Cf. *Anguill.* 219. . . *Rhus Cotinus*,
Coccygiae nomine (15, 22. 16, 18.). . . *Vibur-*
num Tinus (15, 30.). . . *Staphylea pinnata*,
Staphylodendron (16, 16.). . . *Statice Armeria*
 (26, 8.).

Lilium chalconicum, rubens dicitur *lilium*
 (21, 5.). . . *Convallaria bifolia* his occurrit, Cy-

claminos tertia dicta (25, 9.) et Ceratia uno folio (26, 8.). . . *Berberis vulgaris* (26, 13.). Spina, appendix appellata, quoniam baccae puniceo colore in ea appendices vocantur. . . *Iuncus maximus* est Combretum (21, 6.). Herba Luziolae Italis appellata (*Caesalp.* 4, 58. *Anguill.* 179.).

Daphne Thymelaea (12, 7.). . . *Acer platanoides*, laciniatum Ait. et maculatum describitur (16, 15.). . . *Polygonum Convolvulus* est Centunculus (24, 15.). Herba, quae, quia multa est, et ubique nascitur, *πολύγενον* appellatur. *Scribon. Larg.* 46.

Caesalpinia pulcherrima est Nyctegretum, quam Democritus narraverit in Gedrosia crescere, colore hygini, folio spinae (*acaciae*): eam et nyctalopa vocari, quod e longinquo noctibus fulgeat. (21, 11.). . . *Saponaria Vaccaria*, est Condurdum (26, 5.). . . *Silena baccifera* est Cuculus (*Cucubalus*) 27, 8. Cf. *Clus. hist.* 2, 183. . . *Oxalis stricta*, Oxys (27, 12.). Cf. *Lobel. obs.* 495. . . *Lychnis sylvestris*, Malundrum f. Melandryon (26, 7.). Cf. *Clus.* 1, 394.

Reseda alba, nomine eo generico occurrit (27, 12.). Cf. *Lobel. advers.* 76.

Pruni plures species nominantur, maxime vero *Chamaecerasus* (15, 25.). *Mahaleb* etiam nomine Vaccinii (16, 18.). *Pyrus torminalis* (15, 21.). . . *Rosae campana*, praenestina et ala-

bandina (21, 4.). . . *Geum rivale* fere *Petilium* illud (21, 8.), quod circa vepres nascatur, inflexo floris cacumine, flore roseo: sed autumno nasci dicit. . . *Geum urbanum* eo nomine (26, 7.) occurrit. *Fragaria vesca* (25, 9.) secundum codices antiquos est pentaphyllum illud fraga ferens, sed exstant aliae lectiones, ubi de *Trifolio fragifero* loqui videtur. Cf. *Leonicenum de Plinii error. f. 3. 6.* Antiquius, quam Plinii, est *Ovidii* testimonium de fragis aureae aetatis (*metamorph. 1. v. 104.*)

„Arbuteos fructus montanaque fraga legebant.“

Spiraea Ulmaria est *Rhodora* (24, 17.). . .

Actaea spicata (27, 7.). Cf. *Lobel. obs. 389.* . . . *Caltha palustris*, *Chamaeleuce* 26, 6.). Cf. *Anguill. 212.* . . . *Ranunculus Thora*. *Limeum* (27, 10.). Cf. *Anguill. 213.* . . . *Ranunculus polyanthemus*, eodem nomine (27, 12.).

Lamium maculatum, *Leuce* (27, 11.). Cf. *Caesalpin. 11, 51.* . . . *Nepeta italica* (25, 15.). . . *Nepeta Scordotis* a Pompono Laeto, Pompeii liberti descripta (25, 6.). Bene delineavit *Prosp. Alpinus exot. 283.* . . *Teucrium Scorodonia* est alterum *Scordium* (25, 6.). Cf. *Lobel. obs. 262.* . . *Vitex trifolia* est *Garyophyllum* (12, 7.) piperis grani simile: quod egregie describit *Rumphius (herb. amboin. p. 49. 50. t. 18. 19.)*. . . *Rhinanthus Cristu galli* est *Alectorolophus* (27, 5.).

Anguill. 219. . . *Euphrasia Odontites* eo nomine (27, 12.).

Dentaria enneaphylla (27, 9.). Cf. *Column. ephraf.* 1, 307. . . *Brassicae oleraceae* plures varietates recensentur, *Sabellica*, *Pompeiana* etc. (25, 8.).

Ononis Natrix eo nomine (27, 12.). Cf. *Lobel. obs.* 493. . . *Anthyllis Barba Iovis* eo nomine (16, 18.). . . *Cytisus Laburnum* (16, 18.) eodem nomine bene describitur. . . *Hedysarum Alhagi* forte *Occhi* illud *Onesicriti* est, e quo mel defluit, sed ficis similis frutex appellatur (12, 8.). . . *Trifolium italicum*, *Oxytriphylum* (21, 9.). Cf. *Scribon. Larg.* 163.

Carduus leucographus (27, 11.). . . *Cnicus Erisithales* (26, 13.). Cf. *Dalechamp.* 1094. . . *Gnaphalium gallicum* est *Impia* (24, 17.). *Cartafilago Anguill.* 203. . . *Bellis perennis* eodem nomine (26, 5.). . . *Chrysanthemum segetum*, *Bellium* (21, 8.). . . *Inula Bubonium* forte *Aster* (27, 4.). Cf. *Clus. hist.* 2, 24. *Scopol. carnol. t.* 58. *Galenus* $\beta\omicron\upsilon\beta\acute{\omicron}\nu\omicron\nu$ dicit (*facult. simpl.* 6, 79.). . . *Centaurea nigra*, *Hyosiris* (27, 9.). Cf. *Anguill.* 216. . . *Calendula officinalis*, *Caltha* (21, 6.).

Aristolochia Pistoria (25, 8.). Cf. *Clus. hist.* 4, 72.

Ari plures species recensentur (24, 16.).

Arum Dracunculus, italicum, Arisarum et tenuifolium. Cf. *Lobel. adv.* 260. . . *Pinus Pinaster*, *Tibulus* (16, 10.). . . *Pinus Cembra*, *Taeda* (16, 10.). . . *Fagus sylvatica* (16, 6.). . . *Acacia latronum* forte est spina lacrimarum pretiosa in gente Ariana (12, 8.). . . *Amarantus tricolor* est *Gromphaena* (26, 7.). . . *Ephedra distachya*, *Polygonum quartum* (27, 12.). Cf. *Clus. hist.* 1, 91. . . *Myrica Gale*, *Chamaeleagnus* (24, 11.). Cf. *Dodon.* 780. . . *Humulus Lupulus*, *Lupus salictarius* (21, 15.).

Lycopodium Selago (24, 12.) eodem nomine. . . *Conferva glomerata* in alpinis fluminibus (27, 8.). . . *Boletus suaveolens* (16, 8.). *Ceterae omnes* e *Theophrasto*, *Dioscoride*, *Crateva* aliisque saepe aliis nominibus excerptae.

G A L E N U S.

Vir, cuius summum ingenium, eruditio vastissima et uberrima fertilitas omnem antiquitatem maxima cepit admiratione, nec rem herbariam intactam reliquit. Patre natus Nicone, architecto Pergameno, a prima inde iuventute optimis praeceptoribus in literarum disciplinam traditus fuit: pater ipse *Φιλογεωργός* experimenta instituit, ut transmutationem frumentorum in lolium observaret. Ea omnino veritatem eius transmutationis confirmasse perhibet *Galenus*: triticum in lolium, hor-

deum in avenam sterilem abiisse (*facult. alim. I, 318.*). Galenus Asiam minorem, Aegyptum, Graeciam totam Italiamque percurrens, Palaestinam ipse adgressus est, ut balsami fruticem investigaret, quum balsamum illud frequenter adulterari comperisset (*antidot. I, 424. 433.*). Imperatoris Marci Aurelii medicus per aliquod tempus, in patria Pergamo ultimam aetatem degit.

Ipsius tempore Imperatores romani in Creta plantarum utilium feracissima botanicos aluerunt, qui herbas radicesque sedulo lectas Romam transmitterent (*antidot. I, 424.*). Neque tamen iis posse penitus confidere ipse fatetur, sed oportere medicum peregrinari, ut plantas officinales in locis natalibus observet, colligat et vere distinguere discat (*ib. 428.*). Taxat eos, qui medicamina omnia simplicia e Creta petant, ac respuant, quae a Cretenfibus botanicis lecta non fuerint: crescere enim per Italiam aliasque regiones plurimas plantas, eademque virtute pollere, quam Cretenfes, quod ἀμαράντου et μάγου exemplis ostendit (*ib. 431.*).

Cinnamomum cum cassia satis congruere: semetipsum integram arborem Cinnamomi Romae vidisse, e qua Marco Aurelio antidotum paraverit (*ib. 433.*). Crocum in antro Corycio optime crescere, ut ipse expertus fuerit (*ib.*).

Carpasium praedicat Cinnamomo non multo in-

ferius, optimum crescere circa Sidam Pamphiliæ: cortex id vel radicis vel trunci esse debuit (*antidot.* 1, 434. *facult. simpl.* 7, 89.). Neque idem est cum Cubebis, ut *Amat. Lusit.* (*comm.* 13.) perhibet. Cf. *Clus. exot.* 185. Equidem, rite collatis omnibus, quae veteres de carpesio tradiderunt, opinioni adfentior *Anguillarae* (150.), qui radicem esse *Rufci Hypophylli* arbitratur. Ea enim amaro-aromatica est, et roborantium vice ab ipso demum *Riverio* (*obs. cent.* 3, 53.) adhibita fuit. Graeci feriorum faeculorum manifesto Cubebas intellexerunt (*Nic. Myrepsic. antid.* 1, 135.).

Secalen vidit *Galen.* (*fac. alim.* 1, 312.) in Thracia frequenter cultam, ubi βείζα ab incolis vocabatur. Panem tamen esse inferioris indolis, meliorem, qui e Spelta in Phrygia paretur: hordeum nudum (γυμνόνεινον) in Cappadocia coli (*fac. alim.* 1, 313.). Alexandriae semet vidisse iuvenem, qui per plures annos folis phaseolis et ochris vixerit (*ib.* 316.).

Ἐλυμον vocat Panicum italicum, quod cum μελίγη s. Panicum miliaceo componit (*fac. alim.* 1, 314. *fac. simpl.* 6, 83.). Cochleariam Drabam (θλάσπι) optimam in Cappadocia gigni (*antidot.* 1, 435.). Eodem loco Centauream Rhaponticam nomine ῥήου praedicat (*fac. simpl.* 8, 106.). Boletos esculentos distinguit (*facult. alim.* 2, 335.). Ὀπικάλπασον habet, substantiam Myrrhae ad-

mixtam venenatam, quae enecaverit homines quosdam incitiam eam fumentes (*antidot. I, 425. de compos. medic. sec. loc. I, 154.*). Idem videtur *Dioscorides* intelligere, dum ἐπὶν καρπασίου tanquam venenum soporiferum adfert (*alexipharm. c. 13.*). Et *Paullus Aegineta* καρπησίας ἐπὶν dicit (*lib. 5, 44.*). Haec venenata substantia nec cum καρπησίῳ supra memorato, nec cum καρπησίῳ Byzantinorum confundenda est. Nobis fere ignota est, nisi quandoque et nostrae myrrhae admixta quaedam substantia reperiatur, quam *Schulzius* sapore igneo et venenata indole observavit (*toxicol. veter. p. 52.*).

Chrysobalanum, aroma roborans (*de compos. med. sec. loc. 8, 281.*) commendat, cunq̄ue eo *Actuarius* et *Nic. Myrepsicus*, nomine ξανδοβαλάνου (349). Non defuerunt, qui pro *nuce moschata* habuerint, refutati a *Clusio* (*exot. 179.*). Nonne potius nux est *Semecarpi Anacardii*, cuius descriptionem et usum vide apud *Roxburghium* (*coromand. I, p. 13. t. 12.*)?

Neque tamen raro *Gal.* versatur in erroribus. *Styracem* in calamis gigni (*antid. I, 435.*), *Aca-*ciam veram similem esse τῇ λευκῇ ἀκάνθῳ, quae aut *Carduus* est *leucographus* aut *Guicus* *Casabonae* (*facult. simpl. 5, 72.*) perperam autumat.

Libellus περὶ ἀντιβαλλομένων, si modo genuinus, errorum plenus est. Ἐλέγιον e. g. σελίγον δι-

cit *αρωματινόν* ac pro Gentiana sumi perhibet: pro Rheo Centaurium maius, quod et suadet Nic. Myrsicus (*antidot. I, I.*) Rheum enim Rhaponticum ferioribus temporibus fere ignotum fuit, ut Centauream Rhaponticam aut Centaurium ii substituerent. Cetera omnia e Dioscoride, quem ubique citat.

Optima operum editio, quam sequor, est basileensis 1538. vol. I — 5. fol.

RE

V
 et
 ria
 fitit
 bent
 cus
 que
 men
 men
 scrip
 post
 cul
 fidia
 aera
 rann

LIBER III.
REI HERBARIAE DECREMENTUM.

CAP. I.

ROMANA AC GRAECA BARBARIES.

Veterum Graecorum Romanorumque res herbaria 1200 circiter species complexa, in iis fere subsistit, quae vel in medicina aliisque artibus adhibentur, vel curiosa ac mirabilia videbantur. Unicus fere *Theophrastus* naturam vegetabilium vitaeque rationes paullo curatius investigans, haud tamen ultra prima rudimenta progressus fuit. Nomenclatura veterum vaga, nulli legi subiecta: descriptiones mancae, plurimae aliorum fide traditae, posteritatis studium insigniter impediverunt.

Dioscoridis tamen et *Plinii* auctoritas per saecula inconcussa fuit, temporum labe et hominum desidia potius stabilita, quam ipsarum rerum veritate.

Generis humani ruina saeculo tertio et quarto aerae nostrae e luxurie et mollitie incredibili, e tyrannide crudelissima imperatorum Romanorum, e

turpissima illa orientali pseudosophia totum terrarum orbem infestante, profecta praecipites secum traxit omnes scientias. A tertio inde saeculo per univrsum Romanorum imperium doctrina vera nulla, nulla ingenii libertas, nulla studiorum ingenuitas. Servilis hominum desidia, ab arbitrario tyrannorum imperio oppressa, in eo tota fuit, ut veteres transcriberet et in epitomen redigeret. Artes omnes atroci tyrannidi inservierunt: orientali superstitione seductum humanum genus eas duntaxat artes coluit, quae desidiae, avaritiae, fervili genio et luxuriei faverent.

Accessit infans ille ac stupidus furor indignorum hominum, qui Christi nomen usurpabant, in omnes paganismi reliquias: bibliothecarum incendia et librorum cuiusvis generis dilapidatio: atrocissimae demum persecutiones eorum, qui ethnico-rum cognitiones et eruditionem servare studerent.

Nota haec omnia ac centies repetita, uberius demum a me exposita sunt in *vol. 2. historiae medicae*. Ex iis vero misera rei herbariae fors per se iam patet. Per plurima enim saecula soli fere medici, ignarum illud et ignavum vulgus, fuerunt, qui suo, i. e. barbaro et rudi modo rem herbariam colerent. Simplicia sic dicta e plantis petita, nominibus vagis saepiusque falsis aut barbaris saltem praedita, adhibuerunt, ac in levibus futilibusque libris consignarunt.

Taedet paene, pauca tantummodo e foeda illa farragine adducere.

SCRIBONIUS LARGUS, Claudii Caes. medicus, opusculum de compositione medicaminum fatis barbare conscripsit, quod immenso Io. Rhodii studio Patavii 1655. 4. editum, pauca continet, quibus Plinii coevi scripta illustranda sunt. . . Herbam (12.) quam *πολύνευρον*, ipse *nervalem* appellat, aliam non arbitror, quam *Plantaginem maiorem*. . . Herba *urceolaris* (39.) quam *Plinius Valerianus* (2, 18.) *Vitraginem* dicit, est *Parietaria officinalis*. . . *Cotyledona Umbilicum* eo nomine vocat, folia habere cymbalis similia et in parietibus humidis crescere (55.). . . *Symphytum officinale* fatis perverse et *Inulam rusticam* et gallice *Alum* nominari (83.) *Teucrium Polium*, nisi potius pro *πολίω* legendum sit *πολυγόνω*, *tiniam*. . . *Loniceram Periclymenum* vocat *Matrem sylvae* (129.) *Scolopendrium officinale*, *Calci-fragam* (150.). *Hypocistidem* male dicit succum *Rosae caninae* (85.). *Hyoscyamum album* *Apolinarem herbam* (90.) *Rhoëm coriariam*, *syriacam*.

MARCELLUS Burdigalensis, Theodosii I. archiater, incertia, an superstitione maior nescio, compositorum immensam corrasit farraginem, ab *Henrico Stephano* collectioni suae insertam, et a

Thoma *Reinesio* eruditissimo in variis lectionibus passim illustratam.

Quum Burdigalensis esset, gallica saepe nomina plantis suis adscripsit: *Visumarum* vocat *Menyanthes trifoliatam* (3.), *Burdunculum* Borriginem (5.), *Odocos* Sambucum Ebulum (7.), *Gilarum* Serpyllum (11.), *Tiniariam* Polygonum Convolvulum (17.), *Halum* Symphytum (31.), *Badi-tin* Nymphaeam (33.).

PALLADIUS *Rutilius Taurus Aemilianus*, saeculo, ut videtur, quinto florens: citatur enim ab *Isidoro* (*orig.* 17, 1.) et *Cassiodoro* (*div. lect.* 28.): fundos in Sardinia et ad Neapolin possedisse ipse testatur (4, 10.). Opus de re rustica ad menses, e Graecorum scriptis potissimum, composuit, a doctissimo *Schneidero* nuper egregie editum ac illustratum.

Paucissima in eo tanguntur, quae ad rem ipsam herbariam pertinent. Triticum credit in loco uliginoso transire in filiginem s. fecale (1, 6.). Hordeum galaticum dicit (2, 4.), quod distichon *Isidoro* (17, 3.) et cantherinum, quod huic hexastichon. Canneta colit (3, 23.) ex Arundine Donace. Satureiam colit (3, 24.), Cepullas (*Cepas*) Colocasiae bulbos et Allium ulpicum (*fativi varietatem*) Cannabum (4, 5.), Armoraciam (4, 9.), Gith quod Nigella fativa (10, 13.) et Ciceram, quam a Cicercula (*Cicer arietinum*)

distinguit (4, 6.). Hypomelidas habet (15, 4.) poma sorbo familia, quae fructus sunt vel Uuedonis vel Azaroli.

ISIDORUS Hispalensis, e stirpe Gothica, episcopus Hispalensis († 656.) in opere magno etymologico (*Origines*, ed. Vulcan. Basil. 1577. fol.) plantas et arbores varias ex Plinio potissimum recenset, nominibus fere inhaerens, pauca tamen memoratu digniora adlegans. Sic primus, ni fallor, *Rheum Rhabarbarum* (nomine *Rhei barbari*) habet (17, 9. col. 426.) licet et *Alexander Tral-lianus* (8, 3.) idem iam commendet. Posteri eam speciem, ab Arabibus praeprimis commendatam et Rheo Rhapsontico sine dubio praeferendam, *Rhei indici* passim nomine citant (*Actuar. meth. med.* 515. *Nic. Myreps.* 1, 21. 209. 22, 5.).

Mellam dicit Isidorus lotum cyrenaicum (*Zizyphi speciem.*) (17, 7.). Fagum et esculum, utramque fructibus esculentis insignem credit, licet errore veteris *Φρυγῶν* seductus. Asplenium vocat *Saxifragiam*, Inulam rustico nomine *Alant*. Electrum in *insulis* Germaniae (*nonne Rugia?*) e pinibus stillare. *Melofon* vocat arborem, quae ammoniacam gummin largiatur.

Constantini VII. iussu veterum monumenta a variis scholasticis viris excerpta vestigia industriae saltem nobis sistunt Constantinopoli saeculo X. ad-

huc superstitis. Sicut *Theophanes Nonus* epitomen medicam, alii hippiatricam, ita et *CASSIANUS BASSUS* Bithynus, compilationem edidit Geoponicorum veterum, e quibus pauca duntaxat huc pertinent.

In ipsis quidem Geoponicorum fragmentis, non semel sedulo a me perlectis, nihil fere ad rem herbariam inveni; superstitionibus et puerilibus consiliis omnia plena. Memoratu tamen dignum mihi visum fuit Cassiani Bassi ipsius consilium, quid Constantinopoli singulis mensibus serendum sit (12, 1.). Ianuario serit *θαλασσοκράμβην*, quae *Convolvulus Imperati*, Febuario *κοδιμέντον* (*Petroselinum*), *τεντλέρριζον* (*Betam Ciclam*), *θρύμβην* (*Satureiam capitatam*), *μαρούλα* (*Lactucæ sativæ varietates*; vox haec deslexa a *μαιουλίω*, quod *Maiō vigeant*. *Bochari. hieroz.* 1, 696.), *Φρυγματικόν* (?) *ἔριγτανόν*, *κωμωδιανόν* (quae forte varietates *Lactucæ*), Aprili *σεντλομέλοχον* (*Spinachia forte oleracea*. *Bod. a Stapel ad Theophr.* p. 778.).

Novas quasdam plantas ab Arabibus feriores Graeculi hauserunt, quod e *SYMEONIS SETHI*, opusculo de cibariis (ed. *Gyrald. Basil.* 1538. 8.) elucet. Auctor *πρωτοβεστώρχης* palatii Antiocheni, *Michaële Ducá*, Imperatore Constantinopolitano, fuit, excerpfit autem potius *Pfelli* maioris

molis librum περι ἐδεστών. Cucumeres dicit ἀγγούρια aut τετραγγούρια, Ocimum primus βασιλικόν. Primus, ni fallor, calyces Eugeniae caryophyllatae, καρφόφυλλα nominat, primus etiam Myrsificae moschatae fructum, καρφία ἀρωματικά (Cf. et *Actuar. meth. med.* 5, 4.). Καρνάβαδιν Cuminum Cyminum est. (Cf. *Actuar. l. c. Nic. Myreps.* 1, 580. 406.). Ταρχόν Artemisia Dracunculus.

Primus inter Graecos ΚαΦουράν nominat, quam dicit gummi esse aut lacrimam arboris Indicae, quae tantae sit molis, ut centum homines eius umbra frui possint. Nasci in montibus maritimis, lignum esse leve et ferulaceum. Xylaloën dicit, quam veteres Agallochum, cuius plures differentias citat, Μαζζάκιον vocat Solanum Melongenam.

Ultimus fere Graecorum medicorum, ΝΙCΟΛΑΟΣ ΜΥΡΕΨΙCΟΣ, longe plura medicamina ex Arabibus potissimum corrasit, quam maiores ipsius cognoverant, barbaris ea nominibus passim conspurcata. Vixisse autem saeculo decimo tertio alibi (*hist. med.* 2, 321.) docui.

Salviam Horminum vocat ζεντογάλην (3, 62.): ζάραβι cum Actuario (*meth. med.* 5, 8.) Cyperum rotundum: Rorem marinum δενδροκίβανον (1, 64.). Piper Malagetam et Cubebam nominibus specificis commendat (1, 22.) Phalarin canarien-

fem, ἀνεμοχόρον dicit (3, 46.) quali nomine etiam hodie a Graecis insignitur (*Forsk. fl. constant. p. xix.*).

Primus ὄξυΦόινκα *Tamarindum* (1, 24.); γλυκοκάλαμον *Cassiam Fistulam* (1, 449.); *Cassiam Sennam*, et fructus quidem (1, 465. 472.) cum *Actuario* (*meth. med. 5, 8.*); μυροβαλάνους ἔμπλετς *Phyllanthum Emblicam* (1, 24.) cum eodem *Actuario* (*ib.*) vocat. Primus *Fraga vesca* Φραγυῶλι nomine (3, 46.) citat. *Erodium moschatum* nominat μωσχοβότανον (3, 46.), *Betoniam orientalem* ὄροσιοβότανον (1, 1.), *Centauream Benedictam* καρδιοβότανον (3, 60.), *Agrostemma Githaginem* κοκάλδα τοῦ σίτου (4, 2.), *Bubon macedonicum* μακεδωνίσιον σπέρμα (1, 1.). *Asclepias Vincetoxicum* nomine specifico occurrit (89.), *Gossypii* femina nomine βαμβανίου (1, 425.), *Artemisia camforata*, καφουρῶς βοτανῆς. . . *Iridis tuberosae* usum a *Paullo Aegineta* primo memoratae nomine ἐρμωδακτύλου (*lib. 7, p. 236.*) hi seriores Graeci ab Arabibus probabiliter acceperunt, licet iam *Theophrasto* cognita fuerit.

Succinum, quod ἤλεκτρον veteres nominarant, nofter βερνίκην (*vernitem*) appellat (1, 327.) unde deceptus *Fuchsius* credit eum de *Veronica* officinali loqui. (*Cf. Gesner. epist. 2. f. 61. a.*)

CAP. II.

CAROLI MAGNI CAPITULARIA.

Summa medii aevi caligo fulgentissimo Caroli Magni splendori cessisset, nisi, qui eum sequuti sunt, imperatores ecclesiastico stupore ac aevi sui desidia iterum obdormuissent. Is enim, auctor immortalis dynastiae, quae imperio maximam Europae partem regere debebat, sapientissime omnibus prospexit, quae ad regendas imperii partes et administrandas pertinerent.

In capitularibus de villis suis, quae Eckhardus (*commentar. de reb. franc. orient. vol. 2.*) optime edidit, et Antonius (*hist. oeconom. germanic. vol. 1.*) praeclare interpretatus est, plura occurrunt, quae, non vulgarem fuisse ipsius cognitionem rei herbariae, ostendunt.

Quae in hortis villarum (§. 70.) coli iussit, digna iudico hic recenseantur. Sunt autem

Rosae,	Abrotanum,
Lilia,	Cucumeres (<i>Melones</i>),
Foenum graecum,	Pepones,
Costum (<i>Balsamita vulgaris</i>	Cucurbitae,
Willd. Haec enim Costi	Phaseoli,
hortensis nomine in plerisque	Ciminum (<i>Cuminum Cuminum</i> .
botanicis operibus, e. g.	Dubito id hiemes
<i>Lobellii</i> (<i>advers. 136.</i>), <i>Dodonaei</i>	Aquisgrani perferre. Videtur
(<i>295.</i>) etc. occurrunt.),	Imp. e Romanorum scriptorum
Salvia,	libris eam plantam fuisse.),
Ruta,	Rosmarinus,

- Careium (*Carum Carvi*),
 Cicera,
 Squilla, (?)
 Gladiolus,
 Dragonica (*Artemisia Dracunculus*: nulli veterum dicta: *Sechus* enim iunior est),
 Coloquintida (*Cucumeres*),
 Solsequia (*Heliotropium europaeum*),
 Amœum (*Ammi maius*),
 Silum (*Sium angustifolium*, bonum iumentis pabulum),
 Lactuca,
 Giſſi (*Nigella fativa*),
 Eruca alba (*Brassica Eruca*),
 Nasturtium,
 Parduna (*Rumex acutus*),
 Olifatum (*Smyrniolum Olusatrum*),
 Petresillium,
 Apium,
 Savina,
 Feniculum,
 Diptamnium (?*Origanum Dictamnus*),
 Silybrium (*Mentha sylvestris*),
 Mentaltrum (*Mentha aquatica*),
 Nepeta (*Nepeta Cataria*),
 Fabrifugia (*Chironia Centaurium*),
 Beta,
 Ibischa Mismalva (*Althaea off.*),
 Carruca (*Daucus Carota*),
 Adripia (*Atriplex hortensis*),
 Ravacaulus (*Brassica Napobrassica*),
 Allium Porrum var. margaritacea (*Uniones*),
 Radix (*Raphanus sativus*),
 Cepa,
 Warentia (*Rubia tinctorum*),
 Faba maior (*Vicia Faba*),
 Cerfolium,
 Sclareia (*Salvia Sclareia*)
 Levisticum,
 Anetum,
 Intubus,
 Sinapi,
 Satureia,
 Menta,
 Tanarita (*Tanacetum vulgare*),
 Papaver,
 Vulgigina (*Asarum europaeum*),
 Malva (*Althaea rosea*),
 Pastenaca,
 Elida (*Amarantus Blitum*),
 Caulus (*Brassica oleracea*),
 Britta (*Allium Schoenoprasum*),
 Porrus (*Allium Porrum*),
 Ascalonitas (*Allium ascalonicum*),

Allium,	Lacteridae (<i>Euphorbia La-</i>
Cardones (<i>Dipsacus fullo-</i>	thyris),
num),	Iovis barba (<i>Sempervivum</i>
Pisus mauriscus (<i>Pisum sat.</i>),	tectorum).

Specimen etiam breviarii rerum fiscalium Caroli M. ab Eckhardo primum publicatum, dein ab Antonio optimo versum et illustratum in horto villae cuiusdam Imperiali nominat Coliandrum (Coriandrum), Vittonicam (Betoniam), Acrimoniam (Agrimoniam).

Varias arbores manfuetas iubet Imperator per arciis servatoria coli aut saltem conservari, unde primus doctissimus et humanissimus *Brunsius* Helmstadiensis, coniectura probabili consequutus est, tepidaria hybernacula subintelligi, cui et *Antonius* (*hist. oeconom. germ.* 1, 445.) assentitur. Melones saltem a Romanis iam in pulvillis vaporariis, quae lapide speculari tegebantur, cultos fuisse, *Columella* (11, 5.) docet. Cf. *Vossium nostrum ad Virgil. georg.* 4, 122.

Eckhardus (*comment. rer. franc. or.* 2, 980.) edidit etiam farraginem compositam variis medicaminibus, tempore Caroli M. maxime commendatam, quae praeter adlegatas plantas sequentes continet:

Pipinellam (<i>Pimpinella Saxi-</i>	Centauriam (<i>Centaurea Cen-</i>
fraga),	taurium),
Acer Gunderebam, (<i>Acer cam-</i>	Camipiteum (<i>Aiuga Chamae-</i>
pestre),	pitys),

Frassifoliam Erobrama (<i>Rubus caesi</i>),	Gariofilas (<i>Caryophyllos arom.</i>),
Cauli semi Cholsamo (<i>Brassica Napus</i>),	Turnellam (<i>Tormentilla</i>),
Bislinguam (<i>Ruscus Hypoglossum</i>),	Gamandream (<i>Teucrium Chamaedrys</i>),
Aitiotidem Chraneunito (<i>Erodium moschatum</i>),	Centonodiam (<i>Polygonum aviculare</i>),
Quinquefolium (<i>Potentilla reptans</i>),	Origanum vulgare,
Vincatolicam (<i>Aselepias Vincetoxicum</i>),	Iva (<i>Aiuga Iva</i>),
Benedictum (<i>Geum rivale</i>),	Plantaginem,
Basiliscam (<i>Ocimum Basilicum</i>),	Sparga (<i>Sparganium ramosum Anton.</i>),
Reopontinum (<i>Rheum Rha-ponticum</i>),	Saxifragam Steinpreha (<i>Asplenium Trichomanes</i>)
Artemisiam,	Canape (<i>Cannabis sativa</i>),
Nymphaeam,	Alleluia (<i>Oxalis Acetosella</i>),
	Ablinthium,
	Millefolium,
	Gentianam,
	Marrubium.

CAP. III.

MONASTICA RES HERBARIA.

Ut temporis sui ignorantiae succurreret et monachorum deficiam tolleret, sapientissimus Imp. Carolus scholas coenobiorum instituit, totumque scientiarum utilium orbem circumscripsit ita, ut *trivio* comprehenderet Grammaticam, Arithmeticam et Musicam, *quadrivio* vero Rhetoricam, Dialecticam, Geometriam et Physicam (*Launoy de scho-*

lis celebr. a Carolo M. instaur. in Opp. tom. 4. P. 1. Ruhkopf. hist. scholarum p. 22 f.) His addidit in capitulari ad Theotonam villam dato ann. 805. (*Baluz. capitul. reg. franc. 1, 295. ed. Venet. 1772.*) *artem medicinalem*, cuius cum praecipua pars herbarum cognitio putaretur, a monachis etiam herbae collectae fuerunt, quae usu medico inclauerunt.

Inscitia autem temporum, monachorum ignavia, linguarum cultus neglectus et servilis animus hominum eorum impedimenta innumera obtulerunt, quin ullo quidem modo augeri, ne servari quidem herbarum cognitiones possent. Plinii codices male transcripti, Caelius Aurelianus, Scribonius Largus et Marcellus Empiricus turbidi fontes fuerunt, e quibus et ii haurirent, qui conscribere quaedam de herbarum usu auderant.

Non defuerunt enim miserrimo illo aevo monachi, qui, celebria antiquitatis nomina adfectantes, corraderent opuscula de herbarum virtutibus. Eorum duo praecipuis dubiae aetatis sunt: *APULEII* et *PLINII VALERIANI* nominibus lata. Utrumque simul Argentor. 1533. fol. editum, Apuleii etiam cum commentario Gabr. Humelberg 1537. Tigur. 4. Probabile saltem est, hoc Apuleii opusculum ante annum 1200. conscriptum fuisse, quum Isaac *Vossius* codicem figuris ornatum ante id saeculum se possidere testetur. (*Fabric. bibl. lat. 3,*

526.). Nihilominus monachi certe creduli et inficii labor est: tot barbara nomina, tot superstitiones, tot lectionum Plinii senioris corruptarum vestigia occurrunt. Nomina inepta Prophetarum, Aegyptiorum, Dacorum, Gallorum ubique citat. Aristolochiam Graecos *Ararizam*, alios Ephasion, Dardanon, Picionicen, Tauxinon, Lestitin, Opetin, Italos Malum terrae, Dacos Absinthium rusticum appellare. Betonicam a Prophetis Hierathiorinen, ab aliis Ruzmarinam vocari: maleficiis eam resistere. Nymphaeam, thyrso nigro foliis cichoraceis, in Ompenico (*Orchomenio*) lacu crescere. Sed quorsum excipiam has ineptias? . . .

Placidus *Actor*, qui citat Isidorum, citatur autem a Vincentio Bellovacensi, monachus sine dubio fuit. Compilavit materiem medicam, quae nunquam prodiit. (*Fabric. bibl. med. et insim. latin. I, p. 12.*)

Walafridus STRABUS, Suevus, primum Decanus Coenobii Sangallensis, dein Abbas Augiae divitis saeculo IX., ad Grimoaldum Abbatem Sangallensem scripsit poemam, quod *Hortuli* nomine edidit Io. Atrocianus Friburgi 1550. 8. Versus, pro ea saltem aetate fati boni: florum ipsa ac plantarum pauperrima messis. *Elelifagus* (*Salvia*), Ruta, Abrotanum, Cucurbitae, Pepones, Marrubium, Absinthium, Foeniculum, Gladiolus, Lybisticum, (*Li-*

gusticum), Caerifolium, Liliū, Papaver, Sclarea, Mentha, Pulegium, Apium, Bettonica, Agrimonia, Ambrosia (nescit tamen, an vera sit veterum planta), Nepeta, Raphanus, Rosa. Descriptiones non malae, vires ubique fabulosae.

Hic citatur a miserrimo monacho, qui Aemilii MACRI, Plinio et Ovidio aequalis, nomen affectavit. Poëma de *herbarum virtutibus* ab eodem Io. Atrociano cum Strabo Friburg. 1530. 8. editum. Pessimi versus: e. g.

„Illius herbae vis frigida dicitur esse“,

et rursus:

„Artemis graece quae dicitur, indeque nomen.“

Ignorantia, in monacho saltem excusanda:

f. 24. „Alteamque vocant illam, quod crescat in altum“

f. 61. „Caulis romana, Graecorum brassica lingua“

„dicitur.

f. 90. „Frumentis nocuam lolium graecus vocat herbam,“

„quam nostri dicunt vulgari modo nigellam.“

Barbaries nominum alemannicorum: Ifatin (f. 86.)

Gaisdam, lapathum (f. 89.) paratellam, chamaedryn (f. 86.) Gamandream vocat. Auctores denique, praeter Strabum, citat, quos nemo cognoscit, Asclepium, Iustum, Melineum et Meniacum, monachos sine dubio.

Cum Strabum citet, citetur ipse a Vincentio Bellovacensi (*spec. natur. 1. lib. 9. c. 104. f. 104. l.*) aetas ipsius in saec. X—XII. cadit.

Saeculo X. vixisse *Alfredus*, Episcopus Cridi-

ensis in Westfexia Deuonia Angliae dicitur (*Act. erud.* 1702. p. 282.). *De naturis rerum* scripsit libros, quos citat Bartholomaeus de Glanville (*propriet. rer.* 17, 1.) ubi physicam vegetabilium exponit. Nihil praeterea de Alfredo innotescit.

Supereft etiam *Hildegardis* abbatiffae Bingenfis, († 1180. *Trithem. annal. Hirfaug.* 1, 416.) sanctiffimae virginis, *physica*, feu collectio medicaminum ad varios corporis adfectus, a Io. Schotto Argent. 1544. fol. edita.

Infiguis plantarum utilium melfis, fed barbaris utplurimum nominibus vocatarum.

Vichbona (<i>Phaseolus</i> 2, 9.)	solvens externe commendatur.
Wichim (<i>Ervum Ervilia</i> 2, 12.)	Humela (2, 94.)? <i>Humulus.</i>
Liquiricium (<i>Glycyrrhiza</i> 2, 22.)	Herba Aaron (<i>Arum maculatum</i> 2, 96.)
Pfeffertruch (<i>Lepidium latifolium</i> 2, 23.)	Cardus niger (<i>Brotera corymbosa</i> 2, 98.). Bona Abbatiffa, quae nunquam plantam viderat, exferibit alios transcriptores.
Bachminza (<i>Mentha aquatica</i> 2, 41.)	Apiago (2, 104.)?
Wegras (<i>Statice Armeria</i> 2, 52.)	Wehdylfel (2, 106.). Centaurea Calcitrapa.
Borith (2, 72.) Borrage officinalis.	Venich (<i>Panicum sanguineum.</i>)
Gerla (2, 62.) Sium Sifarum (Cf. <i>Trag.</i> p. 440.)	Zytver (<i>Artemiffia Santonica</i> 2, 18.)
Stur (2, 54.)	Christiana (<i>Helleborus niger</i> 2, 25.)
Conium maculatum (2, 85.) iam ut medicamentum re-	

Brunne
Nafi
Römife
crifp
Stutgra
53.)
Zizania
2, 75
Lungwe
2, 80
Frafica
2, 85
Hafelvu
Stignus
97.)
De Vu
cum
Winda
fis 2
Lylim
didu
Menva
Rum
Ringell
la o
Blando
Alentid
Pandor
doni
1, 1
Bafilife
Bafi
Acolei
vulg

MONASTICA RES HERBARIA. 227

- Brunnecrassum (*Sisymbrium Nasturtium* 2, 39.)
 Römische Mentha (*Mentha crispa* 2, 44.)
 Stutgras (*Triticum repens* 2, 53.)
 Zizania (*Lolium temulentum* 2, 75.)
 Lungwurtz (*Pulmonaria off.* 2, 80.)
 Frafica (*Ranunculus Thora* 2, 89.)
 Haselwurz (*Asarum* 2, 95.)
 Stignus (*Solanum insanum* 2, 97.)
 De Wurz (*Rheum Rhaponticum* 2, 99.)
 Winda (*Convolvulus arvensis* 2, 103.)
 Lylim (2, 106.)? *Lilium candidum*.
 Menva (2, 113.) Menwel. *Rumex acutus*. Trag. 318.
 Ringella (2, 130.) *Calendula officinalis*.
 Blandonia (2, 131.)?
 Alentidium (2, 132.)?
 Pandonia (2, 135.) *Chelidonium maius*. *Tabernaem.* 1, 102.)
 Basililca (2, 138.) *Ocimum Basilicum*.
 Acoleia (2, 140.) *Aquilegia vulgaris*.
 Saxifrica (2, 143.) *Asplenium Trichomanes*.
 Denemarcha (2, 148.) *Valeriana celtica* Trag. p. 63.
 Gelisia (2, 153.) *Amarantus tricolor*. Est nomen *Celosiae* corruptum. Cf. *Traga* 917.
 Dornella (2, 158.) *Dorella Caesalp. Alyssum sativum*.
 Storckenschnabel (2, 160.) *Geranium Robertianum*.
 Birchwurtz (2, 167.) *Tormentilla erecta*.
 Erdpfefer (2, 168.) ? *Capitulum annuum*.
 Plionia (2, 171.) *Posonia officinalis*.
 Scamphonia (2, 172.) *Convolvulus Scammonia*.
 Hunesdarm (2, 173.) *Stellaria media*.
 Razela (2, 174.) *Polygonum Persicaria*. Trag. p. 91.
 Dorth (2, 175.) *Avena fatua*. Trag. 672.
 Simez (2, 180.)?
 Daculofa (2, 184.) *Panicum Dactylon*.
 Citterwurtz (2, 186.) *Zedaria*.
 Citocatia (2, 141.) *Solanum Dulcamara*. (Cito et caeco)

- re;) sed Dodonaeus p. 363. Cicula (2, 159.). *Cicuta vi-*
 Cneorum tricoccon ita vo- *rosa.*
 cat. Weich (2, 165.). *Holcus*
 Bervurtz (2, 142.). *Aethusa* *lanatus.*
Meum. Himmelschluzela (2, 166.)
 Ugera (2, 144.). *Colchium* *Primula vulgaris.*
autumnale. Huolladtheda maior (2, 169.)
 Ebech (2, 146.). *Sambucus* *Tussilago Petasites.*
Ebulus. Huolladtheda minor (2, 170.)
 Kranchfchnabel (2, 150.). *Tussilago Farfara.*
Erodium moschatum. Herba Brambere (2, 174.)
 Megilana (2, 157.). *Sola-* *Rubus fruticosus.*
num Melongena. Herba in qua Walbere (2,
 179.). *Vaccinium Myrillus.*

Arbores tertio libro recenset, inter quas plu-
 res rariores et novae occurrunt:

- Arbor Camforae (3, 9.). Boncitherus (3, 18.)?
 Quotanus (3, 22.). *Pyrus* Mulberboum (3, 27.). *Mo-*
Cydonia. *rus nigra.*
 Vibex (3, 42.). *Vitex Ag-* *Fufarius (3, 43.). Evonymus*
nus. *europaeus.*
 Meltzboum (3, 49.). *Pyrus* Hartboum (3, 51.). *Cornus*
Aria. *mascula.*
 Yffa (3, 50.). *Taxus baccata.*

Sed oblivioni tradenda est haec barbaries, cuius
 nunquam meminifsem, nisi e collatis nominibus istis
 cum Dodonaei, Tragi, Tabernaemontani et Bruns-
 felsii appellationibus barbaris et originem et prima
 herbarum quarumdam vestigia divinare possemus.

ARABUM RES HERBARIA.

Populo bellicoso, qui fure re quodam religioso cultum a Mohammede suo inventum orbi terrarum gladio igneque obtrudere satagebat, qui incitiam ipsam et servile obsequium erga prophetae praecepta omnibus huic cultui addictis iniungebat, tali populo scientiae Graecorum et Romanorum placere per se non potuerunt. Neque iis unquam imbuti essent, ni providentiae divinae beneficio Nestoriani, tyrannide orthodoxa Theodosii II. et Zenonis Isaurii e byzantino imperio pulsi, ad Euphratem scholas instituisent, quibus praeter dialecticam et rhetoricam et ars medica doceretur, dignitates academicae distribuerentur, et veterum Graecorum libri dialectici et philosophici in Syriacum idioma verterentur (*Affemani bibl. orient. 4, 940 f.*).

Nestoriani medici, et eruditione et usu tantopere superiores rudibus Arabibus videbantur, ut ipsius prophetae laudem mererentur (*Abulferag. hist. dynast. p. 158.*). Summus vero eorum fautor fuit Almanfor Califa, qui, protinus ut urbem pacis Bagdadum condidisset, pacis etiam artes populo suo amabiles reddere conatus est (*Elmacin. hist. Saracen. 2, 4.*). Qui Almanforem sequuti sunt, Harrum - Arraschid et summus Almamun, eodem ardore scholas, imo Academias per totum

Arabum imperium instituerunt, advocatis Nestorianorum celeberrimis doctoribus, qui veterum libros e Syriaco in Arabicum idioma vertere iussi, novam plane faciem doctrinae ac scientiae populo literarum alioquin rudi accenderunt. Baktischwarum et Hhonaini familia inprimis inclaruit Plinii, Galeni, Dioscoridis aliorumque Graecorum interpretationibus (*Casiri bibl. escurial.* 1, 240.). Hinc etiam veteribus arabicis codicibus Dioscoridis notae marginales syriacae adscriptae inveniuntur.

Singulari studio agitare Nestoriani medicaminum compositionem consueverunt. In scholis suis, teste *Assemano*, primi officinas legibus et praeceptis subiectas collocarunt, quarum praefecti dispensatoria sequi debebant. Primum exemplum enim aromatarum quem **صمصام** appellarunt, sinit Gregorius, episcopus Nisibenus, saeculi septimi initio (*Assemani* 3, 472.). Sequenti saeculo nominatur *Abu Koreisch*, Isa dictus **صيدالاني** i. e. *seplafarius* (*Abulfarag. hist. dynast.* p. 228.). Sabor, Sahelis filius, nosodochii Nestorianorum Dschondifaborensis praefectus, saeculo nono, primum *dispensatorium*, **كتاب انقرا بدين** conscripsit. (*Abulfarag.* p. 269.). Laudabilis ille mos et ad Arabas transiit, ut a saeculo inde octavo seplafarios et dispensatoria in scholis eorum inveniamus (*Hist. mea med.* 2, 360 f.).

Accessit, quod ad nostram rem magnopere refert, Abbassidarum et Almoravidarum Califarum gloriosa cupido, orbis terrarum cognitionem promovendi et commercium populorum augendi ac amplificandi. Illustre exemplum Almamunis, qui latitudinis gradum in desertis Africae primus metiri iussit (*Abulfed. annal. moslem. 2, 241.*) sequebantur plures, qui itineribus in remotissimas terrae partes susceptis geographica opera superstruerent (*Sprengelii collegae olim meritissimi, histor. geograph. 160 f.*). His itineribus et commercio Arabum florentissimo plurima debemus nova simplicia, Graecis plane ignota, officinis autem scholarum Arabicarum usum eorum. Iure miramur inprimis Chinae geographiam optimam, quam *Bakui*, *Ibn Alvardi*, *Scherifus Edrifi*, aliique scriptores Arabici produnt; assiduum enim erat et laetissimum commercium inter Bassoram et Cantonem Chinae, ubi ipsi Arabes iudicem alebant (*Anciennes relations des Indes et de la Chine, p. 9. Paris 1718. 8.*).

Quodsi paullo curatius in originem itinerum eorum ac navigationum, e quibus tot tantaque emolumenta in universam historiam naturalem manarunt, inquirimus, sola videtur imitatio Nestorianorum Arabas incitasse, ut simili ardore remotissimas adirent Orientis provincias. Certum enim habemus atque exploratum, Nestorianos iam

a septimo inde saeculo ecclesias et colonias in Chinae imperio stabilivisse. (*Affemani bibl. orient.* 3, 553.) quas in Mogolorum regionibus et in ipso Cathay, fratres Minoritae, Ioannes de *Plano Carpini* et Gulielmus *Rubruquis* saec. XIII, frequentissimas invenerunt (*Hakluyt voyages* 1, p. 28, 41, 84.). Quid quod Arabum Abuzaidi et Wahabi temporibus aderant iam Christiani in metropoli China (*Ancienn. relat. de la Chine*, p. 51, 68, 261. Cf. de Ioanne sacerdote earum regionum praecipue doctissimi *Hydii adnotationes ad Perizol.* p. 153 f. et *Marianum Sanutum* Torfellam in *Bongarf. gest. Dei per Francos* 2, 185.). Quum autem a Nestorianis totus cognitionum ambitus ad Arabas transierit, hoc etiam commercium cum Asia orientali, vel terrestri peregrinatione per regionem Transoxanam et desertum Kaptshack instituta, vel navigationibus frequentioribus a Bassora ad Cantonem, immensas ipsis attulit Indiae ultra Gangem sitae et Chinae ipsius divitias.

Primi fere Arabes, qui haec Nestorianorum vestigia persequerentur, Wahabus et Abuzeidus saec. IX, fuerunt, quorum iter in orientales Asiae ditio- nes egregiam protulit historiam, a *Renaudotio* ver- sam (*Anciennes relations des Indes et de la Chi- ne*, 1718. Paris.) quam immerito nonnulli suppo- sititiam habuerunt (*Deguignes in Notices et ex-*

traits des manuscrits du Roi, 1, 157.). Posterior his est Abu'l Haffan Aly *Massudi*, saec. X. (*Herbelot. bibl. orient.* 564.) cuius aureum prae-
 tum cosmographiam sistit, quam *Deguignius* in epitomen redegit (*Notices et extraits* 1, 1 f.). Tertius Arabum cosmographus est *Scherifus Edri-
 siensis* Aegyptius, apud Rogerium, Normannorum regem, Neapoli degens, saec. XII. (*Herbelot bibl. orient.* 786.). In opere suo cosmographico copiose de plantis egerat (*Casiri bibl. escurial.* 2, 12.); unde dolendum, quod epitome, quae tum arabice Romae 1592. tum latine a Maronitis, Gabriele Sionita et Ioanne Hefronita Parif. 1617. edita fuit, tam pauca de plantis contineat. Quartus cosmographus *Ebn Alvardi* Halepensis saec. XIII. operi suo cosmographico plantarum copiam uberri-
 mam inseruit. Editum id fuit a Beronio Lundenfi 1790 f., gallice autem versum a *Deguignio* (*Notices et extraits* 2, 20 f.). Quintus cosmographus est celeberrimus Syriae princeps *Abulfeda* saec. XIV. quem *Reiskius* latine interpretatus est (*Büschings Magazin* 4, 121 f. 5, 301 f.) Sextus *Abdorraschid Bakui* Persa, saec. XV., dedit cosmographiam gallice versam (*Notices et extraits* 2, 588.), sed errorum et fabularum plenam: sic *Saubul* (*Nardum*) et *Aoud* (*Agallochum*) et *Costum* in Andalusia crescere perhibet. Ultimus de.

nique est *Leo Africanus*, qui Romae 1526. Africae descriptionem edidit, impressam Lugduni Batavorum 1632. 16.

De re autem herbaria ipsa non pauci egerunt Arabes, plerique vero tanquam aliud agentes, ut, vel materiam medicam vel rem rusticam tractantes, obiter tamen descriptionem herbarum adderent. Eorum quidem primi et incertae aetatis et nationis, a posterioribus duntaxat citantur. Videntur autem plures eorum Nestoriani aut Persae fuisse.

Cossaeus primus est, quem interpretes latino-barbari *Alcuzi*, *Alcanzi* dicunt, a patria Cossaea (*Khufistan*) nominatus, quum a Rhazeo citetur et Serapione seniori, ante nonum saeculum vixisse videtur.

Badigorius, forte corruptum Pythagorae et supposititium nomen, ni fuerit Nestorianus, Rhazeo saepius dictus.

Scharak Indus, a Rhazeo citatus, plane ignotus.

Abu Saher saec. VIII. de plantis scripsit, figuris additis iuxta Dioscoridem, peregrinator curiosus, qui plurimas orbis regiones vidisse dicitur (*Bibl. parisin. n. 968.*).

Iahiah ebn Masuwaih, Mesues senior, Nestorii adsecla, Khalifae Harun-Arraschid (*saec. VIII.*) medicus (*Abulfarag hist. dynast. p. 257. 255. Affemani 2, 435.*). Rhazeo saepius dictus, a quo etiam solo fragmenta servata sunt,

Hhonalnus, Isaaci filius, Nestorii sectam pariter amplexus, celeberrimus interpres, Khalifarum Bagdadensium saeculi IX. initio medicus (*Assemani* 4, 706. *Abulfarag.* 264. *Casiri* 1, 286 f.) in synonymis maxime plantarum graecis, syriacis et arabicis defudavit (*Rhaz. contin.* 21, 97.).

Abu-Merig, monachus dictus et *Isaac ebu Amram* plane ignoti auctores a Rhazeo laudati .. *Masferiawaihus* Iudaeus Bafflorensis, interpres pandectarum Aharonis (*Abulfarag.* p. 158. 198.). *Hobaisch*, Honaini e sorore nepos (*Barhebr.* p. 170.), Rhazeo et Serapioni laudatus.

Abu Hanifa el Dainuri, Assyrius, de re rustica scripsit saec. X. ineunte, Serapioni saepius dictus (*Casiri* 1, 323.).

Muhammed Abu Bekr Rhazeus, e Rai Irakenfi urbe natus, nosocomii Bagdadensis director, ingens volumen reliquit, quod discipulorum auditiones, male saepius scriptas continet (*Barhebr. chron. syr.* 172.). Titulo El-Hhawi s. Continentis interpretatio latino-barbara prodiit Boneto Locatello curante, Venetiis 1506. fol. Eius liber XXI. complectitur plantas officinales, plerasque e Dioscoride arabico, plusculis novis additis, quae melius explicari possent, ni nomina barbatae scripta et nimia descriptionis brevitatis obstarent. Pauca sunt botanica tractatui ceteroquin egregio *de vario-*

lis et morbillis, quem Io. Channing arabice et latine Oxon. 1766. 8. edidit.

Abu'l Fadli Schierziita, saec. X. scriptor utilissimus, cuius codicem manuscriptum de re herbaria et medica Ol. *Celsus* e Golii bibliotheca emptum egregie adhibuit ad plantas biblicas aliasque illustrandas.

Aly Abbatis filius, Persa, Emiri Bagdadensis medicus saec. X., ingens volumen, quod *regium* dicitur, reliquit, nonnisi latino-barbara interpretatione nobis notum, quam Bernardinus *Ricius de Novaria* Venetiis 1492. fol. edidit.

Al-Huffain Abu-Ali Ebn Sina, vulgo *Avicenna*, Bokharenfis, Emiri Raiensis medicus, dein Vefrus provinciae Hamdan, denique minister imperii Ispahanici, saec. XI. (*Abulfed. anal. moslem.* 3, 92 f. *Abulfarag.* 350. *Casiri* 1, 269.). Celeberrimus ipfius Canon arabice Romae 1593. fol. editus, libro 2. plantas medicas et notas Persis fere omnes continet. Editione hac praestantissima et nitidissima, quam iuvenis orientalium linguarum omnium peritissimus *Klaprothius* mihi dono dedit, frequenter usus sum. Differt tamen magnopere haec editio ab aliis codicibus, ab Hebraica versione, qua *Plempius* usus fuit et ab interpretatione vulgari latino-barbara, quae plerumque ditior est. *Plempius* edidit Lovanii 1658. fol. commentarium in librum 1. et 2., adhibitis codicibus plurimis.

Ioannes Serapion, incertae aetatis, egregium opus de materia medica reliquit, cuius interpretatione latino-barbara Gerardii Carmonensis Lugd. 1525. 4. utor. Multo magis hic auctor ad historiam naturalem plantarum et patriam respicit, quam priores.

Ioannes Mesuach s. Mesue iunior, Kahirensis Khalifae medicus fuisse dicitur (*Leo Afric. p. 273.*). Pauperem reliquit de simplicibus tractatum, cuius interpretatione latino-barbara, quam *Marinus Venet.* 1562. fol. edidit, utor.

Migravit cum imperio Muhammedanorum scientiarum etiam ambitus ad Hispaniam, ubi sub mitissimo et saluberrimo Khalifarum Cordubensium regno quaevis scientia omnesque artes laetissime flourerunt.

De re rustica doctissimum opus conscripsit saec. XII. Abu Zachariah *Ebn Alvam* Hispalensis, cuius in bibliotheca Escurialensi latentis capita prima XVII. in Hispanum sermonem a Rodrigo *Campomanes* versa Matrili 1751. edita sunt. Totius operis epitomen dedit *Casirius* (*bibl. escurial. I, 326 f.*).

Muhammed Abu'l Walid *Ebn Roschd*, vulgo *Averrhoës* Cardubensis, iudex Andalusiae, ob contemtam Muhammedis religionem acriter punitus, Marocci 1217 obiit (*Casiri I, 185.*). Opus ipsius medicum, titulo *Colliget*, latino-barbare ver-

sum a *Suriano* Venet. 1496. fol., pauca continet et parum utilia de herbis officinalibus.

Sed praestantissimus omnium auctorum Arabum est Abdallah ebn Achmed Dhiaëddiu *Ebn Beithar*, Malaga-Hispanus. Is ardore incredibili pulsus, totum orientem, herbarum colligendarum causa, permigravit. Vefirus dein Kahirensis fuit saec. XIII. Opus ipsius, collectionem sistens amplissimam simplicium, latet etiamnum in bibl. Escorialensi (*Casiri* 1, 275.). Ipse quidem auctor nihil descripsit, nisi quod ipse viderit, ultra duo milia plantarum addidit iis, quas Dioscorides cognoverat, citatis tamen ubique maiöribus et adiunctis nominibus hispanicis. Nihil magis doleo, quam quod haec rei herbariae historia conscribenda sit absque ullo Beitharidae adiumento.

Agmen claudat *Abdollatifus* Bagdadensis, cuius memorabilia Aegypti a *Whitio* arabice Oxon. 1788. et a *Wahljo* germanice 1790. edita, non paucas continent plantas egregie illustratas.

En totum fontium ambitum, e quibus sequens syllabus plantarum ab Arabibus inprimis aut primo memoratarum conscriptus est. Olim quidem credidi, *Forskolei* et *Niebuhrri* opera summum posse auxilium adferre, siquidem arabica nomina ipsa plantarum indici copioso addiderint. Curatius autem examen docuit, non magna inde speranda esse, quam nomina plantarum fere ubique alia sint, ac ab ara-

bicis
mine
Avic
orna
Alva
Thy
vero
cum
Sera
Alva
Tora

vior
qui
Leid
vifi q
suae
bare
usi,
duct
Id q
Und
Plen
ufus

Plen
runt

bicis scriptoribus usurpantur. Sic Forskoleus nomine *Benefsedsch*, quod *Violam odoratam* apud Avicennam signat, quinque valde diversas plantas ornat: Ocimum Basilicum Forskoleo *Höbok*, Ebn Alvam, Serapioni et Avicennae est *Baderadsch*: Thymus Serpyllum *Satar* Forskoleo, Abu'l Fadli vero et Ebn Alvam ita Origanum vocat aegyptiacum: Punica Granatum *Kelkel* dicitur Rhazeo et Serapioni, *Megatsch* Ebn Alvardi, et *Rimon* Ebn Alvam ipsique Forskoleo: *Kelkel* iterum Cassia Tora Avicennae.

Nec sola haec est aut unica difficultas. Gravior complectitur raritatem codicum Arabicorum, qui in bibliothecis maximis Parisinis, Escorialensi, Leideni, Oxoniensi latentes, a nobis nunquam ne visi quidem sunt. Serapionis itaque utilissimi, Me-fuae et Rhazei libros legimus pessime et latino-barbare versos. Interpretes ii, vel malis codicibus usi, vel desidia aut negligentia aut ipsa ignorantia ducti, longe aliud saepe dicunt, quam quod auctor. Id quaevis fere pagina Avicennae luculenter docet. Unde felices saepe praedicavimus *Bochartum*, *Plempium*, *Celsium*, *Hydium*, *Casirium*, quibus usus codicum Arabicorum concessus erat.

Accedit tamen et codicum mira varietas. Quos *Plempius* comparavit, eam differentiam habuerunt: et ipse noister Avicenna Romae impressus in-

numeris scatet locis, quae nec ab interpretibus medii aevi, nec ab aliis lecta fuerunt.

Ipsi Arabes, solo fere Beitharide excepto, ἀβοτανολόγητοι, praeceptoribus suis, Nestorianis, confidentes, Graecorum descriptiones, nonnunquam ita perverterunt, ut Oedipo opus sit, dum, quid intellexerint, scire voluerimus. Unicum huius rei exemplum adferam. Dioscorides (3, 58.) Λιγυστικὸν suum crescere in Apennino, monte Alpi- bus confini, perhibet. Avicenna (lib. 2. p. 169. Rom.) de زوفرا loquens, addit, iuxta Dioscoridis sententiam crescere in monte Acabis (اقابيس), qui conterminus est provinciae Aegypti. Acabis illud sine dubio corruptum est ex أفنين (Apenin).

Nihilominus audaces fortuna iuvat! Nos quidem, difficultate laborum tantum abest, ut unquam deterriti ut potius et iam magis adlecti ac excitati fuerimus. Tamdiu enim ac toties desudavimus in hoc studiorum genere, ut longe plura maioribus nostris clara ac perspicua, videamus. Audacter itaque adgrediamur

FLORAM ARABUM.

Omittenda autem sunt, quae nimis nota Graecis, ab Arabibus haud amplius illustrata fuerunt, adductis duntaxat iis, quae Arabum studio uberius patefacta sunt.

Amomum Zingiber زنجبيل Avic. 166. e, Dio-

scoride plura adducit, quam nosfer continet, totumque caput sequens de Hydrōpipere huc trahit, quod alio loco rursus occurrit. In Hispania videntur Arabes id coluisse, namque *Ebn Alvam* culturam tangit (*Casiri* 1, 336.). Culturam, qualem in Calicut viderit, bene describit Lud. *Barthema* (*Ramusio*, 1, f. 174. b.). . . *Am. Zerumbet* زرنبد *Maserdshawaiho* et *Mesui* seniori iam dictum (*Rhaz. contin.* 22, c. 362.). *Avicenna* 166. radicem plantae dicit, similem cypero, sed maiorem, et minus aromaticam, colore pulveraceo, adferri autem e Sin, quae peninsula est ultra Gangem et ipsa China. Apud *Scrapionem* (c. 172.) *Isaac ebn Amram* radicem hanc cum *Aristolochia* rotunda comparat, sed colorem et saporem esse *Zingiberis*. *Garcias* (*Clus. exot.* 215.) in Malabaria primus eam speciem invenit, et sylvestris *Zingiberis* nomine notam esse incolis perhibet. Folia latiora esse foliis *Zingiberis* bene *Murrayus* (*nov. comm. gött.* 6, 26.) animadvertit. . . *Am. Zedoaria* جدوار. *Maserdshawaihus* virtutem debiliorem *Doronico* iudicaverat, quem refutat *Avicenna* 155. eo potissimum argumento, quod *Zedoaria* prope a *Napello* (دپيشش) crescere soleat, et ipsius antidotum sit. Haec vero fidem superant, ni دپيشش illud indica fuerit planta venenata, quam commutarunt Arabes cum *Aconito* veterum. Cf. *Angelum de S. Iosepho ad Pharmacop. pers.* p. 369. Tom. I. 16

Fructus huius speciei Cardamomum fistunt, قاتل Avic. 243., cuius maiorem et minorem varietatem cognorunt, priorem Isaac ebn Amram (*Serap. c. 64.*) praefert. Locum natalem Scherifus *Edrifi (geogr. nub. 65.)* indicat, nempe Fandarinam Indiae: similem autem esse fructum semini cannabis. . . *Alpinia Galanga* خولجان Avic. 270. f. خالونجان 272. et diverso capite خسروداروا 270. quam iuxta *Masferdschawaihum* habet speciem viliorum. Primam deferri e Sina, manifesto Isaac ebn Amram perhibet (*Serap. c. 332.*). Haec est minor odorata, quam egregie *Garcias (Clus. exot. 211.)* illustravit. Altera maior, e Iava et Sumatra proveniens, erit *Kämpfera Galanga*. . . *Curcuma rotunda* خاليدومنون Avic. 275. Sed duas simul appellationes habet زهر جوشن et ماميران. E priore Khalidumenun fecerunt latinobarbari *Cheledonium*. Inveniri autem in Malabaria *Garcias (Clus. exot. 210.)* in regno Conchae *Marcus Paulus (Ramusio 2. f. 48. b.)*. . . *Iasminum Sambac* زريق Avic. 276. *Abulfadli* apud *Cels. hierob. 1, 384.* Neque tamen alii flores odorati ab hac denominatione excluduntur. . . *Iasm. fruticans* يسمين Ebn Alvam apud *Casir. 1, 329.*, ubi et aliae species intelliguntur. Citrinos enim (*Iasminum humile*) ut et *Mesue* senior (*Rhaz. contin. 22. c. 838.*) ab aliis floribus distinguit. Isaac ebn Amram (*Serap. c. 176.*) manifesto etiam distinguit albos a citrinis et hos a

coelestibus floribus: idem autem esse Sambac et Iasminum. Et hodie in Arabia colitur I. Sambac (nomine *فول*) et I. officinale, Forskoleus adfirmat (*flor. arab. p. 56. 102.*). . . *Salvia haematodes* forte est Behen rubrum *بهين الأحمر* *Abulfadli* apud *Hyde (relig. vet. Perf. p. 510.)* Folium enim latum, sicut folium *خيارى* Malvaceae, in quo reperiantur maculae fuscae, radicem longam et crassam. Breviter eam cum albo Behen tangit *Avic. 141.* Ex Armenia provenire Mesue apud *Serap. c. 225.* *Rauwolfius it. 288.* de solo albo loquitur, quod *Centaurea Behen* est. . . *Frazinus Ornus* *لسان العصفور* *Avic. 200. Serap. 226.* Lingua avis omnibus fere Arabistis dicta. Cf. *Matth. Sylvat. c. 511.* . . *Piper Betle* *تنبل* *Avic. 265.* Prima certe et optima descriptio. Esse folium simile *Limonio (ليمون)* ab Indis masticatum cum calce et nuclea *Arcae (Fausel)* unde dentes rubrum adsumant colorem, odoris autem optimi esse. Bene id illustravit *Garcias (Clus. exot. 175.)*, uberius etiam *Angelus de S. Iosepho (Pharmacop. perf. p. 368.)*. *Tembul* nomine describit ipse *Marcus Paulus saec. XIII. (Ramusio 2. f. 56. a.)*. . . *Pip. Cubeba* *كبادة* *Avic. 191.* E Sin apportari, quod *Garcias (Clus. exot. 184.)* ita explicat, ut e Sumatra et Iava, ubi frequenter nascatur, in Sinam apportari dicat. *Serapion* quidem (*c. 288.*) *Dioscoridis Ruscum aculeatum* huc trahit, ipse tamen

ad finem capitis fatetur, hanc descriptionem satis male quadrare. . . *Pip. nigrum* فلج *Serap. c. 567. Avic. 256. Bakui (Notices et extraits 2, 418.)* in Malabaria crescere in locis humidis, fructus a foliis obumbrari, alioquin enim a folis calore corrumpi. *Abulfeda (Büschings Mag. 4, 270.)* ibidem arbores scandere ait. . . *Pip. longum* دار فلج *Avic. 159. Cf. Garc. apud Clus. exot. 182.*

Iris tuberosa سور نجان *Avic. 220.* Ferre flores albos et citrinos, folia terrae proxima, crescere ad montes. Distinxerunt Arabes rubram ab alba radice, illam esse venenatam, haec calidam et siccam. Sed Serapion applicat ad hanc herbam, quae de Colchico dixerat Dioscorides (*Serap. c. 194.*). Hinc *Hermodactylorum* non una species: nostra venenata, fusco colore florum distinguitur; alba et citrina videtur cum *Iride florentina* quadrare. Cf. *Io. Bauhin. hist. 2, 750. 751. . . Ficus Beniamina* Nux Mechel s. Rachaba *Serap. c. 164.* Arborem esse ficui simillimam, fructus parvos ferre pendulos ad basin foliorum, comedi etiam a pastoribus. *Varingae parvifoliae* nomine *Rumphius amboin. 3, 159.* hanc speciem illustravit. . . *Fic. Sycomorus* فج. Optima descriptio apud *Abdolla-tifum p. 11.* Fructus uberrimos ferre, ut per quatuor menses iis Aegyptii nutriantur, sed prius iucidi debere, ut acre lac effluat. Cf. *Abulfadli* apud *Cels. hierob. 1, 511. . . Ficus religiosa* est ea spe-

cies, quam *Abu Hanifu* apud *Abdollahifum* p. 13. describit, fructibus sessilibus. Ex India in Arabiam et Aegyptum migravit. . . *Fic. bengulensis* دلب *Avic.* 158. Cf. *Forsk.* p. 179. Sed *Avic.* commutat eum Platano Graecorum. . . *Saccharum officinarum* قند. Prima certe huius graminis mentio fit in itinerario *Abusaidi*, quod *Renaudotius* vertit (*Anciennes relat.* p. 101.) ubi id ad Siraf crescere perhibet. In Almanfura Indiae (urbs ab Almanfore condita, *Bakui notices* 2, 419.) sponte provenire *Abulfeda* (*Büschings Mag.* 4, 269.), ad Gondifaporam prope Euphratem *Moses* Chorenensis (*geogr.* p. 364.). Coli autem in Andalusia *Scherifus Edrifi* (*Geogr. nub.* 149.). Unde et *Ebn Alvan* modum colendi et succum eliciendi describit (*Casiri* 1, 330.). Culturam in Aegypto docet *Schemsedin* (*Notices et extraits* 1, 266.) optimum crescere ad Asjut docet *Abu Obeid* Cordubensis (*Casiri* 2, 2.). Bene distinguitur hoc saccharum a melle bambusae: huius optima et purissima species vocatur سليماني s. regia, vilior, quam saccharum farinae appellamus قند (fenid). Cf. *Rhaz.* c. 593. *Serap.* c. 50. Durum saccharum candum securi percutiendum, vocabatur طمرزن. De Fenid loquitur *Avic.* 255. in provincia Mekhran, quam Indus perfluit, e coetis arundinibus elici eum succum, e quo paretur id grossum saccharum. Ab Arabibus sine dubio sac-

charum per plures regiones propagatum, Christianis tandem occidentalibus innotuit. *Albertus A-
quensis* (*Bongars gesta Dei per Francos*, 1, 270.) in
agro tripolitano zucram coli, calamellum (canna-
melum): *Fulcherus Carnotensis* a. 1099. circa Lao-
diceam *cannamellos* hos invenit (*Bongars*, 1, 401.)
Gulielmus Tyrius in Idumaea (*ib.* 855.). *Marinus
Sanutus* 1306. in Cypro summa quantitate: „et in
Sicilia nasceretur si hoc procuraretur“ (*Bongars* 2,
24.). . . *Andropogon Nardus* سنبل *Abulfadli* apud
Cels. hier. 2, 2. manifesto dicit idem esse سنبل cum
Graecorum *νάριδος*. E Iava praeprimis provenire te-
statur *Bakui* (*Notices et extr.* 2, 397.). Bene dis-
tinguit *Avicenna* (225.) romanam ab indica et syria-
ca. Illam multo viliorem esse: est enim Valeriana
celtica. Cf. *Serap.* c. 52. *Clus. exot.* p. 201.
202. . . *Androp.* *Schoenanthus* اسخرف *Avic.* 127.
Duas species facit, arabicam et اجاهي, quae Na-
bataea forte est: namque Adscham est mons in
Hedschas (*Bakui l. c.* 409.). Optime spicas descri-
bit *Abu Hanifa* apud *Serap.* c. 19. . . *Sorghum
vulgare* نيرة, سحن vel etiam *bicolor*, a pristinis
inde temporibus per totum Orientem cultum, a
Forskoleo sub nomine *Holci Durrae* et *Dochnae*
(*flor. arab.* 174.) describitur. *Nieuhrius* (*Be-
schreib. von Arabien* 154.) tres per annua messes
praebere et quadringenties multiplicari adserit.
Ebn Alvam (*Casiri* 1, 332.) etiam in Hispania ab

Arabibus cultum fuisse, Scherifus *Eddrisi* (*geogr. nub. 9.*) vinum etiam, seu potius cerevisiam inde confici testatur.

Fagaru Avicenna Juss. *Lam. encycl. 2, 445.*
 ۸ فافر *Avic. 236.* breviter tantummodo tangit, femina cum cannabis feminibus comparat, apportari autem e Sofala. Similia habet *Serapion* (*c. 200.*) e Mesue et ebn Amram. Bene illustravit et delineavit fructum *Chisus* (*exot. 185.*). Ex India transgangetica et Sina sine dubio Arabibus apportabatur: e Sina quoque Incarvillius Jussieuo misit. . . *Cissus vitiginea* ۸ ۸ (ἀμωμον veterum). Supra iam probabili coniectura adsequutus sum, Amomum veterum huc pertinere. Id vero nunc ad certitudinis speciem quamdam evehendum est, quum Arabes uberius suum Hamama describant quam Graeci ἀμωμον. Incipiam autem ab *Avicenna*, qui *p. 173.* fruticem nominat, vitis modo arboribus circumplicatum, foliis Bryoniae, floribus Cheiranthi colore, ligno odorato hyacinthino (۸ ۸). Optimam speciem esse, quae fulvo colore sit, e montibus Armeniae veniat et odore suavi polleat: peiorem viridem, odore rutaceo, e locis humidis proveniente. His addit *Honainus* apud *Serap. c. 279.* ingredi et lignum et baccas medicamenta odorifera atque adeo inebriare. Rubellum autem florem indicat *Davidus Antiochenus* apud *Hydium* (*ad Perizol. p. 103.*) aliique, quos idem citat, acrem aromati-

cum saporem baccarum praedicant. Summa confusio orta fuit medio aevo ex incuria eius, qui Serapionem interpretatus erat. Vertit enim *Hammama* pedem columbinum, unde seplasiarii fere omnes Geranium columbinum aut molle pro eo habuerunt. Primus fere refutavit eum errorem *Ruellius* (*nat. stirp.* 1, 252.). His omnibus rite perpensis, Anguillaraeque supra citato loco adsumto, non possum quin huic speciei adiudicem, quidquid Arabes de *حما* suo perhibuerunt. Folia enim cordato-subrotunda lobata utrinque villosa, semper fulva, flores pallidi, baccae acri aromate praegnantibus coerulefcentes, lignum odoratum subrubens in hac planta conveniunt. *Rauwolfus* p. 128. ipse ex Armenia acceperat. Primus delineavit *Pluknetius* (*mantiff.* t. 337. f. 4.) uberius descripserunt *Lamarkius* (*encycl.* 1, 30.) et *Vahlus* (*symbol.* 3, 18.). . . *Cissus rotundifolia* *رحمان السليبين* *Avic.* 252. Fruticem describit arbores scandentem, umbellis flavidis, quale Anethum habeat, floribus exiguis, folio, quali gaudeant Malvaceae (*الخطبي* forte *Sida cordifolia*, quae per Arabiam crescit). Hanc speciem primus *Forskoleus* *Saelanthi* nomine p. 35. descripsit et *tab.* 4. delineavit: uberius illustravit summus *Vahlus* (*symbol.* 3, 19.). . . *Santalum album* *صندل* *Avic.* 241. Ubi *Santalum rubrum* citat, album etiam adducit, *Macassarense* vocari, e *Sin* autem

(Ind
speci
te,
neru
ta (
sibi v
Cele
Asia
se sp
Tur
Mes
dra
Mes
qua
cias
lustr
gur
fea
stig
26
min
ren
do
foli
Op
scr
tu

(*India transgangetica*) advehi et praestantissimam speciem esse. Cf. *Serap. c. 346*. In ea Indiae parte, maxime vero in Timor insula quoque inveniunt *Garcias* (*Clus. exot. 173.*) et *Ant. Pigafetta* (*Ramusio 1, f. 396. a.*): mirum, quod, quid sibi velit Macassar, *Garcias* nesciverit. Est autem Celebis insulae synonymon (*Barros decada 4. da Asia, p. 628.*).

Cyclamen persicum قيقب لاسوس *Avic. 240.* Esse speciem persicam *Arthanitae*. . . *Convolvulus Turpethum* قزب *Avic. 264.* Ex India adferri. *Mesue* (*Rhaz. c. 173.*) primus fere est, qui id drastricticum purgans adhibuerit. Cf. *Serap. c. 330. Mesue iun. f. 67.* commutat cum planta ferulacea, quam *Linnaeus* dixit *Seseli Turbith*. Egregie *Garcias* (*Clus. exot. 206.*) historiam verae speciei illustrat, qualem in India cisgangetica invenit. Figuram dat *Hermannus lugdb. t. 178. 179.* . . *Coffea arabica*. Primum ac optimum huius potus vestigium reperisse mihi videor apud *Avicennam p. 261.* titulo شراب, ubi قهوة manifesto dicitur. Nominem enim بن, quali nunc insigniunt Arabes arborem, haudquaquam occurrit. . . *Mussaenda frondosa* لاجبة *Avic. 199.* Arbor apibus gratissima, folio colorato, flore rubro in paniculam disposito. . . *Ophiorrhiza Mungos* لاجبة *Avic. 199.* Bona descriptio apud *Kämpfer amoen. exot. 577.* . . *Datura Metel* جاونر مائل *Avic. 156.* Esse venenum

narcoticum in capsulis spinosis. Cf. *Serap. c. 375.* . . .
Hyoscyamus pufillus, muticus et reticulatus بنج
Avic. 145. Primus flavo, secundus albo, tertius
 purpureo (ام جوان) colore. Cf. *Serap. c. 340.* . . .
Atropa Mandragora نوفحا *Avic. 198.* et يبروح
 187. Fabulas multas de hac planta superstitiosa
 circumtulerunt Arabes et Persae, praesertim *Luth-*
fallah, auctor lexicæ perfici (*Casiri 2, 351.*) quas
 citat *Herbelot (bibl. orient. p. 17.)* et repetit lac.
de Vitriaco (Bongars gesta Dei per Francos, 1,
1099.). In vetusto codice Dioscoridis Cantacuze-
 no icon est Dioscoridis et εὐρέσεως, ut feminae.
 Canis interest, a Mandragora ἀνδρωπομέγεθρον, quam
 femina tenet, enectus (*Lambec. bibl. vindob. lib. 2.*
p. 566.) . . . *Solanum* forte aethiopicum صم بص,
 quod *Serapion c. 343.* ut speciem Atropae descri-
 bit. . . *Sol. Melongena* بارنجان *Avic. 144.* . . .
Sol. insanum حدي *Abulfadli* apud *Cels. hie-*
rob. 2, 44. . . . *Strychnos Nux vomica* جالون
القوي *Serap. c. 164.* *Hobeischus* primus commen-
 dasse id remedium, ut vomitus cieatur, descripsisse
 etiam videtur. Non in India sola, sed in Persia
 etiam crescit (*Chardin voy. en Perse 3, 14.* . . .
Strychnos colubrinus زند الصيني *Avic. 2, 125.*
 ob venenatam ligni qualitatem memorabilis. Ad
 purgandum tamen usurpant *Abugerig* et alii apud
Serap. c. 358. Cf. *Garc. apud Clus. exot. 215.*
 Nescio sitne aliud lignum colubrinum, quod *Ibn*

Alva
 indi
 (ge
 ? Ig
 niur
 res
Ar
 rati
 huc
Ar
 xa
 fert
 nif
Pe
 Cf.
 et
 Co
 na
 Zi
 H
 ne
 ei
 fu
 tu
 v
 b
 to
 li

Alvardi (notices 2, 37.) in Karkar ad ripas Nili indicat. Videtur saltem, quum Scherifus Eddrifi (geogr. nub. 14.) nigrum colorem ipsi tribuat. . .
 ?*Ignatia amara* نارمشك *Avic.* 1, 215. Conveniunt saltem patria (insulae maximae orientales) flores odorati, femina angulata aromatica acria. . .
Ardisia humilis مورن زفرم *Avic.* 1, 211. Comparatio cum Rusco et patria (Sina) me induxit ut huc traherem: sed de viribus roborantibus, quas Arabes praedicant, nil innotescit. . . *Cordia Myxa* كنج *Avic.* 136. *Abdollah.* 9—11, qui praefertim amplam descriptionem, partim ex Abu-Hanifa et Daïnari adfert; edulem esse fructum, in Persia autem venenatum, nucleum valde amarum. Cf. *Alpin. aegypt.* 30. . . *Cordia Sebestena* شجرية et سبستان *Ebn Alvam* apud *Casir.* 1, 329. 337. Colebatur in Hispania arabica: drupae edules. Bona descriptio Isaaci *ebn Amram* apud *Serap. c.* 8. . .
Zizyphus Lotus سدوم *Avic.* 220. et fructus نبق. Hunc adeo gratissimum Arabes fere omnes invenerunt, maxime eam varietatem, quae in provincia Adel crescat, cuius drupae incredibili gaudeant suavitate et odore gratissimo, ut et regibus offeratur, et in paradiso a feminis coelicolis, quas Hury vocant, defunctis tradantur (*Serap. c.* 120. *Herbelot bibl. orient. p.* 796.). In Hispania colebatur, teste *Ebn Alvam* (*Casiri* 1, 328.). Patriam peculiarem tamen habet Tunetanum regnum Scherifus

Edrifi (geogr. nub. 77.). Dici etiam سلم testatur Abulfadli (Cels. hierob. 2, 191.). Cf. Shaws travels, app. p. 47. n. 632. . . Zizyphus vulgaris ضال Abulfadli l. c. . . Ziz. Paliurus مېنش Ebn Alvam apud Casir. 1, 530. Abulfadli apud Cels. hierob., 20. male Lotum graece nominari dicit. . . Ziz. Spina Christi عوسج Avic. 252. Cf. Alpin. aegypt. 43. Rauwolf 581. qui manifesto adfirmat, coronam Christi fervatoris e spinis huius arboris plexam fuisse, quippe quae circa Hierosolymas satis frequens sit. ?Cerbera Manghas جبل الكونك Avic. 152. Arbor venenata lactescens indica, flore luteo: cuius succus inspissatus cum Turbith congruat. . . Gardenia gummi-fera Thunb. diff. 2, 16. 20. Gummi praebet cum Elemi Indiae occidentalis satis congruum. Describunt autem Arabes قنقلم suum (καγκαμρον Graecorum) ita, ut ad Elemi hoc, quod vel ex Amyride zeylanica vel e Gardenia nostra elicatur, trans-eant. Cf. Antiqu. bot. p. 84 f. . . Nerium Oleander زلفي Manifesto Beitharides hanc intelligit (Bochart. hieroz. 1, 699.). Sed Avic. p. 158. distinguit duas species, quarum fluviatilis est nostra, sed sylvestris est spinosa, foliis salicinis, forte N. salicinum Vahl. . . Cynanchum viminalis سرخ Hyde relig. Persf. 335. Est fomes ad excipiendum ignem. Forskoleus p. 53. peculiarem habet speciem, sed immerito. . . Asclepias gigantea f. pro-cera Ait. عشير Avic. 253. Venenatissimam lacte-

scentem habet, in Arabia yemenica crescentem. Sed saccharum tamen in Yemen et Hedschas, velut falsis frusta, in eius foliis produci, quod nigrum et vilioris indolis sit, Abu Hanifa apud Serap. c. 50. et lac et saccharum ipsum laudat adversus hydropes. Esse autem id saccharum amaricans simul et acre, vocari arborem etiam *Scherzehre*. Hanc Persarum *Scherzehre* illustravit et icone e Thevenoto *Hydius* (*relig. vet. Pers.* 355.). Aliam iconem habet *Alpinus aegypt.* p. 86. qui Beidalosar vocat. Optime describit, qualem arborem hanc ad oras Persici sinus saepe viderit, *Angelus de S. Josepho* (*ad Pharmac. pers.* p. 361.). Letiferum esse succum lacteum adfirmat et ipsam umbram pecoribus: quod confirmat *Chardinus* (*voy. en Perse* 3, 13.). Cf. et *Niebuhrii Arabiam* 150. et *Salmas. hyl. iatr.* p. 109. Est ceteroquin saccharum illud productum vegeto-animale ex aphidibus et cynipum genere, quod nidulans in foliis ea contrahit atqueglomera haec saccharina aut mellea efficit. . . *Atriplex hortensis* سرفق Ebn Alvam apud *Casir.* 1, 333. . . *Atriplex Halimus* ملحوخ *Avic.* 211. Manifesto enim *Beitharides* (*Bochart hieroz.* 2, 225.) ad hanc speciem trahit. . . *Salsola fruticosa* f. *Anabasis aphylla* قلى vel etiam اسنان *Avic.* 248. *Serap.* c. 257. *Rauwolf.* 37. . . *Ferula persica* et *Asa foetida* انجدان *Avic.* 130. succus حلتين et radix محروث *ib.* p. 211. *Serap.* c. 251. Cf.

Hyde ad Perizol. p. 163. In Segestana Persiae
 praeprimis copiosam esse hanc ferulam *Abulfed.*
 (*Büschings Mag.* 4, 263.). E Corasan Indiam ad-
 vehi, *Garcias* apud *Clus. exot.* 152, prae omnibus
 autem *Kämpfer amoen. exot.* 540 — 552. . . *Dau-*
cus lucidus intelligi videtur, ubi Arabes (*Avic.*
 206.) de bdellio ficulo loquuntur, aut ubi stora-
 cem liquidam in Calabria reperiri aiunt (*Platear.*
circa instans, f. 248 c.). Namque gummi emanat
 odoriferum (*Boccone mus.* 1, 30. . . *Pastinaca*
Secacul Russel Alepp. p. 157. *Tordylium Seca-*
cul Mill. dict. ic. t. 268. شتافل *Avic.* 257. Radix
 saccharo condita aphrodisiaca putatur. *Rauwolf*
p. 74. cum ic. *Averrhoës* tamen (*Coll. lib.* 5. *f.* 85
 a.) Hispanorum Panical (*Panicaut Gallorum*) *Eryn-*
gium huc trahit. . . *Semecarpus Anacardium* بلانز
Avic. 141. Fructum cum nucleo dactylorum, *Serap.*
c. 356. cum corde avis conferunt, rubro colore prae-
 ditum esse, adferri e Sin, sed etiam ex ignivomo
 monte Siciliae, in quo bonus Arabs vehementer
 fallitur. In Canapor et Calicut Indiae invenit *Gar-*
cias (*Clus. exot.* 198.). . . *Tamarix orientalis* f.
articulata كشت *Avic.* 192. vel قسط 2, 212.
 Melleus humor in foliis redundat, de quo *Angelus*
a S. Iosepho ad pharmac. pers. p. 360. *Beithari-*
des apud *Channing ad Rhaz. de variol. p.* 179. vo-
 cat شيرخيشك. Cf. *Garc.* apud *Clus. exot.* 164. . .
Musa parauisiaca جوز, quam Graeci obiter tantum

et per traditionem cognoverant, Arabes, ex India transplantatam adeo adamarunt, ut *Abdollarifus* p. 20 f. eximiam et graphicam omnino descriptionem dederit. Credidit autem cum Colocasia et Phoenice aequae cognatam esse; radicis propaginibus multiplicari, folia elegantissima et amplissima, florem spatheum, plerumque albidum; fructus continere femininum rudimenta abortientia. Apud eundem *Abu Hanifa*: patriam esse Oman Arabiae felicis, ubi duorum duntaxat mensium opus sit, ut planta fructum ferat: e foliis etiam elegantissimos parari tapetes. Scherifus Edrisi (*geogr. nub. p. 28.*) quinque habet varietates, quae in terra Zingitana crescant. Hunc esse fructum, quem primis parentibus interdixit Deus, narrat *Leo Africanus* (p. 771.) unde et Jac. de *Vitriaco* arborem paradisi vocat. (*Bongars gesta Dei per Francos, 1, 1099.*)

Narcissus orientalis ذر حسن et *Ionquilla* قسرين
Avic. 214. Ex utroque oleum parabatur, ex hac specie debilius. Colebatur utraque in Hispania. Ebn Alvam apud *Casir.* 1, 534. Hic credit Nefrin esse Rosam moschatam, sed *Avic.* manifesto dicit, 242. Narcissi speciem esse. . . *Aloë perfoliata* صبر
Avic. Multo melius eam cognoscere debuerunt Arabes, quum in patria cresceret. Distinguunt autem tres varietates, *succotrinam* optimam, *arabicam* et *semanschanaeam*. Cf. *Geogr. nub. p. 23.* Succotoram insulam fabulantur Aristotelem discipulo

Alexandro praeprimis commendasse, ut pretiosum id medicamentum inde obtineret (*Ancienn. relat. p. 113.*). . . *Lilium candidum* سوسن Avic. 220. Sed plura notat, quae et in *Iridem* forte *susianam* quadrant. E bulbis parantur faeculae, quae fucum candidissimum praebent, كتم forte, quo cum Henna usus fuit Mohammedes (*Abulfed. vit. Muhamm. p. 65.*). Cf. *Murhard. in elegant. Zeit. 1807. N. 31.* . . . *Bambusa arundinacea* قصب, unde *mel arundinis* عسل القصب Avic. 225. Id in Khesran, urbe persica, maxime parabatur (*Bakui in Notices, 2, 452.*) et apud Mandurkham Indiae e succo sacchari *Tebaschir* dictum (*ib. 419.*) طباشير Avic. 189. Clavicus est locus Beitharidis apud *Channing. in edit. Rhazei de variol. p. 63 f.* Cf. *Salmas. hyl. iatr. p. 255. Ruffel et Macie in philof. transact. vol. 80, 273. 81, 368. Lüdgers diff. de Tabaschir, Gott. 1791. 8. Humboldtius (plant. aequinoct. p. 70.)* similem concretionem et in nodis *Bambusae Guaduae*, quae in monte *Quindiu* *Americae meridionalis* crescit, observavit. . . *Calamus rudentum* est forte كينرون illud, quod in India vulgare dicitur (*Bakui in Notices 2, 416. Abulfed. Büschings Magaz. 4, 272.*). Cf. *Salmas. l. c.* . . . *Calamus Zalacca* ديودام Avic. 159. forte etiam بيل 144. Sed dubius haereo. I. *Bauhinus* saltem (*hist. 1, 403.*) huc trahit. . . *Calamus Rotung*, unde *Sanguis draconis* دم الثعبان

aut حمرنغ perf. (Hyde ad Perizol. p. 111. Kämpfer. amoen. exot. 552.). Avicenna dicit دم الاخوين sanguinem duorum fratrum, p. 160. Vehementer fallitur Serapion c. 331. dum descriptionem Phellandrii Mutellinae apud Dioscor. 4, 55. huc trahit.

Amyris gileadensis بلسان Avic. 140. Hunc fruticem licet Graeci et Romani iam cognoverint, Arabes tamen multo frequentius coluerunt. Avicenna aegyptiacum habet fruticem, staturae Lycii europaei, odore Rutae. Crescere autem praecipue ad Heliopolin (عين شمس) quod confirmat Abdollatifus p. 13. Is addit etiam, e radicum propaginibus spurium oriri in aliis regionibus fruticem, qui oleum non largiatur, vocari البشم, et provenire per Arabiam et Persiam. In sola Heliopoli colli, Ebn Alvardi, Bakui (Notices et extraits 2, 29. 445.), Marianus Sanutus Torfella (Bongars gesta Dei per Francos, 2, 260.) et Iacobus de Vitriaco (ib. 1, 1128.) adfirmant. . . *Amyris Oobalsamum* sine dubio est illud البشم, de quo Abdollatifus loquitur, vocatur enim haec species ita in Arabia (Forskol. p. 79, 80.). *Abulfadli* tamen nomine بكا etiam hanc distinguit. Ferre enim folia longiora quam Bascham et fructus maiores (Cels. hierob. 1, 339.). Cf. *Alpin. aegypt.* 60. . . *Amyris Kataf* Forsk., ut supra iam monuimus, arbor esse turifera videtur, quam Arabes كندر et لبن vocant. *Abulfadli* apud Cels. 1, 231.

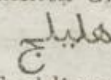
244. In Caramania vidisse semet hanc arborem testatur *Chardinus* (*itin.* 3, 15.). *Marcus Paulus* ἀπόκτης testatur copiose provenire in Escher (*Adschar*) Arabiae felicis ad finem persicum (*Ramusio* 2, f. 59. a.). . . *Lawsonia inertis* حنا *Abulfadli* apud *Cels.* 1, 224. *Avic.* 173. Ebn Alvam apud *Casir.* 1, 332. *Rauwolf* p. 60. cum ic. . . *Memecylon tinctorium* ورس *Avic.* 165. *Serap. c.* 170. In Yemen crescere et in India, tingi autem flavo colore. . . *Laurus Camfora* كانفور. Primi fere, qui huius arboris meminerint, sunt Arabes duo, quos *Renaudotius* edidit (*Ancienn. relat. p.* 4.). Crescere autem in insula Ramni (*Sumatra*): Bakui in Java (*Notices* 2, 397.): Scherifus Eddrisi in insula Soborma (alias Sumabar, Borneo) (*Geogr. nub.* 36.). Optimam esse speciem, quae e Fanfura, regno insulae Sumatrae, evehatur (*Abulfed. Büschings Mug.* 4, 277.). *Marcus Paulus* (*Ramusio* 2, f. 52. b.) Fanfuram facit regnum sumatrense, quod optimam largiatur camforam. Haec Ebn Amram (*Serap. c.* 344.) amplam descriptionem adiungit. Esse gummi arboris, quod e fructulis ligni ebulliat; Fanforenses esse optimam, hanc primum fuscam, sublimatam vero candidam reddi. Talia etiam habet *Avic.* 189., sed textus ita corruptus est, ut nullo modo eum intelligere possim. . . *Laurus Cassia* كاسيا *Avic.* 226. Diferentis verbis ait, Cassiae corticem una cum cortice

Cinnamomi inveniri et ad eandem forte speciem pertinere: cetero existere plures varietates, optimam esse rubram, pessimam nigram. Folium huius arboris vocatur ساج 218., quo trahit *Avic.*, quae Graeci de malabathro praedicaverant. Cf. *Garc.* apud *Clus. exot.* 177. . . *Rheum palmatum* f. *undulatum* ريوند *Avic.* 252. *Serap. c.* 206. *Mesue iun. p.* 50. Manifesto docet *Avic.*, e Sina advehi hanc radicem, quae longe differat a Graecorum Rheo, quod Rhaponticum fuerat. In provincia Koukam Indiae Sinae contermina praecipue crescere, *Bakui (Notices 2, 4. 16.)*. Verissimam patriam habet *Marcus Paulus (Ramusio 2, f. 13. a.)*, Tanguthi montes, ab occidente Chinae, et montium iuga ad urbem Singui chinensem (*ib. f. 45.*). . . *Rheum Ribes* ريباس *Avic.* 254. *Serap. c.* 241. Nasci hanc plantam in locis montosis Syriae et Persiae, foliis amplissimis rotundis gaudere et baccis acido-dulcibus: conferre maxime in morbis acutis. Plura loca *Hydus (de relig. vet. Pers. p. 512. 513.)* e codicibus arabicis et persicis adducit, e quibus liquet, plantam hanc non nisi in rupibus crescere, distingui etiam folere syriacam et bactrianam, capreolos ad rubedinem vergentes comedi, folia betae similia esse. Male olim cum *Ribe* nostro commutata fuit planta, donec *Angelus de S. Iosepho (ad Pharmac. pers. p. 364.)* primus doceret, veram esse *Rhei* speciem. Invenit eam,

et *Chardinus* in Persia (*itin.* 5, 14.) et in montibus Syriae *Rauwolfius* (*itin.* p. 266. cum ic.). Optima descriptio *Fontanefii* in *annal. mus. gall.* I, s. 49.

Cassia Fistula خیار جنیدی *Avic.* 271. *Serap.* 12. Nestoriani iam pulpam leguminum in materiam medicam introduxerunt: namque *Mesuis* senioris descriptio apud Serapionem optima est: leguminum dissepimenta transversa, saporem et colorem pulpae egregie indicat. Ex Arabia felici et ipsa Aegypto advehebatur. Avicenna aliam venire e Balsrah, aliam e Kabul, utramque vero haud ibi sponte crescere, sed ex India advehi. *Abdollahus* (p. 53.) copiose in Aegypto eam inveniens, florem speciosum luteum et similitudinem arboris cum *Ceratonia Siliqua* (خروب) exprimit. Merce[m] esse Saracenorum egregiam testatur *Marinus Sanutus* Torfella (*Bongars gesta Dei per Francos*, 2, 24.). Cf. *Garc.* apud *Clus. exot.* 197. *Alpin. aeg.* 7. . . *Cassia Senna* سنا *Serap.* c. 58. Ab hoc fere solo commemoratur et a *Mesue iun.* p. 77. . . ? *Cassia Tora*. Nescio, hucne pertineat حب القلقل *Avic.* 179. granum Kelkel, quod citrinum in medulla unctuosa boni saporis haeret. *Forskoleus* (p. 86.) saltem id nomen huic speciei tribuit. . . *Caesalpinia Sappan* بقم *Abulfadli* apud *Cels.* 1, 176. Rubrum lignum tinctorium, in insulis Indiae orientalibus et Zingitana provincia (*Zan-*

guebar) provenire: Scherifus Eddrisi ex insula Rama-
 mana Indiae (*Sumatra: geogr. nub. 3.*) advehi,
 Bakui e Ceilona (*Notices 2, 411.*) Abulfeda e
 Colona Malebarica (*Büschings Mag. 4, 274.*).
Marcus Paulus in regno Lambri Sumatrae crescere
 adfirmat: ipse semina Venetiam apportaverat, sed
 non germinarunt (*Ramusio 2. f. 52. b.*). Deinde
 et in Ceylona invenit (*f. 53. a.*). Quorum quum
 nemo arborem ipsam viderit, haud miraberis, de-
 scriptiones minus congruere. Folia enim Scheri-
 fus cum foliis Oleandri, Abulfeda cum foliis Zizy-
 phi componit. Ab utrisque differunt. Cf. *Rumph.*
amboin. 4. t. 21. Roxburgh. coromand. t. 16. Ma-
 xime memorabile est, tinctorium hoc lignum *bra-*
siliium a Rabbiniis appellari CCC annis ante Bra-
 siliam detectam (*Cels. l. c.*) unde effici fere potest,
 Brasiliam potius ab hoc ligno, quam lignum a pro-
 vincia nomen accepisse. . . *Hyperanthera Morin-*
ga بان *Avic. 139.* Cf. *Belon. 2, 61. Burm. zeyl.*
t. 75. . . *Guilandina Bonduc* بندق *Avic. 147.*
 Quum satis notam habeat, fuspikor, et in Persia
 eam crescere. . . *Melia Azedarach* آزاددراحت
Avic. 132. Magnam esse arborem, cuius fructus
 Zizypho Loto similis sit, in Turkestan provenire
 et in Syria. Colebatur et in Hispania. Ebn Al-
 vam apud *Casir. 1, 330.* . . *Zygophyllum Fabago*
 Andirian, *Rhas. c. 24.* اردفياي (*Ardasiani*) *Avic.*
137. Rauwolf. p. 113. . . *Aquilaria ovata* اغالوحي

Avic. 132. *Agallochum secundarium* maculis et venis variis, odoratum, cuius optima varietas ad Tschampacam crescit. Cf. *Rumph. amboin.* 2, 34. 35. *Cavan. diff.* 7, 377. . . *Terminalia Chebula* *Avic.* 144. Alterum nomen , non huic soli speciei, sed et Phyllantho Emblicae et ipsi Meliae Azedarach convenit: hinc vagum est. Sed distinxerunt cum Avicenna Arabes fere omnes citrinum fructum a kebalensi, subnigro hoc et subrubro. Esse autem utrumque eiusdem arboris, primam enim messim illum, secundam hunc largiri. Consuerunt medio aevo quinque species numerare, ad versum illum:

„Myrobalanorum species sunt quinque bonorum:
„Citrinus, Chebulus, Belliricus, Emblicus, Indus.“

(*Mus. Brasav. exam. simpl.* p. 222. Vox kebalensis, quae a Latinobarbaris in *Belliricos kebuli* mutata fuit, originem habet ab urbe Kabol in Zableftan, non, quod ibi proveniant, sed quod mercatores eo deferant (*Abulfed. Büschings Mag.* 5, 352.). Ab eadem arbore varios hos fructus venire, *Adansonius* etiam nuperis temporibus testatus est (*Famill. des plantes* 2, 447.). Qui Myrobalanorum species illustrarunt, *Garcias* et *Costa*, in solo fere Phyllantho substituerunt, *Terminaliam* nostram nemo ante *Königium* (*Retz. observ.* 5, 31.) cognovit. In Calicut et Cananor praecipue invenit my-

robalanos kebalenses Odoard. *Barbessa* (Ramusio 1, 359. a.) *Gärtnerus* (de fruct. et sem. 2, 90. 91.) optime kebulos et citrinos myrobalanos ad eandem speciem pertinere, belliricos autem specie differre. Cf. *antiquit. bot.* 100. . . *Peganum Harmala* حرف *Avic.* 174. *Serap. c.* 285. Bona descriptio apud hunc, ad capsulam usque trivalvem. Adhibebatur ut purgans. Sed male interpretes *Averrhoës* (*lib.* 5. f. 87. b.) *Cicutam* reddit. . . ? *Aegle Marmelos* *Correae de Serra* (*Crataeva* Linn.) سج *Serap. c.* 261. Fructus est Indicus cydoniae similis aureus et calefaciens. Cf. *Rumph. amboin.* 1. t. 81. . . *Garcinia Mangostana* جاوز حندم *Avic.* 152. Est fructus mellei saporis, magnopere delectans. In Malacca praeprimis frequens *Rumph. amboin.* 1, t. 43. *Le Gentil* (*itiner.* 1, 608.). Hicne est fructus, quem *Philosiratus* (*vit. Apollon.* 3, 6.) describit? . . *Euphorbia nereifolia* سج ونا *Avic.* 210. Lactescentem et subvenenosam esse plantam, cuius folia rariora Nerio similia sint.

Eugenia caryophyllea قرنفل *Avic.* 243. *Serap. c.* 319. Caryophylli aromatici ab Arabibus primis ex India advecti fuerunt. Bakui patriam Sandabil appellat (*Notices* 2, 401.). *Marcus Paulus* regnum Caidu tibetanum (*Ramusio* 2, 35. a.) ubi egregie describit arborem; *Ant. Pigafetta* bene delineat, ut viderit frequentissime in insula Gilolo (*Ramusio* 1, 394. a.). . . *Prunus Maha-*

leb *سحلج* Avic. 210. *Serap. c. 44.* Ex Hispania
 adferebatur. . . *Corchorus olitorius* *ملوخية* Avic.
 212. *Abdollat. 8.* Planta edulis, sed stomacho
 nocens. *Moses* Maimonides etiam speciem cogno-
 verat, quae forte est *C. aestuans* (Cf. *Wahl. ad*
Abdollat. p. 40.). . . *Glaucium luteum* *لوتيا*
 Avic. 210. Beitharides apud *Channing. ad Rhaz.*
de variol. 110. Succus defaecatus in globulos for-
 matus ad collyria adhibebatur. . . *Thea viridis*
تشا (Tsh.). Prima eius mentio occurrit in itine-
 rario Arabum saeculi IX., quod *Renaudotius* edi-
 dit (*Ancienn. relat. p. 31.*) ubi frutex appellatur,
 foliis punicae sed suaveolentibus; haec infundia qua
 bulliente et remedium adversus omnes morbos pu-
 tari. . . ? *Aconitum album* s. *ochroleucum* *بیش*
 Avic. 147. Recens radix venenata, siccata inno-
 cua. *Angelus* a S. Josepho (*ad pharmac. pers. p.*
359.) adferit, a Persis hanc radicem obsoniis mis-
 ceri. Credebatur olim, ipsi Napelli toxico eodem
 modo obtare ac *Aconitum Anthoram*. Sed hario-
 lantur Arabes etiam circa nostrum Napellum, quem
بیش موشن بوجا vocant (Avic. 150.), ignotum
 ipsis, quum in Arabia et Persia crescere non videa-
 tur. Fallitur Avicenna, dum ad Napellum histo-
 riam *Cicutae* apud *Galen. facult. simpl. 3, 38.* tra-
 ducit. Nonne itaque cum *Fuchfio* (*paradox. f. 17.*
a.) contendamus, Arabibus ignotum fuisse Aco-
 nitum? Defendere studet *Matthiolus* (*comm. p.*

769.) Avicennam, dum sibi missam fuisse ex Oriente radicem Anthorae, Zedoariae nomine, quae cum Napello Moyfi Avic. (*Bisch musch*) congruat, testatur. Sed fateor, me haec omnia clare non perspicere.

Ocimum monachorum فلنجيشكى Avic. 236.
Serap. c. 156. . . . *Oc. basilicum* بادرج Avic. 146.
Serap. c. 157. . . . *Thymbra spicata* زوفا Avic.
 166. Isaac ebn Amram apud *Bochart. hieroz. 1,*
 674. *Cels. hierob. 1, 421.* . . . *Thymbra verticil-*
lata سراج القطرب Avic. 200. . . *Cakile mariti-*
ma قافلة Avic. 243. *Serap. c. 65.* Esse plantam
 falluginosam velut Kali, sed comedi, folia esse Na-
 sturtii similia. *Bochart. hieroz. 2, 224.*

Tamarindus indica قمر هندی Avic. 262. *Se-*
rap. c. 548. Deferri e Khaifaran, Yemen et In-
 dia: pulpam leguminum recentem esse optimam. . .
Bombax gossypinum كم قس Abulfarag. *hist.*
dyn. 433. *Serap. c. 66.* alio nomine *Horon.* Cf.
Tavernier itin. p. 21. . . . *Gossypium herbaceum*
 قطن Ebn Alvam apud *Casir. 1, 332.* Satis fre-
 quenter cultum in Hispania. . . *Malva rotundifo-*
lia خبانر Abdollat. p. 8. Avic. 274. . . *Althaea*
scifolia حطمي Avic. l. c. Abdoll. l. c. Ebn Al-
 vam apud *Casir. 1, 335.* Hinc nomen *Ketmiae.* . .
Hibiscus ficulneus داميد Abdoll. p. 7. *Alpin. aeg.*
 p. 91. *Forsk. p. 70. 125.* Huc et *H. esculentus.*

Spartium spinosum ذامر شيشغان Avic. 157. . .
Spart. iunceum باشغان Avic. 150., alio loco
 كشت بر كشت باشغان 192., e quo paretur
textilia monilia. Cf. *Matth. Sylvat.* c. 182. *Cot.* . .
Pterocarpus Santalinus صندل Avic. 241. *Serap.*
 c. 346. Ebn Alvardi, Abulfadli et Scherifus Ed-
 drisi patriam habent insulas Indiae orientales (*Geogr.*
nub. 35. *Cels. hierob.* 1, 180 — 182.). In insu-
 lis Noceris (Nicobarenfibus) invenit *Marcus Pau-*
lus (*Ramusio* 2, f. 52. b.). . . *Phaseolus vulga-*
ris et multiflorus لوبية Avic. 201. *Serap.* c. 81. . .
Phas. Mungo مائس Avic. 212. *Abdollar.* 32.
 Decoctum febricitantibus propinabatur. In Guzu-
 rate et Decan provenit. *Garc.* apud *Clus. exot.*
 236. . . *Dolichos Lablab* لابلاب Avic. 202. *Serap.*
 c. 41. Sed confunditur cum *Hedera* aut *Cisso*. Cf.
Alpin. aeg. 75. . . *Indigofera tinctoria* نبيج Avic.
 214. *Serap.* c. 47. Sed vereor, utrumque com-
 mutasse cum *Isatide* aliisve plantis. . . *Hedysarum*
Alhagi الحاح Avic. 262. Frutex in Khorasan et
 regione ماوراء النهر (transoxana, inter Oxum
 et Iaxartem) frequens, in quo mellea substantia
 ترنجبین (Terendschabin) inveniatur. Id *Hedysa-*
rum etiam vocari راقول *Rauwolf.* 89. *Tournef.*
 1, 125. *Kämpfer amoen.* 725. *Faber de manna*
Ebr. in Reiske opusc. med. arab. p. 121. Notatu
 dignum est, quod, cum *Diosc.* 1, 85. mannam etiam
 memoret, sed turis micas, *Mesuen* hallucinari,

dum hanc mannam Arabum cum illa Graecorum confundat. . . *Astragalus emarginatus* سوقوطون Avic. 223. . . *Trifolium indicum* اكليل الملك Avic. 124. Serap. c. 18. Ebn Alvan apud Casir. 1, 336. Alpin. aeg. 124. حندقوق etiam dictum: Antiqu. bot. p. 62. Hyde de relig. vet. Pers. p. 492. *Artemisia iudaica* شريح Avic. 256. Serap. c. 14. Rauwolf. p. 456. Abulfadli apud Cels. 1, 456. . . *Artem.* forte indica est, quam Honainus primus apud Avic. 125. laudat. Ex hac enim specie Moxa Chinenfium paratur (Kämpf. amoen. 897. Rumph. amboin. 5, t. 91. f. 2.). . . *Centaurea Behen* بهمن الابيض Avic. 141. Behen album. Cf. Hyde de relig. vet. Pers. 510. Rauwolf. p. 288. . . *Echinops spinosus* بادورن Avic. 140. . . *Orchis Morio*: Vana Bakui, quod in Schirwan crescat (Notices 2, 518.) بوزيدان Buzeidan Avic. 144. Cf. Matth. Sylvat. h. v. *Phyllanthus Emblica* ابلح Avic. 128. Parari docet e fructibus edulium, quod Such سوك appellatur (p. 219.). Serap. c. 95. Garc. apud Clus. exot. 197. Cf. Antiquit. bot. p. 98. . . *Quercus Ballota* بلوط Avic. 148. Edulis enim glans, cum saccharo bonum nutrimentum praebat. . . *Iuglans regia* جوز et خسف Avulfadli apud Cels. 1, 82. Sponte crescere in Diarbekr et Kom et Zableftan (Abulfed. Büschings Mag. 4, 257. 5, 326. 350.). . . *Pinus Cedrus* شريدين Cels. hie-

rob. 1, 80. Cf. Niebuhr. Arab. 149. . . Pin. Cembra صنغار Avic. 179. nucibus duris subtriquetris cuneiformibus. . . Pin. halepensis صنوبر الكبار Avic. 152., cuius strobilus جلوز appellebatur. . . Pin. orientalis قنوب Avic. 262., quae picem liquidam dat; strobilus قصب قريش dicitur. . . Pin. Pinea صنوبر Avic. 242., cuius nux edulis حب dicitur (p. 179.). . . *Altingia excelsa* Noronna in *Annal. bot. angl. n. 5. p. 325.* Haec arbor altissima laevae, Cochinchinae et insularum maris rubri indigena, Pinui maxime adfinis, distinguitur solo numero binario feminum sub quavis squama strobili latentium. Haec est arbor *Rasamala*, quae storacem liquidam largitur, e rimis corticis emanantem. Cognoverunt autem eam Arabes nomine مبيغة *Miah* Avic. 211. *Serap. c. 46.* Hanc iam Hobeischus e cortice arboris excelsae effluere, et ex insulis Indiae orientalibus advehi bene scivit. . . *Stillingia sebifera* اولي Avic. 131. Esse oleum spissum, quod fructum arboris ambeat et e Sin australi advehatur. Cf. *Lamarck. encycl. 2, 290. Tomex sebifera* vix huc pertinet. . . *Croton Tiglium* ق Serap. c. 261. Cum pineae nucleis comparatur: unde nomen pineorum nucleorum *Acoctae* (*Clus. exot. p. 292.*). . . *Cocos nucifera* ذرجهي (Nerdschil). Primum testimonium occurrit in itinerario Abuzeidi et Wahebi (*Ancienn. relat. p. 2, 111.*) et praecipue de usus mira varietate, quem haec palma

praebat. *Avicenna* de fructu, titulo الهندي
 (*nucis indicæ*) p. 153. loquitur. Cf. Lud. Bar-
 theme (*Ramusio* 1, f. 175. a. b.). . . *Areca Ca-*
techu رجة et قوقل *Avic.* 236. *Serap. c.* 345. Ar-
 borem esse *Coco* similem, nucem deferri e Sin.
 Cf. *Garc.* apud *Clus. exot.* 187. . . *Aleurites mo-*
luccana دند *Avic.* 160. Comparat cum *Ricini* fe-
 minibus, praedicat virtutem emeticam. . . *Mo-*
mordica Elaterium vel *Cucumis prophetarum*
 حنظل *Avic.* 175. *Alvardaeus* apud *Cels.* 1, 368.
Cucumerum et *Cucurbitarum* plurimæ species Ara-
 bibus gratae, frequenter ab iisdem cultae et satis
 accurate distinctae fuerunt. *Cucumeres* primum
 generico nomine حيار veniunt (*Abdollahif.* p. 30.).
Cucumis Melo est بطيخ (*ib. Avic.* 241.) et perfi-
 ce خرمنه (*Cels.* 1, 374.). Huius varietas est
 انجاج (*Ebn Alvam* apud *Casir.* 1, 333.) cortice
 tenero striato. *Cuc. Chate* est عبدالوي (*Abdol-*
lat. l. c.) cortice hirsuto, pomo fusiformi. *Cuc.*
sativus فقوص (*Abdollahif. l. c.*) *C. Dudaim*
 دبا *Abdollahif. l. c.* *Cuc. anguinus* forte
Abdollahif. longissimus. Namque *Cucurbita lage-*
naria ex America venit. . . *Cucurb. Pepo* قتا
Avic. 249. . . *Cucurb. Citrullus* قتا الحيار *ib.*
 بطيخ مرقى et زيش *Abulfadli* apud *Cels.* 1, 371. . .
Cucurb. Melopepo شلق *Abdollahif. l. c.* et *Abul-*
fadli apud *Cels.* 1, 365. (Distinctiones et nomina
Forskolei neglexi, utpote parum certa). . . *Aca-*

cia vera قرقط et سنط *Abdollar.* 28. Optima descriptio. . . *Ac. gummifera* Broussonet apud Willd. طاج *Abdollar.* p. 29. *Leo Afric.* p. 773. Mastichis simile gummi largiri. Bene describit *Höstius* (*Marocc.* 306.).

Pandanus odoratissimus كاني *Serap.* c. 40. Ex Arabia felici adferri flores odoratissimos, cum quibus oleum paratur. Cf. *Forsk.* p. 172. . . *Salix aegyptiaca* زرنجب *Avic.* 168. صمصم *Abulfadli* apud *Cels.* 2, 108. حلاف *Alpin. aegypt.* 62. *Rauwolf.* 111. 112. Destillari e gemmis aquam odoratissimam. . . *Sal. babylonica* غرب *Avic.* 279. *Rauwolf.* 160. A florum odore vocatur in Persia بيد مشك *Hyde relig. vet. pers.* p. 336. Angelus a S. Iosepho ad *pharmac. pers.* p. 360. . . *Canarium commune* ميسم *Avic.* 212. Fructum esse nucem trigonam, patriam Macassarum (Celebes), panem inde confici. Delicatum Amboinensium panem ex his fructibus parari, testatur *Rumph. amboin.* 2, 148. . . *Spinacia oleracea* اسفناخ *Ebn Alvam* apud *Casir.* 1, 332. *Avic.* 131. A Mesues inde temporibus nota. *Rhaz. c.* 52. . . *Cannabis fativa* قنب *Ebn Alvam* apud *Casir.* 1, 332. *Avic.* 248. Semen شهديج *Avic.* 256. Paratur substantia inebrians حشيش e confusis foliis. Cf. *Alpin. de medic. aegypt.* f. 121. b. *Kämpfer amoen.* 645., qui etiam e farina feminum pulvem parari imbriantem tradit. *Chardin. itin.*

4, 207. et Falk. *topogr. Kenntn. des russ. Reichs*, 2, 265. per totum Orientem dominari hunc usum testantur. . . *Menispermum Cocculus* ماخرج Avic. 211. *Serap. c. 365.* E lactescentibus esse, feminibus pisces inebriari. . . *Cycas circinalis* est sine dubio ea arbor, quae farinam praebere in insulis orientalibus dicitur (*Ancienn. relat. p. 17.*). Optimum et fere primum testimonium Christianum reperies apud *Marcum Paulum* (*Ramusio 2. f. 52. b.*). Ipso Sagu nomine citat *Pigafetta* (*Ramusio 1, 394.*). . . *Excoecaria Agallocha.* Praestantissimum lignum *agallochon*, quod toties ab Arabibus celebratur. عوج Avic. 251. Afferri e Sin et India et Arabia per Sofalam: optimas species esse *Mondeliam* et *Kakeliam* et *Kadimurinum* et *Semandurinam*. Alio nomine اغالوخي 132. Cf. commentarium doctissimum *Cels. hierob. 1, 140—150.* Fructus dicitur هرنوة (*Avic. 163.*) similis piperi, sed colore sublavo et odore praestantissimo. E *Comaria*, insula Iavae propinqua, praecipue venire id lignum, peregrinatores pristini arabes (*Ancienn. relat. p. 78.*) *Scherifus Eddrifi* (*geogr. nub. 72.*), *Abulfeda* (*Büschings Mag. 4, 277.*) et *Ebn Alvardi* (*apud Cels. 1, 148.*) e Iava autem *Bakui* (*Notices 2, 397.*) et *Ebn Alvardi* (*Cels. 1, 153.*) testantur. E *Sumatra* optimam *Agallochi* speciem, *Calampat* dictam, evehi, vendi autem omnem fere *Chinensi-*

bus, utpote ditioribus auro, refert Ludov. *Barthema* (*Ramusio* 1, 181. a.) viliores species Borchor appellat et Loban. Cf. *Garc.* apud *Clus. exot.* 173. . . *Myristica moschata*. Fructus satis cognitus Arabibus nomine *بساليس* *Avic.* 148. et calix f. Macis, nomine *بساليس* *Avic.* 183. *Serap. c. 2.* E Iava advehi Bakui (*Notices* 2, 397.) testatur. Bene describit *αὐτέπτης* Ludov. *Barthema* (*Ramusio* 1. f. 181. b.), ut viderit arborem in insula Banda; ut in insula Gilolo, Ant. *Pigafetta* (*Ramusio* 1, 394.). . . *Borassus flabelliformis* f. Lontarus domestica Juss. et Gärtn. Avicennae 206. dicitur *رؤم*, quod nomen etiam hodie fervatur teste *Forskoleo* 126. Ex hac palma paratur, testibus *Kämpfere* (*amoen.* 668.) et *Rumphio* (*amboin.* 1, 50.), Bdellium, quod *مقن* *Avic.* dicit. Distinguit autem in mechense et iudaicum. Rumphius *Punatam* dicit id suffumigium et totam parandi rationem indicat. Accedit, quod probabilitatem auget, *Abulfedam* (*Büschings Mag.* 4, 203.) *قن* palmam dicere humilem Tuneti frequentem: quo sine dubio *Chamaerops humilis* intelligitur, cum *Borasso flabelliformi* facillime confundenda. Ipse *Matthiolus* p. 92. testatur se Neapoli palmam hanc humilem bdelliferam vidisse. . . *Clusia lanceolata* *عول* Planta harranica, contra serpentum morsus commendata (*geogr. nub.* 81.). Cf. *Forsk.* p. 122.

Superfunt Gastromycetes duo, quorum Avicenna meminit: alter *عجوة* (p. 194.) dictus. *Tuber* certe est, sub terra proveniens, magnum, reniforme, edule, album, cortice inciso, quod in patria, regione transoxana, et in Khorasan observavit. . . Alter est *Cyathus* *دشوغه* Avic. 279. tuber cartilagineum, figura cyathi, exilis, epiphragmate tectus. Estne *Cyathus Olla* Pers.?

* * *

Neque absolutus hic index neque certissimus manifesto tamen docet, haud parvam plantarum utilium, aut perficarum aut indicarum ac chinensium suppellectilem, Graecis Romanisque haud cognitarum, ab Arabibus introductam fuisse. Centum et quinquaginta fere plantas numeravi, quarum cognitionem Arabibus debemus, quae si prius notis MCC. adduntur, numerus fere MCD. eruitur plantarum, quas media aetas e fontibus cognoscere potuit: quinquaginta enim fere ab ipsis monachis aut medicis medii aevi, ceu spontaneae per Galliam et Germaniam inventae fuerunt. Unde, quantopere aberret Halleri iudicium a veritate patet, qui ante C. Gesnerum (1550.) octingentas tantummodo species notas fuisse perhibet (*Bibl. bot.* 1, 285.).

CAP. V.

LATINOBARBARA AETAS.

Qui medio aevo rem herbariam attigerunt, Arabes fere solos (eosque pessime verfos), aut Plinii farraginem aut Dioscoridis miserrimam interpretationem sequuti fuerunt. Naturalium rerum descriptores antiqui quum nusquam fere clare fatis et distincte semet exprefferint, neque nisi obiter duntaxat plantarum formas et colores indicaverint, Latinobarbarorum desidia exemplaribus etiam caruit, quorum vestigia sequeretur. Nullus ordo, nisi alphabeticus; nulla veritas, quum male intellecta Arabum et Graecorum loca solummodo transcribere consueferent; nulla doctrinae ratio, quum haud nova docere, sed, quae centies dicta essent, iterum repetere sui ducerent officii.

SAECULUM XII.

Arabum florentissimum et mitissimum in Hispania imperium, scholarum arabicarum celebritas et doctrinae gloria, ab undecimo inde saeculo plures adlexit Christianos e Germania, Italia, Gallia ipsaque Anglia, qui, liberaliter excepti a scholarum arabicarum praefectis, totum doctrinarum ambitum cum linguarum orientalium cognitione in patriam retulerunt. Interpretati sunt hi Arabum discipuli eorum libros, ut *Hermannus Comes Veringensis* (*Trithem. annal. hirsaug. 1, 148.*), *Ge-*

rardus Cremonensis (*Pipin. in Muratori script. rer. ital. 9, 587.*), *Daniel Morlaeus* Oxoniensis (*Wood. antiqu. oxon. 1, 56.*) et, qui ceteros omnes eruditione antecelluit, CONSTANTINUS AFRICANUS, Carthagenensis. Is, postquam quadraginta fere annos in scholis Arabum degisset, in Montis tandem Cassini coenobium recessit, ubi et Arabum scripta latine interpretabatur et totum eruditionis arabicae cyclum in compendium redigebat (*Leo Osiens. in Muratori script. rer. ital. 4, 455.*).

Constantini opera (*ed. Basil. 1536. fol.*) et librum amplectuntur *de gradibus*, in quo medicamenta omnia, ab Arabibus adhibita, licet fatis negligenter, tractantur. Myrobalanos credit indos et citrinos ex eadem arbore venire, illos esse maturos fructus, hos immaturos: emblicos cum prunis componit (*p. 345.*). *Pastinacam* *Secacul*; *Oculceam* dictam, cum *Carduo mariano* confundit (*p. 352.*).

Saeculo sequente, duodecimo nimirum, monachi Salernitani, tum regione herbarum utilium feracissima, tum exemplo Arabum moti, qui Siciliae et Calabriae potiti erant, superstitioni antiquae doctrinam, sanctaeque ruditati Arabum eruditionem substituere coeperunt (*Orderic. Vital. in Duchesne script. normann. 477.*).

Supereft *regimen sanitatis Salerni*, quod fauore regis Angliae filio Roberto versibus leoninis di-

carunt monachi (ed. Ackerm. Stendal 1790. 8.). Id praeter vulgatissimas Italiae plantas nil fere continet, quod paullo interiorem rei herbariae cognitionem proderat. *Escula* (c. 44.) Ackermannus legit, quae melius *mespila* sunt: namque esculus nusquam in Italia crescit. *Athansa* (c. 66.) est Tanacetum vulgare: *Enula campana* (c. 68.) toties praedicata, *Inula Helenium*.

Idem scholae Salernitanae adhaesit Io. f. Matth. *Platearius senior*, a iuniori Pisano, saeculi XV. scriptore, bene distinguendus: quem saeculo XII. vixisse e manifesto Aegidii Corboliensis testimonio efficitur, qui ab ore huius doctoris Salernitani se sepependisse adfirmat (*Leyffer. hist. poët. med. aev. p. 499.*). Frequenter etiam noster citatur a scriptoribus saeculi XIII., Vincentio Bellovacensi, Alberto Magno et Petro de Crescentiis: ipse autem tanquam recentem memoria adlegat Constantinum Afrum.

Liber Platearii, qui superest, *Circa instans* dictus (ed. Lugd. 1525. 4.), saeculum sapit: alphabetico ordine medicamina cuiusvis generis nominat, additis paucissimis novis. *Acaciam* habet succum prunellarum (*Pruni spinosae*): *Bauciam* dicit *Pastinacam* (f. 228. d.). *Cretanum*, *Crithmum maritimum* (f. 233. b.). *Storacem* liquidam credit in Calabria reperiri (f. 248. c.), quo sine dubio *Dauci lucidi* succus *suaveolens resinoso-*

gummofus intelligitur. Pro Spica celtica *Saliuncam* nonnunquam poni (f. 248. b.).

Primus ceteroquin *Spiraeam Filipendulam* (f. 257. a.), *Clematida Flammulam* (f. 256. d.) et *Galeopfin Tetrahit* (f. 251. c.) nominat.

Huius aevi sine dubio HERBARIUS esse videtur, cuius nusquam mentionem invenio, nisi apud Vincentium Bellovacensem. Arbitror autem, monachum quemdam compilasse ex Arabum scriptis et Plinio, quidquid de plantis innotesceret. Huic autem operi eadem fere autoritas, quam Plateario et Constantino, tributa fuisse videtur.

SAECULUM XIII.

Melioris paullo conditionis spes adfulsit, quum civitatum italicarum, Amalfi, Genuae, Venetiarum, Pisae et Florentiae commercium adeo augetur ac extenderetur, ut et rerum naturalium cognitioni vim et imperium prosperare videretur, et superstitionis dominium et antiquorum praeiudiciorum labefactari. Memorabilem locum invenio apud *Petrum Aponensem*, celeberrimum vergentis saeculi auctorem. Is (*diff. 67. Concil. different. Venet. 1520. fol.*) de habitabili aequatoris zona disceptans, refert, semet novisse hominem, qui in regione Çinçorum (Zanguebar) viderit faccum loco stellae polaris australis: de ipsa sibi quoque retulisse Marcum Venetum (Paulum), omnium, quorum

meminerit orbis, maximum circuitorem et diligentissimum indagatorem, et inde apportari Venetianis lignum aloës et camforam et verci (indigoferam). Fratris etiam Cordelarii e Malabaria testimonium adducit, quod sol bis transeat verticem, ut nusquam umbram videre possis, neque stellam polarem borealem, nisi in ipso horizonte.

Tantum itaque efficere ea itinera, commercii causa suscepta, potuerunt, ut pristina praeiudicia de terrae forma abrogarentur, meliores autem opiniones divulgarentur. Quae quidem emolumenta nescio an ex alio quodam itinere tam copiose manifestoque redundaverint, quam e longissima *Marci Paulli* peregrinatione. Totam enim fere Asiam, Tatariam et Chinam et insulas Oceani indici ab anno 1270—1295. pervagatus, carceri tandem a Genuensibus traditus, memoriae tradidit totam itineris longissimi historiam (*Ramusii coll. 2. Purchasii coll. 5.*). De Curcuma, Pipere Betle, arbore turifera, camforifera, Rheo palmato, Caesalpinia Sappan, Eugenia caryophyllata, Pterocarpo fantalino aliisque plantis primam reliquit et optimam inter Christianos relationem.

Praecesserant eum iam ordinis Minorum fratres Ioannes de *Plano Carpini* et *Gulielmus Rubruquis*, qui per borealem maris caspii regionem Tatariam ipsamque Chinam tetenderunt (*Ramusio coll. 2. Purchasii coll. 5. Hakluyt coll. 1.*). Eam

itineris orientalis viam, quam primi muniverant Nestoriani, legerunt mercatores plerique Europae borealis (*Sartorii histor. civit. hanseat.* 198. *Sprengelii hist. invent. geograph.* 252.). Ipsae autem merces hac via apportatae melioris indolis indicabantur quam quae navigiis Alexandriam adferrentur (*Sanut. Torsella in Bongars gest. Dei per Francos,* 2, 24.).

Sequenti sunt *Odericus de Porta Naonis* et *Ioannes Mandevillius* saeculo XIV. (*Ramusio coll.* 2. *Hakluyt.* 2. *Reisen und Wanderschaffien des hocherfahrnen Ioh. v. Montavilla,* Frcf. 1580. 8.), qui pauca tamen historiam naturalem illustrantia reportarunt. Mandevillius tamen balsami fruticem describit et modum, quo verum a spurio distinguitur, admittit ubique fabulis absurdis. Praeftrinxit enim animum miraculorum amor, incitia eius aevi nutritus, ut, qui redirent a peregrinatione, *mirabilia mundi* recitare cogerebantur, in coenobiis legunda et scholis (*Sprengelii hist. geograph.* 219.). His mundi mirabilibus adnumerandae *oves vegetabiles*, quarum *Odericus* et *Mandevillius* primi meminerunt (*Ramusio* 2, 251. b.) quaeque ab herbariorum conscriptoribus indubitate repetuntur. Esse autem, referunt *Odericus* et *Mandevillius*, in regione *Chadissa* fructum ingentem, quem maturum si discideris, agnum intus inveniri sine lana, eum una cum fructu comedi. *Easa*

plantam, *Barometz* dictam, in Savolzenfi regione, inter Volgam et laik, inveniri, fabulatur Hieron. Cardanus (*variet. rer. lib. 6. c. 22. p. 63.*).

Mirabilia ea plantarum fabulosa maxime invenies in ALBERTI Magni, Lauingenfis, post episcopi Ratisbonenfis, libello de virtutibus herbarum, animalium et lapidum (*Opp. ed. Jammy, Lugd. 1651. vol. 5.*). Adiungam optimi Cour. Gesneri (*praef. ad Trag.*) iudicium: „In libro de mirabilibus mundi diversa herbarum vocabula nominantur, sed corruptissima. Haec legat, qui bonas horas male collocare volet.“ Quam aequum sit id iudicium, ex initio statim libelli elucet. Ibi enim de *Elitropia* praecipiens, sic nugatur auctor: „Apud Chaldaeos vocatur *Ireos*, „apud Graecos *Mantuchiol*, apud Latinos *Elitropia*. Huius autem virtus mirabilis est, quod, „si colligatur sole existente in leone in Augusto, et involvatur in lauri folio et simul addatur dens lupi, nullus poterit contra ferentem habere vocem loquendi, nisi verba pacifica.“ Et paulo post: „*Calidonia* vocatur a Chaldaeis *Aquilaris*, a Graecis *Valis*. *Provincia* a Latinis provincialibus dicta, vocatur a Chaldaeis *Iterifi*, a Graecis *Vorax*. *Nepta* Latinis, *Greith* Chaldaeis, „Graecis *Retus*.“ Citat ineptus homo solum *Maerum* et Alexandrum Imperatorem (?) de influenza planetarum in herbas. „*Affodillus* herba Sa-

„turni; Poligonia herba Solis; Chynostates (?) Lu-
 „nae; Arnoglossa Martis; Pentaphilon mercurii;
 „Acharonia, quae et Jusquiamus, Iovis; Pisterion
 „(περιστερεών) Veneris.

Credidit *Lambecius* (*bibl. Vindob.* 6, 844.) antiquum librum: *Puch der Natur*, dictum nil esse nisi germanice redditum Albertum, sed fallitur. Manifesta enim adsunt indicia, eum librum anno 1349. Ratisbonae scriptum esse (*Panzeri annales german. typogr.* 85.). Albertus autem iam 1280 vivere desit (*Martene collect. ampliff.* 5, 128.).

Eodem saeculo vixit *Alfredus*, Philosophus dictus, qui commentaria scripsit in Aristotelem (*Fabric. bibl. med. et inf. lat.* 1, 180.) a Bartholomaeo *Glanville* (*propr. rer.* 17, 1.) ita citata, ut haeream, huncne velit, an seniore *Alfredum*, quem supra citavimus.

Paulo melioris indolis est liber ruralis, quem senator bononiensis, *Petrus de Crescentiis*, vergente ad finem hoc saeculo, reliquit (*Opus ruralium commodorum.* Basil. 1548. fol.). Versione utitur, quam frater *Franciscus Argentinensis* 1493. edidit, iconibus deturpatam adeo foedis adspectuque horrendis, ut artis progressus nullibi luculentius sub sensu cadere possint, quam comparatis his figuris cum iis, quas *Humboldtius*, *Ventenatius* et *Roxburghius* nobis largiuntur.

Ceteroquin auctor non maiores solos legerat,

sed usu ipso et experientia doctus fuit. Semetipsum mense Augusto inferuisse ramulos mali eiusdem anni prosperrime, testatur. Toto libro secundo leges vegetationis pro more saeculi, at non male, exponit. Necessariam esse certam quamdam adfinitatem inter arbores inferendas et eas, quibus inferitur: miras tamen infitionis et fabulosas recenset artes. E praefectis quercubus oriri falices aut populos. Bene autem de absorbtione plantarum, quae per poros fit, de necessitate gemmae ad multiplicandam aut propagandam speciem. Libro tertio enumerat plantas utiles, inter quas quaedam obscurae, e. g. *Verfig*, quae Berberis *Tabernaemontano* 3, 471. dicitur, potest etiam Crataegus Azarolus esse. *Avornus* est sine dubio Cytisus Laburnum (Io. Bauhin. hist. 1, 2. 362. . . *Zizulus* (Giuggiole Ital.) *Zizyphus vulgaris*. . . *Sicomorus*, quae in Germania montibus crescat. . . *Muniacus*, pruno adfinis, quae Io. Bauhino 1, 169. *Armeniaca* esse videtur. Aliae plurimae notatu dignae: Spinachiam, ab Arabibus introductam, noster primus inter Christianos occident. Memorat: sic *Fraxinellam* (Dictamnium album), *Flammulum* (Clematida), *Tetrahit* (Galeopsin), *Zuberum* (Quercum Suber), *Sanguinum* (Cornum sanguineam), *Acer Opalum*, *Rincum marinum* (Crithmum). Glycyrrhizae cultum et Pineae uberrime et bene describit.

VINCENTIUS BELLOVACENSIS, mediæ aevi Plinius, amplissimi operis, *Speculi quadripartiti* (ed. Lugd. 1494. fol.) tomo secundo historiam naturæ universam complectitur; sed scholasticus vir et ἐκ βιβλίων κυβερνήτης nihil agit nisi Aristotelem, Dioscoridem (sic) Gallienum, Yfidorum, Macrum, Plinium, Avicennam, Platearium, Actorem, Cassium Felicem (qualis fuerit, nescio) citare et de oppositis argutissime disceptare. Paucissima, aut nulla fere, notatu digna occurrunt. De *Bernice* arbore (*Terminalia Vernice*) primus fere loquitur, sequens peregrinatores sui aevi (*lib. 13. c. 85. f. 166. d.*) Myrobalanos tamen Graecorum (*Hyperantheram Moringam*) cum myrobalanis Arabum confundit (*lib. 12. c. 79. f. 154. d.*).

SAECULUM XIV. ET XV.

Commercium Italicum florentissimum et itinera; frequentia in remotissimas regiones simplicium cognitionem augere et amplificare debuerunt: sed impeditum etiamnum id studium fuit infœtia vulgari linguarum. Paucissimi docti Arabicam linguam coluerunt, nulli fere Graecam, ut et ipse Franc. *Petrarcha*, decus sui aevi, queri consuecisset, se, licet in Barlaami Graeci disciplinam semet tradiderit, a lingua tamen antiquorum Graecorum rudem esse (*Mém. sur la vie de Pétrarque, 1, 670.*). Maius obstaculum fuit servile doctorum ingenium,

quod, exhaustos esse ab Arabibus thesauros, neque novi quidquam inveniri posse autumaret. Arabum imperia, quam noxia sint humano ingenio, quam turpe sit, coecis oculis eos sequi, qui ipsi nil sciverint, nisi a Graecis male accepta, nemo luculentius monstravit, fortius contendit conviciisque ipsis defendit, quam *Petrarcha* (*rer. senil.* 12, 910. 913.). Qui, doctissimus sui aevi, quum ipse Graecarum literarum rudis fuerit, facile inde efficitur, quanta fontium Graecorum fuerit inscitia. Nihilominus quivis scriptorum adeo adfectavit hanc eruditionis partem, ut risui etiam se exponeret. Eius rei innumera paene testimonia celeberrimus *Matthaeus* sinit *Sylvaticus*. Sic (*c.* 300.) *Guadam* vel *Fabuciam* graece appellari millepedes: (*c.* 42.) *Amarismam* (*Aneurysma*) interpretatur Matrem sanguinis etc. Sic *Vincentius Bellovacensis* (*f.* 93. b.) *aroma* ab aris vel ab aëre derivat.

Ipsi enim fontes Graeci, Nestorianorum et Arabum interpretationibus mutati, monachorum denique inscitia contaminati, longe alii legebantur ab eius aevi hominibus, quam veri, textu restituto, ad nos pervenerunt. *Bartholomaeus Glanville* Anglicus alium habuit *Dioscoridem* ac nos, siquidem *Cassiae Fistulae* descriptionem ex eo petiit (*c.* 28.), quam haudquaquam *Anazarbeus* cognovit. Adscriptum erat *Dioscoridi* medii aevi integrum caput de *Jasmino*, quod deesse in codice *Cantacuzeno* demum

vidit Matthiolus. Aristotelis scripta a Ioanne Damasceno exposita, in epitomen redacta, quam *summae* nomine citare solebant, longe aliena fuerunt a veris Stagiritae libris.

Pseudonymos multos citare consueverunt, *Casium Felicem* et *Possidonium* Matthaeus Sylvaticus, *Democritum* et *Aesculapium* alii. Nomina autem haec illustria a monachis sine dubio adfectata, inscientiae eorum saeculorum adeo imposuerunt, ut oraculorum vice eorum auctoritas haberetur.

Ad hanc aevi illius labem accessit scholastica inquirendi, discedendi, scribendi ratio. In contrarias semper partes disputaturi, nullum finem alium cognoverunt illorum saeculorum homines, quam ingenii vim, ratiocinatorum aciem et dialecticae exercitium ostentare: auctoritate sola celeberrimorum nominum vincti ac detenti, veritatem minus quam gloriam quaesiverunt. De plantarum anima, de rationibus earum feminalibus, et sensualitate disputantes, neglexerunt omnino naturae observationem. Hinc iure *Leonicenus* (*de Plinii error. lib. 2. f. 16. a.*) taxat *Petrum Aponensem*, quod, qui centaurii maioris radice continuo usus fuerit, ignorare se id tamen fateretur (*concil. differ. 100.*).

SIMON DE CORDO Ianuenis et MATTHAEUS SYLVATICUS celeberrimi sine dubio sunt scriptores huius saeculi. Ille, medicus Papae Nicolai IV. et sacerdos palatinus Bonifacii VIII., gloriatur, se

peregrinatum esse per orientem, ut plantas in loco natali observaret, quas veteres descriperint. Ea autem iactatio adeo communis est omnibus fere scriptoribus barbarorum saeculorum, ut fidere iis nullo modo possimus. Conatus est nomina plantarum et medicaminum graeca, arabica et latina cum vulgaribus comparare eoque modo exponere. Male vero id tentamen plerumque cessit, cum expertus literarum, rudis etiam a rerum ipsarum cognitione esset. Edidit „*clavem sanationis*, simplicia medicinalia, latina, graeca et arabica, alphabetico ordine elucidata. Venet. 1514. fol.“ cuius praecipua pars rediit cum Matthaei Sylvatici opere.

Is (*Matthaeus Sylvaticus*) Mantuanus, Salerni commoratus erat, ubi „Colocasiam colere in viridario suo secus spectabilem fontem“ adfirmat (c. 197.). Ipse etiam semina *Cantalidis* (? *Athamantae cretensis*) e Graecia adferri curavit et in horto suo coluit (c. 153.). Sardiniam etiam viderat et Montem pessulanum (c. 181. 528.). Dein Milani artem medicam exercuisse dicitur, anno autem 1517 conscripsit opus „Pandectarum medicinae Lugd. 1534. fol.“ in quo explicantur nomina graeca, arabica et latina plantarum aliorumque simplicium, quae tunc temporis adhiberentur. Id opus licet *Reinesius* laudibus immeritis extollat (*var. lect.* 3, 18.), equidem nil nisi incitiam auctoris paucissimasque coniecturas video, quibus ad expli-

canda arabica plantarum nomina uti possimus. Simon Ianuensis Algam palustrem vocat Nensar (*Nymphaeam*) et alio nomine Caccabum Veneris et Papaver palustre. Nofter ingenue fatetur, „Arabes non multum curare in omnibus istis herbis, unumque pro alio ponere, si easdem virtutes habere credant“ (c. 122.). Ipse tamen omnem operam impendit, ut confusionem vitaret perniciosam. Quaesivit ab Hispanis, Arabibus et Graecis, quatenam intelligerentur plantae sub receptis nominibus (c. 180. 521.). Neque tamen, qui ipse careret rerum et linguarum cognitione, finem suum attingere potuit.

Agrifolium (c. 21.) commutat cum Loto Graecorum, latine vero dici *Ciceraso*. *Thoram* habere flores violaceos et *Anthoram* subrubeos (c. 45.). *Apii* duodecim species numerat, inter quas et *Ranunculus fardous* (*hirsutus* c. 48.). *Caballum marinum* (c. 117.) inveniri nugatur in Ypotamo, fluvio Mesopotamiae, quae media regio sit inter Scirtim et Euphratem. Tormentillam differre arbitrat *Simon* a *Quinquefolio*, quod illa habeat folia septena, intelligit itaque *Potentillam rectam*. *Mire* confundit (c. 167. 168.) *Cistum*, *Hederam* et *Lablab*: *Caprifolium*, *Oxyacanthum* et *Lycium* (c. 259.): *Matidem* et *Rubiam tinctorum* (c. 366.): *Inulam* et *Laferpitium Chironium* (c. 375.).

Meliora paucissima sunt. Ad Amalfi oppidum

sophisticari Agallochum radice Chamaeleae, quae vero laxet, cum Agallochum adstringat (c. 30.). Bacham Arabum (*Caesalpiniam Sappan*) manifesto *Presillum* lignum, longe ante detectam Americam vocat (c. 82.) Buzeidem esse Satyrii bulbum (c. 116.) Saliuncam non raro pro Spica celtica poni (c. 616.). Bene Simon saccharum Arabum a Graecorum simili substantia differre arbitratur, immerito ob id taxatus a *Leoniceno* (*de Plinii error. lib. 4. f. 55. a.*).

Editor Baptista *Sardus*, Papiensis, addidit nonnulla nova. Sic de Fragariae usu (f. 170. d.) loquitur: Carduum stellatum, *Lyfimachiam* Nummulariam (*Grassula lunaria*), *Gratiolam* officinalem, *Thapsiam* garganicam describit.

BARTHOLOMAEUS GLANVILLE, comes Suffolciae, ordinis Minorum monachus, de proprietatibus rerum volumen conscripsit (Argent. 1491. fol.), quod Caroli V., Galliarum regis, infu sacerdos ipse palatinus Io. *Corbichon* gallice interpretatus est (Lyon 1482. fol.). Hinc, quam immerito compiler quidam (*Mélanges, tirés d'une grande biblioth. 10, 202.*), *Corbichonem* ipsum faciat auctorem, patet.

Noster totum librum XVII. plantis dicavit, iis autem folis, quae vel in sacra scriptura vel in glossis occurrunt, non neglectis tamen aliis vulgaribus. Auctores citat Aristotelem, Dioscoridem, Pli-

nium, Isidorum, Alfredum, Platearium et Albertum: illos vero alios, ac nunc leguntur. „Calami „scripturales“ ex Arundine Donace iam tum diu obsoleverant (1, 51. Cf. Beckmanni *hist. invent.* 5, 56. 4, 297.). Sexuum coniunctionem in plantis haud agnoscit, cum rationem in se feminalem contineant, per quam ex se producendi speciem suam habeant potentiam. Allium bene a cepa et a lili bulbis discriminat: bene cyprum Cant. 1, 14. describit. Dudaim Leae fuisse Mandragoram. Prinum (Quercum Ilicem), prunum et lentiscum confundit.

Iacobus DE DONDIS, Ioannis, Petrarchoe amici (*rer. senil.* 6, 897. 15, 1053.) filius, Patavinus, *aggregator* dictus, librum de simplicibus conscripsit, quod sine loco et anno editum habuit *Trewius* (*praef. ad Blackwell. herb.* §. 16, 7.).

Coram est editio Veneta 1499. 4., quae foliis CL et aliquot non numeratis constat. In praefatione dicitur ipse liber: *Aggregator practicus de simplicibus*, ad finem vero: *Herbolarium de virtutibus herbarum*. Alphabetico ordine plantae nominantur, adiunctis virtutibus medicis, ex Arabibus et Plateario etc. Adfunt icones, rudes eae quidem et ligno incisae, sed praestantiores omnibus illis, quae in aliis herbariis occurrunt. Pro Acoro est *Iris Pseudacorus*, quae repetitur etiam sub Ireos. Aristolochiae longa et rotunda sunt ve-

rae, nec quas Germanici habent herbarii, Fumaria. Branca ursina est Heracleum Sphondylium. Capillus Veneris est Asplenium Ruta muraria. Coriandrum, Cyperus, Lavandula, Siler montanum (*Laserpitium silaifolium* f. 124.), Serpentaria (*Arum Dracunculus* f. 127.) ostendunt, auctorem fuisse Italum et plantas vivas delineasse. Optimae etiam figurae Fragariae et Gentianae luteae. Hedera terrestris forte Veronica est hederæfolia: Hermodactylus, Colchicum: Nasturtium aquaticum, Sium angustifolium. Pessimae tamen figurae Dauci cretici, Menthae, Granorum Solis, Mandragorae (tamen non fabulosa, ut in herbariis aliis), Paeoniae, Sinapis, Spicae celticae et nardi. Adiecta est enumeratio laxantium, ubi Bartholomaeus Anglicus saepius citatur.

Alia editio multo vetustior s. l. et a. exstat in bibl. Göttingensi, ubi et titulus et praefatio deest, icones etiam multo peiores.

In eadem etiam bibliotheca servatur belgica interpretatio sine titulo, anno 1484 impressa, multo absolutior aliis, quas vidi editionibus. Continet enim praeter laxantium etiam aliorum simplicium enumerationem. Icones fere eadem sunt, quas antiqua latina continet, pauculis aliis adiectis.

Solent nonnulli (ut *Mittarelli Biblioth. cod. cc. p. 28.*) Arnaldo Villanovano tribuere, cum prooemium eius nomen ferat. Sed citata Arnaldi

verba sequuntur. Plures editiones, 1520. 4. 1522. 4. italice mihi in literis humanissimis indicavit Cl. collega Patavinus, Ios. Ant. Bonatus.

Amicitiae humanissimi *Schrankii*, collegae Landsbutensis, acceptam refero editionem fere antiquissimam: „Aggregator compilatione clarissimi philosophi Iacobi de Dondis civis.“ Venet. 1481. fol. In praefatione ipse fatetur, se anno 1355 hunc librum conscripsisse. Alphabetico ordine persequitur simplicia, sine ulla descriptione: vires et usus ex Arabibus et Latinobarbaris, ad ipsum usque Simonem Ianuensem exscribit, nullo adiecto iudicio: dispositio operis secundum usus medicos.

Alium longe tenorem habet, quam e Trewiana bibliotheca mecum benigne communicavit Vogelius Altorsinus, editio Veneta 1543. fol. Ad solas qualitates primarias et secundarias et ad virtutes contra morbos index medicaminum secundum Arabas et Arabistas institutus est.

Eodem saeculo Conradus quidam *de Megenberg*, Canonicus Ratisbonensis, interpretatus est *librum naturae (Buch der Natur)*, quem eundem esse cum Alberti Magni tractatu supra citato, *Lambecius* falso autumat (*bibl. Vindob.* 6, 844. Cf. *Panzer. Annal. der deutsch. Liter.* 1, 83.). Edita autem est haec interpretatio 1475. Augustae Vindelicorum et 1482. bis eodem anno.

Initio saeculi XV. vixisse videtur *Christoph. de Honestis*, Florentinus, prof. Bononiensis; cum (*expos. in Mesuen., f. 98. a.*) Thomam de Garbo praecceptorem suum vocet, qui obiit 1570 (*Petrarc. senil. 12, 2. p. 1007.*). Commentaria Christophori in antidotarium Mesues cum Marini editione Venet. 1562. fol. impressa pauca continent notatu digna. Loco Secacul Arabum fanebant aevi eius officinae Sigillum Salomonis.

Huius libri ad exemplar conscriptae sunt numerosae editiones *horti sanitatis*, quae saeculo XV. prodierunt. Editionem latinam Moguntinam, a *Jac. Meydenbach* curatam 1491. fol., aliam vulgari sermone Saxoniae inferioris conscriptam Lübec. 1492. fol., tertiam teutonicam, *Io. Schönspergeri* opera Augsburgi 1488. 4. typis impressam, coram habeo. Alphabetico ordine plantas recenset, in praefatione peregrinationes iactantur, per Graeciam et Orientem, socio pictore, susceptas, quas de se ipso gloriatur auctor Lübecensis, Magister *Io. van Cube* (c. 568.), de alio quodam „domino nobili“ Moguntina editio. Ioannem *Cubam* autem medicum Francofurtanum fuisse, editio Francofurtana Egenollii 1555. testatur. *Arndes*, civis Lübecensis impulsu editionem nostram factam esse, ipse auctor fatetur. Icones ligno incisae pleraequaeaedem, nonnullae tamen penitus diversae, passim meliores Lübecenses. Ipse textus nonnunquam pe-

nitus alienus, quod ut luculentius pateat, figillatim perlustranda est utraque priori loco citata editio.

Moguntina.	Lübencensis.
c. 14. De Allio citatur Vincent. Bellovac.	c. 4. nil de eo.
c. 34. Apium sive fire esse Hippofelinum (Smayrnum Oulus atrum.).	c. 7. confunditur cum Ranunculo hirsuto.
c. 36. Apium haemorrhoidarum videtur Ranunc. Ficaria.	c. 9. idem.
c. 40. Aristolochia rotunda est Fumaria bulbosa.	c. 10. idem.
c. 7. Affodillus est Iris florentina, citantur Dioscorides et Isidorus: septem facultates.	c. 20. Citatur Avicenna et 19 facultates.
c. 6. Acorus, figura mala.	c. 21. figura melior.
c. 21. Ambrosia, descriptio et icon mediocres.	c. 22. figura pessima.
c. 4. Acacia est Prunus spinosa, cum icona mediocri.	c. 26. figura pessima.
c. 26. Anacardus, figura imaginaria.	c. 33. idem.
c. 18. Aloë, icon corolla tetrapetala, foliis integerrimis. Isidorus citatur.	c. 35. eadem icon, Isidorus fere nusquam citatur, sed Bartholomaeus Anglicus.
c. 22. Amomum est Geranium robertianum.	c. 51. figura alia, sed mere arbitraria.
c. 132. 434. Consolida maior s. Symphytum pessime delineatur.	c. 107. multo melius.

Moguntina.	Lübekenfis.
c. 133. Consolida regalis f. Delphinium pessime.	c. 108. optime.
c. 89. Cardus est Diplacus ful- lonum.	c. 110. Idem tamen c. 288. sub Labro veneris et 519, no- mine Virgae pastoris oc- currit.
c. 450. Caulis Spinachia: pes- sime.	c. 161. 471. <i>Heydensch kol- bis</i> , melius.
c. 157. Diptamnus est Conval- laria multiflora.	c. 169.
c. 188. Fraga, non male.	c. 213.
c. 222. Hermodactylus est Le- outodon Taraxacum.	c. 248.
c. 247. Laureola, Daphne non male.	c. 286. Laureola, fig. arbitraria.
c. 276. 277. Mandragora, cum radice virum et mulierem referente. *).	c. 306. 307.
c. 338. Paeonia, pessima fi- gura.	c. 364. non mala.
c. 392. Ribes (Arabum dici- tur) sed nostrum est; fi- gura mala.	c. 427. figura melior.
c. 395. Rododendron est Rosa.	c. 432.
c. 458. Scolopendria, figura mala.	c. 445. figura melior.
c. 486. Verbena pessima.	c. 514. non male.

*) Insignis monachorum *Φενάκισμος*, quo e radice homun- cionem aut femellam sculpsert, relicto capillamento ra- dicularum, talemque radicem velut naturalem, vendide- rint saepe 30 aureis nummis, exponitur ab *Amato Lusti- tano* (in *Diosc.* p. 432.).

Utraque ceteroquin editio exterarum plantas fere omnes imaginarias arbitrariis iconibus exprimit, Afam foetidam, Balauftiam, Myrobalanos, ipsum Napellum, Piper, Rhabarbarum, Oryzam (*Rizum*) Scammoneum, Schoenanthum, Tamarindum, Thapfiam, Zedoariam, Saccharum. Lübecenfis editio pauca habet, quibus caret Moguntina: e. g. Flores frumentorum (*Centauream Cyanum*), Cubebas et Diapenfiam (*Saniculam*). Auguftana editio minorem habet utraque numerum (434.).

Aliam editionem, *Herbarii* nomine Moguntiae 1485. officina Fauftii Schoyfferique editam recenset *Trewius* (*praef. ad Blackwell. herbar. §. IV. n. 1.*). Ea nonnihil differre a noſtra utraque videtur. Namque Tamarindi loco, ubi noſtrae habent Umbelliferam, *Herbarius* habet Tanacetum; Apollinariae nomine, quae Scribonio Largo hyoscyanus eſt, et hic et in noſtris Conium maculatum dicitur, *Herbarius* habet Tuſſilaginem. Hunc *Herbarium* vocat Brunſellius Hieronymum continuo ab ipſo citatum. Eſt ſine dubio

Hieronymus *Brunsvicenfis*, chirurgus Argentinenſis, cuius *liber de arte deſtillandi* eaſdem fere plantas ipſasque icones continet, quas in *Orto ſanitatiſ* videmus. Eundem itaque librum eſſe recte iudicant C. *Gesnerus* (*praef. ad Trag.*) et *Trewius* (*praef. ad Blackwell.*). Prima editio Brunsvicenfis libri eſt Argent. 1500. fol. Invenio in an-

tiquitatibus botanicis non parum defudasse. Namque Gentianam Cruciatam primum a se delineatam credit *Borith* esse Ebraeorum. Eam vocem Io. Mich. *Langius* Altorf. 1705. et Ol. *Rudbek* Upsl. 1722. uberius illustrarunt. Herba non est, sed vel sapo, vel purpura.

Ridiculum plane errorem committit Hieronymus, ubi de *Sambuco* loquitur. Eum enim esse triplicis coloris, albi, lutei et rubri perhibet. Legerat autem literarum rudis homo *Sambacum* (*Jasminum*) Arabum, ab Arabum commentatoribus cum *Leucoio* commutari. *Leucoia* autem dividebat id aevum in alba (*Leucoium* L.), lutea (*Cheiranthus Cheiri*) et rubra (*Cheiranthus annuus*).

Numerosas editiones, titulo parum mutato, variis linguis, omitto, quippe quae a *Trewio*, *Haller*o et *Panzero* uberrime recensentur.

Novas tamen figuras, naturae magis congruas, novam etiam praefationem continet, quam *Eucharis Rhodion* cum *Christ. Egenolffo* Francofurti ad Moenum 1553. molitus est. Icones has seorsim etiam edidit bibliopola, titulo: *Herbarum imagines vivae* 1555. et 1556. 4. In easdem commentatus est *Theod. Dorstenius*, medicus Cassellanus, in *Botanico* Fref. 1540. fol., sed nulla fere augmenta scientiae, quae id tempus iam attulerat, conspicua sunt.

Insunt eadem figurae *Egenolfianae*, additis

Brunfelsianis, Tragianis et Fuchfianis, etiam Dioscoridi, qui ex interpretatione *Ruellii* a *Ryffio* 1543. editus est. Transierunt denique etiam in Adami Loniceri, qui Egenolfii gener fuit, opera, de quibus infra.

ORTOLFUM DE BAVARIA HEYDENBERGER pariter huc refero, quum liber eius de medicinis simplicibus „*Arzneybuch*“ Aug. Vind. 1488. 4. sine figuris nomina plantarum officinalia sola et vires e Plateario et Alberto contineat (*Trew. ad Blackw. §. 11. Panzer Ann. d. deutsch. Lit. p. 98.*).

Huc et *Johannes Tollat von Vochenberg*, prof. Viennensis saeculo XV., cuius „*Meisterlich Büchlin „der Arzney und Krütter*“ *Schrickius* quidam 1497. f. l. forma quarta minore edidit. (*Panzer's Annal. der deutsch. Liter. p. 228.*). Alphabeticò ordine plantas latino pariter et vernaculo sermone recenset, nil nisi vires medicas, fabulosas eas plerumque et absonas, addens. Ortus fere est sanitatis in compendium redactus. *Ambrosia* dicitur *Hyrfwurz* oder *lange Garben* oder *wilde Salven*. *Anthera* das *gel Sämlin* in den *Rosen*. *Berberis* est *Pferfich* (*Persica*) *Quititana*, *Sunnenglanz*, quae in *Sicilia* crescat, ignota. *Ribes Ioannis* (*rubrum*) primo hic occurrit.

Huius aevi est *Matth. Platearius*, cuius commentaria in *Nicolai Praepositi Antidotarium* cum *Mesue Venet. 1562. fol. impressa sunt.* Aevi in-

fcitia ubique patet. Saliuncam arbitratur semen herbae esse, lignum aloës a Nilo deferri in Indiam. Matthaeum Sylvaticum et Simeonem Ianuensem ubique citat. Saccharum ipsius aetate in Sicilia et Hispania colebatur (*f. 374. c.*).

Manfredus de Monte Imperiali librum scripsit de *simplicibus*, qui in bibl. Parisina latet (*Fabric. bibl. med. et inf. lat. lib. 12, 38.*). Eum vidit Iacobus de Manliis, picturis ornatum. *Tunicii* nomine primum auctor mentionem fecerat, *Dianthi* nostri Caryophylli (*app. ad Brunfels. herb. p. 167.*). Qua aetate Manfredus vixerit, non patet.

Ipsè Ioann. Iacob. de Manliis, Alexandrinus (Italiae) saeculi XV. scriptor sine dubio est, neque Anton. Guainerio, Ticinensi (1440.) multo iunior. Edidit explanationes difficiliorum herbarum, quae in officinis exstant, in appendice ad *Brunfelsium* (*ed. Argent. 1532.*) impressas. Idem sine dubio *luminare maius*, Lugd. 1536. 4. Ticini omnino vixit, et ipsos Caryophyllos (*Dianthum*) in Lombardia sponte crescentes bene illustrat. Ridet iure suo herbarios officinarum, quos lumina apothecariorum male lucentia appellat. Spectat sine dubio *Quirici de Augustis Torsonae* lumen apothecariorum, quod denuo prodiit Venet. 1549. fol. Scabiosam quoque delineat Succisam (*p. 173.*) veteribus ignotam. Herbam Paralyfis minorem Margaritae vocat, quae Bellis est perennis (*p. 171.*). An-

gelicam etiam Archangelicam primus videtur observasse et Gratiolam officinalem, quam bene describit. De filicum seminibus, quae fagae investigent, nil addit, nisi ingenue fati: „Deum meliora scire.“ *Filium ante Patrem* dicit *Inulam*, cuius rami inferiores floriferi altiores sint, vel *dysentericam*, vel *salicinam*, vel etiam *britannicam*. Bonus homo oleum perdit et operam, dum Matthaeum Sylvaticum et Simonem Genuensem (Pandectarios) cum veteribus conciliare studet. Meruit tamen laudem Euricii Cordi (*botanol. p. 18.*).

LIBER IV.

REI HERBARIAE POST RENATAS
LITERAS INSTAURATIO.

CAP. I.

VETERUM FONTIUM EXAMEN.

Duabus potissimum causis tribuenda est nova vita, quae, post tot saeculorum altissimum somnum, omnem excitavit scientiarum ambitum fructusque tulit laetissimos; fontium nimirum, e quibus melior studiorum ratio fluit, examen et novarum orbis terraeque regionum inventio. Barbara enim aetas, Arabum unice sequax, nil unquam adfectavit, nil cupivit, nisi quae Arabes dixerint, in epitomen redigere, commentariis illustrare, quae vero nunquam res ipsas exponerent, sed nomina tantummodo, absque ipsius linguae cognitione, interpretarentur. Accessit ad hanc incitiam egestas ipsa rei herbariae, ex Arabicis scriptoribus hauriendae. Ecquis enim negabit, quas ipsi haud cognorunt, etiam aliis patefacere eos non potuisse! Namque duplici

interpretatione, syriaca ac arabica, acceptis plantis, quae aliud agnoscerent clima, fieri aliter non potuit, quam quod Arabum scriptores, a naturae studio plane alieni, in summa ubique versarentur caligine.

Labem totius rei herbariae, quae inde necessario sequebatur, eo desperatiorem invenimus, quo graviora saluti humanae damna contraheret. Exemplo sit arsenici cum cinnamomo commutatio. Hoc enim ab Arabibus nomine *Dar-sini* praedicatum, a *Nicolao Myrepsico* (sect. 52. c. 21.) ἀρσενιον redditur, unde plerique seriores perniciosum venenum habent aroma pretiosum. Sic etiam *Averrhoës* interpres *Harmel* Arabum, quae *Peganum* est, Cicutam reddiderat, noxio insigniter errore.

Tot tamque periculosi errores dilucidari non potuerunt priusquam ipsi antiqui fontes examini subiicerentur. E Theophrasto et Dioscoride omnes seriores hauserant, illorum textus, latentes vel corruptissimi, protinus inquirendi, restituendi erant, ut, quatenam verae sint plantae antiquitatis, clare pateret. Quo facto demum erui poterat, quid adiciendum sit veterum cognitioni, quaeve partes scientiae inprimis excolendae.

Civitates Italiae, opibus et copiis affluentissimae, florentissimo commercio celebres, suorum civium opulentissimorum moderamine rectae, scientiarum

reviviscentium nutrices primae fuerunt. Amabilem, quam *Guicciardinus* in historiae suae initio delineat, imaginem totius Italiae, prosperitatis, opulentiae, liberalitatis, libertatis, securitatis publicae, legat, qui de felicitate illius aetatis dubitet. Florentiam inprimis, a Mediceis imperatam, confluxerunt ingenia omnia: liberalitas Cosmi et Laurentii Medicei adlexit ex ipsa Graecia eruditos homines, quos donis cumulabant, ut Graecarum literarum initia docerent. Emanuel Chrysoloras Italos plures instruxit, ut ab eo fere primordia restitutarum literarum proficisci viderentur. Magna nomina et illustria, Demetrii Chalcondylae, Theodori Gazae, Ioannis Lascaris, Ioannis Argyropyli, Marci Musuri, Bessarionis, Georgii Trapezuntii, a quorum ore pependerunt Italiae fere omnes eruditi. Ab his enim Graecis docti Leonardus Aretinus, Poggius Bracciolinus, Laurentius Valla, Franciscus Philelphus, Nicolaus Perottus, Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, Marsilius Ficinus, Pomponius Laetus, Thomas Linacer, Nicolaus Leonicensis, Marcellus Vergilius, Guarinus Veronensis, Ioannes Aurispa, Nicolaus Niculus, veterum codices studiosissime collegerunt, textum restituere, interpretationes corrigere commentariisque novis illustrare sategerunt. Franciscus Philelphus inter eos, Emanuelis Chrysolorae gener, ex Oriente post longam peregrinationem redux, a

papa
Fran
libro
laus
bibli
nauf
rent
tino
sta p
Con
tium
cele

lecta
nom
Val
Gra
que
que
mag
niur
quo
stud
ritu

epit
qui
(Ve

papa Eugenio, rege Alfonso, Laurentio Mediceo et Francisco Sforza liberalissime exceptus, ingentem librorum Graecorum copiam secum attulit. Nicolaus Nicolaus octingentos codices collegit, e quibus bibliotheca Marciana orta est. Ioannem Lascarium, naufragum munificentia singulari exceptum, Laurentius Mediceus ad conquirenda volumina Constantinopolin bis ad Bajazetum misit, nec defuit honesta petenti barbarus imperator. E ruinis denique Constantinopoleos libri servati ad eundem Laurentium Mediceum transierunt, qui inde bibliothecam celeberrimam Mediceo-Laurentinam fundavit.

Et nostrae scientiae incunabula eodem studio collecta fuerunt, examinata et edita: quo potissimum nomine meruerunt *Theodorus Gaza* et *Georgius Valla*. Is, Thessalonicae honesto loco natus, cum Graecia in praecipiti esset, Italiam aufugit, secumque attulit et Aristotelem et Theophrastum: utrumque latinitate donatum ita edidit, ut facundiam magis quam rerum cognitionem proderet. Plinius enim sequutus eosdem fere errores commisit, quod bene Leonicensus animadvertit. Nimio etiam studio augendae Latinae linguae deceptum fuisse queritur Euric. Cordus (*botanol. p. 54.*)

Georgius Valla Placentinus, Graece doctus, in epitomen rededit omnes fere Graecos auctores, qui de medicina et materia medica tractaverant (Venet. 1501. fol.), eo quidem aevo utile opus,

quod vero pariter mediocrem rerum cognitionem prodit ac Theodori Gazae interpretationes.

Nihilominus novi conatus non sine usu fuerunt. Horum enim virorum vestigia prefferunt alii, qui errores eorum detexerunt, emendarunt, veteresque puriori sermone restituerunt.

Primus inter eos fere fuit *Hermolaus Barbarus*, e nobilissima Veneta stirpe, reipublicae patriae orator apud Imperatorem et papam, dein Patriarcha Aquilegiensis, invita patria, fuit († 1495). Plinium is sibi castigandum elegit, animadversiones autem criticas edidit (*Castigationes Plinianae* 1492. fol.), parum maturum opus, quum viginti tantummodo mensibus id conscripisse fateatur; gloriatur tamen, se plus quam 5000 errores Plinii emendasse. Inficiari quidem nequimus, manifestas Plinii hallucinationes Hermolao suboluisse: manifestos herbariorum errores non paucos correxisse, sedulo comparasse fontes, e quibus hauserat Plinius: neque tamen herbarum cognitione adeo polluit, ut illustrare omnes tenebras, difficultates omnes remove potuerit.

Recte quidem vidit, Plinium confudisse *Betonica* cum *Britannica*, *πράσον* (Porrum) cum *μαρρύβιον* (Marrubio). Aequè tamen ac Plinius hallucinatur in *Xanthio* et *Aparine*, quas distinguere non audet; in *Coronopo*, ad quem herbam *sardoam* (*Ranunculi* speciem) refert; in *Empetro* s. *Saxi-*

frag
(Pr
nem

plica

Val

rupt

Mat

non

la in

cell

epist

quos

Dio

scue

dare

Com

ta r

8, 3

tion

noft

libri

Mer

mol

epist

nom

Con

T

fraga. Bene ceteroquin describit herbam Paralyfis (Primulam veris), Margaritum (Bellim perennem) et Rosam moscheuton (Althaeam roseam).

Minoris etiamnum momenti instar habent Explicationes difficilium Plinii, quas *Robertus de Valle* Rothomagensis 1500. 4. Parisiis edidit. Corruptae voces, ex herbariis potius sumtae, aut e Matthaeo Sylvatico, docent, Plinium, quem legit, non nostrum castigatum esse, sed monachorum mala industria contaminatum.

In Dioscoride primus operam collocavit *Marcellus Vergilius* Florentinus, reipublicae patriae ab epistolis († 1521.). Is ope codicum antiquorum, quos Laurentius Medices collegerat, omnia capita Dioscoridis, innumeraque loca, quae antiqui misceuerant et pessime reddiderant interpretes, emendare inque pristinam puritatem restituere satagit. Commentaria ipsius in Dioscoridem Florentiae edita 1518. fol. taxantur quidem a *Manardo* (*epist.* 8, 3.) quod verborum potius contineant correctiones quam rerum illustrationes. Marcellum enim nostrum Manardus dicit hominem, in poëtarum libris et oratorum magis versatum quam in medicis. Merito etiam Marcello obiicitur, quod ubique Hermodaum reprehendat, et saepius iniuria (*Manard. epist.* 10, 1.). Negari nequit, confundi a nostro nonnunquam vulgares Italiae plantas, ut Cunilae, Conyzae et Origani species; ignorari Erodium ci-

cutarium, frequentissimam herbam; disensum veterum de Malva et Althaea haudquaquam componi; Lavandulam nostram pro Nardo celtica haberi. Neque tamen eo minus Helli iniuriam est iudicium, Marcelli commentaria stirpibus minus cognitis exponendis non inservire. Sedulo certe noster plantas haud paucas ipse examinavit et cum veterum descriptione comparavit. Quum Arum vulgare maculatum priores herbarii plerumque cum Dracunculo confudissent, hunc noster primus verum vidit et egregie descripsit. Primus risit fabulas de radice *ανδρωπομέριον* Mandragorae. In violis veterum dilucidandis magnopere desudavit. Vaga nomina et harum et narcissorum esse bene cognovit: invenit duas Narcissi species in Apennino, *N. biflorum* et *calathinum*. Xanthium, Agrimoniam Eupatoriam et Vineam, cum Chamaedaphne a maioribus commutatam, optime illustravit. Defenditur a *Fuchsio* in *epist. nuncupatoria ad hist. stirp.*

In horum virorum numero fulget praeprimis ac splendet eximium NICOLAI LEONICENI ingenium, viri et doctrinae copia et acumine ingenii et linguarum veterum usu excellentis. Vicentinus is, Ferrariae per longam annorum seriem sapientiam professus, donec centesimum fere annum agens e vivis fecessit. Felicissimus senex, post aliorum certamina, adiit etiam veteres, Plinium-

que et Arabes, ut compilatores, quibus rerum defuerit cognitio, repraesentare studuit (*Opuscula*. Venet. 1530. fol.). Maxime Serapionem adgressus est, utpote cuius erroribus tot tamque insignia damna in salutem humanam manent: passim tamen etiam Plinium adgreditur. Aristolochiae rotundae radicem cum Cyclamine commutari, hoc enim ad pisces enecandos adhiberi. Fraga trifoliata male confundi cum Trifolio fragifero. Bene vidit errores Arabistarum miscentium Isatida cum Indigofera et Dolicho Lablab. Carpesium Galeni alienum esse a Cubebis. Lolium tritico noxium eodem modo perperam Plinius dixerat, quo Cuscutam aliis plantis, circumligando nempe, quod noster taxat: licet Hermolaus Plinium excusare conetur. Hederam et Cistum male confundi a Plinio. Cassiam Fistulam veteribus incognitam fuisse, male pro ea haberi Siliquam dulcem (Ceratoniam.)

Saepissime ceteroquin bonus senex repetit, quae semel dixerat; taxat etiam Arabes, absque ulla linguae notitia. Sic Avicennae obiicit Chamaelaecum cum Chamaeleonte commutasse; Serapioni, Turbith suum (Sefeli) idem fecisse cum Tripolio Dioscoridis (Plumbagine.). Male saccharum Arabum Graecis iam fuisse notum. Saliuncam et Nardum celticam, quam optime Plinius distinxerat, eandem esse plantam.

His quidem audacibus eo aevo sententiis factum

est, ut multae acerrimaeque lites fuscitarentur. Cum Hermolao quidem Barbaro amice actum est, confabulari uterque consuerat in palatio Herculis Estensis Ferrariensis, liberalissimi principis, et ipse fatetur Leonicensus, adeo se cum Hermolao sentire, ut Barbarus vel leonizare vel Leonicensus barbarizare sibi videatur. E vita etiam discessit Hermolaus, priusquam Nicolaus opere suo perfunctus esset.

At *Pandolphus Collenutius*, Pefarenfis, orator eiusdem ducis Estensis, occisus a Storza 1504., indignus certe adversarius, arma cepit contra Leonicum, nec plantas fatis nec historiam artis cognoscens (*Plinii adversus Leonicum defensio in append. Brunfels.*). Plinium a Dioscoride non haussisse temere audet praecipere, quod veritati fatis contrarium est. Neque tamen reticendum est, pauculas notatu dignas animadversiones ab ipso proferri. „Qui de herbis dicturus est, eum ego non „tam librorum quam telluris, non tam literarum „quam agrorum studiosum esse oportere censeo. „Nec fatis esse ad herbariam perdiscendam tradendamque, herbarios scriptores legere, plantarum videre picturas, graeca vocabula inspicere, „magistri unius verbis addictum esse, sed rusticos montanosque homines interrogare oportet“ (*p. 111.*). Saliuncam bene a Nardo celtica distinguit. Bene animadvertit in codice Pliniano, a

Guar
non
Sauic
male
quen
legan
E
NAR
pis,
ter
qui
vit,
figill
154
baria
intel
liter
tes
plan
mis
rei
Rhe
ting
in
(9
faep
dis

Guarino Veronensi castigato, Hypocistidem dici non ad Hederae sed ad Cisti radicem crescere, Saniculam pictam vidit in Herbario Veneto, sed male eam cum Pentaphyllo coniungit. De eo loquens *Amatus Lusitanus* (*in Dioscor. p. 106.*) relegandum putat ad suos iuris consultos.

His tempore fere aequalis fuit *Ioannes MANARDUS*, Ferrariensis, Pici Mirandulani principis, Ladislai Pannoniae regis et Lodovici archia-
ter (*nat. 1462. † 1536.*), doctissimus certe vir, qui tum Mesues scripta suis commentariis illustravit, tum Marcelli Vergilii versionem Dioscoridis sigillatim correxit (*Epistolae medicales, Basil. 1540. fol.*).

Acriter in Arabas invehitur, quorum res herbaria maxime egena et a Graecis mutuo accepta ne intelligi quidem ob linguae incitiam possit. Liberaliter ceteroquin et humaniter Hermolai Barbari partes contra Marcellum Vergilium tuetur, ipse etiam plantas examinavit. Sic Halixon vidit in maritimis Umbriae (9, 3.) monstrante Ulysse Lanziano, rei herbariae perito. Centauream Rhaponticam et Rheum Rhaponticum ipse acceperat et probe distinguit (5, 5.). Panax tantum Heracleum vidit in horto monachorum et Iesuatorum Ferrariae (9, 3.). Liliun convallium bene describit, quod saepe commutatum fit cum Hemerocalli Dioscoridis: fallitur tamen, dum hanc cum Fraxinella

(*Dictamno*), Polygonato (*Convallaria*) et Secacul (*Pastinaca*) iungit (9, 4.). Azarolum latere sub Mespilo antiquorum: ortum esse nomen ex Arabico *زعرور* (*Zarur*): Hermodactylum credit esse Colchicum, quod frequens in Pannonia observaverat. Turbith Mesues quam longe differat a synonyma planta ceterorum Arabum, bene sensit.

Antherae iam vera significatio apud eum occurrit (4, 3.). Infidere capillis seu filamentis floris. In Mes Arabum (*Phaseolus Mungo*) magnopere laboravit: alii id Erviliam esse, noſter Erviliam male cum Dolicho veterum iungit. Est autem ea potius *ερωβοσ* (1, 3. 9, 3.). Miror, Manardum Paliurum non cognovisse, nec Lotum in Italia vidisse, commutasse etiam Acanthum veterum cum Acantha et Branca urſina (*Heracleo Sphondylia*), Typham denique ignorasse.

Prima haec sunt rudimenta liberioris et melioris studii, in quo plerique et optimi scriptores saeculorum XVI. et XVII. perrexerunt, qui vero cum aliis potissimum nominibus insignia acquisiverint merita; sequentibus redibunt capitibus.

CAP. II.

PATRIARUM HERBARUM EXAMEN.

Non paucas Germaniae et Italiae plantas herbarii barbarae aetatis, obiter licet et pristinis nomini-

bus insignitas prodiderunt. Quibus accessit studium criticorum in veterum monumentis. Hoc enim eo valuit, ut discerent medici, haud omnem omnino ambitum rerum naturalium vel Arabum vel Graecorum etiam scriptis exhauriri, latuisse eos profecto vegetabilia climatum frigidiorum, quae novo examini submitienda, pariter forte efficacia esse possint ac arabica remedia. Cautissime tamen, imo nimis caute egerunt servilia fere ingenia, dum nomina nova invenire non auderent, sed pristina, Graecorum, Romanorum Arabumque nomina traducere ad plantas Germanicas Gallicasque, quibus parum saepe similes essent novae.

Primus fere ausus est ad patriae divitias consilia transferre SYMPHORIANS CAMPEGIUS, Lugdunensis, ducis Lotharingiae medicus, paradoxus saltem homo, ni quandoque ineptus dici possit. In *campo elyseo Galliae*, Lugd. 1558. 8. p. 16. Rosas describit *damascenas*, ubique reiicit exotica remedia et patria commendat. Lavandulam Nardo, Coluteam Sennae, Mercurialem Cassiae, Agaricum Rheo, Aloë Ebulum substituit. Galenum prohibuisse Gallis venam secari, ob lacteum sanguinem (*γάλα*) sed *μωρίαν* esse *Montis pedentium*, *μώρος* (Mauros) sequi. Ex his quidem facietis ingenium Symphoriani divinaveris.

Multo maiora, imo nova plane molitus est Otho BRUNFELS Moguntinus, primum ludimagister

Argentorati, dein medicus Bernensis † 1554. Patrias plantas bene delineavit figuris ligno incis, collegit iudicia maiorum, abstinuit tamen fere ab exoticis. Liber ipsius *Herbarum vivae eicones* tomis duobus 1532. fol. et tribus 1537. editus est.

Confusionem totius rei herbariae, quae tunc temporis regnabat, his verbis exponit: „Multam „gratiam veteribus debemus, qui herbarum vires „et nomina primi nobis prodiderunt; multam etiam „ignominiam et perpetuam contumeliam iis, qui „posterioribus saeculis mire et portentose omnia „depravaverunt et confuderunt. Inprimis Pandecta- „rio scriptori (*Matthaeo Sylvatico*) et Simoni „Januensi, qui praeterquam quod omnia miscue- „runt, in hoc tantum sudasse videntur, quomodo „ingentia volumina comportarent, non quomodo „utilem posteris operam locarent vel rerum potius „cognitionem indagarent. Quodsi eorum opera „factum est, praestitisset nunquam adhibuisse ma- „num. Quando non est cuiusvis, rerum vocabula „scribere, sed hominis prorsus in linguis et literis „omnibus exercitatissimi. Si et illorum libri cor- „rupti sunt, quod mihi vero simile non est, cum sint „recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam „perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum „maximum, quod tam paucas herbas novimus. In- „de tot myriades barbarorum, obsoletorum et in- „eptissimorum nominum, dum et omnia illi vetera

„corruerunt vel neglexerunt, et quaelibet hodie
 „anus nomina imponit, quilibet quoque indoctus
 „seplasiarius, et qui artis magistri haberi debebant,
 „nihil magis postremum habent, quam in herbis
 „et cognitione rerum philosophari.“

Plantas autem Brunfelsius sine ordine tradit, saepiuscule etiam confundens, quae quamdam habent adfinitatem. Sic Ungulam caballinam (*Tussilaginem Petasitem*) cum Arctio Lappa iungit: Helleborum nigrum delineat, et orientalem describit. Sub Aristolochiae rotundae nomine habet Fumariam bulbosam et Halleri. Arum maculatum pingit, ubi *A. italicum* esse debebat. Ad Arum Dracunculum recenset Chenopodium Bonum Henricum et Polygonum Bistortam. Consolidam mediam dicit Teucrium Chamaedryn. Crus galli, seu Coronopoda habet Ranunculum bulbosum. Scrofularia maior est nodosa, media Sedum Telephium, minor Ranunculus Ficaria.

Novae autem aut melius observatae haud paucae sunt:

Veronica serpyllifolia (*Exfragia nobilis* 220.)..
 Salvia Verbenaca (2, 26.).. Iris Pseudacorus
 (2, 47.).

Scabiosa Columbaria (2, 24.).. Asperula
 odorata (2, 11.).. Alchemilla vulgaris (2, 53.).

Viola tricolor (*Herba Trinitatis* 2, 69.)..
 Viola odorata et palustris distinctae (1, 157.)..

Asclepias Vincetoxicum (*Hyrundinaria* 2, 36.) . . .

Sanicula europaea (*Diapensia* 1, 81.) . . .

Narcissus Pseudonarcissus, Galanthus nivalis et
Leucoium vernum (1, 129.) . . . Convallaria ma-
ialis (1, 211.) . . .

Polygonum Persicaria (*Pulicaria* 2, 14.) . . .

Dianthus Carthusianorum (2, 58.) . . . Saxifraga
granulata (1, 185.) . . .

Potentilla recta (*Pentaphyllum maius* 2,
33.) . . . Anemone Nemorosa (2, 80.) . . .
Anemone Pulsatilla (1, 217.) . . .

Leonurus Cardiaca (1, 160.) . . . Lamium laevi-
gatum (*Urtica labeo foemina t. 3. p. 12.*) . . .

Mentha rubra *Smith* (76.) . . . Euphrasia offi-
cinalis (1, 169.) . . . Antirrhinum Linaria (2,

39.) . . . Draba verna (2, 34.) . . . Cardamine pra-
tensis (1, 218.) . . . Malva alcea (2, 72.) . . . Ge-

ranium Robertianum (2, 37.) . . . Senecio vul-
garis (*Verbena femina* 1, 120.) . . . Anthemis

Cotula (1, 255.) . . .

Neottia spiralis (*Satyrium odoriferum* 1,
105.) . . . Asplenium Ruta muraria 1, 219.) . . .

Satis aequum *Fuchsi de Brunfelsio* iudicium
(*in epist. nuncupator. ad hist. stirp.*) adiungam;

„Quamvis multa in illius scriptis desiderentur, ut
„pote quod descriptiones picturis passim non re-
„spondeant et quod paucas admodum et vulgares
„tantum stirpes protulerit, quod saepe non suis et

„legitimis nominibus appellaverit herbas: nihilomi-
 „nus tamen, ut hunc omnes certatim laudibus ef-
 „ferant, vel unica hac de causa meritis est, quod
 „ipse primus omnium rectam pingendarum stirpium
 „rationem in Germaniam nostram invexerit, aliis-
 „que hanc imitandi occasionem praebuerit. . . Συγ-
 „γνώμη τῷ πρωτοπέριφ.“

Viam a Brunfelsio munitam feliciter ingressus
 est amicus ipfius *Hieronymus TRAGUS*, Heydes-
 bachi 1498 natus, ludimagister primum Biponti,
 ubi etiam principis hortum plantis instruxit, dein
 facer praeco Hornbaci et medicus in amoenissima
 regione plantarumque feracissima. Saraeponti ali-
 quantum moratus apud comitem Nassoviensem, re-
 diit tandem Hornbacum, ubi sexdecim annos tabe
 confectus 1554. diem obiit.

Vir, ad amplificandam ac reformandam rem
 herbariam natus, indefessa industria tantaque fuit,
 ut filicum semina indagaturus, duobus aut tribus co-
 mitibus stipatus, integram noctem, igne accenso,
 in sylvis degeret (p. 544.), ut hortum ipse, plan-
 tis indigenis rarioribus satis locupletem coleret,
 pictorem aleret bonum, Danielem Kandeliam Ar-
 gentinensem, veteresque auctores simul diurna ver-
 saret manu ac nocturna.

Librum *de stirpium historia* primum germani-
 ce editum *Conr. Gesnerus* dein auctum edidit Ar-
 gendorati 1552, 4. Ordo plantarum haud alpha-

beticus, sed is, qui ex adfinitate quadam proficisci videretur. Agmen Urticae ducunt, quod figillum Tragi urticae folia habebat. Componuntur labiatae, cruciferae pleraeque et compositae: at insigniter saepe aberrat, dum e. g. (p. 219.) cum Verbascis iungit Centauream montanam (p. 93. 99.): Ranunculos cum Apio (p. 166. 167.): Erigeron acre cum Plantagine Pfyllio (p. 226.): Alisma cum Plantagine (p. 679.): Cyperum flavescens cum Triglochine (p. 528.): Polytrichum cum Drosera.

Indigenarum plantarum studiosissimus neglexit fere exoticas, nisi quas a Conr. Gesnero acceperat. „Multi“ (inquit p. 165.) „ex nostris scriptoribus „ingentia volumina de Balsamo, ligno Paradisi, „Amomo, Nardis aliisque peregrinis ac exteris radicibus herbisque, quas vix unquam siccatas in „officinis videre, conscripserunt. Sed qui nobilissimarum stirpium, quae in Germania nostra feliciter proveniunt, quaeque ita passim obviae sunt, „ut pedibus illas conculcemus, illarum inquam historiae qui describendam susciperet, nemo est; „scilicet officio suo probe se functos existimant magis doctores, si in scholis et scriptis suis, quo nomine quoque herba apud hunc et illum auctorem „ex veteribus, qui et ipsi nonnunquam dormitant, appellata sit, investigerunt. Hinc vero, „quam peregrinarum rerum, quarum nec notitiam

„nec copiam habemus, omnes studiosi sumus, liqui-
 „do apparet. Qui fit, ut praestantissimas Dei op-
 „timi maximi creaturas, quae affatim apud nos, e
 „singulari Dei benevolentia luxuriant, tanquam su-
 „perfluas et inutiles contemnamus.“

Optimus vero Tragus, quum et ipse in synony-
 mis, ipsorum etiam Ebraeorum, colligendis stu-
 dium summum collocaret, plantas autem paucas,
 extra Germaniam provenientes, cognosceret, alie-
 nus haudquaquam est ab erroribus gravioribus. Sa-
 tius fuisset, abstinere penitus a doctrina veterum,
 plantasque indigenas, sua quamque appellatione de-
 scribere. At voluit aliter aetatis imperium. Hinc
 factum est, ut Rutam sylvestrem veterum (Pega-
 num Harmalam) eandem crederet cum R. mon-
 tana (p. 69.): ut Inulam Helenium arbitraretur ef-
 fe Moly Homericum (p. 171.): Aristolochiam Cle-
 matitida diceret longam (p. 178.): Adonida verna-
 lem Elleborum nigrum verum (p. 406.): ut Her-
 niariam glabram pro Empetro (p. 527.): Gom-
 phrenam globosam pro Circaea (p. 579.): Trifo-
 lium medium pro Cytiso (p. 601.): Genistam tinc-
 toriam pro Ferula (p. 604.): Polygonum Fagopy-
 rum pro Ocimo (p. 648.): Alyffum sativum pro
 Sesamo (p. 655.): Brizam mediam pro Aegilope
 (p. 670.): Eriophorum pro Gnaphalio (p. 685.):
 Liliun Martagon pro Hyacintho poetarum (p. 787.):
 Cuscutam pro Androsace (p. 810.): Cassiam Sen-

nam pro Colutea Theophrasti (p. 964.): Crataegum Oxyacantham pro Cynosbato (p. 984.) haberet.

Perpaucas descriptiones et icones a Brunfelsio amico mutuo acceptas habet.

Novae aut melius observatae sunt sequentes:

Lycopus europaeus (p. 9.). . . Salvia Sclarea (*Gallitricum* p. 49.). . . Veronica Beccabunga (*Sion non odoratum* p. 138.). . . Veronica Chamaedrys (203.).

Briza media (*Aegilops* 670.).

Galium sylvaticum (*Matrifylva secunda*). . .

Potamogeton crispus (*Alga ranarum*). . .

Myosotis Lappula (*Elatine* 196.). . . Anchusa angustifolia (*Buglossa minor* 232.). . . Verbascum phlomoides. . . Gentiana cruciata (254.). . . Impatiens Noli tangere (*Efula sylvestris* 295.). . . Chenopodium hybridum (*Solanum* 4, 304.). . . Veratrum album (409.). . . Astringentia maior (*Osteregium montanum* 200.). . . Imperatoria Ostruthium (*Smyrnum* 433.). . . Bupleurum perfoliatum (482.). . . Bupleurum falcatum (*Herba vulneraria* 500.). . . Caulalis grandiflora (*Lappa agrestis* 311.). . . Selinum Carvifolia (*Cuminum equinum* 500.). . . Lasepitiium Siler (*Siler montanum* 175.). . . Aethusa Cynapium (*Petroselini vitium* 100.). . . Aegopodium Podagraria (*Vitium Angelicae* III, 211.). . . Herniaria glabra

(*Empetrum* 527.). . . *Gomphrena globosa* (*Circaea* 579.). . . *Solanum Dulcamara* (816.). . .
Sium Sifarum (912.). . . *Sium Falcaria* (*Critamus agrestis* 215.). . . *Sambucus racemosa* (*Sylvestris* 406.). . . *Myosurus minimus* (*Coronopus sylvestris* 211.). . . *Staphylea pinnata* (1098.).

Convallaria verticillata (*Sigillum Salomonis angustifolium* 400.). . . *Scilla amoena* (*Narcissus coeruleus* 756.). . . *Iuncus effusus* (*vulgaris alter* 800.). . . *Colchicum autumnale* (*Hermodactylus* 759.). . . *Hyacinthus hotryoides et comosus* (772.). . . *Rumex patientia* (*Rhortensis* 550.).
Triglochia palustre (*Calamagrostis* 2.). . . *Paris quadrifolia* (*Aster, non atticus* 503.).

Stellera Passerina (553.). . . *Cardiospermum Halicacabum* (*Vesicaria peregrina* 597.).

Dictamnus albus (26.). . . *Lychnis flos Cuculi* (403.). . . *Dianthus superbus* (*Superba* 575.). . . *Pyrola rotundifolia* (*Limonium sylvestris* 707.).

Potentilla alba (*Quinquefolium* 4, 501.).

Capparis spinosa (967.). . . *Caltha palustris* (142.). . . *Aconitum Lycoctonum* (*Luparia* 247, sed male pictum.). . . *Anemone pratensis* (*Herba Venti* 413.).

Teucrium Botrys (79.). . . *Teucrium Chamædrydrys* (204.). . . *Pedicularis sylvatica* (250.). . .

Digitalis purpurea (*Campanula sylvestris* 889.) . . .
 Digitalis ambigua (*eud. fl. luteo*).

Lepidium ruderale (*Thlaspidium* 83.) . . .
 Thlaspi campestre (87.) . . . Cardamina pratensis
 (83.) . . . Erysimum Alliaria (86.) . . . Erysimum
 Barbarea (101.) . . . Sisymbrium Sophia (*Seri-
 phium germanicum* 338.).

Hibiscus Trionum (*Alcea veneta* 921.).

Polygala vulgaris (531.) . . . Vicia dumeto-
 rum (*Osmunda latinorum* 176.).

Hypericum hirsutum et montanum (73.) . . .
 Hypericum ? pulcrum (74.) . . . Picris liceracioides
 (*Cichorea* 3.).

Pyrethrum corymbosum (*Bupthalmus* 152.).
 . . . Inula germanica (*Solidago farracena* 3.) . . .
 Achillea Ptarmica (*Tanacetum album* 159.) . . .
 Balsamita vulgaris (*Alisma* 163.) . . . Erigeron
 acre (166.) . . . Centaurea montana (219.) . . .
 Gnaphalium arenarium (*Amarantus* 330.) . . . Gna-
 phalium montanum et germanicum (331.) . . . Gna-
 phalium dioicum (*Lagopus* 332.) . . . Chryfoco-
 ma Linofyris (*Linariae tertium genus* 358.) . . .
 Achillea Ageratum (*Eupatorium Mesues* 515.) . . .
 Centaurea Cyanus (*Baptifecula* 566.) . . . Tage-
 tes patula (*Garyophylli indi* 923.).

Epipactis Nidus avis (*Satyrion* 9, 785.).

Zea Mays (651.) . . . Urtica balearia (3.)

Smilax aspera (814.) . . . Rhodiola rosea (913.).

Asplenium septentrionale (*Filix arborea* 537.).
 . . . Osmunda regalis (*Filicis maioris alterum ge-
 nus* 543.). . . Blechnum boreale (*Asplenon syl-
 vestre* 550.). . . Asplenium Ceterach (*Scolopen-
 dra vera* 551.). . . Botrychium Lunaria (914.). . .
 Lycopodium clavatum (*Muscus terrestris* 555.). . .
 Lycop. complanatum (*Saccina sylvestris* 556.). . .
 Marchantia polymorpha (*Iecoraria* f. *Hepatica fon-
 tana* 525.).

* * *

Quodsi Brunfelsius et Tragus veterum plantas
 in patria frigidiore invenisse sibi viderentur, multo
 maior fuit temeritas Cornelii PETRI, Leidenfis
 medici, cuius *adnotatiunculae* in Dioscoridem
 Antverp. 1553. 8. prodierunt. Arundinem enim
 arenariam pro Cypero Papyro, Ilicem aquifolium
 pro Myrto, Arctium Lappam pro Atractylide,
 Sambucum pro Arabi, Geranium rotundifolium
 (*Pes columbinus Dodon.*) pro Amomo habuit.
 Non omisit tamen plantas indigenas, quas veteres
 ipsi videbantur neglexisse, ut Veronicam longifo-
 liam et officinalem, Chenopodium olidum, Sani-
 culam europaeam, Droseram, Ribes nigrum, Epi-
 lobium angustifolium, hirsutum et tetragonum, Py-
 rolam rotundifoliam, Spergulam arvensem, Ra-
 nunculum Thoram, Aiugam reptantem, Scutella-
 riam galericulatam, Asplenium Ceterach.

Haud plane alienus ab aevi sui vitio fuit Euri-

cus **CORDUS**, eximius alioquin auctor. E Simmesusia Hassiae natus, Brunfelsii et Tragi more, ludum literarium Erfordiae aperuit, dein semet ad medicam artem contulit. A Ferrariensi universitate adeptus summos honores, primum docuit Erfordiae, dein Marpurgi, denique artem Bremae exercuit, denatus 1535.

Edidit doctum opusculum, *botanologicon* Colon. 1534. 12., festivis refertum exercitationibus et ludicris, utilibus tamen, quum in horto suo pariter ac in campis et sylvis plantas sedulo observare consuecetet. Quantopere vero hallucinetur in plantis veterum definiendis, vel inde patet, quod Amomum veterum putet Anastaticam esse hierochunticam. In filicibus toties vexatis exponendis mirifice se torquet. Helichrysum Dioscoridis recte putat idem esse cum Gnaphalio Stoechade (fueritne suum arenarium?). Bene illustrat praeterea Antirrhinum Orontium et Linariam. Libanotida Dioscoridis bene distinguit, alteram Rorenimarinum, alteram Cachryn, nusquam in Germania visam. Lavandulam Spicam nescit, quo nomine appellet Dioscorides: deest omnino in codicibus: magnopere autem falli, qui celticam nardum cum hac spica commutent. Aethusam Meum eandem putat cum Damo cretico.

Qui Graece se doctum non esse ipse fatetur (p. 55.) hisce litibus componendis certe par non erat;

ubique praeceptores Nic. *Leoniceum* et Io. *Manardum* testatur, qui cum dissentiant, ipse etiam ambigit. Hinc non mirum *Ligustrum* cum *Cypro* (*Lawsonia*) *Chamaeleonta* nigrum cum *Carduo arvensi*; *Santolinam* maritimam (*γνεφόλιον* Diosc.) cum *Gnaphalio* uliginoso, *Cuscutam* eum *Androsace*, *Polytrichum* eum *Adianto* et *Asplenio* *Trichomane* commutare.

Suboluit tamen ipsi, *tiliam* in *Dioscoride* non occurrere, sed *Phillyream*, *Acaciam* non esse *Prunum spinosam*, *Aristolochiam* rotundam alienam esse a *Fumaria bulbosa*. *Imperatoriam* sylvestrem (*Angelicam*) primum apud eum mihi observare videor, licet *Smyrni* falso nomine traditam: tum etiam *Erodium moschatum* (*Acus moschata*).

Indicem exhibet plantarum, quas *Arabes* primi invenerint, mancum eum et fallacem.

Simili plane ratione rem herbariam tractavit *Hermannus*, Comes a *Novenaar*; dum ad *Schottum* daret epistolam de explicandis simplicibus, 1529 scriptam, antequam *Leonice* liber integer ad ipsum venisset. Addita haec est epistola Tomo 2. *Brunfelsii*. *Eupatorium* inter alias verum esse *Agrimoniā*, *Cyclamen*, *Acetosam* aliasque herbas, nominibus germanicis praeditas, conciliare studet.

Ambiguum est de *Io. Ruellii* *Suessionensis* meritis iudicium. Medica is arte, quam primum

Parisiis exercuit, abdicata, sacerdotium promeruit. Dioscoridem latine interpretatus est (Argentor. 1529. fol.) quae quidem versio summo studio facto Marcelli omnino Vergilii praeferenda est, quum illustrationibus Hermolai Barbari et Leonicieni fedulo usus fuerit.

Dein autem edidit opus integrum *de natura stirpium* (Venet. 1538. Not. 1. 2. 8.) quod uberimum et primum fere tractatum de nomenclatura botanica, de partium usu et de colore, odore saporeque plantarum continet, plerumque compilatum e Theophrasto et Plinio. Fateatur licet, se multum diuque per montium iuga et sylvas peregrinatum fuisse, pauca tamen nova aut peculiaria occurrunt. In nominibus plantarum conciliandis totus est, neque tamen satis felix. Confundit enim Coluteam cum Senna, Cardamomum cum Capfico, Smyrnum cum Ligustico, Nardum cum Lavandula, Tanacetum cum Artemisia, Celtin cum Nymphaea, Cyperum ipsum cum Curcumae pigmento. Qui quidem errores amplam praebuerunt posteris occasionem, eum reprehendendi.

Sequitur aequissimus maiorum suorum index, Leon. FUCHSIUS, vir linguarum studiosissimus, ipseque plantarum naturae, quam et in horto suo et in agris sylvisque indagaverat. Natus 1501 Wemdingae Rhaetiae, in patrio oppido primum Iudi magister, dein Ingolstadtii medicinam docuit,

HERBARUM EXAMEN. FUCHSIUS. 325

fuit etiam Ansbaci apud principem, revocatus Ingolstadtum, dein Tubingam abiit, ubi per triginta annos († 1565) summa laude medicinam professus est.

Initio edidit 1532 adnotationes aliquot herbarum et simplicium, quae Brunfelsio adiectae, redeunt auctae in *Paradoxis medicinae* Basil. 1535. fol. Vatiniano odio prosequutus Arabes, quos impias bestias vocat, ad Graecos fontes ubique ablegat: acerrime reprehendit recentiores, qui, summo rei medicae damno, plantarum veterum nomina traduxerint ad Germanicas plantas. Populum arborem Arabes non cognovisse; Cassiam Fistulam longe alienam esse a Siliqua dulci; saccharum Arabum a Graeco saccharo; Carpesium Galeni a Cubebis; male herbarios Cicutam commutasse cum Harmel Arabum; Sanguinem Draconis male Arabes descripsisse, cuius arborem (Dracaenam) recens in Canariis insulis inventam *Cadamustus* navigator, de quo deinde plura, illustraverit. Thlaspi veterum penitus ignorari.

Adgressus est paullo post insigne opus, *de historia stirpium* Basil. 1542. fol., quod eo potissimum sine edidit, ut ad vulgatissimas Germaniae australis plantas botanicorum studia converteret, atque icones daret, non sumtuosas, sed fidissimas, umbris partium solis expressis, in quo consilio ita adiutus fuit a Rod. Specklin, Argentinensi, at ip-

fae etiam partes essentialia non negligerentur. Rarissime hae icones erroneae sunt, e. g. p. 611. ubi Thlaspi Bursa folia habet omnia lyrata. Nomina sunt quidem antiqua, descriptiones etiam saepius e maioribus excerptae, plura tamen nova, ipsique peculiaria, quae ut clarius fiant, libet meliora ordine systematico apponere.

Veronica Beccabunga (*Sium* 725.). . . Veronica agrestis (*Alfina media* 22.).

Valeriana officinalis (*Phu germanicum* 857.). . . Holcus Songhum (771.).

Alchemilla vulgaris (*Pes leonis* 612.).

Anchusa italica (*Cirsum italicum* 55.). . . Campanula Rapunculus (*Rapum sylvestre* 214.). . . Lyfimachia Nummularia (*Centummorbia* 401.). . . Datura Stramonium (690.). . . Capsicum annuum, baccatum et grossum (*Siliquastrum* 732 — 734.). . . Primula veris et elatior (*Verbasculum odoratum et non odoratum* 850. 851.).

Chenopodium album (*Atriplex sylv.* 119.). . . Impatiens Balsamina (190.). . . Gentiana lutea (200.). . . Ammi maius (67.). . . Daucus Visnaga (*Seseli maffiliense* 786.). . . Athamanta cretensis (*Daucus creticus* 231.). . . Athamanta Libanotis (*Daucus* III, 233.). . . Selinum Cervaria (*Daucus* II, 232.). . . Sium angustifolium (*Apium palustre* 270.). . . Scandix Cerefolium (*Gingidium* 216.). . . Pimpinella nigra (*Sifer sylv.*

HERBARUM EXAMEN. FUCHSIUS. 327

vestre 753.) . . Chaerophyllum sylvestre (Myrrhis 525.).

Lilium Martagon (*Asphodelus femina* 115.) . .

Ornithogalum luteum (*Bulbus sylvestris* 169.) . .

Allium urfinum (739.) . . Allium vineale (737.).

Scilla bifolia (*Hyacinthus coeruleus minor* 837.).

. . Hyacinthus racemosus (*coeruleus maior* 836.).

Calla palustris (*Hydrop. rubrum* 844.).

Paris quadrifolia (*Aconitum Pardalianches* 87.).

Agrostemma Githago (*Lolium* 127.) . . Stel-

laria Holothea (*Gramen, Agrostis* 136.) . . Di-

anthus Carthusianorum (*Betonica sylvatica* 1, 552.).

. . Saxifraga granulata (747.) . . Saponaria officinalis (*Struthium* 780.).

Spiraea Filipendula (*Oenanthe* 562.).

Clematis Vitalba (*Vitis nigra* 97.) . . Ranun-

culus polyanthemus (*Chrysanthemum* 879.) . .

Ranunculus auricomus (156. *Ranunc.* 1.) . . Ra-

nunculus acris (*R. hortensis* 157.) . . Ranuncu-

lus sceleratus (*R.* II, 159.) . . Ranunculus bul-

bosus (*R.* III, 160.) . . Anemone Nemorosa

(*Ranunc.* III, 161.) . . Anemone Ranunculoides

(*Ranunc.* IV, 162.) . . Delphinium Consolida

(*Chamaemelon Exanthemum* 27.).

Aiuga reptans (*Consolida media* 391.) . . Me-

littis Melissophyllum (*Melissophyllum adulterinum*

499.) . . Teucrium Botrys (*Chamaedrys femina*

870.) . . Digitalis purpurea (893.) . . Digita-

lis lutea (894.) . . . Scrofularia aquatica (*Galeopsis* 194.).

Hesperis matronalis (314.) . . . Lepidium latifolium (484.) . . . Silybrium Löfelii (*Verbena recta* 592.) . . . Silybrium tenuifolium (*Eruca sativa* 262.).

Erodium cicutarium (*Geranium* 1, 204.) . . . Geranium molle (*Ger.* II, 205.) . . . Geranium Robertianum (*Ger.* III, 206.) . . . Geranium dissectum (*Ger.* IV, 207.) . . . Geranium pratense (*Ger.* V, 208.) . . . Geranium sanguineum (*Ger.* VI, 209.) . . . Goffypium herbaceum (*Xylon* 581.).

Fumaria bulbosa (*Aristolochia Piftolochia* 91.). Spartium monospermum (*Spartus* 758.) . . . Vicia lathyroides (*Aphace* 110.) . . . Lathyrus tuberosus (*Apios* 131.) . . . Trifolium ochroleucum (818.) . . . Medicago lupulina (819.).

Apargia autumnalis (*Hieracium minus* 520.) . . . Tagetes patula (57.) . . . Carlina vulgaris (*Atractylis mitior* 121.) . . . Inula dysenterica (*Calaminthae* in genus 436.) . . . Aster Amellus (*A. atticus* 134.) . . . Chrysanthemum Leucanthemum (*Bellis maior* 148.) . . . Centaurea benedicta (*Atractylis hirsutior* 122.).

Zea Mays (825.).

Mercurialis perennis (*Cynocrambe* 444.).

Asplenium Ruta muraria (*Saxifraga* 730.) . . .

Parmelia pulmonacea (*Pulmonaria* 632.).

* * *

Eccipiat hunc Antonius Musa BRASAVOLUS, nobilis Venetianus, qui a Nic. Leoniceno et Manardo haufit doctrinam, magnifico et eximio literarum artiumque patrono, Principi Estensi Ferrariae infervit, cum quo et Liguriae montes et Galliam et Illyriam peragravit; a quo et praedium dono accepit, ubi plantas exteras solertissime coluit; ipsi etiam duci Alphonfo suavit, tum hortum amoenissimum, Pado circumdatum, plantarum copia ornare, tum quotannis Cretam mittere navigia, quae semina inde et plantas reportarent. Patrium solum optimus vir insigni sedulitate perquisivit, nec auctorum veterum studium neglexit, nec, raro exemplo, aegrotorum curationem, quorum quotannis sesquimillia ipsi semet tradere consueverunt (*Amat. Lusit. in Diosc. 307.*). Herbarium ipse collegit ditissimum († 1555. Cf. *Tiraboschi letterat. Italian. tom. 7. vol. 2. p. 57.*).

In egregio libro: *Examen omnium simplicium medicamentorum*, Lugd. 1537. 8. pleraque tractat, ab aliis iam exposita aut illustrata, plura tamen nova: in nominibus gallicis, italicis et ipsis germanicis satis curiosus: corrigit textum Dioscoridis et castigat versionem. Libere iudicat, certo partem nondum centesimam in universo orbe exstantium a Dioscoride aut Plinio descriptam esse, sed Indies augeri plantarum cognitarum copiam.

Veram Androsacen in Istria invenerat, mon-

stravit eam Amato (*in Diosc.* 376.) Centauream Rhaponticam haud esse Rha ponticum veterum fuffissime demonftrat. Convolvulum Imperati (Braficam marinam) bene illuftrat. Valerianam Phu (non veram Diofcoridis) ab officinali tamen aegre distinguit. Acorum Diofcoridis credit Galangam effe. Lycium petiit e Bononiae montibus: Atropam Mandragoram in Gargano monte, in Apennino Thapfiam veram (Th. Afclepium) invenit.

Modeste et perhumaniter dubia movere ftuduit Aloyfius MUNDILLA, prof. Brixienfis, in praxi et botanica et medica parum inftuctus (*Amat. Luft. in Diosc.* 394.). Licet bene refutet Ruellium, Coluteum cum Senna commutantem, alienus tamen omnino eft a plantarum ipfarum infpectione. Cubebas idem credit effe ac Carpefium Galeni: faccharum noftrum veteribus iam fuiffe notum: Rheum ponticum idem effe cum barbaro etc.

* * *

AMATUS LUSITANUS, feu, quod verum videtur nomen, Io. RODERICUS CASTELLI ALBI, Beira-Lufitanus, Antverpiae, Ferrariae, Anconae, Theffalonici demum vixit, anxie ambivit medici munus apud Ragufanos, quibus indigne in epiftola nuncupatoria adulatur: paradoxus homo, cui nemo tempore aequalium favit. *Enarrationes* fcripfit *in Diofcoridem*, Argentor. 1554. 4., quas iam, fub vero fuo nomine, 1539. edidiffe gloriatur;

non inutiles eas, cum Lusitanus, qui Antverpiae vixerat, non paucas merces indicas, quae in contentione erant, bene cognosceret et illustrare posset. Nardum et Costum, Radicem Chinae, Batatas et Colocasiam ipse examinavit. Anconae ipsi orator Imperatoris Romani apud Solimanum monstravit verum Rheum ponticum, quod in Ponto ipso evulserat (p. 258.). Prope Anconam Salsolam Tragum invenit (418.), Spartum copiose in Hispania (471.), ibidem Atriplicem Halimum (110.) Acacalida credit Ericam baccantem esse, Camarinham Lusitanorum (109.). Vidit etiam ipsum Aspalathum et lignum Rhodium, Genistae radices (33.). Ribes fruticem apud antiquos non occurrere, sed esse Ribes Arabum, in quo vehementer fallitur (115.).

Haud paucos tamen etiam errores commisit. Malabathrum esse Betel (25.), Helenium, Nepenthes Homeri (50.), Myrabolanos iam a Dioscoride describi (138.). Elaten Dioscoridis esse nucem indicam (140.) Persica mala cum Persea confundit. Benzuinum esse Afam dulcem (348.). Inimicitias sibi non paucas conscivit, dum acriter inveheretur in eos, qui eadem ante tractaverant, maxime in Fuchsum, aequissimum virum, et in Matthiolum, qui tum iam coeperat Dioscoridem illustrare.

Pauca huc pertinentia insunt Caroli STEPHANI, e celebri typographorum familia († 1564.)

libello de re hortensi. Lugd. 1556. 8. Rhamnum habet pro Grossularia, Leucanthemum pro lasmino, Hyacinthum pro Orchide conopsea, Bacchar pro Afaro. Rosas ceteroquin recenset provincialem, gallicam damascenam et luteam: Momordicam etiam describit Balsaminam.

Inutile opus susceperunt, cui pares non erant, Monachi Minoritae, *Bartholemaeus Urbevitanus* et *Angelus Palla Iuvenatiensis*, dum commentarios in Mesuen iuniorem ederent Venet. 1543. fol. Licet per Nursiae montes plantas semet conquississe fatentur, plantarum tamen vera cognitio ab iis aequae abfuit ac veterum auctorum. Fuchsum fere ubique sequuntur, et si quae de suis adiiciunt, labuntur plerumque. Aethulam Meum, quam in Nursiae montibus invenerunt, verum habuerunt Meum antiquorum: Galangem crediderunt esse Iunci odorati radicem, Matricariam cum Artemisia, Colchicum cum Hermodactylo, Cynosbaton cum Cynorrhodo, Carum cum Carota confuderunt. Quos cum amare satis, nec tamen iniuste reprehendisset Matthiolus, defendere semet conati sunt, de quo Vincentius *Cantonus* ad Matthiolum (*epist.* 1, 55.) scripsit. Respondit Matthiolus, ut solitus erat, acriter sed docte (*ib.* p. 63 f.).

* * *

Insignia sunt merita, licet nil reliquerit, Lucae *Ghini*, Imolensis, prof. simplicium Patavini,

tum Bononiensis, denuin Pisani († 1556.). Ex-
 imius is plantarum indagator, hortorum botanico-
 rum Patavini pariter ac Pisani auctor, tanta libe-
 ralitate usus est erga Matthiolum, ut, quas ipse,
 amplissima collectione, describere sibi proposuerat,
 plantas omnes Matthiolo donaret, doctissimum
 etiam atque aequissimum adiungeret commentarium,
 „Scio,“ inquit *Matthiolus* (*epist.* 1, 118.) „me
 „maximam accepisse iacturam, cum mihi e vi-
 „vis sublatuſ est Ghinius, in quo maximae et quam-
 „plures fulgebant animi dotes, inter quas praeci-
 „puum locum sibi vendicabant integritas, sinceri-
 „tas, humanitas, fides. Nulla unquam in eo fuit
 „invidia. Cuius rei hoc maximum omnibus prae-
 „bebit indicium, quod, quum decrevisset volumi-
 „na quaedam, quae de plantis conscripserat, una
 „cum imaginibus in lucem edere, visis perlectisque
 „commentariis nostris, non solum ad me gratulato-
 „rias scripsit literas, quod ipsum praevenierim, ip-
 „siusque sublevaverim labores, sed quamplurimas
 „misit plantas, quas illi sane refero acceptas, ubi
 „earum imaginibus nostrum ornavimus Dioscori-
 „dem.“ Simili laude eum extollit dignissimus
 eius discipulus Barthol. *Maranta* (*meth. cognosc.*
simpl. p. 3. 4.).

Unicus fere, qui Ghinium parvi facit, succes-
 sor eius Patavii est, Aloysius ANGUILLARA Ro-
 manus, eruditissimus vir, qui ad Cassianum Bas-

sum, Cratevam et librum Kyranidum usque omnia legerat; exercitatissimus etiam in plantis indagandis. Corficam viderat et Sardiniam, ceterasque Italiae partes; Selavoniam multum diuque perquisiverat, in Creta per aliquot annos moratus erat, ubi a Roberto Constantino, rhizotomo, multa didicerat, post Patavii doctrinam de simplicibus professus est, horto praefuit, sed pluribus exofus, munere abdicato Ferraram tendit, ubi denatus est 1570.

Italico sermone rarissimum nunc librum *de simplicibus* Venet. 1561. 8. edidit, ubi sine ordine plantas antiquorum, non solius Dioscoridis, sed feriorum etiam omnium, percurrit, cumque viderit plerasque terras, quarum plantas antiqui memorarunt, eximie plerumque, modeste et pererudite iudicat. Imumeris locis supra, ad Dioscoridem praepimis et Plinium, citatus fuit: hinc repetenda non sunt, quae copiose de iuventis ab eo plantis praecepimus. Quem modeste reprehenderat, Matthioli acerrimus tamen ipsi adversarius fuit, convitiis saepius et contumeliis obruens, quas eximius auctor non meretur. Non paucae plantae novae occurrunt, e. g.: Salicornia fruticosa. . . Iasminum grandiflorum. . . Salvia pomifera (*Φασκομηλία*, *Sibthorp. flor. graec. t. 15.*). . . Globularia vulgaris (*Aphyllantes*). . . Plantago afra (*Pfyllium primum*). . . Camphorosma monspeliaca (*Chamaepeuce*). . . Alchemilla alpina (*Pentaphyllo argen-*

teo). . . Ruppia maritima (*Fucus maritimus* con
foglie di finocchio). . . Anchusa tinctoria (*Pal-*
tra). . . Solanum Lycopersicon. . . Drypis spi-
nosa. . . Quercus Aegilops (*Cerrus*). . . Quer-
cus Esculus.

Andreae etiam MARINI Veneti, qui com-
mentaria in Mesuen 1562. fol. Venet. edidit, non
exiguæ sunt partes in adornandis et exponendis
plantis veterum. Multum adiutus a Petro Anto-
nio Michelio, Patricio Veneto, qui hortum ele-
gantissimum colebat, herbarium collegerat, et sim-
plicia multa e remotis regionibus advehi curaverat,
delineavit plantas plures rarissimas: præsertim (*f.*
52.) Cassiam Fistulam, cuius triplicem cognovit
varietatem, memphiticam, damiatensem et ameri-
canam: tum (*f.* 75. b.) veram Hyperantheram
Moringam, quam vero cum Behen Arabum con-
fundit: Penacam Sarcocollam (*f.* 79.) et Tamum
communem (*f.* 85. b.). Variæ tamen icones fal-
sissimæ sunt, ut Rhei veri barbari e Marco Paulo
(*f.* 50.) quam tamen alii ex eo sumserunt; Tama-
rindi (*f.* 52.), Sagapeni (*f.* 80.), Euphorbii (*f.* 80.
b.). Auctori suo nimis addictus defendere eum
continuo contra Manardum fatagit.

* * *

Lumen novum exortum est ac concitatius stu-
dium Petri Andreae MATTHIOLI conatibus, Se-

nenfis Romae in valle Anania prope Tridentum et Goritii vixit, demum Viennae curam Archiducis Auftriae suscepit: vir laboriofus, ftudio, eruditione, plantarum cognitione fuperior fere plerisque fui temporis botanicis; ambitiofus tamen etiam *) et opinionum, quas femel imbiberat, fatis pertinax. A multis adiutus fuit a liberalitate Principum Germaniae et Oratoris auftriaci *Busbequii*, tum ab eius medico *Quakelbeen*, a Luca *Ghinio*, Franc. *Calceolario*, pharmacopoeo Veronenfi, *Cortufo* patricio Patavino et celeberrimo Ulyffe *Aldrovando*.

In Diofcoride explicando totam fere vitam confumfit, codices antiquos et Cantacuzenum et alium a *Busbequio* e Conftantinopoli adlatos fedulo comparavit, verfiones correxit, plantas et italias et Auftriae meridionalis fumma induftria examinavit, aliorum opiniones, acerrime quidem et nonnunquam rultice, plerumque tamen iufte refutavit, icones ligno incidi curavit adeo eximias fidafque, quales ante nunquam in lucem editae fuerant. Fictitias tamen aliquas excipio, e. g. Auriculae muris (470.), Rhei barbari (478.), Sideritidis 3. et 4. (712.), et eas, quas pictor Venetus amiferat, de-

*) Ambitiofiffimum vocat, qui fibi ipfi nihil unquam acceptum ferre folet Conr. *Gesnerus* (*epift. ad Wolf*, f. 75. a.).

inde
p. 169

In

Venet.

1554.

rasque

incred

quas

Buniu

alias r

rarum

verat.

C. Ba

P

ioribu

iunga

p

. . S

paeus

(Gra

(Lila

per

verfa

ninu

I

. .

T

inde vero memoriter delineaverat (*Matth. ep.*
p. 169.).

Initio interpretatus italice Dioscoridem 1544.
Venet. fol., dein commentaria amplissima edidit
1554., quae dein plusquam vigesies edita, in ple-
rasque linguas versa celebritatem acquisiverunt fere
incredibilem et auctoritatem. Exceptis paucis,
quas non cognovit, ut Santalum et Aspalathum,
Bunium et Pseudo-bunium, continent plurimas
alias novas ac prius inauditas, quas amplissimo lite-
rarum commercio et studio indefesso sibi compara-
verat. Editionem, quam sequor, optimam habeo
C. Bauhini (Opera Matthioli, Basil. 1674. fol.).

Plantas autem, quas vel primus vel melius ma-
ioribus suis delineavit et illustravit, indicem ad-
iungam systematicum:

Phillyrea latifolia, media et angustifolia (155.).
. . . Salvia Horminum (640.). . . Lycopus euro-
paeus (711. *Sideritis* 1.). . . Crypsis aculeata
(*Gramen aculeatum* 709.). . . Syringa vulgaris
(*Lilae* 854.). Pictam miserat Busbequius. . . Pi-
per Betle (42.).

Valeriana celtica (33.) Saliuncam recte di-
versam credit. . . Valeriana dioica (39. *Phu mi-
nimum.*).

Ilex Aquifolium (147. *ad Paliurum relatum.*).
. . . Elaeagnus angustifolia (174.). . . Plantago

Wulfenii mili, fl. hal. p. 54. (*Coronopus* f. *Serpentina* 383.). . . *Hypocoum procumbens* (*Cuminum sylvestre* II, 556.). . . *Epimedium alpinum* (700.). . . *Globularia Alypum* (880.).

Euonymus europaeus (169.). . . *Onofma echioides* (*Anchusa* 3. p. 704.). . . *Lycopsis pulla* (*Buglossum alterum flore nigro* 826.). . . *Musa paradisiaca* (189.). . . *Zizyphus vulgaris* et *Lotus* (211.). . . *Cordia Sebestena* (218.). . . *Cordia Myxa* (*Persea* 237.). . . *Datura Metel* (225.). . . *Convolvulus Soldanella* et *Imperati* (368.). . . *Gentiana Pneumonanthè* (481.). . . *Campanula Medium* (699.). . . *Salsola Tragus* (731.). . . *Hyoscyamus Scopolia* (*Solanum somniferum* 755.). . . *Atropa Belladonna* (756.). . . *Coris monspeliensis* (*Symphytum petraeum* 682.). . . *Verbascum Lychnitis* (*Lychnite* 801.). . . *Verbascum pulverulentum* (*Verb.* II, 800.). . . *Verbascum nigrum* II, *ib.*). . . *Verbascum sinuatum* (801.). . . *Hottonia palustris* (*Myriophyllum alterum* 812.). . . *Cortufa Matthioli* (698.). . . *Primula Auricula* (685.). . . *Lyfimachia Ephemèrum* (780.). . . *Cynanchum erectum* (*Apocynum* I, 774.). . . *Periploca graeca* (*Apocynum* II, *ib.*). . . *Salsola Soda* (*Kali maius cochleato semine* 364.). . . *Cressa cretica* (*Chamaepitys altera* 670.). . . *Pastinaca Opopanax* (*Pseudocostus* 54. *Panax Heracleum* 544.). . . *Echinophora spinosa* (381.). . . *Athamanta Matthioli*

(*Meum* 24.). . . *Aethusa Meum* (*Meum adu-*
rinum 24.). . . *Phellandrium Mutellina* (*Meum al-*
pinum 25.). . . *Scandix australis* (*Sc. italica* 403.).
 . . *Caucalis nodosa* (404.). . . *Eryngium mariti-*
num (505.). . . *Thapsia Afclepium* (*Panax Af-*
clepium 545.). . . *Thapsia foetida* (851.). . . *La-*
serpitium Siler (*Ligusticum* I, 547.). . . *Lafer-*
pitium Libanotis (*Seseli aethiopicum* 550.). . .
Daucus Visnaga (*Seseli massiliense* 550.). . . *Bu-*
pleurum fruticosum (*Seseli aethiopicum* II, 551.).
Ligusticum peloponnesense (*Ses. peloponnes.* 551.).
 . . *Lagoecia cuminoides* (*Cuminum sylvestre* 556.).
 . . *Seseli Ammoides* (*Ammi* 558.). . . *Bubon*
macedonicum (*Petrofelinum macedon.* 563.). . .
Smyrniium perfoliatum (*Smyrniium creticum* 566.).
 . . *Cachrys Libanotis* (*Libanotis* I, 575.). . . *Fe-*
rula communis (578.). . . *Oenanthe pimpinelloi-*
des (*Oenanthe* II, 627.). . . *Oen. crocata* (*Oe-*
nanthe III, 628.). *Oen. fistulosa* (IV, *ib.*). . .
Astrantia Epipactis (*Epipactis* 806.). . . *Viburnum*
Opulus (*Samb. aquatica* 874.). . . *Linum mariti-*
num (334.). . . *Lin. tenuifolium* (*ib.*).

Oryza fativa (346.). . . *Hyacinthus Muscari*
(Bulbus vomitorius 452.). . . *Panocratium illyricum*
(Narcissus III, *constant.* 859.). . . *Allium Victo-*
riales (*anguinum* 422.). . . *Allium subhirsutum*
(Moly 544.). . . *Uvularia amplexifolia* (*Laurus*
alexandrina I, 841.). . . *Iuncus bufonius* (*Ho-*

Iostium 687.) . . . *Leontice Leontopetalum* (596.).

. . . *Anthericum Liliastrum* (*Phalangium* 607.).

Aesculus Hippocastanum primum innotuit 1557
Matthiolo, cum Quakelbeen, medicus Busbequii,
in literis ad Matthiolum datis (*lib. 3. p. 101.*) il-
lius mentionem faceret.

Epilobium angustifolium (*Chamaedaphne* 842.).

. . . *Daphne Cneorum* (46.). . . *Amyris Opobal-
samum* (54.).

Euphorbia Characias, *myrsinites* et *Paralias*
(864.). . . *Euphorbia Apios* (876.).

Styrax officinale (89.). . . *Diospyros Lotus*

(211.). . . *Melia Azedarach* (*Pseudo-Sycomoros*

252.). . . *Ledum palustre* (*Rosmarinum sylvestre*

576.). . . *Anagyris foetida* (665.). . . *Silene Saxi-
fraga* (694.). . . *Sedum dasyphyllum* (*Sempervivum*

minus femina 785.). *S. Cepaea* (666.). . . *Semper-
vivum arboreum* (786.). . . *Cotyledon Umbilicus* et

ferrata (787.). . . *Saxifraga Cotyledon* (788.). . . *Sa-
ponaria Ocimoides* (*Cneorum Theophrasti* 872.).

Reseda Luteola (*Pseudo Struthium* 442.). . .

Peganum Harmala (542.) Quakelbeen misit.

Prunus lusitanica (197.). . . *Prunus Chamae-
cerafus* (198.). . . *Eugenia caryophyllea* (435.)

a Calceolario misa.

Cistus villosus (*mas* 158.). . . *Cistus salvifo-
lius* (*femina* *ib.*). . . *C. Helianthemum* (*Flos solis*

546.). . . *Cistus Ledon* (*Ledum* 160.). . . *Ranun-*

eulu

mos

nitu

tum

458

Nig

580

tum

tum

tum

Ant

lus

fa in

nis

Ghi

(52

. . .

la la

cep

Ter

Ter

chy

tico

(Sa

xif

53

Or

eulus hirsutus *Ran.* II, 458.) . . . *Ran.* polyanthemus (*Aconitum* III, 764.) . . . *Ran.* Gouani (*Aconitum* V, 765.) . . . *Ran.* Thora (*Pseudo-aconitum* 766.) . . . *Anemone* narcissiflora (*Ran.* IV, 458.) . . . *Trollius* europaeus (*Ran.* VI, 459.) . . . *Nigella* fativa, damascena et arvensis (*Melanthium* 580.) . . . *Clematis* Flammula (680.) . . . *Aconitum* pyrenaicum (*Aconit.* IV, 764.) . . . *Aconitum* Lycoctonum (*Aconit.* VI, 765.) . . . *Aconitum* volubile (*Aconit.* VII, 765.) . . . *Aconitum* Anthora (*Aconit.* IX, 769.) . . . *Aconitum* Napellus (*Napellus* 768.) . . . Cum eo experimenta famosa in latronibus capitis dampnatis instituit. . . *Adonis* vernalis (*Pseudo-Elleborum* 846.)

Origanum heracleoticum et Onitis (522.) . . . *A* Ghinio e Creta adlata. . . *Origanum* Dictamnus (522.) . . . *Maerubium* Pseudo-Dictamnus (522.) . . . *Thymus* Tragoriganum (520.) . . . *Moluccella* laevis (*Melissa constantinop.* 602.) . . . *Dracocephalum* Moldavica (*Melissa moldavica* 603.) . . . *Teucrium* montanum (*Polium alterum* 612.) . . . *Teucrium* capitatum (*Polium* I, 612.) . . . *Stachys* recta (*Sideritis* II, 711.) . . . *Phlomis* fruticosa (*Verbascum* IV, 800.) . . . *Satureia* iuliana (*Saxifraga* I, 693.) . . . *Satureia* montana (*Saxifr.* II, 693.) . . . *Satureia* capitata (*Thymum* I, 531.) . . . *Sideritis* syriaca (*Stachys* I, 605.) . . . *Orobanche* elatior (409.) . . . *Digitalis* Thapsi (*Bac-*

charis 538.) a Lacuna missa. . . *Lathraea Squamaria* (*Dentaria maior* 685.). . . *Antirrhinum Elatine* (716.). . . *Antirrhinum spurium* (*Veronica femina* 514.).

Cochlearia Draba (*Arabis* f. *Draba* 530.). . . *Iberis umbellata* (*Thlaspi* IV, 428.). . . *Thlaspi faxatile* (*Thlaspi* III, 427.). . . *Sisymbrium polyceraton* (*Frio altera* 431.). . . *Sisymbrium stric-
tissimum* (*Draba lutea* 430.). . . *Dentaria pentaphylla* (684.).

Geranium tuberosum (*Geran.* I, 621.). . . *Geranium rotundifolium* (*Geran.* II, 621.). . . *Geranium reflexum* (*Geran.* V, 623.). . . *Erodium malacodes* (*Geran.* VI, 624.).

Spartium spinosum (*Acacia altera* 172.). . . *Astragalus Cicer* (*Cicer sylvestre* 335.). . . *Glycyrrhiza echinata et glabra* (486.). . . *Astragalus Poterium* (495.) *Busbequius misit.* . . *Pforalea bituminosa* (*trifolium asphaltites* 608.). . . *Coronilla Securidaca* (641.). . . *Trigonella polycerata* (*Securidaca minor* 641.). . . *Hippocrepis unifili-
quosa* (*Sferra cavallo* 648.). . . *Cytisus Labur-
num* (*Anagyris altera* 665.). . . *Medicago arbo-
rea* (*Cytisus* 810.). A Barthol. *Maranta acceperat.* . . *Galega officinalis* (836.). . . *Ornithopus scorpioides* (895.).

Hypericum Androsaemum (668.). . . *Hypericum Coris* (669.).

Zacyntha verrucosa (389.). . . Apargia tuberosa (*Cichorium constantinop.* 388.). . . Lactuca quercina (400.). . . Scorzonera glastifolia (410.). . . Scorzonera hispanica (*ep.* 5. 210.). . . Carthamus lanatus (*Atractylis* 593.). . . Santolina maritima (*Gnaphalium* 625.). . . Serratula alpina (*Cirsium* 817.). . . Cacalia alpina (823.). . . Gnaphalium Leontopodium (828.). . . Inula crithmifolia (582.). . . Inula viscosa f. Pulicaria (*Conyza maior* 629.). . . Inula odora (*Conyza minor* 629.). . . Tuffilago alpina (*Afarina* 370.). . . Xeranthemum annuum (*Ptarmica altera* 441.). . . Brotera corymbosa (*Chamaeleon niger Morantae* 491.). . . Artemisia Santonica (*Abfynth. Seriphium* 511.). . . Artemisia coerulescens (*Abfynth. marinum* & 509.). . . Artemisia pontica (*Ambrosia* II, 619.). . . Prima est Coronopus. . . Anthemis Pyrethrum (*Pyrethrum alterum* 574.). Alterum videtur esse Pimpinella. . . Chrysanthemum italicum (*Helichrysum* 753.). . . Doronicum plantagineum (*Alisma* 666.). Bauhinus vult Arnicam esse montanam, sed valde dubito. . . Doronicum scorpioides (*Aconitum Pardalianches* 762.). . . Doronicum austriacum (*alterum ib.*). . . Doronicum Pardalianches (763.). . . Achillea aegyptiaca (*Abfynthium seriphium aegyptiacum* 511.). . . Bupthalmum spinosum (*Aster atticus alter* 818.).

Orchis mascula (*Testiculus* I, 635.). . . Or-

chis Mōrio (*Test. III, —*). . . Orchis conopsea (*Test. IV, maior fig.*). . . Orchis maculata (*Test. IV, minor fig. 636.*). (*Palma Christi maior 637.*). . . Orchis coriophora (*Test. v, 636.*). . . Orchis nigra (*Palma Christi minor 637.*). . . Ophrys myodes (*Test. II, 635.*). . . Ophrys ?anthrophora (*Test. v, mai. fig. 636.*). . . Epipactis ovata (846.).

Arum italicum (448.). . . Arum proboscideum (*Arum ib.*). . . Arum Arifarum (450.). . . Arum tenuifolium (*Arifarum alterum ib.*). . . Pinus Muglus, Cembra, halepensis et maritima (98.). . . Quercus Pseudosuber (181.).

Pistacia Terabinthus (108.). . . Juniperus phoenicea et lycia (122.). . . Acacia vera (171.). . . Myristica Nux moschata (224.). . . Hydrocharis Morfus ranae (*Nymphaea parva 644.*). . . Smilax Sarsaparila (838.).

Marfilea quadrifolia (*Lens palustris altera 783.*) a Cortuso accepta. . . Aspidium Lonchitis (*Lonchitis aspera maior 661.*). . . Blechnum boreale (*Lonchitis aspera minor 661.*). . . Acrostichum Marantae (*Lonchitis Marantae ep. p. 168.*). Hoc missum a Luca Ghinio pro Lonchitide, cum Aspidio Lonchitide a Matthiolo commutatum erat (*Marant. meth. p. 21.*).

Interpretationem hispanicam commentariorum Matthioli edidit Andr. LACUNA, Salmant. 1560.

EXAM. LACUNA. IAXAVA. MARANTA. 545

fol., quam auxit et illustravit *Suarez de Ribera*. Matr. 1752. fol. Lacuna tamen Ruellii et Matthioli interpretationem emendare studuit, ex ipso codice antiquo, non tamen neapolitano, quod docuit *Weigelius* (*Baldingers med. Journ. St. 52. p. 10.*).

Io. IAXAVA etiam compilavit simile opus: *Historia de las Yervas y Plantas, sacada da Dioscorides y otros autores*. Antverp. 1557. 8.

Iuvenis, quocum de his aliisque plantis amice disputavit Matthiolus (Barthol. MARANTA) Venufinus, Pisis a Lucae Ghinii ore pependit, post Neapoli vixit in horto Pinelli, Apuliae et Calabriae montes, Garganum maxime, perquisivit. Edidit autem *Methodum cognoscendorum simplicium*, Venet. 1559. 4., librum, qui principatum fere sui aevi habet. Eximia enim libertate a praeconceptis opinionibus, eruditione non mediocri, incredibili fere ingenii acumine conspicuum continet regulas, iuxta quas plantae veterum eruendae sint, multasque indicat plantas, quas ipse primus invenerat: e. g. verum *Cytifum veterum* (p. 36.), *Verbenacam* in Apulia (p. 173.) et *Thymelaeam* ad Cajetam (p. 175.), *Pistolochiam* (23.) et *Ammi* (27.). In nominibus veterum plantarum et partium descriptionibus similitudinibus etiam indicatis cautissime agendum esse. Maxime vero ridet homines imbecilli animo ac paene languenti, qui Dioscoridi addere nihil audeant, quum omnes plantas ab eo

descriptas fuisse opinentur. Asphodeli, cuius unīcam solummodo speciem cognoscat Diosc., se tria genera in Gargano monte invenisse: Ranunculi decem: Geranii undecim: Trifolii viginti. Multas esse apud Theophrastum, quas filuerit Diosc. multas exteras arbores vel male hunc descripsisse vel penitus ignorasse. Nonnullas etiam varia aetate exposuisse, ut ad iuventutem solum aut ad adultam aetatem quadret. Dictamnū cretensem omnino flores habere, quos negaverit Diosc. Demum de codicum mendis. Praeclare omnia, dilucide, optime exposita sunt.

Marantae aemulus fuit Laurentius PEREZ, seplasiarius Tolitanus, doctissimus vir, qui Graeciam et Asiam ipsam adierat. Optimas is plantarū veterum descriptiones dedit in libro hispanico *de la theriaca*, Toledo 1575. et synonymiam eruditissimam plantarū in libro: de medicamentorum delectu, quem 1590. Toleti Franc. Penia edidit (Cf. *Cavan. in anal. de cienc. nat. n. 20. p. 110.*).

Valerius CORDUS, Euricii filius, si diutius vixisset, maturitatem quandam ipsius opera consequuta fuissent, quae iis magnopere deest. Studiose enim perquisiverat Saxoniam, praesertim saltus Hercynicos, Halensem ditionem ad Stasfurthum usque, tum Misniam, Bohemiam, Austriam, Italiam borealem. Romae febre correptus, cumque annum nondum trigessimū attigisset, extinctus

(† 1544.) reliquit *Adnotationes in Dioscoridem; Historiam plantarum et Sylvam observationum* in itinere per Germaniam institutarum: quae omnia Conr. Gesnerus Argentinae 1561. fol. edidit, iconibusque adornavit. Librum quintum descriptionum, e codice Gesneri edidit C. C. Schmiedel cum *Gesneri opp. Norib.* 1751. fol. Italicas is continet 25 stirpes, non admodum raras.

Minoris momenti sunt adnotationes in Dioscoridem, cuius ne textum quidem graecum legerat, cuius plantas iuvenis, media in Germania educatus, cognoscere non poterat. Errorum inde cetera excusanda. Asphaltum esse cassiam ligneam: lotum idem cum santalo; quercus species graecas omnes in Germania crescere: Phillyream cum Ligustro commutat, nec scit, quid de Tilia agendum.

Historia plantarum plures continet ad id usque tempus incognitas plantas: multas tamen etiam obscuras, plurimas novis nominibus decoratas, quas haud facile aliquis enotare potuerit; e. g. Chamaepeuce (f. 111.) pro qua Gesnerus Lycopodium clavatum pingit. Falsa praeprimis occurrunt in quarto libro, ubi de exoticis agitur; Guaiacum enim et Scammonia (f. 210.) nec ipsa Gesneri fictitia icone clariora sunt. Sunt autem, quas Valerius primus recenset, aut melius maioribus suis, sequentes:

Caucalis Anthriscus (*Daucoides minus* f. 159.

b.). Cf. C. Bauhin. prodr. p. 80. . . Selinum Oreofelinum (*Polychrestum* f. 155. b.). Sed radicem tricubitalem (*sphalma forte*) facit. . . Selinum palustre (*Olsenichium* f. 149. a.). Utrumque Gesnerus cognovisse non videtur. . . Menyanthes trifoliata (*Trifolium palustre* f. 96. b.). . . Drosera rotundifolia (f. 86. a.). . . Parnassia palustris (*Hepatica alba* f. 152. b.).

Phalangium ramosum (f. 149. a.). . . Phalangium Liliago (f. 190. b.).

Adoxa Moschatellina (*Moschatella* f. 172. b.).

Vaccinium Oxycoccus (f. 140. b.). . . Saponaria Vaccaria (*Thamecnemum* f. 104. a.). . . Saxifraga Aizoon (*Aizoon ferratum* f. 92. b.).

Euphorbia Peplus (f. 106. a.). . . Rosa arvensis (*Cynorrhodos tertia* f. 19. b.).

Comarum palustre (*Pentaphyllum palustre* f. 96. a.). . . Thalictrum minus (f. 97. b.). . . Ranunculus arvensis (f. 120. a.). . . Ranunculus bulbosus (f. 121. a.). . . Ranunculus Flammula (f. 121. b.).

Lathraea Squamaria (*Anblatum* f. 89. b.).

Dentaria enneaphylla et bulbifera (*Coralloides* f. 151. a.).

Cytisus ?austriacus (f. 187. b.). . . Cytisus nigricans (*Pseudocytisus* f. 188. a.).

Lactuca saligna (*Ixopus* f. 104. a.).

Epipactis latifolia (*Alisma* f. 150. b.).

Sagittaria sagittaefolia (f. 87. a.). . . Hippo-
phaë rhamnoides (Oleaster. german. f. 186. b.).

* * *

Regiones Europae plantarum feracissimas docti
viri plures curiose perquisiverunt: quorum opera
utilior multo fuisset, ni solis nominibus Dioscori-
dis, Plinii, Fuchsi et Tragi contenti, descrip-
tiones nimis neglexissent.

Ut de *Helvetia*, plantarum alma matre, or-
diar, summum hic quidem indagatorem rei herba-
riae, Couradum *Gesnerum*, silentio praeterire li-
ceat, quippe qui infra, ubi de conatibus systema
condendi praecipiam, meliorem obtinebit locum.

Amici autem Gesneri, Benedictus ARETIUS,
prof. theologiae Bernensis († 1578.) et Io. FA-
BRICIUS, clericus Curiensis, hic nominandi sunt,
quorum ille montes Niesen et Stockhorn in ditio-
ne Bernensi peragravit, et quadraginta fere plantas
alpinas, helveticis maxime nominibus insignitas,
invenit (*Ad Valer. Cord. opp. f. 232 — 235.*).
Erutu eae perquam difficiles sunt, quum nec synony-
ma nec descriptiones addantur. Orchidem tamen
odoratissimam (*Brändlin*): Salicem myrtilloidem
aut reticulatam (*Balmenstritten*) Phellandrium
Mutellinam (*Mutrina*): Primulam Auriculam, fa-
rinosam, integrifoliam (*Flueblumen*): Violam bi-
floram (*Gäle Violen*): Eryngium alpinum (*Edel-*

distel): Trollium europaeum (*Dönij*) certo intelligo.

Paucula sunt et negligenter notata, quae *Fabricius* in monte Galandae, ditionis Rhaeticae, invenit (*Ad Valer. Cord. f. 235.*). Inter ea Doronicum plantagineum, Veratrum album, Ranunculus montanus et glacialis etc.

Multo maiora sunt *Veronensium* botanicorum de montis *Baldi*, amoenissimi et ditissimi, gazis merita. Primus, qui eum multoties conscendit. Franc. CALCEOLARIUS, pharmacopola Veronensis fuit, quem comitati sunt celebres viri, Ulysses Aldrovandus, Aloysius Anguillara, Iulianus Fumanella et Io. Bapt. Olicea (*Iter in Baldum montem ad calc. Franc. Seguieri plant. Veron. vol. 2. p. 445 f.*).

Baldus mons, lacui Beraco (*Lago di Garda*) ab oriente contiguus, inter Veronam et Tridentum extenditur. Altissimum cacumen, a Comite *Sternbergio* nuper mensuratum, 6860 pedes supra maris planum adscendit. Plantarum varietas infinita fere, quum praeter alpinas et boreales omnes fere magis australes ibi occurrant. A Buffolengo inde vallem clausam, pagum Caprini et sacrarium Mariae Coronariae visitavit. Rariores plantae, quas invenit, sunt sequentes:

Erythronium Dens Canis (*Mithridatica.*) . . .
Hypecoum procumbens. . . , Reseda Phyteuma

EXAMEN. CALCEOLARIUS. PONA. 351

(*Reseda Plinii*). Cf. *Sternbergii iter in rhaeticas alpes*, p. 50. . . *Athamanta cretensis* (*Daucus*). . . *Laserpitium Libanotis* (*Seseli aethiopicum*). . . *Ligusticum peloponnesense*. . . *Tordylium officinale* (*Seseli creticum*). . . *Campanula faxatilis*. . . *Valeriana celtica et montana*. . . . *Aconitum album*. . . *Arum Arifarum*. . . *Prunus Chamaeerasus*. . . *Anemone baldensis*. . . *Arnica scorpioides*. . . *Arnica cordata Wulff.* (*Pseudo-Doronium*). . . *Plantago Wulffenii* (*Coronopus serpensinus Matth.*). . . *Ferula nodiflora* f. *rablensis*. . . *Thapsia garganica*. . . *Saxifraga adscendens Vahl*. Cf. *Sternbergii iter nuperrimum* p. 50. Plures species sub generico nomine comprehensas non rite distinxit, nonnullas etiam satis obscuras nominat: e. g. *Acacalidem* Diosc., quam solus *Amatus* pro *Erica baccante* habuerat. Videtur tamen Calceolarius *Empetrum nigrum* voluisse.

Vestigia Calceolarii praesit Io. PONA, pharmacopolus etiam Veronensis, qui ad Car. Clusium primo, dein seorsim edidit: *Plantas, s. Simplicia, quae in Baldo monte reperiuntur*, Basil. 1608. 4. iconibus ligno incisus decoratas. Ioachimo Iungermannio Noribergensi et Nicolao Maronea comitibus totum montis amplissimum tractum percucurrit, non neglectis Caesaris *Nielesolae* vitidariis, quae Pontini erant, ac in quibus plantae graecae plurimae colebantur. Praeter has, alio loco recensendas, Bal-

densibus ipsis Pona operam dedit, praecipue sequentibus:

Veronica saxatilis p. 74. . . Wulffeniae Buonarotae (*Veronica petraea sempervirens* p. 72.). Haec Linnaeo falso dicta Veronica Pomae. . . Campanulae Cervicariae (*Trachelium maius petraeum* p. 62.). . . Phyteumati comoso (*Trachelium minus petraeum* p. 70.). . . Bupleuro graminifolio (*Sedum petraeum bupleuri folio*, p. 111.). . . Geo montano (*Caryophyllata* p. 91.). . . Saxifragae adscendenti (*S. alba petraea* p. 76.). . . Cherleriae Sedoidi f. Sileni acauli (*Ocimoides muscosum* p. 89.) . . Arenariae bavaricae (*Saxifraga bavarica* p. 60.). . . Cisto guttato (p. 8.) . . Atrageni alpinae (*Clematis cruciata* p. 68.). . . Ranunculo rutaefolio (*R. alpinus Coriandri folio* p. 87.). . . Bartbiae alpinae (*Clinopodium alpinum* p. 95.). . . Myagro saxatili (*Thlaspi petraeum myagroides* p. 78.). . . Geranio argenteo (p. 91.). . . Trifolio alpino (p. 84.). . . Artemisiae Mutellinae (*Abfinthium alpinum* 2.). . . Senecioni incano (*Abfinthium* 3 *alpinum*.) . . Centaureae Rhaponticae (*Centaureum maius* p. 65.). . . Aspidio alpino (*Filix saxatilis crispa* p. 101.).

Columnae amicus et Clusii, Ferrandus IMPERATUS pharmacopœus Neapolitanus, sedulo plantas italicas et praesertim marinas, collegit, et vel amicis largitus est vel ipse etiam in Historia natu-

rali,
tine
tione
V
lica
(Ru
(87
.
natu
phila
ca
mex
lus
(88
fuci
Roc
(Ab
bric
mu
858

Epi
no
Ien
ta
qua
run
T

rali, quae italice primum Neap. 1599. fol., dein latine Colon. 1695. 4. prodiit, publicavit. Mentionem maxime merentur:

Verbena nodiflora (p. 889.). . . Valeriana italica (*bulbosa* p. 869.). . . Crucianella monspeliaca (*Rubia spicata* p. 880.). . . Telephium Imperati (872.). . . Convolvulus Imperati (*marinus* 886.) . . Thapsia garganica (884.). . . Phyteuma pinnatum (*Rapunculus creticus* 882.). . . Gypso-
phila Struthium (871.). . . Euphorbia mauritani-
ca (*Tichymalus aphyllus* 876.). . . Argemone
mexicana (*Papaver spinosum* 875.). . . Ranuncu-
lus illyricus (888.). . . Cichorium spinosum
(881.). . . Cnicus Acarna (883.). . . Parmelia
fuciformis (*Fucus capillaris* 850.). . . Parmelia
Roccella (*Alga fucus* 851.). . . Fucus barbatus
(*Abies marina* 849.), natans (*Acinaria* 844.), lum-
bricalis (*Furcellaria* 842.). . . Plocamium (*Pal-
mula marina* 844.). . . Ulva intestinalis (*Cava*
858.).

* * *

Borussiae plantas recensuit Ioannes Wigandus, Episcopus Pomezaniensis (*Vera historia de Succino prussico et de herbis in Borussia nascentibus*, Ien. 1590. 8.). Nomina antiquorum male traducta ad boreales plantas, ut vix possis dignoscere, quales velit. Stratiotem tamen aloidem, Melampyrum cristatum, Callam palustrem, Glaucem mari-

rimam, Gladiolum communem et paucas alias manifestas habet.

* * *

Hercyniae saltus, borealis Germaniae gazophylacium botanicum, IO. THALIUS, medicus Northufanus († 1587.), primus perquisivit (*Sylva Hercynia* Frcf. ad Moen. 1588. 4.). Laurentium HIAL, rei herbariae in universitate Ienenfi profectorem, laudat praectorem. Insignem copiam et rariorum hodie plantarum multarum etiam varietatum, congescit, nonnullas, praecipue graminum, erutu difficillimas. Novae sunt, aut melius descriptae:

Veronica triphyllos (*Dactyliobotanon coeruleum* 59.). . . Eriophorum alpinum (*Gramen iunceum lanigerum* 55.).

Scabiosa Columbaria, ochroleuca et arvensis 108. 109. . . Potamogeton perfoliatus (*μαλακόφυλλον* 86.).

Myosotis palustris (*Echium palustre* 40.). . . Campanula thyrsoidea (*Cervicaria tenuifolia* 32. t. 4.). . . Campanula glomerata (*Rapunculus sylvestris umbellatus* 94. t. 6.). . . Thesium Linophyllum (*Linaria montana* 72.). . . Lithospermum purpureo-coeruleum 74. . . Cicuta virofa (33.). . . Caulalis daucoides (*Daucus ἐχινόκαρπος* 57.). . . Laserpitium pruthenicum (*Daucus λασιόκαρπος* 36.). . . Laserpitium latifolium (*Li-*

banotis Theophrasti 71.) . . . *Selinum Cervaria*
 (*Libanotis alba minor* 71.) . . . *Seseli annuum*
 (*Libanotis ναρθηκασειδής* 71.) . . . *Chaerophyllum*
hirsutum (*Myrrhis Broccenbergensis* 77.) . . . *Li-*
num catharticum (*λινουκάριος* 72.).

Iuncus triglumis (*Lychnanthemus tenuis* 60.).

Vaccinium uliginosum (*Myrtus tenuifolia* 18.),

Vaccinium Oxycoccus 82.

Triantalis europaea (*άλσωνόθεμον* 15.) . . .

Gypsophila fastigiata (*Symphytum petraeum* 113.).

Saxifraga tridactylites (*Dactylis botanon albo*
flore 39.) . . . *Lychnis Viscaria* (*ἰξέκωνλος* 59.) . . .

Cucubalus Otites (*καυρόφιλον* 68.) . . . *Euphor-*

bia Cyparissias cum Aecidio Euphorbiae 126. . .

Euphorbia amygdaloides 127. . . *Rubus saxatilis*

102. . . *Ranunculus aconitifolius* 101. . . *Scutel-*

laria galericulata (*Sideritis* 3, 104.) . . . *Euphra-*

fia lutea (*Ericoides luteum* 39.) . . . *Euphrasia*

Odontites (*Ericoides purpureum* 40.).

Draba verna (*Pilosella filiquata* 84. tab. 7.

f. E.) . . . *Lunaria rediviva* 74. . . *Arabis Thaliana*

(*Pilosella filiquata* 84. f. 7. f. D.).

Geranium lucidum (*Saxatile ὑγροσκόπελον*

44. . . *Anthyllis Vulneraria* (*Arthetica Saxonum*

10.) . . . *Orobus tuberosus* (*Astragalus sylvati-*

cus 7. t. 1.) . . . *Orobus vernus* 80. . . *Lathyrus*

latifolius 74. . . *Astragalus microphyllus* (*Cicer*

sylvestre minus 37.).

Scorzonera glastifolia f. humilis 117. . . ? Cre-
 pis tectorum (*Chondrillae alia species* 22.). . .
 Hypochoeris glabra (*Chondrilla altera* 22.). . .
 Hypochoeris maculata (*Pilosella maior Gallorum*
 83.). . . Apargia hispida (*Chondrylla altera Do-*
donaei 23.). . . Hieracium alpinum 57. . . Hie-
 racium cymosum (*Intybi spec.* 5, 64.). . . Hie-
 racium sabaudum (*Intybi spec.* 7, 65.). . . Hiera-
 cium praemorsum (*Intybus ἀΦυλλόκαυλος* 9, 66.)
 . . Hieracium murorum (*Int. nigrifolius lanugi-*
nosus 11, 67.). . . Hieracium paludosum (*Int.*
uliginibus familiaris 13, 67.). . . Sonchus alpi-
 nus (*Int. πλατύφυλλος* 62.). . . Chondrilla iun-
 cea (*Int. species* 3, 64.). . . Prenanthes purpu-
 rea (*Lact. sylv. ἐρυθράνεμος* 75.). . . Serratula
 tinctoria (*Centauroides* 26.). . . Senecio palu-
 dosus (*Conydia aquatilis maxima* 21.). . . Sene-
 cio farracenicus (*Consolida farracenicum* 27.). . .
 Conyza squarrosa (*maior montana* 20.). . . Cen-
 taurea montana (*Cyanus integrifolius* 29.). . .
 Centaurea phrygia (*Cyanus κυνογκλωσσόφυλλος*).
 . . Centaurea paniculata (*Cyanus sylvestris tenui-*
folius).

Orchis bifolia (*candida* 82.). . . Epipactis pal-
 lens (*Alisma κυμβαλιάνθεμον* 13.). . . Cypripe-
 dium Calceolus (*Alisma κοιλιάνθεμον* 13.).

Betula pubescens (*pumila* 20.). . . Empetrum
 nigrum (*Erica baccifera* 41.).

Blechnum boreale (*Lonchitis aspera* 72.). . .
 Lycopodium Selago (*Selago tertia* 116.).

* * *

Ipse Paracelsi et adfectorum stulta ignorantia, licet omnis eruditioni generis vehementer obfuerit, haud impedivit tamen rei herbariae patriae culturam. Plerique enim, qui in Paracelsi verba iuraverunt, adeo adhaeserunt patriis, i. e. germanicis medicamentis, ut summo studio ea conquirere, summa diligentia describere et illustrare suum ducerent.

Celeberrimus fere est Leon. THURNEISEN, natus Basileae 1530. Aurificis officinam, fraude captus vilissima, deseruit, stipendia meruit et in metalli fodinis laboravit, donec agyrtarum curationibus celebratus, Electori Brandeburgico commendatus, ab hoc archiater nominatus fuerit. Quo munere indigne abusus, in exilium pulsus, vagabundus Coloniis 1595. obiit. „*Historiam plantarum omnium*,“ Berol. 1578. fol. edidit, in quo umbelliferas solas tractat, admittis nugis theosophicis et astrologicis.

Non defuerunt inter hos, qui ad augendam rem herbariam nati viderentur: e. g. Io. *Fischartus*, obscurus ceteroquin homo, cuius librum *Michaël Toxites*, Rhaeticus, post medicus Haganoensis edidit. Titulus est: „Horn des Heyls moischlicher Blödigkeit: oder Kreutterbuch, darin die Kreutter des teutschchen Landes, aus dem Liecht

„der Natur, nach rechter Art der himmlischen
 „Einfließung beschrieben durch *Philomusum Anony-*
 „*nimum*, nachmals durch Doctorem *Toxiten*.“
 Straslb. 1606. fol. Astrologicus liber continet ta-
 men patriarum herbarum descriptiones adeo exac-
 tas, adeo claras, ut optimae omnium iudicari pos-
 sint, quae ad id usque tempus prodierant. Loca
 etiam natalia egregie indicantur: icones adduntur
 eximiae, licet *Dulcamarae* falsissima sit. Nomina
 ceteroquin erronea, ut *Gratia Dei* pro *Erodio* cicu-
 tario, *Smyrnum* pro *Imperatoria*, *Salicaria* pro
Lyfimachia, *Galeopsis* *Melissa* pro *Leonuro* *Marru-*
biastro ponantur.

* * *

Hispanicae provinciae, *Valenciae* plantas hoc
 saeculo primus examinavit *Iacob. Petr. ESTEVE*,
 interpret theriacorum *Nicandri*. Licet *Hallerus*
 id herbarium *Valentinum*, velut typis excusum iam
 citet (*Bibl. bot.* 2, 671.) nunquam tamen pro-
 diit, a solo *Escolano* (*hist. de Valencia* 1, col.
 681.) visum. Cf. *Cavanill. in annal. hist. natur.*
hispan. n. 20. p. 116.

Alter peregrinator botanicus Hispanus fuit *Ioan-*
nes FRAGOSUS *Toletanus*, chirurgus *Philippi II.*,
 qui cum *Franc. Hernandezio* *Hispalensem* provin-
 ciam perquisivit. Edidit librum utilem „de succe-
 daneis medicamentis. *Matrit.* 1575. 12. Cf. *Ca-*
van. l. c. p. 111.

To
 fis, ab
 datus,
 agrave
 tarum
 nibus,
 Escuri

Pauc
 ta in
 ex ho
 enim
 innu
 ferva
 tus b
 dit,
 diffe
 ciden
 vas e
 non
 defh
 tern
 cog
 ti c
 lia,

Tertius Bernardus CIENFUEGOS Tarraconensis, ab Ignatio Affo primo, dein a *Cavanillesio* laudatus, professor Alcalensis, totam Hispaniam peragraverat. Reliquit septem tomos historiae plantarum, cum picturis egregiis et doctis adnotationibus, qui etiamnum scripti latent in bibl. regia Escorialensi. Cf. *Cavan. l. c. p. 123*,

CAP. III.

HORTORUM CULTURA.

Paucis exponi nequit, quot quantaque emolumenta in rem herbariam augendam et amplificandam ex hortorum botanicorum cultura redundant. Et enim, quae, per varia climata, folique et terrarum innumeras differentias dispersa, a nemine fere observari et examinari possint, ea omnia unicus hortus botanicus iungit, observatuque ita facilia reddit, ut instructioni iuventutis suppetant. Accedit, differentias plantarum, sive essentielles sint sive accidentales, nonnisi in cultis rite decerni posse, novas etiam plurimas species, quae a negligente aut non satis instructo observatore peregrinante haud definitae erant, in horto demum cultas optime determinari. Unde elucet, tum omnino plantarum cognitionem incrementa cepisse laetissima, cum horti coli coepissent. Fuit id autem praecipuum in Italia, medio saeculo decimo sexto.

Antiquissima hortorum botanicorum vestigia, Theophrasti Eresii, Mithridatis regis, Antonii Castoris, Caroli Magni, Matthaei Sylvatici, suis iam locis citavimus. Post restitutas autem literas Italia prima et illustria proposuit exemplaria hortorum et privatorum et publicorum, in quibus plantae omnis generis, et a remotissimis regionibus adlatae, coelarentur.

Immortalis Torquati Tassi patronus, literarum omnium patronus liberalissimus, Alfonso Estensis, dux Ferrariae, gloriam meruit sempiternam eo etiam nomine, quod, Musa maxime Brasavolo moneute, hortos plures botanicos instituerit ac coluerit: amoenissimum maxime, Pado circumdatum, quem Belvedere nominabat (*Brasavol. exam. p. 288. 289. 299.*). Tribus iis hortis praefuit per aliquod tempus Pancius, prof. Ferrariensis (*Fantuzzi vita di Aldrovandi, p. 257.*). Hoc ducis exemplum sequuti sunt plures Ferrarienses. Ioannes *Brasavolus*, patruus Musae viridarium habuit (*Brasavol. exam. p. 316.*). In horto nobilis *Acciajuoli* Ferrariensis rariores pleraeque plantae conspiciebantur (*Amat. Lusit. in Diosc. p. 290. 375. 448.*). Tantum omnino Ferrariae studium plantarum exoticarum fuit, ut exteri botanophili eo potissimum confluerent, quod de Io. *Falconero* Anglo, narrat Amatus, qui herbarium insigne, Ferrariae potissimum collectum, servabat (*in Diosc. p. 337.*

357.

Asian

plant

S

cheli

Angu

tasqu

Aegy

(Aru

vidit

mun

proc

miffi

tum

testa

I

par

quas

hort

Tre

Ber

34.

te C

etus

nific

tum

loni

357.) Quotannis enim Ferrarienses in Graeciam
Asiamque navigia mittere consueverant, quae femina
plantasque rariores inde reportarent.

Simile fuit studium Venetorum. Patricii Mi-
chelii et Cornarii laudantur a Brasavolo, Marino et
Anguillara, quod simplicia ex Oriente advehi, plan-
tasque rariores in ditissimis hortis coli iusserunt.
Aegyptiacas etiam plantas, ut fabam Aegyptiam
(*Arum Colocasia*) in pluribus venetis hortis coli
vidit *Amatus* (*in Dioscor. p. 240.*). Hierony-
mum Capellum, Senatorem Venetum et Cretae
proconsulem, plantas innumeras graecas Patavium
misisse, ac Nicolum Contarenum Patricium, hor-
tum ditissimum prope Campum Sancti Petri aluisse,
testatur *Prosp. Alpinus* (*in praef. ad exot.*).

Patavii vixit botanices summus promotor, Gas-
par a Gabrichis, qui nullis sumptibus pepercit, ut
quascunque conquireret plantas (*Stephan. de re
hort. p. 45. Gesner de hort. German. f. 239. b.*).
Tres alios hortos patavinos, Priuli, Pasqualigi et
Bernard. Travisini laudat *Anguillara* (*dē sempl. p.
54. 80. 90.*).

Primus omnino hortus academicus Pisis, iuben-
te Cosmo mediceo, praefecto Luca Ghinio, instru-
ctus fuit. Anno enim 1544 ad Arnum flumen mag-
nificus Princeps donavit fundum, qui tum a Ghinio
tum a Caesalpino successore adeo ditatus fuit, ut Be-
lonium 1555. admiratione impleverit. Qui post

Cosmum Etruriam imperio rexit, Ferdinandus Iosephum *Benincasam*, quem *Casabonam* vulgo appellant, in Orientem misit, ut plantas et semina colligeret, reducem horto praefecit (*Calvi comm. histor. Pisani vireti. Pis. 1777. 4.*). Is etiam Florentinum hortum primus instruxit.

Post Pisanum primus fuit Patavinus hortus, inauguratus 1545. a Patriciis Venetis et Patavinis, qui rei herbariae promovendae studerent. Primus index, satis pauper, Venetiis 1591, 8. prodiit plagulis tribus.

Coeperunt autem primam cathedram stabilire, ut simplicia omnia exponerentur, quam ex anno 1533. primus occupavit Franc. *Bonafides* (*Tiraboschi letterat. ital. vol. 7. p. 2. p. 50.*). Suadente praeprimis et indies magis urgente ipso Bonafide Daniel tandem Barbarus, patriarcha Aquilagiensis, viridarium exstrui iussit (*Belon. neglect. cult. plant. ad Clus. exot. p. 239.*). Id iam 1533. factum fuisse licet Hallerus arbitretur (*Bibl. bot. 1, 266.*). Tiraboschio tamen potius credendum, qui annum 1545. ex actis ipsis indicat. Aloysio Anguillarae, primo horti praefecto mox successit Melchior Guilandinus, ei autem Io. Ant. Cortusus et Prosp. Alpinus.

Sequuti sunt Bononienses, qui 1568., Ulysse Aldrovando hortante, hortum in patria academia stabiliverunt.

In agro Veronensi Caesar Nicelola habuit prae-

dium,
duobus
que gra
Baldun

Nea
nelli,
Iul. Mo
hortos

In a
cupleter
longo i
(*Belon.*
aluit pr

Gal
hibet.
Cenom
hort. p
id prae
num,

Cum
rifinae
posse h
patet,
Parifio

Pr
exemp
valio i

diurnum, plantis peregrinis dicatum, ubi in viridariis duobus amplissimis colebantur rarissimae quaecunque graecae plantae, quas *Pona* descripsit (*iter in Baldum*, p. 9.).

Neapoli erat hortus ditissimus Io. Vincent. *Pinnelli*, quem multoties celebrat *Maranta*: Arimini Iul. *Moderatus*, Romae Scipio ad S. Apostolum hortos aiebant, quos nominat C. Gesnerus.

In agro Lucensium hortum satis amplum ac locupletem habuit Vincentius a Monte Catino, ubi a longo inde tempore arbores peregrinae colebantur (*Belon. l. c.*). Florentiae Nic. Goddius hortum aluit praestantissimum, cui praefuit Benincasa.

* * *

Gallia pauciores eo aevo hortos botanicos exhibet. Celeberrimus fuit Renati Bellaii, episcopi Cenomanensis, omnium, ut *Stephanus* ait (*de re hort. p. 31.*) nobilissimus et ditissimus. Nominat id praedium Toutuoia, Cenomanorum urbi vicinum, *Belonius* (*neglect. cult. p. 216.*).

Cum idem *Belonius* anno 1558. etiamnum Parisinae universitatis antifilites moneat, facili negotio posse hortum institui academicum (*l. c. p. 240.*), patet, eo demum tempore caruisse horto botanico Parisios.

Primum autem in Gallia conditi horti publici exemplum est Monspelienfis, quem a Rich. Bellevalio instructum, suadente duce Ventadour, uni-

verfitati donavit Henricus magnus (*Histoire de Languedoc, tom. 5. p. 487. 505.*). Ibi gallicas, alpinas et pyrenaicas plantas, numero MCCC colli, testatur Olivarius de Serras (*théatr. d'agricult. 1600. Paris. fol.*).

* * *

In Germania qui horti eius saeculi fuerint, memoriae prodidit Conr. Gesnerus (*de hort. German. ad cult. Valer Cordi.*). Ipse autem Euricius Cordus, Theod. Zwingerus Basileae, Matth. Curtius Lindaviae, Bened. Aretius Bernae, Israël Minkelius Argentinae, Petrus Condenbergius Antverpiae hortos aluerunt. Hieron. Tragi etiam, Leon. Fuchsi et Laur. Scholtzii Vratislaviensis horti eo aevo celebres fuerunt. Catalogum plantarum, primum plantarum, quae in Germaniae hortis proveniebant, edidit Conr. Gesnerus, dein horti sui Laur. Scholtzius (1594.).

Leidae hortus publicus academicus, suadente Ger. Bontio, 1577. conditus est, Theod. Augerio Clutio primo praefecto, cuius filius mox itineribus per Europam Australem et Africam susceptis insigniter novum hortum ditavit. Successit Clutio 1589. Petr. Paawius, partes autem provinciae demandatae sunt Car. Clusio et Bern. Paludano (*Boerhaav. hist. hort. in limine indic. alter. hort. Lugd. bat. 1720. 4.*).

CAP. IV.

PEREGRINATIONES ET ITINERA,
QUAE REI HERBARIAE AMPLIFICANDAE
INSERVIERUNT.

Quantopere profuerint itinera, vel alio fine suscepta, rei herbariae per ipsa barbara saecula, supra praecepimus. Iam vero, quum lux liberiorum cognitionum alacritate nova studia incitaret, in ipsum hunc finem instituta itinera messim ingentem plantarum novarum attulerunt.

Merus et simplicia orientalia triplici potissimum via Europam adferebantur. Prima borealis per Bactrianam caspiumque mare tendebat Casanum, unde Novogrodum et Wisbium (in insula Gottlandia) ibatur (*Lopez de Gomara hist. de las Indias, p. 99. in Barcia historiador. primit. de las Ind. vol. 2. — Sartorii hist. civit. hanseat. p. 198 f.*). Secunda via per pontum Euxinum ducta, Trapezunti in Tauride urbe emporia habebat (*Clavijo hist. del gran Tamorlan, p. 113. Lopez de Gomara l. c.*). Tertia demum via per finum persicum et mare rubrum, Alexandriam aut Halepum agnoscebat, velut celeberrima commercii emporia: licet, et ipso fatente *Sanuto Torsella*, multo carioris pretii et vilioris indolis merces essent, quae hac via in Europam advehebantur. Varia etiam simplicia nunquam per Alexandriam, sed semper

per Tauridem et Trapezuntum venerunt, velut Rheum, Cinnamomum, nuces moschatae, caryophylli (*Clavijo p. 113. 190.*).

Interea a medio inde saeculo decimo quinto Lusitani, principe Henrico iubente, occidentalem oram Africae navigando perquisiverunt Maderam primum, dein 1456. Capitis viridis insulas, promontorium viride et rubrum appulerunt, cuius Ludovicus praeprimis *Mostus*, Venator, qui *Cadamofo* vulgo appellatur, narrationem reliquit (*Ramusio coll. 1.*). Impulit autem principem Henricum, ut huc potissimum navigia tendere iuberet, magnus mercimoniorum pretiosorum proventus in iis insulis. *Dracaena* maxime *Draco*, quam ad portum sanctum Maderae inventam describit *Mostus* (*Ramusio 1, f. 106.*) quaeque Sanguinem draconis, ab antiquo omnino diversum, largiebatur, magni aestimatum. Saccharum etiam in Madera et aliis insulis Canaribus colebant Lusitani. *Laurus* indicæ lignum rubrum, eximiam materiem, mensis elegantissimis idoneam et Lichenem *Roccellam*, *Oricello* dictam, e Canariis insulis apportarunt Lusitani. Ad fluvium Senegal invenit *Mostus* arbusculam, quae phaseolos ferat coccineos cum hilo atro exiguos — *Abrum precatorium* (*Ramusio 1. f. 115. a.*). Ad promontorium viride arborem vastissimam, 17 ulnas diametro — *Adamsoniam digitatam* (*ib. f. 118. b.*).

Oram Africae occidentalis ingiter legentes Lusitani, 1460, Alphonso Sequeira duce, litus invenerunt, quod a *Zingibere Malaguetia* (alias *Amomum Granum Paradisi*) nomen habet. Is olim fructus a Mauris, Mandingis, per desertum ingens Zaharam, Tuncetum portabatur (*Barros decada, da Asia portugueza, f. 33. d.*).

Lusitani sequentibus annis lineam ultra aequinoctialem progressi, Alphonso Aveira duce, Beninum et Congum regionem invenerunt, ubi *Myrtus Vincenta* (*Rabo pola*) provenit, haud tanti aestimata ac piper orientale (*Barros l. c. f. 40. d. 41. a.*). Fallitur ergo amicus olim *Sprengelius* (*hist. geogr. 376. 377.*) dum Malaguettam et Pimentam confundit.

Paullo post (1486.) detectum a Bartholomaeo Diaz caput bonae spei, *Vasco da Gamma* viam monstravit, qua peti India orientalis posset. Earum regionum commercium lucrosissimum ex eo inde tempore Lusitani fortiti sunt, donec (1520.) Ferdinandus Magellanus, Lusitanus et ipse, a rege suo neglectus aut offensus, Hispanis suaderet, aliam sibi munire, et occidentalem quidem viam, qua sub America ipsa iretur ad Indiam orientalem. Invidiam continuam bellaque ipsa crudelissima commoverunt Caryophylli aromatici, quos e Moluccis, Santalum, quod e Timor, Camfora, quam e Borneo, et Aloë, quam e Succotra reportarunt Lusitani

568 LIB. IV. CAP. IV. PEREGRINATIONES

(*Barros* 1, 114. 147. *Lopez de Gomara* in *Barcia historiad.* 2, 92. 93.). Invidiam mercatorum Alexandrinorum primum tumultum Indorum contra Lusitanos sollicitasse, refert *Petrus Martyr* (*epist.* 10, 181.).

Quum Ceylonam Lopo de Soarez 1519. detexisset, Cinnamometorum in ea insula frequentium etiam potiti sunt Lusitani: *Cocos maldivica* (*Lodoicea Commerf.*) innotuit ut alexipharmacum, dum Io. Gomez 1525. insulas Maledivas occuparet (*Barros* 3, 70.). Sumatra a Georgio Albuquerque Lusitanis subiecta largita est Camforam e Fansora, Santalum album, Aquilariam, Terminaliam Benzoin, Metroxylon *König.*, Nipam fruticantem et Elaten sylvestrem (*Barros* 3, 114. 128.).

Caryophylli aromatici maxime ex insulis Ternate, Tidor, Bocham, Mutel et Palo Caballo, quae ab occidente insula Gilolo vicinae sunt, proveniebant. Praefuit huic mercatui legatus Lusitanorum, Antonius Calvaõ, in insula Ternate residens (*Barros* 3, 127.).

* * *

Novus interea orbis detectus novum etiam et immensum Florae imperium revelavit. Indiam quaesiverunt aromatibus et auro ditissimam, qui primi Americam adierunt, Indiam etiam appellarunt novas terras, Indiaeque plantas ibi observare sibi visum fuit. Quid quod Europaeos flores in Chi-

lenfi
(dra

Et ip

πυρ

cum

vit (

phraf

P

stoph

appul

obtul

ra (A

feme

bacul

quas

riad.

C

Guad

(Cien

de un

suave

omni

rer.

vene

quod

To

in Veragua, qui e *Terminalia latifolia* venisse videntur (*ib.* 106.): *Palman* novam, e cuius fructibus *cerasa* aemulantibus vinum parabatur, *Bactris maior* (*ib.* 112.): *Mammeam americanam*, fructum suavissimum: *Iatropham* denique *Manihot*, e qua panis conficiebatur (*ib.* 118.), quo vesci malebant Hispani, quam triticeo, quod sapidum sit gustus ac facilius stomacho concoquatur (*Petr. Martyr epist.* 8, 156.). *Iuccam* vocabant incolae, cuius succum aconito letaliorem esse aiebant, qui epotus ilico perimat, panem autem ex eius farina confectum sapidum esse et salubrem omnes confitebantur (*Petr. Martyr de reb. ocean. lib.* 1. p. 2. *Oviedo in Barc.* 1. p. 6. 7.).

Mexicanum regnum detectum 1519, Cordova, et occupatum 1520 Cortesio ducibus; Peruvianum imperium 1527 — 1550 a Francisco Pizarro subiugatum; Chilensis natio Hispanis post diuturna bella submissa a Valdivia 1548.; Florida occupata a Ferdinando de Soto eodem fere tempore; Brasilia longe antea (1500) a Petro Alvarez Cabral Lusitanorum imperio submissa; novae terrae, quas Ferdinandus Magellanus in America australi et oceano pacifico (1519) detexit, novarum plantarum innumeram copiam Europaeis tradiderunt, quae tum usui medico ac oeconomico idoneae tum ad rei herbariae doctrinam amplificandam commodissimae videbantur.

Primus, qui novi orbis plantas uberius descripsit, Gonzalus Ferdinandus Oviedus de Valdes est, summus Hispaniolae et Dariae praefectus; memoriter autem conscripsit historiam 1525 post reditum. (*Barcia historiadores* 1. *Ramusio* 3. *Purchas Pilgrims* 2.). Quae maxime memorabiles ipsi videbantur, sequentes sunt:

Mammea americana (*Mamey p. 37. Barcia.*).
 . . . Annona muricata (*Guanabano ib.*). . . Pfidium pomiferum et pyriferum (*Guayaba ib.*). . . Cocos nucifera (*Cocos p. 38.*). . . Cocos fusiformis (*ib.*).
 . . . Chamaedorea gracilis Willd. (*Ai unas palmitas, que tienen la hoja como la de los palmitos terreros del Andalucia, y estas llevan por fruta unas cuentas pequeñas y redondas p. 39.*). . .
 Elais occidentalis (*Ai otras palmas altas y de buenos palmitos etc. ib.*). . . Thrinax parviflora (*Palmas muy espinosas ib.*). . . Areca oleracea (*Palmitos muy excelentes para comer ib.*). . . Quercus salicifolia (*Encinas buenas de comer ib.*). . .
 Vitis indica (*Parras: sed uvas mas gruesas no tan agras ib.*). . . Carica cauliflora (*Higos del mastuerzo p. 40.*). . . Chrysobalanus Icaco (*Membrillos ib.*). . . Laurus Persea (*Perales ib.*). De eadem Petr. Martyr ocean. f. 41. . . . Crescentia Cujete (*Higuero, que echan calabazas redondas ib.*). . . Spondias Mombin (*Hobos p. 41.*). De eadem Lopez de Gomara p. 60. Petr. Martyr

f. 39.) . . Guaiacum officinale (*Palo santo, Guaiacan ib.*). Guaiacum Xagua ? p. 42. . . Hippomane Mancinella (*Manganas de la Jerva p. 42.*). . . Bambusa Guadua Humb. (*Caña p. 44.*). . . Convolvulus Batatas (p. 45.). . . Ceropia peltata? (*Plantanos p. 46.*). . . Cactus Tuna (p. 27.). . . Heliconia Bihai (*ib.*).

In eadem *Barciae* collectione Alvarus Nuñezius *Cabeça de Vaca* Floridae plantas describit: Cassiam Fistulam (cuius uberrimum invenerunt Hispani proventum): Limoniam acidissimam: Hedwigiam balsamiferam (non Myroxylon peruiferum ut vult *Bauhinus in pin.*), Canellam albam, Ingam fagifoliam Willd.

Mexicanas plantas *Lopezius de Gomara* paucas habet: Agaven americanam (*Maguey. Metl. Barcia tom. 2. p. 211.*) Tolviferam Balsamum: Cactum coccionelliferum (*Nuchtli p. 79.*): Theobroma Cacao (p. 82. 209.).

Peruvianas plantas primus descripsit *Çarate* (*Barcia 3.*) qui (p. 10. 477.) nomine *Papas Solani* tuberosi meminit.

Paraguaienses poeta *Martinus del Barco* in Argentina (*Barcia 3.*) ubi p. 9. *Passiflora coerulea*, *Mimosa pudica* et *Dorstenia Contrayerva* memorantur.

Adiit etiam Indiam occidentalem (1542—1556) Hieronymus *Benzoni*, Italus, cuius „no-

„*va novi orbis historia*“ Genev. 1578. 8. plantarum quarundam memorabilium descriptionem continet. Inter eas eminet *Petum*, s. *Nicotiana Tabacum*, cuius usum is uberius observavit. Non multo post Benzoni reditum (1559) herba ea Lisbonae iam culta, velut remedium ulcera maligna facians, oratori gallico Ioanni *Nicotio* innotuit, qui, tum foliis tum aqua destillata tentatis, eximium eius usum semet observasse Regi Galliae nunciavit, Quo quidem iure nomen ipsius plantae tributum fuit (*L'Agriculture et maison rustique, par Cl. Estienne et J. Liebaut, p. 208, Rouen 1647. 4.*). Fuit autem ea species *N. Tabacum*, quod e descriptione *Nic. Monardis* (apud *Clus. exot. p. 307.*) elucet. Mox vero et *N. fruticosa* (*Petum femina* et *N. glutinosa* et *N. rustica* fuerant, ut quatuor iam species *Clusio* innotuerint. Optimus *Conr. Gesnerus*, qui experiri omnia consueverat, folia eius herba et manducare et fumum fugere ausus fuit, quo ebrietatis speciem et vertiginem sibi conscivit (*epist. medic. f. 79. b.*). Eadem in cane experimenta repetiit *Aegidius Everardus*, qui insignia commoda herbae praedicavit (*Comm. de herba Panacea, quam alii Petum, alii Nicotianam vocant, Antwerp. 1587. 12.*). *Monardis* tractatum interpretatus est *Iacob. Gohory* (*Instruction sur l'herbe Petum, Rouen 1588. 8.*).

Meminit etiam primus *Benzonius* arboris il-

lius mirabilis, quae perennes aquas e foliis fundat, *Nepenthes* sine dubio *destillatoriae*, cuius vero patria (Zeilona) falso habetur insula Ferro. Recurrit tamen haec arboris historia in plerisque posterioris aevi scriptis, et ipso C. Bauhini *pinace* (p. 512. 513.).

E primis memorat Benzoni *Coram* fruticem, quem assiduo Peruanos in ore gestare adfirmat, ut nec sitim sentiant nec virium infirmitatem. Est autem, ut Ios. *Jussieuus* observavit, *Erythroxyli* species, cuius proventus in provincia Peruviae, Yungas dicta, tam copiosus est, ut quotannis 7 — 800,000 numi, quos *Piastras* dicunt, inde redeant (*Lam. encycl.* 2, 595.).

Brasiliae historiam naturalem primus conscripsit monachus Carmelita, Andreas *Thevetius* (*Les singularitez de la France antarctique*, Antverp. 1558. 8.). Licet rudiores plantarum icones addat, ac diu se in Brasilia commoratum fuisse adseveret, fidei tamen parum meretur, quum non immerito de fama ipse detraxerit Ioannes *Lerius*, Margella-Burgundus, candidus homo et ecclesiasticus, qui ad fidem Reformatorem propagandam, iubente summo Colignio, cum aliis Brasiliam (1556.) adgressus est (*Histoire d'un voyage fait en Bresil*. 1576. 8.). Difertis is verbis fatetur, terram ipsam a Brasiliano potius ligno, quam hoc ab illa nomen accepisse (p. 194.). Describit plantas sequentes:

Zamiam furfuraceam (202. *Ayri, palmam, ligno durissimo.*). . . Copaiferam officinalem (*ib, Copan.*). . . Amyridem balsamiferam (202. *Bois de senteur de roses.*). . . Cerberam Ahovai (*ib.*). . . Anacardium occidentale (205. *Acaion.*). . . Musam sapientum (*Paco 206.*). . . Nicotianam Tabacum (*Petum 212.*). . . Caladium esculentum *Venten (Caiou, espèce de Choux 214.)*. . . Convolvulum platanifolium (*Hatich 214.*). . . Arachin hypogaeam (*Marobi 215.*).

Et in cosmographico opere (*La Cosmographie universelle, 1. 2. Paris 1575. fol.*) *Thevetius* plantarum descriptiones dedit parum fidas iconesque aequae incertae. Sic (*vol. 1. f. 69. b.*) oleraceam plantam, *Achanaca*, habet, quae contra morbum *Yaws* dictum, expediat. Fabulosa pariter est historia *Rhabarbari* (*f. 126.*) et miserrima figura, e *Marino* mutuo accepta. *Smilacem* Chinam paullo melius tractat (*f. 415.*). Qualis sit arbor *zeilanensis Gehuph* (*f. 419. b.*) plane ignoro. *Convolvulum platanifolium* male delineat (*vol. 2. f. 921. a.*) ut et *Cerberam Ahovai* (*f. 922. a.*): pessime *Nicotianam* (*f. 927. a.*) et *Iatropham Manihot* (*f. 948. b.*).

Quae alii invenerunt, collegit *Nicol. Monardes* prof. Hispalensis in libro, quem *Clusius* in exoticis interpretatus est. Multa ipse viderat, plura etiam, velut *Carañam*, quae etiamnum definire ne-

quimus: medicus tamen medico consilio omnia describit. Praecipuae plantae, systematice determinandae sunt:

Hymenaea Courbaril (297. *Anime.*). . . Populus balsamifera (238. *Tacamahaca.*). . . Iatropha Curcas (299. *Oleum cicinum.*). . . Tolvifera Balsamum (304.). . . Guaiacum officinale (312.). . . Dorstenia Contrayerva (311.). . . Smilax China et Saraparilla (315. 316.). . . Laurus Sassafras (320.). . . Canella alba (323.). . . Iatropha multifida (*Avellanae purgatrices* 334.). . . Convolvulus Mechoacanha (334.). . . Capsicum annuum et frutescens (*Piper* 340.). . . Passiflora incarnata (*Granadilla* 347.). . . Helianthus annuus (*Herba Solis ib.*). . . Tropaeolum maius et minus (*Flos sanguineum et Nasturcium peruvianum* 348.).

Monardis librum cum aliis fere excerptit Ioan. Fragosus, quem supra iam citavimus. „Discursos de las cosas aromaticas etc. de las Indias, „Madr. 1572. 8.“

Neque Gaufridus *Linocierus* peculiaria multa habet, sed pleraque e Monarde, Lerio, Garcia et Acofta (*Histoire des plantes aromatiques, qui croissent dans l'Inde tant occidentale, qu'orientale.* Paris 1584. 16.).

* * *

Orientis interea regiones, eximiarum plantarum feracissima et veterum monumenta maxime

illustrantes, eruditorum curiositatem excitarunt: quorum studio factum est, ut plantae, quas Dioscorides et Arabes dixerunt, indies magis innotescerent et melius exponerentur.

Primus autem peregrinationem eiusmodi utilissimam suscepit Petrus BELONIUS, Cenomanus (nat. 1517., occisus a latrone Romano 1563.). Peragratis ab ineunte adolescentia Gallice, Helvetiae, Italiae, Germaniaeque partibus, Cardinali Turnonio commendatus et ab eo sustentatus, adiit Orientem (1546.) ac per tres annos Graeciam, Archipelagum, Asiam minorem, Syriam et Aegyptum perquisivit, in plantis potissimum studiosus, neque tamen animalia aut ipsos hominum mores neglexit. Gallice conscriptas observationes Clusius latine interpretatus est et exoticis suis addidit.

Utilia multa et nova occurrunt, e. g.:

Platani orientalis vera descriptio et icon (p. 9.).
 . . Salvia pomifera. . . Aristolochia baetica s. altissima *Fontan.* (p. 9.). . . Brotera corymbosa (*Chamaeleon niger in insula Lemno* p. 34.). . .
 Euphorbia Apios in monte Atho (p. 43.). . . Cotyledon Umbilicus (p. 56.). . . Acacia vera (p. 123.). . . Lawsonia inermis (p. 135.). . . Caulis orientalis (p. 200.). . . Ephedra altissima (p. 206.). . . Prunus Laurocerasus (*Cerasus trapezuntina.*).

Secundus Orientem adiit Melchior **GUILANDINUS** Boruffus, post reditum prof. Patavinus († 1589.) acerrimus homo, Matthiolo praesertim adversarius. In Aegypto et Syria fuit 1559 et 1560, ex captivitate piratarum redemptus Fallopii liberalitate. Edidit celeberrimum et eruditissimum „de Papyro“ tractatum, Venet 1572. 4. odii praeterea plenum libellum „Theonis adv. Matthaeolum,“ Patav. 1558. 4. Tantopere saepius fallitur, ut Belladonnam cum Mandragora confundat (*Matthiol. ep. 3. p. 134.*).

Vestigia Belonii pressit, incredibili plantarum amore accensus, optimus vir Leonardus **RAUWOLFIUS**, Vindelicus († 1596.), qui per tres annos (1573—1576.) Asiam minorem, Syriam et Persiae partem visitavit. Itinerarium ipsius (*Ägentliche Beschreibung der Rayfs etc.*, Lauingen 1583. 4.) descriptiones plerumque exactas plantarum plurimarum continet, quas numero **DXIII.** ficatas ex Oriente reportaverat: servantur eae etiamnum in bibliotheca Leidensi, iisque investigatis **Io. Fr. Gronovius** „floram orientalem“ **LB. 1755.** 8. elaboravit. Redierunt tamen plures iconibus elegantibus expressae in *C. Gesneri opp. ed. Schmiedel.* Itinerarii Rauwolfiani editio, quam supra citavi, quarto libro continet **XLII.** icones plantarum orientalium, in opere ipso descriptarum, plerumque novarum, e. g.:

Plantago Lagopus (*Catananche* n. 6.) saepe
repetita ab Imperato, C. Gesnero, C. Bauhino.

Convolvulus Imperati (n. 54. b.) . . . Echium
italicum var. β . (n. 120.) . . . Solanum Melonge-
na (n. 75.) . . . Sol. sanctum (n. 75. b.) . . . Ana-
basis aphylla (*Kali Arabum* n. 38.) . . . Artedia
squamata (*Gingidium Diosc.* n. 287.) . . . Pastina-
ca Secacul *Russel.* (n. 74. b.) . . . Statice sinuata
(*Limonii species*, n. 314.).

Leontice Chrylogonum (n. 119.).

Michauxia campanuloides (*Medium* 248.) mul-
to elegantius ea redit in *Gesneri opp. ed. Schmiedel*
tab. lign. 4. fig. 36. . . . *Lawsonia inermis* (n. 60.).

Rheum Ribes (n. 266.).

Reaumuria vermiculata (*Kali* n. 57.) . . . Zy-
gophyllum Fabago (*Morgsuni* n. 113.).

Acanthus Dioscoridis (n. 285.).

Hibiscus Trionum (n. 193.).

Hedysarum Alhagi (*Agul.* n. 94. 173.) . . .
Astragalus christiannus (n. 116.) . . . *Astrag. denfi-*
folius (*Tragium alterum* n. 29.) . . . *Astrag. colu-*
teoides (*Tragacantha altera* n. 281.).

Scorzonera tuberosa (*Chondrilla altera* n.
117.) . . . *Artemisia iudaica* (*Scheha* n. 456.) . . .
Gnaphalium sanguineum (*Baccharis* n. 285.) . . .
Baccharis Dioscoridis (*Conyza* n. 54.) . . . *Erige-*
ron tuberosum (*Chondrilla altera*, n. 117. b.) . . .

Centaurea Behen (*Behen album* n. 288.). . . Gundelia Tournefortii (*Silybum* n. 74.).

Aristolochia maurorum (*Rausut et Rumigi* n. 121.).

Poterium spinosum (*Bellan* 287.). . . ? Salix aegyptiaca (*Zarnab.* n. 112.)? Elaeagnus spinosa. . . Sal. babylonica (*Garb* n. 160.).

In opere ipso Coffeae potus (p. 98.) describitur, rarioresque aliae plantae, ut Calla orientalis (*Arum Carfaami* p. 115.), Tragopogon lanatus (p. 219.) etc.

* * *

Mox etiam Indiam suam orientalem Lusitani medici curatius peruestigarunt, ut medicamenta et aromata veterum exponerent. Arabum monumenta, licet linguam non satis callerent, assiduo compararunt, neque facile plantarum botanicam dederunt descriptionem, utilem tamen omnino laborem.

Praeivit GARCIA AB ORTO, proregis indici medicus, qui Goae et Bombaiae diu commoratus erat, hortumque plantis medicis refertum posteriori loco aluerat. „Aromatum historia“ a Clusio versa huius exoticis inserta, haud pauca nova aut memorabilia continet:

Nyctanthen Arborem tristem (225.).

Strychnon Nucem vomicam (*Colubri ligni tertium genus* 214.). . . Str. colubrinum (*alte-*

rum

(prin

thum

a Tu

fam

latam

T

bular

rem

nia i

M

Man

Aven

muri

V

I

Anil

tech

. . .

tech

Chr

Afr

histe

fere

men

ca p

rum genus 214.) . . . *Ophioxylon serpens*
(primum genus 214.) . . . *Convolvulum Turpe-*
thum (206.) verum arabicum, quod longe differt
 a *Turbith barbarorum*, *Seseleos* specie. . . *Carif-*
sam Carandas (227.) . . . *Iamboliferam peduncu-*
latam (235.).

Terminaliam Benzoin (156.) . . . *Term. Che-*
bulam (194.) . . . *Amyridem Kataf* (*thuris arbo-*
rem 157.) . . . *Aeglen Marmelos Correue* (*Cydo-*
nia indica 233.).

Mangiferam indicam (228.) . . . *Garciniam*
Mangostanam (233.) . . . *Eugeniam Iambos* (233.).
Averrhoam Carambolam (234.) . . . *Annonam*
muricatam (*Iaca* 227.).

Viticem Negundinem (226.).

Phaseolum Mungo (236.) . . . *Indigoferam*
Anil (239.).

Durionem zibethinum (231.) . . . *Arecam Ca-*
techu (187.) . . . *Excoecariam Agallocham* (172.).
 . . . *Smilacem Chinam* (208.) . . . *Mimosam Ca-*
techu (163.).

Imitatus est Garciam et saepius plane exscripsit
 Christophorus ACOSTA, chirurgus Lusitanus, in
 Africa natus, literarum rudis, cuius „*Aromatum*
historia“ ab eodem *Clusio* exoticis adiecta, eadem
 fere continet, quae Garcias docuerat. Ligni ta-
 men colubrini descriptio differt. Habet etiam pau-
 ca peculiariora:

Pavettam indicam (*Pavate* 266.). . . Cerberam Manghas (*Mangas bravas* 284.). . . Hyperantheram Moringam (248.). . . Mimofam pudicam (290.).

Ioannes Hugenus LINSCHOTEN, Enchusabatavus, adiit Indiam orientalem et Chinam ab anno inde 1579. „Itinerarium“ ipfius (Amfteld. 1644. fol.) a D. Paludano commentariis dotatum, complectitur fructus et aromata Garciae et Acoftae, praeterea Rhizophorae Mangles (*Arbor de-rays p. 82.*), Daturae Tatulae (*Dutroa p. 86.*), Aquilariae ovatae (*Palo d'aguilla p. 96.*) descriptionem. Paludanus addidit primam mentionem Polianthis Tuberosae, quam 1594. Simon de Tovar Hispanus cum ipfo communicaverat.

* * *

Summa folertia et indefeffo ftudio Prosper ALPINUS plantas Orientales examinavit, pluresque veterum, ante ignotas, clare expofuit. Marofficae natus 1553., cum Confule Veneto Eno 1580 Aegyptum adiit, Caïri triennium commoratus eft. Graeciae infulas etiam, maxime Candiam perquifivit, poft reditum Principis Doriae medicus, dein profeffor Patavinus fuit, denatus 1617.

Celeberrimum opusculum eft „de plantis Aegypti“, cuius editionem Patav. 1640. 4. coram habeo. Plantae nondum quinquaginta defcribun-

tur dialogice, delineatae more saeculi illius: inter eas novae fere sunt:

Cynosurus aegyptius (*Meiem el msalib p. 122.*) . . . Cyperus Papyrus (*p. 111.*) . . . Plantago squarrosa (*Kalli 3. p. 127.*) . . . Vahlus habet Schoenum mucronatum, sed valde differt.

Zizyphus Spina Christi (*Nabea p. 19.*) . . . Periploca Secamone (*p. 124.*) . . . Cynanchum viminale (*Fefel tavil p. 96.*) . . . Rhamnus divaricatus Forsk. (*Agiaholid p. 39.*) . . . Asclepias procerata (*Beidelfar p. 86.*) . . . Cassia Abfus (*p. 97.*) . . . Cass. Sophera (*p. 84.*) . . . Lycium europaeum (*Uzeg p. 43.*) . . .

Amyris Opopoballamum (*p. 60.*) . . . Corchorus olitorius (*Melochia p. 93.*) . . . Origanum aegyptiacum (*Zutarhendi p. 95.*) . . . Sesamum orientale (*p. 100.*) . . . Pistia Stratiotes (*p. 108.*) . . . Adanfontia digitata (*Baobab p. 67.*) . . .

Gossypium arboreum (*p. 71.*) . . . Hibiscus ficulneus (*Bamiah p. 91.*) . . . Abrus precatorius (*p. 77.*) . . . Coronilla Sesban (*p. 82.*) . . . Trigonella hamosa (*Alchimelech p. 124.*) . . . Acacia Senegal (*p. 15.*) . . .

In libro, qui huic adnectitur, „de balsamo“, Amyridis Opopobalfami et gileadenfis historiam naturalem uberrime exponit, veraene autem sint species an varietates duntaxat, ambiguum mittit. Coluit tamen in horto fruticem.

Praestantissimum et novarum plantarum locupletissimum opus est posthumum „de plantis exoticis“, quod Venetiis 1627. 4. prodiit. Amplectitur eas, quas a Capello, proconsule Veneto Cretae, a Palmerio Anconitano, Caëri residente et ab aliis amicis acceperat et in horto ditissimo Patavino coluerat. Inter eas praecipuae sunt:

Syringa persica laciniata (*Ligustrum nigrum* 178.). . . Cenchrus frutescens (*Arundo graminea aculeata* p. 104.), . . Scabiosa limonifolia (*Sc. arborea* p. 34.).

Galium graecum (p. 166.). . . Lithospermum fruticosum (*Anchusa arborea* p. 68.). . . Onosma simplicissima (*Echium creticum* 129.). . . Convolvulus paniculatus (*arabicus* 185.). . . Campanula Alpini (*pyramidalis minor* 340.). . . Ferula Aëa foetida (*Laserpitium* 210.). . . Statice Echinus (56.). . . Linum arboreum (18.). . . Oenothera biennis (*Hyoscyamus virginianus* 324.).

Daphne oleoides (*Chamaedaphnoides cretica* 43.). . . Aur creticum (1).

Saponaria cretica (*Saxifraga altera* 291.). . . Dianthus iuniperinus (*Caryophyllus sylv. arboreus* 38.). . . Euphorbia aleppica (*Tithymalus Cyparissius* 64.).

Pyrus cretica (*Cerasus idaea* 2.). . . Nymphaea Lotus (p. 213.—229.). Uberrima eius

plantae historia. . . Cistus creticus (*Ladanum creticum* p. 38.). . . Ranunculus muricatus (p. 262.).

Teucrium creticum (*Rosmarinum stoechadis facie* p. 102.). . . Satureia graeca (*Clinopodium creticum* p. 264.). . . Nepeta Scordotis (p. 283.). . . Origanum Maru (p. 288.). . . Scrofularia sambucifolia (*Sideritis* p. 202.). . . Celsia Arcturus (*Verbasculum sylvestre creticum* p. 122.). . . Bunias spinosa (*Brassica* p. 200.).

Alyssum creticum (*Leucoium luteum, utriculato semine*, p. 118.). . . Cardamine Impatiens (*Sium minimum* 331.). . . Cleome pentaphylla (*Quinquefolium filiquosum* 322.). . . Hibiscus Abelmoschus (p. 196.).

Genista lusitanica vel Spartium horridum (*Echinopoda* p. 14.). . . Anthyllis cretica (*Ebenus* p. 278.). . . Anth. Hermanniae (*Spartium spinosum* p. 26.). . . Coronilla argentea (*Colutea scorpioides argentea* p. 16.). . . Coron. globosa (*Hedysarum argenteum* p. 314.). . . Atragalus echinoides (*Tragacantha altera* p. 54.). . . Trifolium clypeatum (p. 306.). . . Trif. uniflorum (*Spica trifolia* p. 168.). . . Lotus edulis (*Trifolium corniculatum* p. 268.).

Catananche lutea (*Stoebe plantaginis folio* p. 286.). . . Acharna gummifera (*Carduus pinea* p. 124.). . . Ac. cancellata (*Carduus minimus* p. 264.). . . Staehelina arborefcens (*Cyanus arbo-*

386 LIB. IV. CAP. IV. PEREGRINATIONES

rescens altera p. 32.) . . . Balsamita ageratifolia
(Bellis spinosa p. 326.) . . . Chrysanthemum trifur-
 catum *Fontan.* (*Bupthalmum peregrinum 320.*)
 . . . Achillea cretica (*Stratiotes millesfolia cretica*
p. 83.) . . . Centaurea spinosa (*Cyanus spinosus*
163.) . . . Cent. babylonica (*Iacea maxima 281.*)
 . . . Cent. eryngioides (*Carduus 158.*)

Datisca cannabina (*Canapis lutea 295 — 301.*)
 . . . Ephedra fragilis (*Equisetum montanum creti-
 cum 140.*) . . . Pteris longifolia (*Phyllitis 66.*)

Plura etiam insunt huic operi nondum satis de-
 terminata.

Cum Prospero Alpino iungendus est Honorius
 BELLUS Vicentinus, medicus Cydonia-Cretensis,
 qui Belonium et Alpinum imitans, plantas Grae-
 ciae studiose examinavit. Epistolae ipsius ad Clu-
 sium datae (*Clus. hist. 2, p. 299 — 314.*) versan-
 tur maxime in ventilandis Belonii et Alpini expo-
 sitionibus: scriptae autem sunt ab anno inde 1594.
 Explicat Echinopoda, Baobab, Afclepiada proce-
 ram, Sopheram, Cytisum veterum, Stachyn spi-
 nosam (*Gaiderothymo*), Scandicem australem
 (*Zilimonida*), Scutellariam peregrinam (*Scordo-
 tin Plinii 2.*), Abram etc.

Ex eiusdem Belli literis Pona expositiones non
 paucas montis Baldi historiae inseruit: e. g. de Stä-
 helina Chamaepeuce (*Stoebe capitata*), de Cicho-
 rio spinoso, de Loto eduli (*λεγαζοῦν*), de Phyteu-

mate pinnato (*Petromarulo*), de Verbasco spinoso (*Galastivida*), de Satureia spinosa, Teucrio brevifolio (*Polium erectum creticum*) etc.

CAP. V.

INSTAURATIO, COLLECTIO ET DISPOSITIO INVENTORUM.

Expositio veterum critica, hortorum cultura et itinera botanica thesaurum rei herbariae fatis amplum aperuerunt. Inventa vero colligenda, comparanda cum cognitis et ventilanda erant: necessitas etiam urgebat tot varias res in ordinem quemdam disponere, ac, ni systema conderetur, speciem quamdam dispositionis melioris introducere.

Id consilium primus, ni fallor, Conradus GERNERUS cepit, vir omni literarum genere cumulatifsimus, atque tum animi dotibus praeclaris tum incredibili plantarum amore insignis. Humili loco Tiguri 1516. natus, patre pellione in bello civili occiso, victum tenuissimum quaerere in puerorum institutione debuit. Immaturo etiam matrimonio magis depressus, adiit tamen Galliam meridionalem, Argentoratum, Laufannam et Basileam, ubi demum summos in arte medica honores adeptus, patriae postea inservit, alpes Helvetiae, maxime montem Septimum et Pilati, et Vallem Tellinam,

Io. Bauhino comite, percucurrit, hortum proprium coluit, veterum monumenta diligentissime emendavit, plantarum vires experimentis in se ipso, temere saepius, institutis investigavit, pictorem aluit, qui plusquam MD icones nitidissimas et exactissimas, ad opus insigne, historiam plantarum, pararet, artem medicam ipse exercuit, eamque laboriosam vitam ad annum 1565. usque produxit, ubi peste ereptus est *).

E tantis tanti viri meritis, quae Hallerus civis ipsius et Schmidelius uberrime exposuerunt, memoranda praecipue est ipsius perspicacia, quae facile vidit, e seminibus, fructibus et floribus plantarum potius quam e foliis naturas stirpium et cognationes apparere. Unde monuit amicum Theod. Zwingerum (*epist. ed. Wolf. f. 113. a.*) semina et fructus plantarum delineari debere. His enim notis facile deprehendi, Staphidem agriam et Consolidam regiam Aconito *συμφύλους εἶναι βοτάναις*. Ita etiam ad Ad. Occonem (*f. 65. b.*) scribit, cognationem plantarum e seminibus praecipue derivandam esse. Eo etiam nomine icones Gesnerianae prioribus omnino multo praestantiores sunt, quod partes essentiales exprimunt.

Novas complures species detexit, tum alpinas,

*) Uberrime de vita Gesneri commentatus est C. C. Schmidelius in *praef. ad opp. Gesneri*.

quas ipse vel invenerat vel amici, Aretius Bernensis, Vollatus, Zwingerus et alii miserant, tum exoticas, in horto suo cultas aut ab amicis exteris cum ipso communicatas. Plerasque diligentissime pictas cum descriptione reliquit Casp. Wolfio, qui *ὑπόγραφω* cum specimine iconum, Simleri vitae Gesneri adiectam (Tigur. 1566. 4.) edidit. At promissis Wolfius morbis vexatus non itetit, vendidit thesauros Gesnerianos Ioach. Camerario (pretio 150 flor.), qui iis ad epitomen Matthioli edendam usus est, ut, quaenam verae sint Gesnerianae icones, haud facile determinari possit. Cesserunt aliae icones Trewio, a quo acceptas C. C. *Schmiedelius* titulo „Operum botanicorum“ tom. 1. 2. Norib. 1754. 1771. fol. numero 72 vel aeri vel ligno incisus partim etiam coloratis edidit.

Coram est „Historia plantarum C. Gesneri, Paris. 1541. 16.“ iuvenile opus, e veteribus conscriptum, nil peculiare aut novum continens. Multo utilior est „Montis Fracti s. Pilati historia,“ quam *Scheuchzerus* in *hist. nat. Helvet.*, Tigur. 1716. recudi curavit. Ad Tragi etiam historiam et ad Valer. Cordi opuscula adnotationes et additamenta iunxit, praecipue celeberrimum tractatum „de hortis Germaniae,“ ubi plures novas plantas recenset. Insunt eae etiam epistolis, tum iis, quas Wolfius Tiguri 1577. 4., tum quas Bauhinus Basil.

1591. 8. edidit, tum etiam libro quarto epistolarum, Wittebergae 1584. 4. impresso.

Ut pauca tantummodo e tot divitiis clarissimi viri adducam, Cannam indicam (*epist. Wolf. f. 52. b.*) fere primus habet. Passim occurrunt praeterea:

Salvia ceratophylla (*tab. lign. 12. f. 104.*),
calycina Sibth. *fl. graec. 16. (tab. lign. 12. f. 103.)*.

Lappago racemosa (*tab. lign. 3. f. 20.*).

Scabiosa prolifera (*tab. lign. 4. fig. 56.*). . .

Potamogeton ferratus (*Lapathi genus sylvestre minus, hort. Germ. f. 263. b.*).

Nicotiana Tabacum, cuius folia ipse expertus erat (*epist. Wolf. f. 79. b.*). . . Androsace villosa (*opp. tab. aer. 9. f. 76.*). . . Primula Auricula (*hort. f. 274. a.*). . . Pr. marginata (*opp. tab. aer. 9. f. 77.*). . . Lyfimachia nemorum (*Nummularia sylvatica hort. f. 268. b.*). . . Convolvulus Nil (*hort. f. 255. a.*). . . Lobelia Dortmannana (*tab. lign. 13. f. 117.*). Rediit primum in *Clus. cur. post. 75.* Gladioli lacustris nomine. . . Lonicera alpigena (*Chamaecerasus ad Val. Cord. f. 213. b.*). . . Solanum Pseudocapsicum (*hort. f. 282. a.*). . . Rhamnus infectorius (*opp. t. 19. n. 167.*). . . Swertia perennis (*opp. prima picta*). . . Gentiana bavarica (*opp. t. 22. f. 84.*). . . Gent. asclepiadea (*t. 11. f. 99.*). . . Gent. punctata (*t. 28. f. 92.*). . . Gent. purpurea (*ib.*). . . Eryngium

alpinum (*mont. fract.*). . . Ligusticum pelopon-
nesense (*ib.*).

Tulipa Gesneriana (*ad Cord. f. 213.*) 1559
primum adlata Augustae Vindelicorum floruit.

Epilobium angustissimum (*ad Cord. f. 215. b.*).

Rhododendron ferrugineum (*tab. lign. 21. f.*
181.). . . Saxifraga autumnalis (*Sedi minoris ge-*
nus, floribus luteis maculosis, mont. fract.). . .

Euphorbia dulcis (*Esula hort. f. 280. b.*) . . . Dian-
thus barbatus (*Lychnis monachorum hort. f.*
266. a.).

Mespilus Chamaemepilus (*ad Cord. f. 215.*).

. . . Comarum fragarioides (*Fragaria sterilis hort.*
f. 250. b.). . . Dryas octopetala (*opp. tab. aer. 3.*
f. 22.).

Actaea spicata (*Christophoriana hort. f. 253. a.*).

. . . Cistus linearis Cav. (*tab. 3. aer. f. 25.*). . .
Cist. halimifolius (*ib. f. 26.*). . . Cist. guttatus
(*ib. f. 27.*).

Mentha cervina (*Pulegium angustifolium, ib.*
f. 274. a.). . . Stachys palustris (*Betonica foeti-*
da, mont. fract.). . . Pedicularis flammea (*Her-*
ba aspleno persimilis ib.). . . Digitalis lutea (*ib.*).

Bunias Erucago (*tab. lign. 13. t. 113.*) . . . Le-
pidium perfoliatum (*tab. lign. 13. f. 110.*).

Polygala Chamaebuxus (*ib.*). . . Astragalus
Erianthus f. Eriocephalus Willd. (*Poterium Rau-*
wolf. tab. lign. 13. f. 119. aer. inc. 1. f. 1.) . . .

Ulex nanus (*tab. aer. 1. f. 2.*). . . . Lathyrus
Aphaca (*ib. f. 5.*). . . Lath. fetifolius (*tab. 2. f. 11.*
. . . Lath. angulatus (*tab. 2. f. 12.*).

Artemisia vallesiaca (*Abfinthium seriphium fe-
mina ib.*). . . Achillea moschata (*Iva moschata
ib.*). . .

Coix Lacrima (*opp. tab. lign. 2, 15.*). . . Pteris
cretica (*ib. f. 12.*). Doronicum scorpioides s. Ar-
nica scorpioides, quam haud esse Aconitum vete-
rum contra Matthiolum probare studuit, experi-
mentis in se ipso institutis fretus (*epist. Wolf. f.
74. 78.*). Ranunculum autem Thoram id potius
esse perhibet (*f. 9.*).

Non reticenda est in historia rei herbariae sum-
mi viri modestia, caudor, humanitas, probitas.
Eae animi virtutes vel e qualibet epistolarum pagina
elucet. Ut Moibani amici liberis auxilium ferret,
suscepit editionem euporistorum Dioscoridis, e co-
dice, quem Moibanus possederat: a Rihelio typo-
grapho accepit thalerum unicum pro quaternis phi-
lyris, quam pecuniam infantibus patre orbis par-
tim donavit (*epist. f. 25.*). Cum Fuchsius, ni-
mis suae gloriae cupidus, anxie rogaret, ne planta-
rum historiam ederet, candidus vir ita respondit,
ut virum eximium decet (*ib. f. 137.*) Guilandi-
num, Matthiolo infestissimum, monuit, ut meri-
tissimo viro parceret, neque *ματαλον* nominaret,
ut adfectus iuveniles exuillie videretur (*ib. f. 140.*).

Gratissimus erga amicos primus consilium cepit, nomina plantarum ab iis petere viris, qui experimenta de earum viribus instituerint. Vollatam, Aretiam, Occoniam, Calceolariam, Cortusam optima censet nomina, si modo plantae veteribus plane incognitae fuerint: alioquin enim veterum appellationes delendas non esse (*epist. f. 73. a. 120. b.*).

Sequitur Gesnerum amicus eius, Gulielmus TURNERUS, Morpetha-Northumbrensis, Cantabrigiae, exemplo Tragi et ipsius Gesneri, medicinae simul et theologiae operam dedit, cumque reformatorum partes nimio defendisset ardore, exilio multatus est. Id sapienter toleravit rei herbariae studiosus vir: moratus est Coloniae Agrippinae, Argentorati et Basileae, ubi in familiaritatem Gesneri venit, Patavium demique se contulit, ubi medicae artis doctor renunciatus est. Redux Ducis Somerseti archiater, decanus Wellensis et canonicus Windfori creatus est. Hortos plures aluit, Kewi et Wellae, seminumque ipsi assiduam fuit commercium cum Gesnero, Matthiolo, Ghinio et Guilandino († 1568.).

Edidit magnum opus alphabetico ordine: „A new herball P. 1. Lond. 1551. fol.“, cuius nova editio, tribus tomis comprehensa Coloniae 1568 fol. prodiit. Duo priores tomi complectuntur plantas veteribus cognitatas, quas caute et docte ex-

ponit, ventilatis Fuchsi, Matthioli et Tragi commentariis: icones autem e Fuchsi sumtae, additis circiter nonaginta. Tertius vero tomus novas habet et veteribus incognitas plantas, tum exoticas tum britannicas tum etiam rhenanas. Inter eas

Asperula arvensis (*Aliffon*). . . Sedum reflexum (*S. minus*). . . Crambe maritima (*Brassica sylvestris*). . . Astragalus glycyphyllos (*Glauz*). . . Medicago fativa.

Rembertus DODONAEUS, Iankema-Friso, archiater Caesareus, dein prof. Leidenfis, nat. 1517. † 1586., innumeras contulit symbolas ad augendam rem herbariam. Typographi Antverpiensis amici suafu suscepit primum opus belgicum, „Cruydeboek, Antverp. 1553. fol.“ quod a C. Clusio gallice 1557. Antverp. et ab Henr. Lyte anglice Lond. 1578. versum fuit. Praxi licet medica obrutus auctor, amicorum tamen divitias tanto studio in suum convertit usum, ut 1559. „de stirpium historia „commentarios“ voluminibus duobus edere potuerit. Icones praeter Fuchsianas adiecit 133 proprias nitidas. Auctum denique et emendatum opus, titulo „stirpium historiae pemptades VI. Antverpiae 1583. fol.“ prodiit, cuius posthumam editionem 1616. parumper auctam possideo. Adiectae huic etiam Lobelianae et Clusianae plantae sunt, ut nonnisi e prioribus editionibus eluceat, quid ad amplificandam rem herbariam ipse contu-

serit Dodonaeus. Ordinem fere servat naturalem: plantas veterum docte et eximie exponit, adductis iconibus codicis Dioscoridei Vindobonensis. Sunt autem, quas primus observavit ac delineavit, plantae praecipuae hae:

- Jasminum fruticans (*Trifolium fruticans* 570.).
 . . Veronica longifolia et maritima (*Pseudolyfimachium coeruleum* 86.).
 Iris graminea (*Chamaeiris* 247.). . . Aegilops triaristata Willd. 539.).
 Heliotropium supinum (70.). . . Campanula Speculum (*arvensis minima* 168.). . . Celofia coccinea (*Amarantus purpureus* 185.). . . Atriplex portulacoides (*Portulaca marina* 771.). . . Cynanchum acutum (*Periploca prior* 408.). . . Hydrocotyle vulgaris (*Cotyledon palustris* 133.). . . Bupleurum rigidum (*B. alterum latifolium* 633.). . . Bupleur. iunceum et falcatum (*angustifolium ib.*). . . Selinum Oreoselinum (*Veelgutta* 696.). . . Ferula Ferulago (321.). . . ? Laferpitium Chironium (*Panaces peregrinum* 309.). . . Cicuta virofa (*Sium alterum* 589.). . . Sifon Ammi (*Ammi alterum parvum* 301.).
 Allium Ampeloprasum (690.). . . Fritillaria Imperialis (202.) 1576. Viennae innotuit. . . Fritill. persica (*Lilium persicum* 220.). . . Fritill. Meleagris (235.). . . Tulipa sylvestris (*minor narbonensis* 232.). . . Ornithogalum narbonense (222.).

. . Ornith. stachyoides (*Asphodelus bulbosus Galeni* 209.). . . Lanaria plumosa (*Bulbus eriophorus* 692.). . . Anthericum ossifragum (*Asphodelus luteus palustris* 208.). . . Hyacinthus non scriptus (215. 216.). . . Hemerocallis flava (*Lilium non bulbosum* 204.). . . Hemeroc. fulva (*L. obsoleto colore rubens ib.*). . . Rum. scutatus (*Oxalis rotundifolia* 649.). . . Rumex tuberosus (*Oxalis tuberosa* 649.).

Erica ? cinerea (*E. altera* 767.). . . Er. ? mediterranea (*E. tertia* 768.).

Chrysolplenium oppositifolium (*Saxifraga aurea* 316.). . . Dianthus virgineus (*Armerius flos III, 176.*). . . Lychnis chalcedonica (*Flos constantinopolitanus* 178.). . . Cerastium viscosum (*Alfine spuria IV, 31.*). . . Cerast. vulgatum (*Alfine spuria III, ib.*).

Capparis ovata (746.). . . Glaucium phoeniceum et violaceum *Smith.* (449.). . . Delphinium elatum (*Lycototum flore delphini* 441.). . . Anemone trifolia (436.). . . Ranunculus Flammula (432.).

Teucrium Achaemenis (*Polium I, 283.*). . . Teucr. supinum (*Pol. tenuius ib.*). . . Teucr. gnaphalodes (*Pol. repens ib.*). . . Leonurus Galeobdolon (*Urtica iners III, 153.*). . . Phlomis Lychnitis (*Verbascum sylvestre* 145.). . . Thymus Mastichina (*Marum vulgare* 271.). . . Mentha ro-

tuudifolia (96.). . . Pedicularis fasciculata (*Filipendula montana* 56.). . . Linaria purpurea (183.).
 . . . Anarrhinum bellidifolium (*Linaria odorata* 184.). . . Acanthus spinosus (*A. sylvestris* 719.).

Iberis umbellata (*Draba* f. *Arabis* aut *Thlaspi Candiae* 713.). . . Alyssum clypeatum (*A. Dioscoridis* 89.). . . Lunaria rediviva (*Viola latifolia* 161.). . . Dentaria pinnata (*Viola dentaria altera* 162.).

Ferraria pavonia (*Tigridis flos* 693.). . . Hibiscus palustris (*Althaea hortensis* f. *peregrina* 653.).

Ulex europaeus (*Genista spinosa* 759.). . . Anthyllis lotoides (*Coronopus e cod. caes.* 109.).
 Paludanus invenerat ad montem Libani. . . Orobus niger (*Astragaloides* 551.). . . Vicia narbonensis (*Bona sylvestris* 516.). . . Scorpiurus fulcata (*Scorpioides* 1, 71.). . . Hedyfarum coronarium (*Onobrychis altera* 549.). . . Astragalus aristatus (*Tragacantha* 751.). . . Trifolium rubens (*Lagopus maior* 11, 578.). . . Trif. agrarium (576.). . .
 Trigonella polycerata (*Foenugraecum sylv. alterum* 547.). . . Trig. corniculata (*Trifolium corniculatum* 11, 573.).

Lactuca perennis (*Chondrilla prior* 637.). . .
 Crepis ? tectorum (*Dentis leonis* 111, *spec.* 633.). . .
 Hypochoeris radicata (*Hieracium* 111, 639.). . .
 Catauanche coerulea (*Chondrilla* 111, 638.). . .

398 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Cnicus monspessulanus (*Cirsion* 737.). . . Onopordon Acanthium (721.). . . Cacalia Anteuphorbium 378.). . . Artemisia camforata (*Abrotanum odoratum humile* 22.). . . Artem. maritima (*Absinthium seriphium* 25.). . . Gnaphalium arvense (*Filago minor* 66.). . . Senecio viscosus (*Erigeron maius* 641.). . . Aster Tripolium (379.). . . Inula crithmifolia (*Crithmum chrysanthemum* 706.). . . Centaurea nigra (*Iacea nigra* 124.). . . Cent. muricata (*Cyanoides flos* 251.). . . Echinops spinosus (*Carduus sphaerocephalus acutus* 722.).

Orchis hircina (*Tragorchis* 257.). . . Cypripedium Calceolus (*Calceolus Marianus* 280.).

Thuia occidentalis (*Arbor vitae* 858.). Francisco I. Galliae rege e Canada advena. . . Momordica Balsamina (*Charantia* 670.). . . Cucumis flexuosus (*oblongus* 662.).

Salix fusca (*pumila prior* 843.). . . Stratiotes aloides (*Sedum aquatile* 589.). . . Myrica Gale (*Chamaeleagnus* 780.).

Asplenium lanceolatum *Smith.* (*Dryopteris candida* 456.).

Fucus nodosus (*maritimus* III, 480.) filiquosus (IV, *ib.*), loreus (II, 479.).

Dodonaei civis, Matthias LOBELIUS, Insulis Belgii 1538. natus, iconum praestantissimarum tantam copiam edidit, quantam nemo ante eum: qua

rum
157
tuat
adve
repr
nibu
merc
uno
aufu
bona
post
niam
cucu
exer
ti Ha
cobi
degi
ria
Acc
160
com
ralis
ta,
litan
Cyp
lia,
Mon

rum licet ingentem numerum in operibus ab anno 1576 editis (*stirp. historia et icones*) e Clusio mutuatus fuerit, parem tamen copiam (praecipue in adversariis) tanquam sibi peculiarium atque novarum repraesentavit. Fuit enim Lobelius vir peregrinationibus, lectione, ingenio, doctorum hominum commercio et amplissima plantarum cognitione clarus, uno saltem Gesnero aut Clusio secundus. Galliam australem praeprimis studio summo peragravit, Narbonae Petro *Pena* in amicitiam recepto, quocum postea opera sua edidit. Helvetiam dein, Germaniam, Italiam borealem, patriasque provincias percucurrit: post vero artem Antverpiae et Delphis exercuit. Turneri amicitia Angliam adlectus, horti Hakneyensis curam suscepit, ipsiusque regis Jacobi botanicus vocatus fuit. Ultimos vitae annos degit in Highgate prope Londinum, ubi 1616 obiit.

Primum opus sistunt „stirpium nova adversaria“ Londin. 1570. fol. Elizabethae reginae dicata. Accessit deinde adversariorum altera pars. Lond. 1605. fol. Antiquissimum autem et clarissimum complectuntur exemplum methodi cuiusdam naturalis. Incipit a *graminibus*, quibus iungit *frumentata*, *arundines*: transit ad *Acoros*, sub quibus militant *Irides*, *Scitaminae*; sequuntur *Iunci* cum *Cyperoideis*; *Asphodeli*, *Hyacinthi*, *Narcissi*, *Lilia*, ipsaeque *Orchides*, ut facile videas, plerasque *Monocotyledones* iidem cohorti adnumerari. Eas

excipiunt *Siliquosae*, sine nomine generali, quibus tamen et Resedam et Senecionem adnumerat: tum *Cichoraceae*, Serides dictae; Brassicae (quibus melior locus inter Siliquosas fuisset): Atriplices: Glaucia, cum Anemone: Lapatha, cum cohorte disparium plantarum: Leucoia, Tithymali, Perfoliata et iterum Bupleura: *Labiatae* pleraeque, ordine satis iusto: *Asperifoliae* item: Nymphaeae: Cucurbitaceae: Rubiaceae: Filices: Leguminosae: Rosaceae et aliae Arbores, sine certo quodam ordine.

Haec prima familiarum naturalium rudimenta plures scriptores Lobelio posteriores imitati sunt. Ipse autem singularum plantarum adiunxit icones aeri nitidissime incisas, exiguas quidem sed novas plerasque, dum, quas Dodonaeus, quas Fuchsius aliique iam habeant, fide summa indicaverit. Descriptiones haud optimae, dictio etiam aspera ac impedita. Nova fere haec sunt:

Schoenus mucronatus (*Iuncus maritimus* 44.).
 . . . Poa dura (2, 461.), alpina (2, 463.). . . Aira
 canescens (2, 466.). . . Melica uniflora (2, 466.),
 quam Villarsius ideo M. Lobelii vocat.

Scabiosa alpina (233.). . . Plantago maior, var.
 rosea (128.). . . Plant. albicans (*Holosteum mons-*
pelienſe 18.). . . Alchemilla Aphanes (*Percepier*
Angl. 324.).

Anchusa sempervirens (*Buglossum* 247.). . .

Illecebrum capitatum (*Polygonum montanum niveum* 180.). . . Apocynum venetum (*Efula rara e Lio Venet.* 160.). . . Heracleum ?tauricum (*Laserpit. massil.* 313.). . . Statice oleaefolia (*Limonium maritimum* 125.). . . Radiola Millegrana *Smith.* (*Herba Turca* 180.).

Aphyllanthes monspeliensis (190.). . . Frankenia laevis (*Polygonum alterum pusillum* 180.).

Daphne Tartouira (160.).

Gypophila Saxifraga (*Saxifraga antiquorum* 185.).

Cactus mammillaris (*Echinomelocactus* 373.).

. . . Pyrus Aria (435.).

Aiuga Iva (*Iva moschata* 164.). . . Sideritis scordioides (225.). . . Marrubium creticum (222.).

. . . Phlomis italica (*Verbascum sylvestre* 241.). . . Moluccella spinosa (*Molucca asperior* 221.).

Clypeola Ionthlaspi (*Thlaspi alterum minus clypeatum* 74.). . . Biscutella coronopifolia (*Thlaspi parvum hieracifolium ib.*). . . Iberis pinnata (*Thlaspi minus umbellatum* 75.). . . Alyssum maritimum (*Thlaspi narbonense* 75.). . . Sisymbrium Iris 69.). . . Cheiranthus sinuatus (*Leucoium maritimum maius* 141.).

Lavatera olbia (*Althaea* 294.).

Trifolium angustifolium (*Lagopus* 384.). . .

Lotus filiquosus (385.). . . Lot. hirsutus (*Oxytriphylum alterum Scribonii* 381.). . . Dory-

cnium monspeliense (389.) . . . Medicago marina (383.) . . . Medic. turbinata (*Medicae spec.* II, *ib.*).

Hieracium bulbosum (*Chondrilla pusilla marina bulb.* 85.) . . . Carduus acanthoides (371.) . . . Cnicus tuberosus (*Carduus bulbosus monspel. ib.*). Cnic. eriophorus (370.) . . . Carthamus Carduncellus (374.) . . . Stäbelina dubia (*Stoechas citrina altera* 203.) . . . Gnaphalium sylvaticum (*teretium anglicum* 202.) . . . Erigeron graveolens (*Conyza minor vera* 146.) . . . Aster acris (*minor narbonensium* 147.) . . . Cineraria maritima (*Iacobaea marina* 80.) . . . Inula montana (*Aster montanus hirsutus* 148.) . . . Anacyclus aureus (*Herbariorum Anthemis chrysanthemos* 343.) . . . Anthemis maritima (*Cotula s. Parthenium marinum minimum* 345.) . . . Centaurea conifera (*Chamaeleon non aculeatus* 367.) . . . Cent. pullata (*Iacea humilis serpens* 235.) . . . Echinops Ritro (369.) . . . Echin. frigosus (*Spina alba ib.*).

Typha minor (41.) . . . Olyris alba (*Casia poëtica Monspeliensium* 185.).

Pistacia reticulata (*Terebinthus maior pistachiae folio* 411.) . . . Coriaria myrtifolia (*Rhus Plinii myrtifolia* 412.) . . . Fucus natans (256.).

Sequuta est „Plantarum s. stirpium historia, Antwerp. 1576. fol.“ quae paucas novas plantarum descriptiones, sed earum, quae in adversariis ex-

ponuntur, icones et illustrationes continet, minoris pretii opus, icones etiam rudiores. Hae quidem, tum ex hoc libro tum ex adversariis repetuntur in „Iconibus stirpium, Antverp. 1591. 4. oblong.“, additis figuris Dodonaei, Clusii aliorumque, ut plusquam 2000 icones numerentur. *) Nulla descriptio, nomina sola, qualia aetas amabat, indices autem copiosissimi septem linguarum. Quodsi discefferis ab iis, quae mutuo acceptae ab aliis sunt, supersunt Lobelio peculiare aut novae fere frequentes:

Lemna trifulca (*Hederula aquatica* 2, 36.) . . .
 Utricularia vulgaris (*Millefolium aquaticum* 1, 791.) . . .
 Salvia glutinosa (*Colus Iovis* 1, 557.) . . .
 Nardus stricta (*Spartum nostras parvum* 1, 90.) . . .
 Alopecurus geniculatus (*Gramen aquaticum spicatum* 1, 13.) . . .
 Holcus bulbosus (*Gramen bulbosum nodosum* 1, 23.) . . .
 Poa aquatica (*Gramen maius aquaticum* 1, 4.) . . .
 P. fluitans (*Gr. aquis innatans* 1, 12.) . . .
 Avena nuda (1, 32.)

Asperula taurinensis (*Rubia laevis taurinensium* 1, 800.) . . .
 Plantago subulata (*Serpentina omnium minima* 1, 439.) . . .
 Camphorosma acuta (*Anthyllis marina Narbonensium* 1, 468.)

*) Halleri numerus 2191 nimius est, quum paginarum duplicatus sit: haud tamen quaevis pagina duas continet icones.

Cynoglossum omphalodes (*Symphytum pumilum repens* 1, 577.). . . Symphytum tuberosum (1, 584.). . . Cyclamen hederaefolium (1, 605.). . . Verbascum virgatum With. (1, 564.). . . Samolus Valerandi (*Anagallis aquatica tertia* 1, 467.). . . Herniaria fruticosa (*Polygonum herniariae foliis* 2, 85.). . . Tordylium syriacum (*Gingidium foliis bauciae* 1, 725.). . . Bunium aromaticum (*Ammi creticum* 1, 724.). . . Ligusticum austriacum (*alterum Belgarum* 1, 786.). . . Chaerophyllum aureum (*Myrrhis altera* 1, 755.). . . ? Sefeli montanum (*Meum alterum spurium* 1, 778.). . . Linum strictum (*Passerina linariae folio* 1, 411.). . . Lin. campanulatum (*Campanula lutea linifolia* 1, 414.).

Tillandsia utriculata (*Peruviana alia, aloës facie* 2, 204.). . . Allium carinatum (*Ampeloprasum proliferum* 1, 156.). . . Tulipa suaveolens (*T. pumilio* 1, 127.). . . Scilla Liliohyacinthus (*Hyacinthus stellaris liliifolius* 1, 101.). . . Kerneria oceanica Willd. (*Alga marina* 2, 248.). . . Iuncus conglomeratus (*laevis glomerato flore* 1, 84.). . . Iunc. glaucus (*acutus vulgatus* 1, 85.). . . Iunc. pilosus (*Gramen hirsutum nemorosum* 1, 16.). . . Iunc. adscendens (*Gr. aquaticum alterum* 1, 12.). . . Iunc. campestris (*Gr. exile hirsutum cyperoides* 1, 15.). . . Triglochin maritimum (*Gr. spicatum alterum* 1, 17.). . . Alisma

Damafonium (*Plantago aquatica minor altera* 1, 301.). . . Al. ranunculoides (*Plant. aqu. humilis* 1, 300.).

Polygonum maritimum (1, 419.). P. lapathi-
folium (*Hydropiper* 1, 315.). . . Coccoloba uvi-
fera (*Populus novi orbis* 2, 195.).

Rhododendron hirsutum (*Balsamum alpinum*
1, 367.). . . Saxifraga Burferiana (*Sedum minimum*
tertium 1, 376.). . . Dianthus prolifer (*Arme-*
ria prolifera 1, 449.). . . Dianth. deltoides (*Ca-*
ryophyllus minimus pulchellus 1, 444.). . . Si-
lene conoidea (*sylvestris altera* 1, 338.). . . Sil.
maritima (*Lychnis marina anglica* 1, 337.).

Reseda alba (*maxima* 222.).

Cactus peruvianus (*Euphorbii arbor* 2, 25.).

Papaver Argemone (1, 276.). . . Aconitum
variegatum (*Lycoctonum coeruleum parvum* 2,
678.). . . Ranunculus gramineus (1, 671.). . .
Ranunc. falcatus (*Perpusillum Melampyrum* 1,
37.).

Phlomis Herba venti (1, 532.). . . Origanum
fyriacum (*Marum syriacum* 1, 499.). . . Melissa
cretica (*Calamintha 2 incana* 1, 514.). . . Antir-
rhinum Afarina (1, 601.). . . Scrofularia canina
(*Ruta canina* 1, 55.). . . Digitalis ferruginea (1,
573.). . . Vella Pseudocytillus (*Cytisi facie Alyf-*
son fruticans 2, 49.).

406 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Cochlearia danica (*Hederaceum Thlaspi* 1, 615.). . . Cochl. anglica (*britannica* 1, 294.). . .
 Alyffum spinosum (*Thlaspi fruticosum spinosum* 1, 217.). . . Al. campestre (*Thl. supinum luteum* 1, 220.). . . Erysimum diffusum (*Eruca sylv. angustifolia* 1, 205.).

Erodium gruinum (*Geranium creticum annum* 1, 662.).

Genista anglica (*Genistella aculeata* 2, 93.). . .
 Ononis antiquorum (*Ononis Aegipyros* 2, 28.). . .
 On. rotundifolia (*Cicer sylv. verius* 2, 73.). . .
 Cytifus argenteus (*Lotus asperior fruticosa* 2, 41.).
 . . ? Coronilla Emerus (*Colutea scorpioides* 2, 86.).
 . . Pforalea americana (*Trifolium* 2, 31.). . .
 Medicago radiata (*Lunaria radiata Italorum* 2, 38.).

Hypericum elodes (*tomentosum* 1, 400.). . .
 Hyp. serpyllifolium (*syriacum et alexandrinum* 2, 390.).

Apargia crispa (*Hieracium flore et folio dentis leonis* 1, 238.). . . Helminthia echioides (*Buglossum echioides luteum* 1, 577.). . . Cnicus dissectus (*Cirsium maius* 1, 582.). . . Cn. pratensis (*Cirs. anglicum* 1, 583.). . . Cn. Casabonae (*Acarua Theophrasti* 2, 16.). . . Staehelina fruticosa (*Cyanus repens* 1, 548.). . . Artemisia arborefcens (*Abfynthium* 1, 753.). . . Gnaphalium alpinum (*Leontopodium parvum* 1, 484.). . . Gn.

asterisciflorum (*Leontopodium ib.*). . . Xeranthemum orientale (*Iacea pusilla incana* 1, 545.). . . Cineraria palustris (*Conyza helenitis fol. laciniatis* 1, 547.). . . Cin. ? campestris (*Conyza helenitis mellita incana ib.*).

Orchis variegata (*strateumatica minor* 1, 184.). . . Orch. militaris (*strateum. maior ib.*). . . Ophrys Monorchis (*Orchis minor leodlensis* 1, 187.). . . Ophr. apifera (*Melittias* 1, 180.). . . Ophr. ararifera (*Testiculus vulpinus secundus* 1, 179.).

Carex ovalis (*Gramen cyperoides parvum aquaticum* 1, 19.). . . Car. vulpina (*Gr. palustre cyperoides ib.*). . . Car. elongata (*Gr. palustre maius* 1, 11.). . . Car. Pseudocyperus (1, 76.). . . Ambrosia maritima (*Jativa hortensis* 1, 766.).

Asplenium marinum (*Chamaesfilix marina anglica* 1, 814.). . . Fucus barbatus (2, 254.). F. acinarius (256.). Ulva Lactuca (*hist.* 647.). U. umbilicalis (*Lichen marinus ic.* 2, 246.).

Posthumas „stirpium illustrationes“ Gul. Howe Lond. 1655. 4. edidit, ubi variae rariores occurrunt, sine iconibus: e. g. *Aquilegia canadensis*, *Anamenia Ventenati* etc.

* * *

Excipiat Lobelium vir omnino summus et immortalis, *Carolus CLUSIUS*, qui omnes facile sui aevi botanicos, cognitione fere immensa plantarum, iudicii acumine, arte describendi, experientia et

408 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

doctrina superavit. Cuius vita cum laborum et fortunae varietate, peregrinationibus maxime abundaverit, repetere eam hic libet. Atrebas fuit, natus 1525, in disciplina apud Lovanienfes et Marpurgenfes permanfit, donec Monfpelium adiret, ubi 1559. fummos in arte medica honores adeptus eft. Redux Antverpiae, Lovanii et Auguftae Viudelicorum commoratus eft. Inter amicos Fuggerorum receptus, cum his Belgium et Germaniam borealem peragravit, dein oras Galliae occidentales, totam Hifpaniam et Lufitaniam ipfam. Rediit 1565, quinquennium confumfit in digerendis itineris fructibus: 1560. adiit Angliam: 1573. vocatus eft Viennam, ut hortis Imperatoris praeffet. Quo munere functus eft ita, ut totam fimul Auftriam et Hungariam perquireret. Angliam iterum 1580. tendit: 1587. Francofurti ad Moenum habitare coepit, ubi a Landgravio Haffiae fufentatus, Leidam denique 1593. vocatus fuit, ut rem herbariam publice doceret († 1609.). Valetudine adverfa et variis morbis luit immenfum ardorem in re herbaria. Brachium et alterum femur fractum, alterum luxatum cum fracto malleolo coegerunt fenem, ut baculis fe continuo fufineret: his accellit hernia cum aliis morbis, qui tamen animum fummi viri nunquam deprimere neque minuere amorem plantarum potuerunt. Harum immenfam fere copiam ex itineribus retulit, in naturales quasdam familias

digessit, studio summo discrevit novas a cognitis, illas duntaxat ut suas descripsit, iconibusque illustravit. Non iudicii solius acie excelluit, sed eruditione etiam non mediocri, cum et veteres et recentiores plerasque linguas calleret. Quibus animi virtutes accesserunt non vulgares: pietas in Deum pariter ac in homines. Cum enim maior natu dominium ac feudum Watenesii hereditatis iure a patre accepisset, cessit eo ultro fratri natu minori, victum sibi quaerens e diligentiae et doctrinae emolumentis (Cf. Ever. *Vorstii orat. de vita Clus. ad calc. cur. poster.*).

Tanti viri scripta monumenta aeterna ingenii sunt ac doctrinae, quibus et tiro et qui ad maturitatem pervenit, etiamnum carere nequit. Edidit autem, praeter *Garciam, Monardem, Acoftam, Dodonaeum et Belonium*, „*Rariorum stirpium per Hispanias observatarum historiam*“, Antv. 1576. 8. cum 229 iconibus, dein „*Rariorum stirpium per Pannoniam observatarum historiam*“, Antverp. 1583. 8. cum figuris 358. Utrumque librum contraxit, additis aliis, in „*Rariorum plantarum historiam*“ Antverp. 1601. fol. Quibus post obitum accesserunt „*Curae posteriores*“, Antverp. 1611. 4. Complectuntur autem haec opera tum eas plantas, quas ipse detexerat, tum quas amici ipsi tradiderant, inter quos grate nominat *Thom. Pennaeum Londinensem*, qui in plantas

helveticas inquisiverat et in thesauro Gesneriano summum studium collocaverat; Iacobum Plateau Turnacensem: Io. Dortmannum Groningensem: Bernardum Paludanum Frisium, qui Orientem adierat.

Indicem exhibeo plantarum a Clusio inventarum ordine Linnaeano:

Veronica spuria (*recta vulgaris hist. 1, 347.*).
 V. spicata (*recta minima ib.*). V. alpina (*Teucrium 6, 350.*). V. aphylla (*Teucr. minimum ib.*). V. latifolia (*Teucr. 4, 349.*). V. dentata (*Teucr. quarti tertia spec. ib.*). V. prostrata (*Teucr. quintum 350.*). . . Salvia sylvestris (*Hormini sylv. 5. spec. prior hist. 2, 31.*). S. austriaca (*Horm. sylv. 4. spec. altera 30.*). S. verticillata (*Horm. sylv. 3, 29.*). S. glutinosa (*Horm. sylv. 2, 29.*). S. triloba (*cretica non pomifera hist. 1, 343.*). . . Pinguicula vulgaris et alpina (*hist. 1, 310.*). Purpureo enim et albo flore habet: primus autem nominaverat C. Gesnerus in *hist. montis fracti.*

Ixia Bulbocodium (*Crocus vernus angustifolius hist. 1, 208.*). . . Iris variegata (*latifolia maior. xv. hist. 1, 221.*). I. fusiana (*latifolia maior 217.*). I. aphylla (*spec. xxv. 223.*). I. Silyrinchium (216.). I. iuncea (*mauritanica cur. post. 116. 4.*). I. lutescens (*Chamaeiris latifolia vii. hist. 1, 227.*). . . Lygeum Spartum (*Spartum ii.*

hist. 2, 220.). . . *Panicum sanguinale* (*Ischaemon Plinii hist.* 2, 217.). . . *Pan. Dactylon* (*Gramen legitimum ib.*). *Arundo arenaria* (*Spartum III, hist.* 2, 221.). . . *Stipa pennata* (*Spartum austeriacum pennatum ib.*). *St. tenacissima* (*Spartum I. hist.* 2, 220.). . . *Melica ciliata* (*Gramen montanum avenae semine, hist.* 2, 219.). . . *Poa megastachya* *Schrad.* (*Gramen Amourettes, hist.* 2, 218.). . . *Ortegia hispanica* (*Iuncaria salmanticensis, hist.* 2, 174.).

Globularia cordifolia (*Scabiosa x. hist.* 2, 5.). . . *Scabiosa fylvatica* (*Sc. III. hist.* 2, 2.). *Sc. stellata* (*Sc. I. hist.* 2, 1.). *Sc. atropurpurea* (*Sc. VI. 3.*). . . *Galium rubrum* (*hist.* 2, 175.). . . *Plantago Bellardi* (*Holosteum salmantic. minus, hist.* 2, 111.). *Pl. cretica* (*Leontopodium creticum ib.*). . . *Cornus suecica* (*Chamaepericlymenum, hist.* 1, 60.). . . *Fagara Avicennae* (*exot.* 185.). . . *Potamogeton densus* (*Tribulus aquaticus minus alter hist.* 2, 252.).

Cynoglossum cheirifolium (*creticum I, hist.* 2, 162.). *C. pictum* (*II. ib.*). . . *Cerinthe aspera* (*hist.* 2, 167.). *C. minor* (168.). . . *Echium violaceum* (*rubro flore, hist.* 2, 164.). *E. creticum* (*ib.*). . . *Androface Chamaejasme* (*Sedum minus, x. hist.* 2, 64.). *A. lactea* (*Sedum minus, XI. hist.* 2, 63.). . . *Primula integrifolia* (*Auricu-*

la urfi iv., *hist.* 1, 304.). *Pr. glutinosa* (vii. *ib.*),
Pr. minima (305.). *Pr. farinosa* (*Pr. veris rubro*
flore 300.). . . *Lyfimachia thyrsiflora* (*lutea* 3.
hist. 2, 53.). *Lyf. punctata* (*altera* 52.). . . *Ana-*
gallis Monelli (*app. alt. exot.*). . . *Azalea pro-*
cumbens (*Chamaecistus* vii. *hist.* 15, 7.). . . *So-*
lanum tuberosum (*hist.* 2, 79.) 1588 tubera ipsi
 misit Phil. de Sivry. . . *Convolvulus althaeoides*
 (*hist.* 2, 49.). *C. Cantabrica* (*ib.*). . . *Ipomoea*
Bona nox (*Buenas noches exot.* 44.). *Ip. Quam-*
oclit (*cur. post.* 8. 9.). . . *Lonicera nigra* (*Pe-*
riclymenum rectum ii. *hist.* 1, 58.). . . *Lycium*
afrum (*Rhamni* i. *spec.* ii. *hist.* 1, 109.). . . *Rham-*
nus lycioides (iii, 110.). *Rh. Alaternus* (50.). . .
Evonymus latifolius (*hist.* 1, 56.). *Ev. verrucosus*
 (57.). . . *Viola grandiflora* (*montana* iii. *hist.* 1,
 310.). *V. pinnata* (*laciniato folio* 309.). . . *Cynau-*
chum monspeliacum (*Apocynum* iv. *latifol.* *hist.*
 1, 126.). . . *Gentiana pannonica* (*maior purpu-*
reo flore *hist.* 1, 312.). *G. verna* (vi, 315.). *G.*
nivalis (xi, 316.). . . *Eryngium pufillum* (*hist.*
 2, 158.). . . *Tordylium maximum* (*Caucalis*
maior, *hist.* 2, 201.). . . *Caucalis pumila* (*cur.*
post. 71.). . . *Laserpitium Archangelica* (*hist.* 2,
 195. *male*). . . *Chaerophyllum bulbosum* (*Cicu-*
taria vulgaris *hist.* 2, 200.). . . *Sefeli Hippoma-*
rathrum (*Saxifraga pannonica*, *hist.* 2, 196.). . .
Peucedanum arenarium (*pannonicum* *ib.*). . .

Thapsia villosa (*hist.* 2, 192.). . . *Pimpinella peregrina* (*Selinum montanum pumilum*, *hist.* 2, 200.). . . *Cassine capensis* (*Celastrus Theophr. cur. post.* 4.). . . *Telephium Imperati* (*hist.* 2, 67.). . . *Linum hirsutum* (*sylv.* 1. *hist.* 1, 317.).
L. tenuifolium (IV, 518.). *L. alpinum* (V, *ib.*).
Leucoium aestivum (*bulbosum maius*, *hist.* 1, 168.). *L. autumnale* (*bulbosum serot. tenuifolium* 170.). . . *Narcissus minor* (*Pseudonarcissus minor hisp.* *hist.* 1, 165.). *N. triandrus* (*iuncifolius albo flore reflexo*, *app. alt. auct. in exot.*).
N. serotinus (162.). *N. Tazetta* (*latifolius* 155.). *N. moschatus* (*Pseudonarcissus III*, 166.). *N. calathinus* (*ix angustif.* 158.). . . *Pancreatium maritimum* (*Hemerocallis valentina*, *hist.* 1, 167.). . .
Bulbocodium vernum (*Colchicum vernum app. alt. exot.*). . . *Amaryllis lutea* (*Narcissus autumnalis maior*, *hist.* 1, 164.). . . *Am. formosissima* (*Narcissus latifolius flore rubro* 157.). . . *Allium rotundum* (*Moly v.* *hist.* 1, 195.). *All. oleraceum* (*Moly III*, 194.). *All. vineale* (II, *ib.*). *All. paniculatum* (IV, *ib.*). *All. senescens* (*narcissifinis foliis* 1, *ib.*). *All. angulosum* (II, 196.). *All. Clusianum* (*Moly minus* 192.). *All. nigrum* (*Moly Theophrasti* 191.). *All. Moly* (*app. alt.*). . . *Lilium pomponium* (*rubrum praecox*, *hist.* 1, 133.).
Lil. chalcedonicum (*byzant. miniatum* 132.), *Lil. pyrenaicum* Gouan. (*montanum flavum hist.* 2,

256.). . . *Fritillaria pyrenaica* (*hist.* 2, 257.). . .
Ornithogalum pyrenaicum (*app. alt. ad exot.*).
O. comosum (*pannon. albo flore hist.* 1, 187.).
O. arabicum (186.). *O. nutans* (*neapolitanum*
app. alt. ad exot.). . . *Scilla italica* (*Hyacinthus*
stellatus cineracei coloris hist. 1, 184.). *Sc. peru-*
viana (182.). *Sc. verna* (*Ornithogalum hisp. mi-*
nus 188.). *Sc. hyacinthoides* (*Bulbus eriophorus*
172.). *Sc. autumnalis* (*Hyacinthus autumnalis mi-*
nor 185.). . . *Asphodelus ramosus* (1, 196.). *A. al-*
bus (II, 197.). *A. fistulosus* (*minor ib.*). . . *Aspara-*
gus acutifolius (*Corruda I. hist.* 2, 177.). *A. aphy-*
llus (II, 178.). *A. albus* (III, *ib.*). . . *Convallaria la-*
tifolia (*hist.* 1, 276.). . . *Polianthes Tuberosa* (*Hy-*
acinthus indicus hist. 1, 176.). . . *Hyacinthus cer-*
neuus (*hispanicus hist.* 1, 177.). *H. romanus* (*como-*
sus albo flore 180.). . . *Lachenalia ferotina* (*Hy-*
acinthus obsoleti coloris hist. 1, 177.). . . *Yucca*
Draconis (*Tacori exot.* 48.). . . *Tofieldia palu-*
stris Hudf. (*Pseudo-asphodelus II. hist.* 1, 198.).
Sternbergia colchiciflora Kitaib. (*Colchicum pan-*
nonicum 199.). . . *Colchicum montanum* (*hist.* I,
200. 201.). . . *Fraukenia pulverulenta* (*Anthyl-*
lis valentina hist. 2, 186.).

Chlora perfoliata (*Centaurium parvum fla-*
vum hist. 2, 180.). . . *Erica viridi-purpurea* (*co-*
ris folio 3. hist. I, 42.). *Er. arborea* (*coris folia*
1, 41.). *Er. mediterranea* (II, 42.). *Er. scoparia*

IV,
(VII
(XII
hist.
min

dron
tus
urfi
P. u
Sax
S. F
min
ryop
quev
coni
pula
Arn
pum

67.)
Cera
184

falm
shyn

(iv, *ib.*). Er. cinerea (v, 43.). Er. purpurascens
(vii, *ib.*). Er. herbacea (viii, 44.). Er. ciliaris
(xii, 46.) . . Passerina hirsuta (*Sanamunda* iii.
hist. 1, 89.). . . Polygonum viviparum (*Bistorta*
minor hist. 2, 69.).

Laurus Persea (*hist.* 1, 3.).

Ruta montana (*hist.* 2, 136.). . . Rhododen-
dron Chamaecistus (viii. *hist.* 1, 76.). . . Arbu-
tus alpina (*Vitis idaea* ii. *hist.* 1, 62.). A. Uva
urfi (63.). . . Pyrola secunda (*hist.* 2, 117.).
P. umbellata (iii, *ib.*). P. uniflora (iv, 118.). . .
Saxifraga caesia (*Sedum minus* ix. *hist.* 2, 61.).
S. Hirculus (*cur. post.* ii.). S. aizoides (*Sedum*
minus vi. *hist.* 2, 60.). . . Dianthus alpinus (*Caryophyllus sylv.* iii. *hist.* 1, 283.). . . Silene quin-
quevulnera (*Lychnis sylv.* vi. *hist.* 1, 290.). S.
conica (*Lychnis sylv.* ii. *hist.* 1, 288.). S. Musci-
pula (iii, 289.). S. polyphylla (viii, 290.). S.
Armeria (1, 288.). S. alpestris (x, 291.). S.
pumilis (*Caryophyllus sylv.* vii, 285.).

Sedum Anacamperos (*Telephium* vi. *hist.* 2,
67.). S. villosum (*Sedum minus* iii, 59.). . .
Cerastium dichotomum (*Alfina corniculata hist.* 2,
184.).

Reseda Clusii mihi in cent. (*Sesamoides parvum*
salmant. *hist.* 1, 295.). . . *Euphorbia ferrata* (*Ti-*
thymalus myrtites valent. *hist.* 2, 189.). . . Euph.

hiberna (*Tich. platyphyllos* 190.). E. Characias (I, 188.).

Philadelphus coronarius (*Frutex coronarius hist. 1, 55.*) . . . Pyrus Amelanchier (*Vitis idaea II. hist. 1, 62.*) . . . Spiraea falicifolia (*hist. 1, 84.*)
Rosa spinosissima (*campestris odor. hist. 1, 116.*),
R. sempervirens (*app. alt. auct.*) . . . Rubus Chamaemorus (118.) . . . Potentilla supina (*Pentaphyllon supinum hist. 2, 107.*) P. opaca (*IV. spec. 2, 106.*) P. aurea (*III, ib.*) P. Clusiana (*II, 105.*)

Sarracenia purpurea (*Limonio congener hist. 2, 82.*) . . . Bixa Orellana (*fructus echinatus exot. 73.*) . . . Cistus lavandulifolius (*hist. 1, 72.*)
C. ocimoides (*fol. sampfuci ib.*) C. thymifolius (*ib.*) C. oelandicus (*Chamaecistus II, 73.*) C. canus (*Chamaec. III, 74.*) C. pilosus (*IV, ib.*)
C. Clusii (*V, 75.*) C. Fumana (*VI, ib.*) C. ledifolius (*annuus 76.*) C. laurifolius (*Ledon. 1, 17.*)
C. populifolius (*latifolius II, 78.*) C. laxus (*Ledon. IV, ib.*) C. monspeliensis (*V, 79.*) C. Libanotis (*VI, ib.*) C. umbellatus (*X, 81.*) C. crispus (*mas V, 68.*) C. incanus (*mas II, ib.*)
C. albidus (*mas I, 67.*) . . . Delphinium ambiguum (*elatius simplici flore hist. 2, 206.*) D. intermedium (*Aconitum Lycoctonum flore Delphin. 2, 94.*) . . . Aconitum tauricum (*hist. 2, 96.*)
Ac. neomontanum (*neubergense 97.*) Ac. cer-

num (VIII, 97.). Ac. Cammarum (*iudenber-*
genſe ib.). . . Rhizobolus butyroſus Gärtn.
 (*Caſtanea peruiana, hiſt. 1, 8.*). . . Anemone
 palmata (*hortenſis latifolia, hiſt. 1, 248.*). . .
 Clematis cirrhoſa (*altera baetica, hiſt. 1, 125.*).
 C. integrifolia (*coerulea pannonica ib.*). . . Ra-
 nunculus amplexicaulis (*pyrenaeus albo flore, ap-*
pend. alt. auctar. ad exot.). R. bullatus (*gru-*
moſa radice I, hiſt. 1, 258.). R. creticus (259.).
 R. illyricus (*grumofa radice IV, 240.*). R. alpe-
 ſtris (*montani ſpec. I, 234.*). . . Iſopyrum tha-
 lictroides (*Ranunc. praecox II, hiſt. 1, 252.*).
 Teucrium fruticans (III, *hiſt. 1, 548.*). T.
 montanum (*Polium VII, 563.*). . . Nepeta tube-
 roſa (*Menthaſtrum III, hiſt. 2, 33.*). . . Lavan-
 dula dentata (*Stoechus criſpo folio, hiſt. 1, 545.*).
 L. multifida (*ib.*). . . Sideritis hirsuta (III, *hiſt.*
2, 40.). S. hyſſopifolia (VII, 41.). . . Lamium
 Orvala (*Galeopſis maxima pannonica, hiſt. 2,*
36.). . . Betonica Alopecuros (*albo flore, hiſt.*
2, 39.). . . Stachys hirta (*Ocimaſtrum valenti-*
num, hiſt. 2, 42.). . . Marrubium peregrinum
 (*alterum pannonicum, hiſt. 2, 34.*). . . Thy-
 mus pannonicus (*Serpyllum pannon. III, hiſt. 1,*
360.). Th. Zygis (358.). Th. alpinus (*Clinopo-*
dium auſtriacum 353.). . . Dracocephalum au-
 ſtriacum (*Chamaepitys auſtr. hiſt. 2, 185.*). . .
 Prunella grandiflora (I, *hiſt. 2, 45.*). . . Pedicu-

laris foliosa (*Alectorolophus alpina*, *hist.* 2, 210.).
P. rostrata (III, 221.). . . *Antirrhinum triphyllum*
 (*Linaria hispan.* 1, *hist.* 1, 320.). *A. lupinum* (*hisp.*
 v, 321.). *A. simplex* (IV, 323.). *A. alpinum*
 (III, 322.). *A. genistaefolium* (*pannonica* 1, *ib.*).
 . . *Scrofularia tanacetifolia* Willd. *hort. berol.* t. 55.
 (*cretica* 1, *hist.* 2, 209.).

Vella annua (*Nasturtium sylvestre valenti-*
num, *hist.* 2, 130.). . . *Thlaspi montanum* (II,
 131.). *T. alpestre* (III, *ib.*). . . *Iberis odorata*
 (*Thlaspi* IV, 132.). . . *Peltaria alliacea* (*Thlaspi*
 1, 130.). . . *Cardamine trifolia* (*hist.* 2, 127.). . .
Cheiranthus erysimoides (*Leucium sylv.*, *hist.* 1,
 299.). *C. litoreus* (*marinum minus* 298.). . .
Arabis alpina (*Draba* II, *hist.* 2, 125.). *A. bel-*
lidifolia (*Plantula Cardamines alterius aemula*
 129.). *A. Turrata* (*maior Plateau* 126.). . . *Bras-*
fica arvensis (*campestris* II, 127.).

Geranium phaeum (I, *hist.* 2, 99.). *G. no-*
dosum (101.). *G. sylvaticum* (II, 99.). . . *La-*
vatera maritima (*Althaea frutex*, *hist.* 2, 24.). . .
Althaea cannabina (*hist.* 2, 25.). . . *Hibiscus*
Sabdariffa (*Alcea americana*, *hist.* 2, 26.).

Polygala maior (*hist.* 1, 324.). . . *Erythrina*
Corallo-dendron (*Coral arbor*, *hist. app.* 253.). . .
Spartium sphaerocarpon (II, *hist.* 1, 102.). *Sp.*
Scorpius (*Aspalathus alter* III, 106.). . . *Geni-*
sta florida (*tinctoria hispan.*, *hist.* 1, 101.). *G. fa-*

gittalis (*Chamaegenista* II, 104.). *G. canariensis* (*Cytisus* I, 94.). . . *Cytisus divaricatus* (II, *hist.* I, 94.). *C. capitatus* (V, 95.). *C. austriacus* (V, *spec. alt.* 96.). *C. lupinus* (VII, *ib.*). *C. triflorus* (III, 94.). . . *Anthyllis cytisoides* (*Cytisus* VI, 96.). *A. Erinacea* (107.). . . *Vicia pisiformis* (*Pisum sylv.*, *hist.* 2, 229.). *V. oroboides* (*Orobus pannon.* IV, 231.). *V. amphicarpa* (*Theophrasti ἀράρα ὀμοιον exot.* 88.). *V. fordida* (*sylv. albo flore*, *hist.* 2, 235.). . . *Coronilla valentina* (*Polygala*, *hist.* 1, 98.). *C. glauca* (*Colutea scorpioides* I, 97.). *C. coronata* (II, 98.). . . *Phaca baetica* (*Astragalus*, *hist.* 2, 233.). *Astragalus hamosus* (*monspeliacus*, *hist.* 2, 234.). *A. Glaux* (233.). . . *Trifolium alpestre* (*maius* III, 245.). *T. montanum* (*maius* I, *ib.*). *T. fragiferum* (*cur. post.* 73.). *T. squarrosum* (*Lagopus angustifolia hisp.*, *hist.* 2, 247.). . . *Lotus tetragonolobus* (*filiquosus rubello flore*, *hist.* 2, 244.).

Hypericum balearicum (*Myrto-cistus Pennaei*, *hist.* I, 68.). *H. humifusum* (*supinum* III, *hist.* 2, 181.).

Scorzonera purpurea (*angustifolia* IV, *hist.* 2, 139.). *Sc. humilis* (*pannon.* II, 138.). *Sc. rosea* (*angustifolia* III, 138.). . . *Apargia incana* (*Hieracium* VI, *montanum* *hist.* 2, 141.). . . *Hieracium villosum* (V, 141.). . . *Lapsana pusilla* (*Hie-*

racium ix. minimum hist. 2, 142.) . . . *Scolymus maculatus (hist. 2, 153.)*. *Sc. hispanicus (ib.)*. . . *Serratula discolor (Carduus mollior II. hist. 2, 151.)*. . . *Carduus defloratus (Cirsium III. hist. 2, 149.)*. *C. pannonicus (Cirsium pannonicum I, 148.)*. *C. mollis (mollior I, 150.)*. . . *Carlina racemosa (sylv. minor hispanica hist. 2, 157.)*. . . *Carthamus coeruleus (Cnicus alter hist. 2, 152.)*. . . *Cacalia Kleinia (Arbor lavandulae folio exot. 7.)*. *C. alpina (glabro folio hist. 2, 115.)*. *C. albifrons (incano folio ib.)*. . . *Santolina squarrosa (Abrotanum femina vulg. hist. I, 341.)*. *S. rosmarinifolia (IV, 342.)*. . . *Tanacetum annuum (Elichryson hist. I, 326.)*. . . *Artemisia scoparia (Absynthium tenuifolium hist. I, 339.)*. . . *Gnaphalium margaritaceum (americanum hist. I, 327.)*. . . *Senecio carniolicus (Chrysanthemum alpinum I, hist. I, 333.)*. *S. abrotanifolius (II, 334.)*. *S. alpinus (Iacobaea III, hist. 2, 25.)*. *S. Doronicum (Doron. austr. I, 17.)*. . . *Inula Oculus (Conyza III. austr. hist. 2, 20.)*. *In. Bubonium (Aster montanus IV. hist. 2, 14.)*. *In. ensifolia (Aster VI, 15.)*. . . *Arnica montana (Doronicum V. VI. hist. 2, 18.)*. *A. Doronicum (II, 17.)*. *A. glacialis (IV, ib.)*. . . *Chrysanthemum coronarium (creticum hist. I, 335.)*. . . *Pyrethrum alpinum (Leucanthemum ib.)*. . . *Achillea Clavennae (Absinth. alpinum umbelliferum hist. I,*

340.). Nomen habet a Nicol. *Clavenna*, pharmacopola Bellunenſi, cuius tr. de Abſinthio umbellifero, Venet. 1610. 4. exſtat. *A. atrata* (*Parthenium alpinum* 336.). *A. tomentofa* (*Stratiotes millefolia flavo flore* 330.). *A. tanacetifolia* (*Millefolium rubro colore* 331.). . . *Bupthalmum maritimum* (*Aſter* 11, *hiſt.* 2, 13.). *B. falicifolium* (*Aſter* 111, *ib.*). . . *Centaurea erucaefolia* (*Stoebe ſalmantica* 11, *hiſt.* 2, 9.). *C. ſplendens* (111, 10.). *C. Calcitrapa* (7.). *C. Verutum* (*Iacea luteo flore* 8.). *C. ſalmantica* (*Stoebe ſalmantica* 1, 9.). . . *Micropus erectus* (*Gnaphalium* 111, *Plateau*, *hiſt.* 1, 329.).

Orchis ſambucina (*pannonica* VIII, *hiſt.* 1, 269.). . . *Cymbidium Corallorrhiza* (*Dentaria coralloide radice*, *hiſt.* 2, 120.). . . *Limodorum abortivum* (*Pſeudo-Leimodorum*, *hiſt.* 1, 270.). . . *Ariſtolochia baetica* (*hiſt.* 2, 71.).

Myriophyllum verticillatum (*hiſt.* 2, 252.). . . *Quercus humilis* (*Robur* VII, *hiſt.* 1, 19.). *Q. auſtriaca* Willd. (*Cerrus* 1, 20.). . . *Corylus Colurna* (*Avellana pumila byzantina*, *hiſt.* 1, 11.). *Hura crepitans* (*Baruce ex Hura exot.* 42.). . . *Manicaria ſaccifera* (*Palma exot.* 4.). . . *Pinus Pumilio* (*Pinaster* IV, *hiſt.* 1, 32.). . . *Forſtera muſcifolia* (? *Amomum ad Garc.* 199.). *Poterat* autem a Magellani et Drakii comitibus accepiffe magellanicam plantam.

Empetrum album (*Erica coris folio* 10, *hist.* 1, 45.). . . Smilax nigra (*hist.* 1, 113.). Sm-
Pseudochina (*exot.* 83.). . . Dorstenia Drakena
(*exot.* 83.). . . Mercurialis tomentosa (*Phyllum*
marificum, *hist.* 2, 48.). . . Carica Papaya (*Ma-*
moera Lusitanorum cur. post. 78—81.). . . Schi-
nus Molle (*cur. post.* 94.).

Polypodium calcareum *Smith.* (*Filix pumila*
saxatilis 1, *hist.* 2, 212.). P. fragile (11, *ib.*).
P. quercifolium (*indicum exot.* 89.). . . Botrychium
rutaceum *Sw.* (*Lunaria minor ramosa* 3, 119.). . .
Lycopodium denticulatum (*Muscus terrestris lu-*
fit. hist. 2, 249.). . . Fucus vesiculosus (*Quer-*
cus marina, *hist.* 1, 21.). F. Plocamium (*Mus-*
cus marinus 2, 250.).

In fungis etiam defudavit praestantissimus Clu-
sius, esculentos generatim a noxiis discernens.
Ceterum Peziza Auricula (*hist.* 2, 276.). . . Phal-
lus impudicus (288.). . . Merulius lobatus (*Fun-*
gi alii E. 294.). . . Morchella esculenta (264.). . .
Clathrus ruber (*Fungus cancellatus in app. al-*
ter. auctar. ad exot.) novi sunt.

* * *

Andreas CAESALPINUS, quem primum Sy-
stematicum Orthodoxum praedicat Linnaeus, Are-
tinus fuit, natus 1519, Lucae Ghini discipulus,
dein pontificis maximi archiater † 1603.

Quem primus instauraverat naturalem ordinem

Lobelius, Clavius autem auxerat et exornaverat, Caesalpinus legibus firmis ac stabilibus superstruere conatus est. Vir enim perspicacissimus facile intellexit, cum Indies plantarum numerus auferetur, difficillimam fieri cognitionem et usum librorum fere nullum evadere, nisi principia quaedam statuatur ac leges, iuxta quas examinandae sint plantae, similitudines conferendae et genera stabilienda. Molitus id est in opere „De plantis“ Florent. 1583. 4. quod omnino systema quoddam naturale complectitur, sed artificialibus fundatum characteribus.

Orditur autem praeclarissimus vir ab examine partium et loci illius, qui principatum animae habere videatur. Venis iis, quibus animalia, haud quidem instructas esse plantas; esse tamen ductus quosdam succo nutritio plenos, quos in lactescentibus manifesto observamus. Attrahi autem humores e terra vel aëre neque sensu quodam, quo omnino careant plantae, neque mere mechanico modo, ob fugam vacui vel ob magneticam vim, sed caloris ope vim altricem agere ita, ut humores intrent et surgant. Folia e cortice oriri, venas etiam et nervos eorum e libro. Medullam non tanti esse momenti in plantis, quam corticem: plures enim sine medulla vivere: emori etiam circumciso cortice, non perire medulla excavata. Transit ad gemmarum et feminum differentiam, quae et nos

etiamnum exercet: differre autem arbitratur ut foetum vivum ab ovo: semen enim tanquam ovum esse, in quo sit principium vitale, at vita nequaquam: sobolem vero vivere primo iuxta parentem, ut eius germen, post vero per se ipsam, suis radicibus humorem attrahere. Quae quidem differentia tantum abest, ut rem exhauriat ut potius qualitatem quamdam complectatur et seminibus et gemmis peculiarem. Maris et feminae distinctione plantas non egere, ob simpliciorum structuram et pauciorum spiritum.

Seminis essentialem particulam Caesalpinus iure quaerit in eo loco, unde cotyledones, quas folia duo pulpofa vocat, oriuntur; eam particulam *corculum* dicit, quo exeso ilico plantulam perire observavit. Flores nil esse nisi involucra fructuum, qui cum spiritu potius quam humore abundant, esse versicolores, nec virides, ut folia. Inesse floribus et stamina et floccos: illa (pistilla) esse feminum processus: hos (stamina nobis) arbitratur etiam feminum propagines esse. Calycem, seu exterius floris involucrum, nutrir e cortice, hinc non decidere cum flore, sed fructum plerumque vestire. In quibusdam firmiter flori adhaerere, ut interne flos, externe calyx nominari possit, e. g. Ornithogalum. Fatetur, in quibusdam esse sexum distinctum, ut in Cannabi, Urtica, Mercuriali, Iunipero, Taxo etc.

Distributionem plantarum adgrediens, cum Gesnero fatetur, e modo fructificandi optime et commodissime peti generum characteres: in nullis enim alijs partibus tantam organorum varietatem molitam esse et distinxisse naturam, quam in iis, quae ad fructificationem pertineant (*lib. 1. c. 15.*). Quae lex ab ipso stabilita licet optima sit et rationi congrua, labitur tamen eximius vir, dum in singula exspatiatur. Etenim alias esse perhibet plantas, quae dum nullum ferant semen, e putredine oriantur, quorsum fungos pertinere autumat, alias vero imperfectum producere, quod aliarum plantarum velut abortus sint aut morbi, ut multa in genere frumentorum, quibus spica inanis et fere iuncorum genera et orchidum, Orobanche et Hypocistis: namque in his pro semine mucum aut pulvisculum conceptaculis contineri. Quosdam aliquid ferre, quod proportionem respondeat semini: *nam per id visas esse propagari*: esse autem lanuginem quamdam foliis insidentem, caule vero et flore et semine carere, velut filices omnes.

Partium fructificantium autem et numerum et situm et figuram in censum venire, dum constituendae sint classes plantarum. Seminum itaque situm; sive corculum exterius spectet sive interius; sedem supra aut infra calycem; conceptaculorum formam et numerum: ita etiam floris et calycis figuram situmque considerat, ut plantarum genera distri-

buat. Quaecunque autem neque ad totius plantae neque ad fructus constitutionem faciant, ut colores, odores, sapes et alia huiusmodi, accidentia esse, saepiusque e cultu aut locorum coelique diversitate variari.

Vulgarem ordinem sequens, primum arbores tractat, dein herbas, utrasque habet vel simpliciores, quae sub uno flore *A. unicum semen* ferunt, aut *unum seminis conceptaculum*; vel magis compositas, quae plura habent in uno calyce semina. Subdivisiones autem petuntur e sede seminis et corculi, quod vel exterius vergit, ut in plerisque arboribus, vel interius: aut, quod idem est, corculum ex apice vel e basi seminis prodit. *α.* Glandiferae et nuciferae arbores omnes ad prius pertinent genus, quas primo loco tractat Caesalpinus. Inter has Quercus Pseudosuber (*Subrella Caesalp.* 2, 2.) et Oltrya vulgaris (2, 7.). Immiscet tamen etiam alienas, ut Acera et Fraxinos et Platanos. . . *β.* Quae pericarpium ferunt, 1. seminis *corculo exterius vergente*, aliae quidem florem in summo fructu, aliae vero in basi gestant. Ad priorem classem refert Amygdalas, Perseas, Prunos, Perseam (quam cum Anacardio confundit), Laurum, Piper, Cubebas, aliasque plantas gummi-feras, ut Benzoën, Styracem et alias, quarum semen haud examinaverat, ad famosissimam usque Lotum. Dein persequitur eas, quarum semina 2. *cor in inferiore parte* habent, qua sci-

licet aut pedunculo aut conceptaculo nectuntur: magna ex parte plura hae ferunt semina, aut in communi conceptaculo aut in pluribus. Huc Ficum, Morum, Sambucum, Hederam, Ligustrum, Syringam ipsamque Rosam; dein Vitim, Arbutum, Guaiacum, *Ermellinam* (*Diospyros Lotus*): leguminosas, ut Cassiam, Ceratonia, Tamarindum, Cytisum, Genistam, Emerum, refert. B. Sunt quibus feminis sedes *bipartita* est, ut duo conceptacula videantur, quibus femina lanugine involuta sunt, quorsum *Periploca* pertinet, *Staphylodendron*, *Populus*, *Salix*, *Tamarix*. C. *Tripartita* feminis sede pauca in genere arboreo occurrunt: novit autem Caesalpinus duntaxat *Buxum* et *Myrtum*, quarum flores summis fructibus inhaerent. D. *Quadrupartita* feminis sede habentur manifeste quidem *Siler* (*Evonymus*) obscure autem ob fructus parvitatem *Vitex*. E. *Multipliei* feminis sede et indeterminatiori numero multa reperiuntur, horum autem α . quaedam fructum ferunt exterius communi cortice tectum, ut *Malorum* genera, β . alia eundem habent tegente proprio singulorum corpore, ut *Conifera*: haec enim veluti e squamis compactilem fructum ferunt, sub singulis squamis femina continentur. Seminis autem cor omnibus est in parte inferna: flos nullus, aut, si quis est, amentaceus.

Expositis arborum differentiis transit ad suffrutices et herbas, quarum differentias similes prae-

cipit. A. Prima classis solitaria fert femina sub singulis floribus, aut solitarium seminis conceptaculum. α . Nuda sunt femina in Valerianis folis, quarum tum flos tum seminis cor exterius sita sunt: infident autem pappi his feminibus summis. β . Pericarpio cincta femina gerunt, quibus vel seminis cor exterius sedet, flos interius: quorsum Thymelaea, Daphnoides et Iasminum pertinet; vel flos in summo fructu et seminis cor pariter, ut in Cassia lignea (Daphne Cneorum.). Aliis pro feminis tegmine datum est floris involuorum, feminibus solitariis existentibus sub singulis floribus, ut in Cannabi, Lupulo, Ambrosia, Chenopodio, Beta, Atriplice, Blito, Tribulo, Spinachia, Rumice, Oxalide, Polygono, Salsola et omnibus frumentis ac cyperoideis. γ . Conceptaculum simplex ac unicum sub uno flore gerunt, quae florem habent, fructui pulposo eduli infidentem, ut Cucurbitae et Cucumeres, Bryonia, Sambucus, Solanum, Smilaces, Rusci, Dictamnus, Arum. Huc autem legumina omnia, inter quae recenset etiam Cassiam Sennam italicam (8, 36.), quae in agro Pistoriensi frequens feritur: adnumerat his etiam Lychnides, Dianthos, Asclepiades et alias. B. Secunda classis complectitur eas, quae bina femina nuda sub singulis floribus gerunt, aut conceptacula feminum bipartita. Ad priorem ordinem pertinent umbelliferae omnes (inter eas Pancafeolus s. Bunium Bul-

bocastamum 7, 29.) et Sefeli Ammoides (7, 15.) ad posteriorem Rubiae, (*Crucianella maritima* 8, 12.), Agrimoniae, Mercurialis et Xanthium, Plantago etiam et Euphrasia, Orobanche, Cuscuta, Tornaebona (*Nicotiana*), Hyoscyamus, Verbascum, Scrofularia. Huc etiam refert filiquosas, quippe quae bipartitum habent conceptaculum. . . C. Tertia classis continet plantas, quae terna femina gerunt aut nuda, ut Thalictum (quod cum Pegano Harmala confundit), aut in conceptaculis, ut Euphorbiae (inter quas Euphorbia Cajogala II, 8.) et Croton (*Heliotropium*), Convolvuli etiam, Sesamum, Asarum et Cardamomum, Cyclamen, Hypericum. Huc refert etiam bulbosas omnes, Allia, Scillam, Hyacinthum, Crocum, Narcissum, Aloën, Orchideas omnes. . . D. Sequuntur, quae quaterna habent femina; eaque plerumque nuda, ut Asperifoliae et Labiatae omnes. . . E. Quae multa femina gerunt, dividuntur α . in Compositas, ubi flos superus est, et femina vel papposa vel nuda, receptaculum etiam vel foliaceum (*paleaceum*) vel nudum. His adnumerat Scabiosas, inter quas Sc. vel cretica vel limonifolia (13, 60.) β . in eas, quibus flos inferus est, qualis apparet in Ranunculis, Anemone, Geo, Butomo, Potentilla, Alchemilla, Geranio, Malvis. γ . in eas, quae in singulis conceptaculis plura gestant femina, ut Oxalis, Goffypium, Bamia (*Hibiscus esculen-*

tus), Papaver, Ruta, Helleborus, Aconitum, Paeonia, Aquilegia. Superest plantarum familia, quae nullum profert semen, quorsum Filices (inter has Polypodium ilvense, 16, 10.), Musci frondosi, Equifeta, Lichenes, Algae et Fungi.

En primi systematis carpologici syllabum, quod licet imperfectum sit, ingenii tamen summi monumentum et aliorum omnium ad Gärtnerum usque exemplar est.

* * *

Ni inter systematicos, inter collectores saltem inventorum numerandus est Ioachimus CAMERARIUS, medicus Noribergensis (nat. 1534. † 1598.), Gesneriani thesauri possessor et horti praestantissimi cultor. Usus est iconibus Gesneri ad edendam „De plantis epitomen utilissimam Petr. Andr. Matthioli“ Frcf. ad Moen. 1586. 4. Egregium opus, ob mutatas et emendatas plerasque Matthioli icones, relictis paucis deterioribus, ut Auricula muris (408.), Rhabarbaro (414.), Chamaeleonte nigro (429.). Reliquae sunt elegantissimae, nitidissimae, quales nec maiores ipsius nec posteri unquam ligno inciderunt; pleraeque habent partes essentielles, ut facillime et genus et speciem definire possis. Ordo ceteroquin nullus, nisi is, qui in Dioscoride Matthioli observatur. Adiatu fuerat a nepote Ioach. IUNGERMANNIO, Lipsiensi, post Guilandini successore nominato, qui Orientem ad-

gressurus, obiit Corinthi 1591. Praestantissimas et novas prorsus icones, inter plusquam M, quae hic occurrunt, existimo sequentes:

Echium italicum (*flore albo* 738.). . . Celosia castrensis (*Amarantus cristatus* 792.). . . Sefeli tortuosum (*massiliense nonnullorum* 511.). . . Agave americana (*Aloë* 451.) multo melius redit in *horto t. 5.* . . Ballota alba (572.). . . Cardamine hirsuta (*Sissymbrium aquaticum alterum* 270.). . . Sissymbrium strictissimum (*Arabis quibusdam* 342.). . . Tragopogon orientalis (*Barbula hirci* 312.). . . Sonchus coeruleus *Sm.* (281.). . . Artemisia gallica (*Absinthium seriphium vulgo dictum* 458.). . . Tussilago alba (*Petasites fl. albo* 595.). . . Ulva plicata *Roth.* (*Muscus marinus alter Plin.* 872.).

Mox sequutus est „Hortus medicus et philosophicus“ *Frcf. ad Moen.* 1588. 4., primum et splendidum quidem exemplum descriptionis plantarum, quae in horto ditissimo colebantur; icones adiectae sunt nitidissimae, aliae propriae, aliae e Gesneri thesauro. Novae sunt fere:

Montia fontana (*Portulaca exigua p.* 131.).
 Sherardia arvensis (*Rubeola arvensis* 149.).
 Physalis angulata (*Halicacabum t.* 17.). . . Gentiana bavarica (*t.* 15.). . . Gent. imbricata (*ib.* 11.). . . Eryngium amethystinum (*totum coeruleum p.* 58.). . . Bupleurum longifolium (*Perfo-*

liata montana t. 38.). . . *Tordylium peregrinum*
(*Caucalis hispanica t. 11.*).

Silene fruticosa (Ocimoides fruticosum t. 55.).

. . . *Sil. noctiflora (Oc. noctiflorum t. 54.)*. . . *Euphorbia Gerardiana (Tithymalus linifolius 170.)*.

Scrofularia peregrina (t. 45.).

Bunias syriaca (Rosa hierochuntica alia t. 42.).

. . . *Cheiranthus tricuspis (Leucoioa marinum t. 24.)*.

Sida indica (Abutilon t. 1.). . . *Hibiscus syriacus (Alcea arborefcens t. 4.)*.

Anthyllis tetraphylla (Trifolium halicacabum t. 47.). . . *Trifolium italicum (Melilotus italica t. 29.)*. . .

Lotus ornithopodioides (t. 25.). . . *Medicago maculata (t. 27.)*.

Hieracium dubium (Lactucella sylvestris repens p. 82.). . . *Cnicus syriacus (Carduus lacteus syriacus t. 10.)*.

Neottia repens (Orchis radice repente t. 55.).

. . . *Phoenicis dactyliferae germinatio (t. 36.)*.

* * *

Inventa colligere ac in meliorem disponere ordinem fategit etiam Iacobus DALECHAMP, medicus Lugdunensis (nat. 1515. † 1588.), sed, licet adiutus a Ioanne Bauhino et Io. Molinaeo, inconditum tamen opus reliquit, quo aegerrime utimur, cum eadem plantae diversis nominibus occurrant. „Historia generalis plantarum.“ vol. 1. 2. Lugd.

1587. fol. Rouillius bibliopola iusto iactantius prae-
fatur. Ordo singularis: 1. de arboribus sylvestri-
bus; 2. fruticibus; 3. arboribus fructiferis; 4. fe-
getibus et leguminibus; 5. oleribus et herbis;
6. plantis umbelliferis; 7. flore placentibus; 8. odo-
ratis; 9. palustribus; 10. de plantis in asperis lo-
cis et saxosis; 11. de plantis in udis locis et pin-
guibus; 12. de plantis maritimis et marinis; 13. de
parasitis; 14. de Carduis et spinosis; 15. de bul-
bosis; 16. de catharticis; 17. de venenatis; 18. de
peregrinis. Plantarum descriptiones pleraeque e
Matthiolo, Fuchio, Lobelio, Dodonaeo et Clusio:
icones indidem mutuatae, paullo inferiores illis,
sed appositis interdum, more Gesneri, partibus
essentialibus.

Quae propria sunt Dalechampio aut melius ab
eo exposita, sequentia videntur:

Veronica urticaefolia (*maxima* 1165.).

Anthoxanthum odoratum (426.). . . Saccha-
rum cylindricum (*Gramen tomentosum* 430.). . .

Elymus arenarius (*Oxyagrostis maritima* 432.). . .

Knappia agrostidea Sm. (*Gramen minimum* 424.).

. . . Dactylis glomerata (*Gr. spicatum* 427.). . .

Polycarpon tetraphyllum (*Paronychia altera*
1213.).

Globularia nudicaulis (*Aphyllanthes* III. 864.).

. . . Plantago alpina (*Holosteum quorundam* 1183.).

. . . Camforosma glabra (*Chamaepeuce Plinii* 1179.).

454 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Convolvulus faxatilis (*Lychnidis sylvestris species Myconi* 817.). . . Verbascum Myconi (*Auricula ursi* 837.). . . Eryngium Bourgati (*Spina alba* 1462.). . . Bupleurum Odontites (*Odontites lutea* 1063.). . . Sison verticillatum (*Daucus pratensis* 718.). . . Oenanthe peucedanifolia (*Bulbo-castanum semina* 778.). . . Aethusa Bunius (774.). . . Chaerophyllum hirsutum (*Cicutaria alba* 789.). . . Sefeli elatum (*Petroselinum* 702.).

Ornithogalum latifolium (*magnum Myconi* 1583.).

Möhringia muscosa (*Alfina muscosa* 1233.). . . Acer monspessulanum (95.).

Scleranthus polycarpus (444.). . . Saxifraga Aizoon (*Phyllon thelygonon* 1195.). . . Gypsophila rigida (*Tunica minima* 1191.).

Sedum dasyphyllum (*Aizoon dasyphyllum* 1133.).

Euphorbia verrucosa (*Tithymalus* 1650.).

Sarracenia flava (*Turis limpidi folium* 1754.).

. . . Cistus Tuberaria (*maior Myconi* 1099.). . . Anemone apiifolia (*Pulsatilla* III. 851.). . . Ranunculus hederaceus (1031.). R. platanifolius (*montanus albus ib.*).

Lamium incisum (*Ballote crispa maior* 1253.). . . Erinus alpinus (*Ageratum purpureum* 1184.).

Cakile maritima (*Eruca maritima* 1394.). . . Lepidium alpinum (*Thlaspi montanum minimum*

(1180.). . . Iberis sempervirens (*Thlaspi montanum candidum* 1180.).

Althaea hirsuta (*Alcea villosa* 594.).

Polygala monspeliaca (*Onobrychis* III. 491.). . .

Ononis pinguis (*lutea non spinosa* 449.). . .

Coronilla minima (*Lotus enneaphyllos* 510.). . .

Ornithopus compressus (*Scorpioides leguminosa*

493.). *O. perpusillus* (*Ornithopodium tuberosum*

486.). . . *Astragalus montanus* (1347.). . .

Medicago minima (*Tribulus minor rectus* 513.).

Arnopogon Dalechampii (*Hieracium magnum*

569. *male.*). . . *Sonchus picroides* (*Crepis* 562.).

. . . *Prenanthes muralis* (*Sonchus dendroides* 575.).

. . . *Andryala integrifolia* (*Sonch. lanatus* 1116.).

. . . *Cnicus Eriophthalmales* (1094.). . . *Conyza sordida*

(*Ageratum aliud quorundam* 778.). . . *Erigeron glutinosum*

(*Conyza montana* 1201.). . .

Anthemis maritima (*Chamaemelum* 1394.). . .

Chrysanthemum Myconi (873.).

Orchis globosa (*rotundus* 1556.).

Polypodium ilvense (1221. 1230.). *Marsilea*

quadrifolia (*Lemma* 1014. 1015.).

Haec quidem certiora sunt. Plurima dubia aut

variis nominibus, licet eadem, insignita, de quibus

Jacobus Pons egit in „animadversionibus in histo-

riam plantarum generalem.“ Lugd. 1600. 8.

Edidit etiam C. Bauhinus animadversiones in histo-

riam plantarum Lugduni editam; catalogum plan-

436 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

tarum 400 eo in opere bis terve positarum. Frcf.
1601. 4.

* * *

Jacobus Theodorus TABERNAEMONTANUS,
Allatus, medicus Episcopi Spirensis et principis
Palatinatus, Tragi autem discipulus, praeceptoris
opera continuare moliens, impensas ab Episcopo
Spirensi accipere speravit, sed intermortuo hoc,
Bassaeus, typographus Francofurtanus magni her-
barii tomum primum 1583. edidit. Defuncto 1590.
auctore ipso, Nicol. Braunius reliquos tomos 1592.
curavit: novam autem editionem *C. Bauhinus*:
„Neuw vollkommentlich Kreüterbuch“ Tom. I.
2. Frcf. ad Moen. 1613. fol. quam coram habeo.
Continet, ordine quodam arbitrario, plusquam
5800 species plantarum, quarum 2480 iconibus
expressae sunt, radioribus iis, quam quae Camera-
rius curaverat, plerisque mutuo acceptis a Clusio,
Lobelio aliisque, nonnullis pessimis, aliis tamen
melioribus, imo novis et peculiaribus. Nimius
autem in viribus medicis, multus in nomenclatura
omnium fere linguarum. Propriae ipsi aut me-
lius descriptae sunt sequentes:

Veronica triphyllos (*Alf. sine recta* 2, 410.). . .
Ver. hederacefolia (*Alf. hederacea* 2, 411.). . .
Ver. arvensis (*Alf. fol. veronicae ib.*). . . Ver. agre-
flis (*Alf. fol. trifraginis ib.*). . . Salvia hispanica
(*Sclarea* 2, 97.).

Valeriana dioica (*Phu minus* 1, 469.). . . Iris pallida (*dilute coerulea* 2, 359.). . . Scirpus Tabernaemontani *Gmel. fl. bad. n. 69. (Iuncus sylvaticus* 1, 554.). . . Phalaris arundinacea (*Gramen harundin. maius* 1, 53.). . . Panicum verticillatum (*Gr. geniculatum* III. I, 532.). . . Andropogon Ischaemum (1, 553.). . . Stipa capillata (*Aegilops* IV. I, 564.). . . Polycnemum arvense (*Canforata* II. 1, 57.).

Dipsacus laciniatus (II. 2, 393.). . . Asperula tinctoria (*Gallium album* III. I, 445.).

Campanula patula (*Rapunculus sylv. minor* 2, 125.). . . Chenopodium murale (II. 2, 142.). . . Chaerophyllum temulum (*Cereseolium sylvestre* I, 288.). . . Pimpinella nigra (*Tragofelinum minus* 1, 258.). . . Linum austriacum (*sylvestre* III. 2, 526.).

Iuncus sylvaticus (*Gramen iunceum* I. 1, 553.).
Epilobium tetragonum (*Lyfimachia* III. 2, 554.).
. . . Epil. palustre (*Lyf.* VII. 2, 555.). . . Polygonum aviculare (II. 2, 553.).

Scleranthus annuus et perennis (*Polygon.* IV. V. 2, 554.). . . Stellaria uliginosa (*Alfiae fontana* 2, 411.). . . Cerastium aquaticum (*Alfiae palustris* 2, 412.).

Erodium pimpinellifolium (*Geranium arvense* 1, 124.). . . Althaea ficifolia (*Malva rosea simplex* 2, 469.).

Spartium multiflorum (*Genista alba* 3, 824).
 . . Vicia dumetorum (*Cracca maior* 2, 220).

Hieracium paludosum (xiv. 1, 509). H. fyl-
 vaticum (*Pulmonaria gallica tenuifolia* 1, 500).
 . . Crepis Dioscoridis (*Hierac.* i. 1, 506). . . Cr.
 nemaufensis (*Hier.* vi. 1, 507). . . Cr. virens
 (*Hier.* ii. 1, 506). . . Helianthus indicus (*Coro-
 na solis* i. 2, 466). . . Hel. multiflorus (*Cor-
 solis* iv. 2, 467.).

* * *

Immortalem meretur gloriam splendidum inge-
 nium indefessaque industria *Fabii* COLUMNAE,
 Neapolitani. E nobilissima gente circa annum 1567.
 natus, ab infantia inde diro morbo comitiali vexa-
 tus, licet iuris scientiam sibi elegisset, veteres ta-
 men medicos assiduo legere coepit, ut remedium
 aliquod expeditissimum inveniret, quo morbum
 suum fugare posset. Incidit in Phu Dioscoridis,
 quod Valerianam officinalem significare credidit
 (*phytobaf.* 97.) eaque a morbo per aliquod tempus
 liberatus fuit. De ea planta postea contentio orta
 est inter Columnam et Evangelistam Quatranium
 (*ecphraf.* 1, 210.), ubi noster defendit suam sen-
 tentiam, licet a veritate alienam. Haec tamen stu-
 dia adeo iuvenem delectarunt, ut in iis etiam aeta-
 tem confumeret ac confesceret. Edidit enim pri-
 mum, quum annum XXV ageret, „Phytobafanum“
 quem Iani Planci castigatione Mediolani 1744. 4.

editum coram habeo. Pingendi arte ipse Columna peritus, aeri incidi icones primus curavit, quae quidem artis initia satis speciosa palmam tamen ligneis iconibus Camerarii haudquaquam praeripiunt. Quum postea Aequicolorum iudex et proprinceps nominatus esset, otium omne in Campoclarenfium montibus et Apuliae campis plantarum feracissimis consumsit; multo curatius, Gesneri et Caesalpini exemplo accensus, ad partes essentielles consilium transferre didicit; immensam rariorum vegetabilium copiam collegit, quarum praecipuas et novas in „Ephrafi stirpium“ tom. 1. 2. Rom. 1616. 4. descripsit ac delineavit. Eodem fere tempore Io. Bapt. Portae successor, seu prof. Neapolitanus vocatus fuit, fractus autem paene viribus ac animum despondens vitam protraxit ad annum usque 1640. ubi vivere desit.

Quum de veterum plantis agerem, saepius iam Columnam citavi, unde patet, eum operam praecipuam dedisse, ut Dioscoridem et Theophrastum explicaret, haud satis felix initio: namque in phytobasano pluries labitur, sibi que ipse contradicit. Multo maturius ac vere eximium opus est ephrasis, quae climatis florae perquam faventis plantas innumeras fere continet, quae nec antea nec etiam post studiosius observatae fuerunt. Indicem adiungo plantarum novarum aut Columnae peculiarium:

Circaea alpina (*minima ephr. 2, 80.*) . . .

Veronica montana (*Alyssum montanum* *ecphr.* 1, 288.).

Fedia echinata (*Valerianella* *ecphr.* 1, 206.).

F. coronata (*semine scabiosae* *ib.* 209.). F. dentata (*altera* *ib.*).

Scabiosa palaestina (*Phyteuma minus* *phytob. t.* 22.). . . Sherardia muralis (*Asperula* *ecphr.* 1, 300.). . . *Asperula cynanchica* (*Galium τερεάφυλλον* 1, 297.). . . Valantia muralis (*Cruciata* *ib.*).
Plantago Serraria (*pilosa laciniata apula*, *ecphr.* 1, 259.).

Lithospermum apulum (*Echioides lutea minima*, *ecphr.* 1, 185.). . . Cynoglossum apenninum (*ecphr.* 1, 170.). C. Columnae mihi (*ib.* 178.). . . Aretia Vitaliana (*Sedum alpinum* 1. *ecphr.* 2, 65.). . . Androface carnea (*Sed. alpin.* II. *ib.*). . . Campanula graminifolia (*Trachelium montanum phytob. t.* 54.). . . *Phyteuma orbiculare* (*Rapuntium corniculatum*, *ecphr.* 1, 224.). . . Chironia maritima (*Centaureum luteum novum*, *ecphr.* 2, 77.). . . Gentiana ciliata (*Gentianella coerulea fimbriata*, *ecphr.* 1, 221). G. utriculosa (*altera coer cordata*, *ib.*). . . Bupleurum tenuissimum (*minimum*, *ecphr.* 1, 247.). . . Echinophora tenuifolia (*Pastinaca echinophora*, *ecphr.* 1, 101.). . . Tordylium apulum (*ib.* 124.). . . *Caucalis latifolia* (*Echinophora* IV. *ecphr.* 1, 97.). C. platycarpus (*Echinophora πλατύκαρπος*, *ib.* 94.). . . Dau-

cus muricatus (*Echin. πυκνόκαρπος, ib.*). . . La-
serpitium hirsutum (*Panax Asclepium apulum,*
ecphr. 1, 86.).

Allium pallens (*Gethyoides sylvestre, ecphr. 2,*
7.). . . A. Chamaemoly (*1, 326.*). . . Rumex
bucephalophorus (*Acetosa, ecphr. 1, 150.*).

Saxifraga bryoides (*Sedum alpinum iv. ecphr.*
2, 67.). S. androfacea (*iii. ib.*). S. bulbifera
(*ecphr. 1, 317.*). . . Saponaria bellidifolia (*Glo-*
bularia lutea montana, ecphr. 1, 153.). . . Se-
dum stellatum (*Sempervivum iii. phytob. t. 11.*).
. . . Ceraftium repens (*Ocimoides Lychnitis phytob.*
t. 31.).

Agrimonia Agrimonoides (*ecphr. 1, 144.*). . .
Reseda Phyteuma (*Eruca go apula, ecphr. 1, 269.*).
. . . Euphorbia Epithymoides (*Tithymalus, ecphr.*
2, 51.). E. sylvatica (*lunato flore, ib. 57.*). . .
Sempervivum arachnoideum (*ecphr. 1, 291.*).

Ranunculus chaerophyllus (*montanus lepto-*
phyllus, ecphr. 1, 311.). R. parvulus (*minimus*
apulus 316.).

Teucrium Pseudhyssopus (*Hyssopus apulus,*
ecphr. 1, 67.). . . Sideritis montana (*ecphr. 1,*
196.). . . Scutellaria Columnae (*Cassida, ecphr.*
1, 189.). . . Rhinanthus Elephas (*ecphr. 1, 188.*).
R. Trixago (*ib. 197.*). . . Euphrasia latifolia (*ec-*
phr. 1, 202.). . . Tozzia alpina (*Anonyma S. Gre-*
gorii, ecphr. 2, 50.).

442 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Lepidium petraeum (*Cardamine pusilla saxatilis*, *ecphr.* 1, 273.). . . Draba muralis (*ib.* 272.). . . Thlaspi perfoliatum (*ib.* 276.). T. faxatile (*Ionthlaspi montanum* 277.). . . Alyssum deltoideum (*Litoreo-leucoium supinum*, *ecphr.* 1, 284.). . . Biscutella auriculata (*Leucoium montanum flore pedato*, *ecphr.* 2, 61.). B. apula (*Iondraba apula*, *ecphr.* 1, 285.). B. laevigata (*Leucoium alyssoides*, *ib.*). . . Sifymbrium Irio (*ecphr.* 1, 265.). S. Columnae (*Rapistrum sylvestre*, *ib.* 268.).

Erodium ciconium (*Geranium apulum* *ecphr.* 1, 255.).

Spartium radiatum (*ecphr.* 1, 290.). Ononis Columnae (*ecphr.* 1, 301.). . . Orobus vernus (*Astragalus phytob. t.* 14.). . . Hippocrepis comosa (*Ferrum equinum capitatum*, *ecphr.* 1, 301.). . . Astragalus sesameus (*Vicia sesamea apula*, *ib.*).

Hypericum hirsutum (*Androsaeum*, *ecphr.* 1, 74.). H. montanum (*ib.*).

Geropogon hirsutus (*Tragopogon*, *ecphr.* 1, 231.). . . Tragopogon crocifolius (*ib.* 230.). . . Scorzonera hirsuta (*Tragopogon apulum*, *ib.* 233.). . . Prenanthes viminea (*Chondrilla viscosa*, *ecphr.* 1, 240.). P. hieracifolia (*Hieracium leptomacrocaulon* 1, 249.). . . Thrincia hirta (*Hieracium montanum saxatile*, *ecphr.* 1, 245.). . . Hieracium cymosum (*Pilosella macrocaulos*, *ec-*

phr. 1, 249.). *H. aurantiacum* (*germanicum* 1, *ecphr.* 2, 50.). . . *Crepis scariofa* (*Cichorium pratense vesicarium*, *ecphr.* 1, 257.). *Tolpis barbata* (*Hieracium calyce barbato*, *ecphr.* 2, 27.). . . *Lapsana foetida* (*Hieracium* III, *ecphr.* 2, 31.). . . *Carlina lanata* (*Acanthoides*, *ecphr.* I, 27.). *C. corymbosa* (*Acarna apula umbellata*, *ib.*). . . *Artemisia coerulescens* (*Abfinthium latifolium*, *ecphr.* 2, 76.). . . *Carpesium cernuum* (*Aster*, *ecphr.* 1, 252.). . . *Anthemis montana* (*Abfinthium montanum phytob. t.* 33.). . . *Helianthus tuberosus* (*Flos solis Farnesianus*, *ecphr.* 2, 13.). . . *Centaurea Crupina* (*Senecio-Carduus opulus*, *ecphr.* 1, 54.). *C. folstitialis* (*Spina folstitialis mitior*, *ecphr.* I, 31.). *C. centauroides* (*Iacea laevis maxima*, *ecphr.* 1, 35.).

Orchis anthropophora (*ecphr.* 1, 320.). *O. tephrosanthes* (*cercopithecophora*, *ib.*). . . *Serapias Lingua* (*Orchis macrophylla*, *ecphr.* I, 322.).

* * *

Systematicum transire nequeo, qui naturalem Lobelii methodum ulterius elaborare studuit, Adamum ZALUZANIUM a ZALUZANIIS, Bohemum, cuius „Methodus herbaria libr. 5.“ Fref. 1604. 4. coram est. De sexu plantarum c. 24. longe aliam ac priores profert sententiam: plurimas enim hermaphroditas esse et androgynas, nonnullas vero sexum separatum habere. *Ligulam ap-*

pellat filamentum, *apicem* antheram: *stamen* autem pistillum. Familias naturales ordine satis congruo percurrit, ab imperfectis ordiens: Fungos, Muscos, Lichenes, Gramina, Scitamina, Lilia, Hyacinthos, post eos Orchides tractat, quas memorabili elencho complectitur: Orchides enim sunt:

1. Satyria legitima, nobis minus nota, Monorchides, quorsum Erythronium et Hyacinthus orientalis.
2. Cynosorchides, polydactylæ.
 - a. Oreades, folio laevi et maculoso (*Orchis maculata.*).
 - b. Nereides, palustres.
 - α.* folio acuto, laeves et maculosæ.
 - β.* folio lato et laciniato.
3. Serapiades, rotundis testibus.
 - a. Duobus (*Orchis variegata, militaris: Ophrys myodes etc.*).
 - b. Tribus aut quatuor.
4. Mediae, Dactylides.

Sequuntur Leguminosæ, quibus et Rutam et Sesamum adnumerat: Ferulaceæ, inter quas Umbelliferae, Filices, Artemisia, Filipendula: Compositæ: tum congeries quaedam, ubi Sempervivum cum Plantagine, Rheum cum Oxalide coniungit. Ranaceæ plantæ dicuntur Aroideæ, et Caltha et Ranunculus Thora etc.

Claudant agmen „fratrum Bauhinorum sydera lucida“, quorum tot tantaque sunt in promovenda et perficienda re herbaria merita, ut ab uno fere Linnaeo superentur. Basileae, patre Ioanne medico, natus uterque, alter natu maior Ioannes anno 1541, minor alter Casparus 1550. Ioannes a Fuchio primum, dein a Conr. Gesnero hausit disciplinam, huius comes indefessus in itineribus helveticis. Post Galliam Narbonensem, Italiam ipsam, Afsatiam totam et sylvam Martiam peragravit, Ebroduni per aliquod tempus commoratus est, donec Basileam 1566 vocaretur; quatuor vero post annos princeps Montisbeligardensis medicum sibi eum elegit, Montebeligardi etiam denatus est 1613.

Edidit is primum „historiam admirabilis fontis et balnei Bollenfis“, Montebelig. 1598. 4. cuius liber quartus, seorsim editus, stirpes plerasque in vicinis montibus et sylvis provenientes tractat. Inter eas paucae quidem novae, ut Peplis Portula (*Alfine minima* p. 194.), Alnus incana p. 144. etc., quae redeunt in historia plantarum. Molitus enim erat ab ineunte aetate vir doctissimus et studiosissimus ingens opus, Gesneriani aemulum, in quo colligere ex omnibus auctoribus, quaecunque innotuerant, melius describere, icones repetere et synonyma diiudicare fategit. Prodromum eius operis, in quo a Io. Henr. Cherlero genero adiutus fuerat, posthumum editum habemus Ebrodun. 1619. 4., ubi classes na-

turales fere eadem, quas Lobelius delineaverat, repetuntur. Tandem ipsum opus, quadraginta fere post obitum auctoris annos, a Dominico *Chabraeo* Ebroduni tribus voluminibus 1650. 1651. fol. titulo: „Historia plantarum universalis“ editum fuit. Laudes summas meretur studium auctoris in colligendis et describendis plantis, in diiudicandis synonymis, in indigitandis locis natalibus: quae taxari possunt, versantur fere in iconibus multo minoris momenti, quam ea aetate, post Gesneri et Camerarii splendidissima exempla, expectari poterant. Nonnullae etiam, ut Pulsatilla 3, 410. pessimo loco positae. Sic 3, 290. loco Chamaedryos *Salvia picta* est, *Centaurea* 3, 754. loco *Trichomanis* aut *Polypodii*, *Gramen* 2, 927. loco *Thlaspeos*, *Hypericum* 3, 344. loco *Lychnidis*, *Coronilla Securidaca* 2, 459. loco *Graminis*. Ordo potissimum naturalis: Arbores primum pomiferae, nuciferae, exoticae, bacciferae, glandiferae, coniferae, sylvestres, leguminosae: tum Cisti, Rosaceae, scandentes, cucurbitaceae, herbae leguminosae, frumenta, gramina, cyperoideae, bulbosae et tuberosae, rapunculi et campanulae, siliquosae et siliculosae, oleraceae: denique cichoraceae, capitatae, echinocephalae, corymbiferae, umbelliferae, labiatae, coronariae: peculiaris etiam classis nervifoliarum, ut plantaginum, gentianarum,

poly
rum
liae,
lina
Age
se no
cini
pur
men
rus
lum
718
...
liis
C. r
non
Phy
vus
An
liu
fer
(3)

polygonatorum: rotundifoliae et cognatae, ut Afa-
rum, Viola etc. asperifoliae: venenatae, crassifo-
liae, stellatae, filices, aquaticae, marinae, coral-
lina et fungi.

Quae ab amicis Felice Platero, Cherlero, Nic.
Agerio prof. Argentinensi et aliis acceperat aut ip-
se nova invenerat, sunt fere quae sequuntur:

Veronica austriaca (*Chamaedrys tenuissime la-
ciniata* 3, 287.).

Phleum Michellii (*Gramen cum cauda muris
purpurascens* 2, 473.). . . Crypsis aculeata (*Gra-
men supinum aculeatum* 2, 461.). . . Alopecu-
rus utriculatus Schrad. (*Gramen tenue duriuscu-
lum* 2, 463. *exclus. synonym.*).

Galium rotundifolium (*Rubia quadrifolia* 3,
718.).

Anagallis tenella (*Nummularia rubra* 3, 371.).
. . . Campanula spicata (*Trachelium altissimum fo-
liis angustis* 2, 801.). C. linifolia (2, 797.).
C. rhomboidea (*alpina glabra* 2, 806.). C. bo-
noniensis (2, 804.). C. hederacea (2, 797.). . .
Phyteuma pauciflorum (*Rapunculus alpinus par-
vus* 2, 811.). . . Herniaria hirsuta (3, 379.). . .
Ammi glaucifolium (*Daucus petraeus glaucifo-
lius* 3, 58.). . . Peucedanum alsaticum (*Umbelli-
fera alsatica magna* 3, 106.). . . Ferula glauca
(3, 45.). . . Laserpitium angustissimum (*Laser-*

pitio Lobelii similis angustifolia 3, 157.). . . *Seseli glaucum* (*Daucus glauco folio* 3, 16.).

Scilla unifolia (*Bulbus monophyllus flore albo* 2, 622.). . . *Calamus Zalacca* (*Baly insulae fructus* 1, 401.). . . *Iuncus acutus* (*pungens* 2, 520.).
I. maximus (*Gramen Luzulae maximum* 2, 495.).
I. capitatus (*foliatus minimus* 2, 525.). . . *Rumex pulcher* (*Lapathum pulcrum bononiense* 2, 988.). *R. Lunaria* (994.).

Andromeda polifolia (*Viti idaeae adfinis polifolia* 1, 527.). . . *Saxifraga stellaris et cuneifolia* (*Cotyledon altera* 3, 684.). *S. moschata* Wulf. (*Tridactylites alpina* 3, 762.). *S. aspera* (*Sedum alpinum hispidum* 3, 695.). . . *Arenaria trinervia* (*Alfina plantaginis folio* 3, 564.). *A. tenuifolia* (*Alfina, ib.*). *A. striata* (*Auricula muris pulcro flore* 3, 560.). . . *Sedum faxatile* (*luteum minimum non acre* 3, 695.).

Lythrum Thymifolia (*Hyssopifolia minor* 3, 792.).

Prunus semperflorens (*Cerasus racemosa* 1, 225.). . . *Pyrus Pollveria* (1, 59. *A patria Pollwiler Alfatiae dicta.*) *P. dioica* (*Malus non florida* 1, 21.). . . *Rosa tomentosa* Smith. (2, 44.).

Cistus nummularius (2, 20.). *C. samplucifolius* (*ib.*). ?*C. glutinosus* (*thymi folio incano* 2, 19.). . . *Ranunculus plantagineus* (*angustifolius bulbosus* 3, 866.). *R. pyrenaicus* (*pumilus gra*

mineis foliis, ib.). R. glacialis (3, 861.). R. montanus (*minimus alpinus luteus ib.*).

Teucrium Marum (3, 243.). . . Nepeta nuda (*Mentha Cataria hispanica* 3, 226.). . . Sideritis romana (*Sideritis genus spinosis verticillis* 3, 428.). . . Ocimum monachorum (3, 260.). . . Scutellaria albida (*teucrii facie* 3, 291.). . . Antirrhinum Pelisserianum (*Linaria coerulea calcariibus longis* 3, 461.).

Thlaspi peregrinum (2, 927.). T. alliaceum (*folio alliariae* 2, 932.). . . Sisymbrium obtusangulum (*Eruca inodora* 2, 862.). . . Cheiranthus maritimus (*Leucium* 2, 877.).

Spartium purgans (1, 404.). . . Genista sylvestris (*Genistella montis ventosi spinosa* 1, 400.). . . Ononis Cherleri (2, 394.). . . Orobus canescens (*Araci vel Apios leguminosae species* 2, 326.). . . Lathyrus sylvestris (*maior narbonensis* 2, 304.). L. hirsutus (2, 305.). L. Nissolia (*Catananche leguminosa* 2, 309.). . . Vicia platycarpus (*Aracus fabaceus* 2, 286.). . . Cytisus biflorus (*glaber, siliqua angusta* 1, 373.). Coronilla iuncea (*Coerulea caule genistae fungoso* 1, 383.). Astragalus monspessulanus (2, 338.). Trifolium tomentosum (2, 379.). T. resupinatum (*folliculaceum ib.*). Lotus angustissimus (2, 356.). . . Medicago coronata (2, 386.). M. tuberculata (*magna turbinata* 2, 385.). M. turbinata (*seu*

tollata 2, 384.). *M. rigidula* (*hirsuta, echinis rigidioribus* 2, 385.).

Lactuca augustiana (*longo et angusto folio* 2, 999.). *Hieracium staticae-folium* (*Chondrilla folio non dissecto* 2, 1041.). . . *Crepis Sprengiana* (*Hieracium pulcrum ramosum* 2, 1026.). *Rhagadiolus edulis* (*Hierac. stellatum* 2, 1014.). *Carduus crispus* (3, 59.). *C. tenuiflorus* Sm. (*acanthoides* 3, 56.). *Cnicus canus* (*Cirsium tomentosum* 3, 44.). *C. ferox* (*Carduus lanceolatus ferocior* 3, 58.). *Conyza ficula* (*foliis virgaureae* 2, 1049.). *Inula spiraeaefolia* (*Conyzae mediae monspel. adfinis* 2, 1049.). *Senecio nemorensis* (*Virgaurea latifolia* 2, 1063.). *S. aquaticus* (*Iacobaea latifolia* 2, 1057.). *Cotula aurea* (*Chamaemelum aureum* 3, 119.). *Anthemis repanda* (*Chrysanthemum latifolium* 3, 105.). *Achillea herba rota* (3, 144.). *A. nana* (*Millefolium alpinum* 3, 138.). *Centaurea galactites* (*Carduus* 3, 54.). *C. nigrescens* (3, 28.).

Epipactis cordata (*Bifolium minimum* 3, 554.). *Caulinia fragilis* et *Naias monosperma* Willd. (*Fluvialis pisana* 3, 779.).

Salix Amaniana Willd. (*latifolia non hirsuta* 1, 216.). *S. arbutifolia* (*pumila folio utrinque glabro* 1, 217.). *S. reticulata* (*pumila folio rotundo ib.*).

Asplenium Trichomanes ramosum (3, 755.).
 Pteris crispa (*Adiantum album tenuifolium* 3,
 743.). . . Aspidium spinulosum Sm. (*Filix te-
 nuissime secta* 3, 759.).

Fucus salicifolius Gmel. (*Salix marina* 3, 805.).
 Fuc. Erica marina (3, 799.). Ulva Linza (3, 789.).

Eius operis compendium edidit Domin. Cha-
 braeus „sciagraphiae“ titulo Genev. 1677. fol. ubi
 p. 389. Selinum Chabraei nomine Carvifoliae pri-
 mum occurrit.

Fratre multo superior et divitiis herbariis et
 amicorum liberalitate et egregii pictoris arte fuit
 natu minor Casparus BAUHINUS. Is Italiae mon-
 tes, agros et hortos multo diligentius perscrutatus
 erat, adierat Monspelium et Galliam narbonensem;
 Helvetiae alpes et Germaniae feracissimas regiones
 bene cognovit; redux iuvenis disciplinae graecae
 et anatomiae, denique botanicae etiam provinciam
 in academia Basileensi suscepit († 1624.).

Commercium aluit assiduum et summe pro-
 ficuum cum fratre, cum Nic. Agerio, prof. Argen-
 tinensi, Ferr. Imperato Neapolitano, Honor. Bello
 Cretensi, Franc. Pona Veronensi, cum Ioach. Bur-
 fero Camentia-Lufato, qui per totam fere Euro-
 pam peregrinatus erat, *) cum Io. Fleisiero Vra-

*) Burferus, dein in Academia Sorana stationem obtinuit,
 reliquit autem vigintiquinque volumina plantarum sicca,

tislaviensi, Jac. Albino Hamburgensi, Iacobo Cargillo Scoto, Fabio Columna, Basil. Beslero Noribergensi, Vespasiano Robino Parisino, multisque aliis. Notandum vero, patriam plantarum non rite indigitari. E Brasilia enim et Topinambutorum regione derivat, quae ex America boreali sunt.

Immensum opus et immortale moliebatur, omnium, quotquot innotuerant, plantarum collationem et in certos quosdam ordines digestionem: hactenus diversum a fratris opere, ut multo curatius ne ullum quidem omittere scriptorem vellet. Eius operis prodromum exhibuit in „phytopinace, s. enumeratione plantarum ab herbariis nostro saeculo descriptarum“, Basil. 1596. 4. cum figuris 8 et descriptionibus 160 plantarum novarum, quae redeunt in „prodromo theatri botanici“, Fref. 1620. 4. et in editione Matthioli, quam citavimus, et in „theatri botanici parte prima,“ quam posthumam filius Io. Caspar, Basil. 1658. fol. edidit. Prodromus ducentas fere et quinquaginta novas continet plantas cum iconibus ligno incisis iisque praestantissimis: theatrum erat initium magni operis et absolutissimi, quod ad ordines naturales plantas omnes complecti

tarum, quae, e dono Coijet ad academiam Upsalensem transierunt, ubi tria volumina magno incendio 1702. perierunt. In cineres reductae etiam sunt tabulae, quas ex thesauro paraverant Rudbekii. Linnaeus tandem rariores stirpes huius herbarii determinavit (*Amoen. acad.* 1, 144. f.).

debebat. Sed praematura morte interceptum fuit: pars haec prima nil continet nisi gramina, cyperoides et liliaceas. Tandem edidit „Pinacem theatri botanici“, Basil. 1625. 4. indicem locupletissimum synonymorum fere omnium, quae apud maiores ipsius occurrunt. Non negandum, multa praestitisse doctissimum virum, neque tamen exhaust omnes literaturae botanicae fontes, neque, quos novit, ubique bene exposuit, cum characterum vera sedes nondum innotesceret. Summo autem botanicorum commode is liber inservit: namque ex eo inde tempore multo facilius fuit, plantas determinare, synonymis collatis et recensitis. Primus etiam „catalogum plantarum circa Basileam nascentium“, Basil. 1671. 8. ditissimum dedit.

Ut autem innotescant plantae, quas Caspar detexit ac descripsit, ordine systematico eas tractemus:

Blitum capitatum (*Attriplex sylv. lappulas habens, ad Matth. 365.*) . . . Syringa perfica (*Ligustrum II, prodr. 158.*) . . . Veronica bellidioides (*prodr. 116.*) . . . *V. scutellata (Anagallis aquatica, ib. 119.)* . . . Salvia syriaca (*Horminum prodr. 114.*) . . . *S. grandiflora (I, prodr. 113.)*.

Valeriana Tripteris (*alpina prima, prodr. 86.*) . . . *V. montana (alpina profulariae folio, ib. 87.)* . . . Fedia Cornucopiae (*Valeriana peregrina phytop. p. 293. t. I. prodr. 87.*) . . . Cladium germanicum Schrad. (*Cyperus longus inodorus theatr.*

221.). *Schoenus mucronatus* (*Gramen cyperoides maritimum, theatr. 91.*) . . . *Scirpus caespitosus* (*Gramen iunceum, foliis et spica iunci minus, theatr. 79.*) . *Sc. acicularis* (*Iuncus inutilis, ib. 183.*) . *Sc. lacustris* (*Iuncus maximus, ib. 178.*) . *Sc. Holoschoenus* (*Iuncus acutus maritimus, ib. 174.*) . *Sc. triqueter* (*Iunc. acut. marit. caule triangulo, ib. 175. prodr. 22.*) . *Sc. fluitans* (*Iuncellus 27. prodr. 23.*) . . . *Eriophorum caespitosum Host.* (*Iuncus alpinus capitulo lanuginoso, theatr. 188. prodr. 23.*) . *E. latifolium* (*Gramen tomentosum pratense panicula sparsa, ib. 61.*) . . . *Alopecurus agrestis* (*Gramen typhoides spica angustiore, theatr. 53.*) . . . *Phleum pratense* (*Gramen typhoides maximum, theatr. 49.*) . . . *Aira caryophyllea* (*Caryophyllus xi, prodr. 105.*) . . . *Andropogon distachyos* (*Festuca iunceo folio, prodr. 19.*) . *A. Gryllus* (*Festuca dumetorum, theatr. 149.*) . *A. Favennae* (*Gramen plumosum album, prodr. 14.*) . . . *Holcus lanatus* (*Gramen pratense paniculatum, theatr. 27.*) . . . *Arundo epigeios* (*Gramen arundinaceum spicatum, theatr. 94.*) . . . *Polypogon monspeliensis* (*Gramen alopecuroides, theatr. 58.*) . . . *Lagurus ovatus* (*Gramen alopecuros spica rotundiore, ib. 56.*) . . . *Sesleria coerulea* (*Gramen spica varia, theatr. 158.*) . *S. echinata* (*Gramen spica subrotunda echinata, prodr. 16.*) . . . *Poa compressa*

(*Gramen v*, prodr. 2.). *P. bulbosa* (*Gramen arvense panicula crispa*, prodr. 6.). . . *Cynosurus cristatus* (*Gramen pratense*, prodr. 8.). *C. echinatus* (*Gramen alopecuroides, spica aspera, theatr.* 59.). . . *Briza maxima* (prodr. 5.). . . *Bromus velutinus* Schrad. (*Festuca graminea glumis hirsutis, theatr.* 143.). . . *Triticum rigidum* Schrad. (*Gramen angustifolium spica tritici muticae simili, prodr.* 17.). *T. pinnatum mihi* (*Gramen spica brizae maius, ib.* 18.).

Globularia spinosa (*Bellis spinosa coerulea, prodr.* 121.). . . *Scabiosa graminifolia* (*argentea angusto fol. phytopia. 528. t. 4. prodr.* 127.). . . *Asperula pyrenaica* (*Rubia viii, prodr.* 146.). *A. laevigata* (*Rubia iii, ib.* 145.). . . *Galium pusillum* (*Rubeola vi, prodr.* 145.). *G. glaucum* (*Rubia i, ib.*). *G. boreale* (*Rubia ii, ib.*). . . *Valantia glabra* (*Galium latifolium glabrum, prodr.* 146.). . . *Crucianella spicata* (*Rubia iv, prodr.* 145.). . . *Cornus canadensis* (*Pyrola alfinis folio brasiliiana, prodr.* 101.). . . *Alchemilla pentaphylla* (prodr. 138.). . . *Potamogeton pectinatus* (ii, prodr. 101.). *P. setaceus* (i, ib.). *P. pusillus* (iii, ib.). . . *Ruppia maritima* (*Gramen maritimum fluitans cornutum, theatr.* 41.).

Pulmonaria suffruticosa (*Lithospermum angustifolium umbellatum, pin.* 521.). . . *Lyfimachia*
Linum stellatum (*Linum iii, prodr.* 107.). . .

456 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Anagallis tenella (*Nummularia purpurascens*
flore, prodr. 136.) . . *Convolvulus copticus* (III,
prodr. 134.) . *C. tricolor* (II, *ib.*) . . *Campanula*
stylosa Lam. (foliis subrotundis, prodr. 35.).
C. caespitosa Scop. (v, ib. 34.). *C. barbata (fo-*
liis echii floribus villosis, prodr. 36.) . . *Lobelia*
urens (Draba II, prodr. 53.) . . *Mirabilis dichio-*
toma (Solanum IV, prodr. 91.) . . *Chironia spi-*
cata (Centaurium minus spicatum, prodr. 130.).
 . . *Rhamnus alpinus (Frangula altera, prodr.*
160.) . . *Ribes alpinum (montana, ib.)* . . *Her-*
niaria lenticulata (Polygonum IV, prodr. 131.) . .
Chenopodium ambrosioides (Botrys ambrosioides
mexicana pin. 520.) . . *Velezia rigida (Lychnis*
II, prodr. 103.) . . *Astrantia minor (Hellebo-*
rus niger paniculae folio, prodr. 97.) . . *Bupleu-*
rum stellatum (Perfoliata III, prodr. 129.). *B.*
petraeum (Perf. IV, ib.). *B. angulosum (II, ib.)*.
B. ranunculoides (v, ib.) . . *Caucalis nodosa*
(prodr. 80.) . . *Cachrys ficula (Hippomarathrum*
creticum, prodr. 76.) . . *Laserpitium aquilegifo-*
lium (Libanotis I, prodr. 83.) . . *Heracleum*
angustifolium (Sphondylium I, ib.). *H. austriac-*
um (II, ib.). *H. alpinum (III, ib.)* . . *Sese-*
li pyrenaicum (Carvi alpinum, prodr. 84.) . . *Rhus*
typhinum (virginianum pin. 517.). *Rhus gla-*
brum (Sumach angustifolium, prodr. 158.) . .
Corrigiola litoralis (Polygonum III, prodr. 131.)

- . Staticæ cordata (*Limonium* I, *prodr.* 99.). St.
 minuta (II, *ib.*). . . Linum viscosum (VI, *pin.*
 214.). L. narbonense (II, *prodr.* 107.). . . Craf-
 fula rubens (*Sedum* VI, *prodr.* 132.). . . Sibbal-
 dia procumbens (*Fragariae adfinis*, *prodr.* 139.).
 Tradescantia virginica (*Allium* f. *Moly virgin.*
pin. 516.). . . Uvularia perfoliata (*Polygonatum*
 II, *prodr.* 136.). . . Iuncus glaucus (*acumine re-*
flexo maior, *theatr.* 183.). I. trifidus (*acumine*
reflexo trifidus, *ib.* 184.). I. albidus (*Gramen*
 XLVII, *prodr.* 16.). I. triglumis (II, *prodr.* 22.).
 . . Frankenia hirsuta (*Polygonum* II, *prodr.* 131.).
 . . Rumex vesicarius (*Acetosa*, I, *prodr.* 54.).
 R. tingitanus (*Lapathum maritimum*, *prodr.* 56.).
 R. digynus (*Acetosa* II, *prodr.* 55.). R. spinosus
 (*Beta cretica* 57.). R. aculeatus (*Acetosa* IV,
prodr. 55.). . . Scheuchzera palustris (*Iuncus* IX,
prodr. 25.). . . Trillium erectum (*Solanum* III,
prodr. 91.).
 Epilobium angustissimum (*Lyfimachia* III, *pr.*
 116.). E. parviflorum (*Lyfimachia* I, *ib.*). . .
 Daphne Thymelaea (*Sanamunda viridis* *pr.* 160.).
 . . Elatine Alinastrum (*Equisetum* I, *pr.* 24.).
 Monotropa Hypopitys (*Orobanche* III, *pr.* 31.).
 . . Saxifraga Cotyledon (*Cotyledon minor*, *pr.* 133.).
 S. oppositifolia (*Sedum* III, *pr.* 132.). S. petraea
 Vahl. (I, I, *pr.* 131.). S. caespitosa (II, *ib.*). . .
 Dianthus sylvestris (*Caryophyllus* III, *pr.* 104.).

458 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

D. arborescens (i. ib.) . . . Silene rupestris (*Caryophyllus* vii. ib.) . . . Arenaria tetraquetra (*Caryophyllus* xii. ib. 105.) . . . A. juniperina (*Alfne* iv. ib. 118.) . . . Sedum atratum (vii. ib. 132.) . . . Cerastium latifolium (*Caryophyllus* iv. ib. 104.) . . . C. tomentosum (*Caryophyllus* ix. ib.) . . . Spergula nodosa (*Alfne* viii. ib. 118.)

Euphorbia rubra (*Tithymalus* iii. ib. 135.)

Spiraea hypericifolia (*Pruno sylv. similis pia* 517.) . . . Potentilla intermedia (*Quinquefolium* iii. pr. 139.) . . . P. caulescens (i. ib.)

Papaver alpinum (*Argemone alpina* pr. 93.) . . . P. cambricum (*erraticum pyrenaicum* ib. 92.) . . . Delphinium peregrinum (*Consolida regalis latifolia* pr. 74.) . . . Aquilegia viscosa (ii. ib. 75.) . . . A. alpina (i. ib.) . . . Nigella hispanica (i. ib.) . . . N. orientalis (ii. ib.) . . . Anemone patens (*Pulsatilla* v. pr. 94.) . . . A. vernalis (ii. ib.) . . . A. baldensis (ii. ib.) . . . Clematis maritima (pr. 135.) . . . Thalictrum angustifolium (pr. 146.) . . . T. foetidum (ib. 147.) . . . Ranunculus lanuginosus (vii. pr. 96.) . . . Ifopyrum aquilegioides (*Aquilegia* ii. pr. 75.)

Teucrium spinosum (*Chamaedrys spinosa* pr. 117.) . . . Stachys cretica (*Pseudostachys* i. pr. 113.) . . . St. arvensis (*Sideritis* ii. pr. 111.) . . . Scutellaria alpina (*Teucrium alpinum inodorum* pr. 116.) . . . Melampyrum cristatum (*luteum* pr.

112.). . . Antirrhinum monspessulanum (iv. pr. 106.). A. arvense (v. 107.). A. organifolium (*Antirrhinum saxatile* 106.). A. dalmaticum (i. ib.). A. linifolium (ii. ib.). . . Scrofularia vernalis (i. pr. 112.). . . Linnaea borealis (*Campanula serpyllifolia* pr. 35.).

Myagrūm perenne (*Rapistrum monospermum* pr. 37.). M. perfoliatum (iv. 52.). M. paniculatum (iii. ib.). . . Bunices Erucago (*Eruca* vii. pr. 41.). . . Draba stellata (*Bursa pastoris* iii. pr. 51.). . . Thlaspi hirtum (iii. pr. 47.). . . Alyssum montanum (*Thlaspi* vii. pr. 49.). . . Cardamine refedaeifolia (*Nasturtium* iv. pr. 45.). C. parviflora (ii. 44.). . . Sisymbrium terreſtre (*Raphanus aquaticus fol. laciniat.* pr. 38.). S. amphibium (*alter ib.*). S. arenosum (*Eruca* v. 40.). S. asperum (*Sinapi parvum filiqua aspera* 41.). . . Eryſimum hieracifolium (*Leucoium* iii. pr. 102.). . . Cheiranthus trilobus (*Leucoium* vi. pr. 103.). . . Hesperis verna (*Rapistrum* i. pr. 37.). . . Arabis Halleri (*Nasturtium* vii. pr. 46.). . . Turritis hirsuta (*Eryſimo ſimilis hirsuta* pr. 42.).

Lavatera trimestris (*Malva* i. pr. 152.).

Geniſta hispanica (*Geniſtella monspeliaca ſpinofa* pr. 157.). . . Orobus luteus (*alpinus latifolius* 149.). . . Lathyrus ſetifolius (pr. 148.). . . Vicia onobrychioides (pr. 149.). . . Hedysarum Caput galli (*Onobrychis* ii. ib.). . . Oxytropis pi-

Iosa Decand. (*Cicer* II. 148.). . . Astragalus incanus (*Onobrychis* III. 149.). *A. exscapus* (*Cicer* I. 147.). . . *Trifolium creticum* XIV. *pr.* 142.). *T. Cherleri* (XVIII. 143.). *T. saxatile* (VII. 140.). *T. scabrum* (VIII. *ib.*). *T. spumofum* (IV. *ib.*). *T. lappaceum* (*phytopin.* 15.). *T. spadiceum* (III. *pr.* 140.). . . *Lotus diffusus* (*Trifolium* XXI. *pr.* 144.). . . *Medicago orbicularis* (*Trifolium* IX. *pr.* 140.).

Hypericum Ascyrum (*pr.* 130.). *H. nummularium* (*ib.*).

Arnopogon picroides (*Sonchus* I. *pr.* 60.). . . *Sonchus maritimus* (IV. *pr.* 61.). *S. tenerrimus* (III. *ib.*). . . *Lactuca saligna* (*Chondrilla* II. *pr.* 68.). . . *Hieracium florentinum* (XXII. *pr.* 67.). *H. chondrilloides* (XII. 64.). *H. grandiflorum* (XVI. 65.). *H. glutinosum* (IV. 63.). . . *Crepis foetida* (*Chondrilla* III. *pr.* 68.). . . *Andryala cheiranthifolia* (*Sonchus* VI. *pr.* 61.). . . *Hyoseris radiata* (*Dens leonis* III. *pr.* 62.). . . *Hypochoeris helvetica* (*Dens leonis* I. *ib.*). . . *Carduus Perfonata* (I. *pr.* 155.). . . *Artemisia glacialis* (*Abfinthium* III. *pr.* 71.). . . *Gnaphalium orientale* (*Helichryson* *pr.* 123.). . . *Conyza saxatilis* (*Helichryso sylv. similis* *ib.*). . . *Erigeron alpinum* (*Conyza* I. *pr.* 124.). . . *Senecio linifolius* (*Linariae aureae adfinis* *pr.* 107.). . . *Aster alpinus* (*pr.* 224. *ut* *Matthiol.* 818.). . . *Solidago mexicana*

(*pin.* 517.) . . . *Cineraria cordifolia* (*Iacobaea alpina* *pr.* 69.) . . . *Inula britannica* (*Conyza* *iii.* *pr.* 124.) . . . *I. provincialis* (*Iacobaea* *ii.* *pr.* 69.) . . . *Chrysanthemum atratum* (*Bellis* *i.* *pr.* 120.) . . . *Pyrethrum Halleri* (*Bellis* *ii.* *ib.*) . . . *Anthemis mixta* (*Bellis* *v.* 121.) . . . *A. altissima* (*Chamaemelum* *i.* 70.) . . . *Achillea magna* (*Millefolium* *i.* 72.) . . . *A. tanacetifolia* (*ii.* *ib.*) . . . *A. macrophylla* (*Dracunculus alpinus* *pr.* 39.) . . . *Rudbekia laciniata* (*Doronicum americanum* *pin.* 516.) . . . *Centaurea alpina* (*pr.* 56.) . . . *C. pectinata* (*Iacea* *v.* *pr.* 128.) . . . *C. Cineraria* (*Iacea* *vii.* *ib.*) . . . *C. fontifolia* (*iv.* *ib.*) . . . *C. axillaris* (*ii.* 127.) . . . *Filago pygmaea* (*Gnaphalium roseum* 122.)

Orchis viridis (*viii.* *ib.*) . . . *Ophrys alpina* (*Chamaeorchis* *iv.* *pr.* 29.)

Zannichellia palustris (*Potamogeton* *iv.* *pr.* 101.) . . . *Chara hispida* (*Equisetum foetidum sub aqua repens* *pr.* 25.) . . . *Carex baldensis* (*Gramen* xxxvi. *pr.* 13.) . . . *C. digitata* (xxiii. 9.) . . . *C. ornithopoda* (xxii. *ib.*) . . . *C. ampullacea* (*Gramen cyperoides* *iv.* *theatr.* 84.) . . . *Myriophyllum spicatum* (*Millefolium* *iv.* *pr.* 73.) . . . *Thelygonum Cynocrambe* (*pr.* 59.) . . . *Bryonia cretica* (*pr.* 135.)

Salix herbacea (*vii.* 159.) . . . *S. retusa* (*v.* *ib.*)

Aspidium aculeatum (*Filix* *ii.* 151.) . . . *Adian-*

tum pedatum (*fruticosum brasilianum* 150.). . Salvinia natans (*Lenticula palustris phytopin. t. 7. multo melius pr. 153.*). . . Neckera pennata (*Muscus* 1. 151.). Trichostomum ericoides (*Muscus* VII, *ib.*). Mnium roseum (VIII, *ib.*). . . Fuci a Cargillo Scoto accepti, inter quos F. bulbosus Turn. (II. 154.). F. saccharinus (IV, *ib.*). F. palmatus (VI. 155.). F. Filum (VIII, *ib.*). Ulva pavonia (*Fucus* VII, *ib.*).

COMPILATORES.

Tandem, ne omisisse aliquid videamur, enumerandi sunt scriptores, qui saeculo decimo sexto aliorum labores in suos converterunt usus, neque proprii aliquid addiderunt.

Eorum primus fere est Iul. Caes. Scaliger, Veronensis, natus 1484. Stipendia multa iuvenis habuit, quibus confectis ad bonarum artium disciplinam et ipsius artis medicae se contulit, quam dein Agenae exercuit, † 1558. Quum Hieron. Cardanus in libr. 21. de subtilitate, plantas novi orbis, ex Oviedo, Monarde et aliis descripserit, nolter, pariter alienus ab ipsa naturae cognitione, illum refutare conatus est in libro XV. „exercitationum „exotericarum de subtilitate“ Frcf. 1582. 8. Ceteri libri non prodierunt, neque quidquam, licet celebris admodum sit, ad augendam rem herbae

riam hic contulit. In erroribus enim versatur, quoties de plantis veterum disceptat. Epithymum credit flores Thymi, Nardum indicam Crocum esse: in quo refutatur a Io. *Fabro* disp. de Nardo et Epithymo. Rom. 1607. 4. Commentarii Scaligeri in Theophrastum de causis plantarum grammatici solummodo nequaquam rem herbariam ipsam complectuntur.

Adamus LONICER, poliater Francofurtanus, focero Egenolfio obtemperavit, quum antiquum herbarium, ab Euchar. Rhodione emendatum (p. 297.), et a Dorstenio commentariis auctum, iterum recuderet ac variis nuperiorum observationibus illustraret. Sic prodiit „Kräuterbuch“ Frcf. 1573. fol., quod et 1737. fol. iterum a Balth. Io. *Ehrharto* editum est; inutile opus et erroribus plurimis refertum.

Io. COSTAEUS, Laudi-Mediolanensis, Augustae Taurinorum medicinam docuit, † 1503. Adnotationes edidit in Mesuen, Venet. 1602. fol., parum utiles, quum neque arabice doctus esset, neque plantas ipsas omnes cognosceret. „De universali stirpium natura Aug. Taurin. 1578. 4.“ opus e Theophrasto potissimum haustum, peripatetice causas plantarum, absque naturae cognitione enucleat.

Castor DURANTES, Gualdo-Italus, pontificis maximi medicus, † 1599. historiam plantarum

e turbidis fontibus, antiquis herbariis, Matthiolo tamen etiam, haustam edidit. „Herbario nuovo.“ Venet. 1636. 4. Ordo alphabeticus, icones fere pessimae eius aevi, meliores e Matthiolo, plurimae ex herbariis, aliae fictae; descriptiones mancae, fuffimae virtutum enumerationes. Fumaria minore p. 194. est Umbellifera, Phalaride p. 566. est Iris, repetita p. 507. sub Xiride, Phillirea ib. Oxyacantha, Zaccon d'Hierico p. 510. planta forte fictitia, Cortufa p. 148. quam potuiffet e Matthiolo omnino cognoscere, est Umbellifera, Amomo p. 24. est forte Chenopodium, Ammi ib. Crucianella etc.

Io. Bapt. PORTA Neapolitanus, nat. 1545. † 1615., in patria urbe physicam docuit, miraculorum studiosus et mysticarum comparationum, cuius documentum praeprimis est „Phytognomonica.“ Neapol. 1588. fol. A Paracelli *Ψευδοσοφία* haud longe abest, dum similitudines ubique plantarum cum animalibus earumque partibus quaerit, ac inde earum vires deducit. Nostri omnino aevi est, has nugas sapere, summamque putare sapientiam.

Marcus URZĘDOWA polonicum herbarium „Herbarz Polski“ Cracov. 1595. fol. conscripsit e veteribus. Icones pleraeque e Matthiolo: nomina corrupta. Sic p. 25. Antipater est Dianthus Caryophyllus: p. 41. Aster atticus — Ranunculus bulbosus: p. 114. Cuminum idem ac Carum Carvi: p. 124. Filix femina loco Dryopteridis: p. 136.

Epaticus flos est Alchemilla vulgaris: p. 138. Fab-
 a aegyptia est Zygophyllum Fabago: p. 238. Pa-
 rietaria est Melampyrum nemorosum: p. 293. Sta-
 phis agria est Bryonia. Fictitia plura, ut Levisti-
 cum p. 186. Lanaria herba p. 180. Paliurus p.
 251. Sinapis p. 286. . . Rarissimum librum in
 Göttingensi bibliotheca vidi.

Ioann. GERARDUS, Nantvicha-Anglus, nat.
 1545. † 1607. Chirurgus fuit Londini, sed prae-
 fuit etiam Burleighiano horto, ipseque Holborni
 hortum aluit. Edidit plantarum historiam titulo:
 „the herball or general historie of plantes. Lond.
 1597.“ fol., quam Thom. *Johnsonius* dein novis
 additamentis insigniter auxit Lond. 1655. fol. Ma-
 nifesto e Dodonaeo hausta, neque ipsa interpretatio
 Gerardum habet auctorem, sed *Priestium*, quo
 defuncto noster suam fecit (*Lobel. illustr. p. 100.*).
 Ipse Lobelius plures correxit errores, vel invito
 Gerardo, literarum rudi homine: icones ipsae e
 Tabernaemontano, qui iterum e Dodonaeo mutuo
 eas acceperat. Neque tamen plane alienus a pecu-
 liaibus observationibus: utile praepremis id opus
 reddidit *Johnsonius*, primum seplasiarius, tum mi-
 les, denique medicus Oxoniensis, qui Bauhinorum
 ipsiusque Besleri labores adhibuit, ut perfectius
 redderet Gerardi opus.

Quae peculiare aut novae Gerardo emendato
 sunt, sequuntur:

Rynchospora alba Vahl. (*Gramen iunceum leucanth.* 30.). . . Panicum verticillatum (15, f. 1.).
 P. viride (17.). . . Festuca Myurus (29.). . .
 Arundo arenaria (*Spartum anglicanum* 42.). . .
 Hordeum fecalinum (29.).

Campanula latifolia (448.). C. hybrida (*Speculum veneris minus* 439.). . . Chenopodium polyspermum (325.). . .
 Alclepias variegata (*Vincetoxicum indicum* 100.). . . Bunium flexuosum *With.*
 (*Bulbocastanum minus* 1064.). . . Sison fegetum
 (*Selinum, fii folio* 1018.). . . Drosera longifolia
 (1556.).

Polygonum minus (*Perficaria pusilla repens* 446.). . . Arenaria peploides (*Anthyllis lentifolia* 622.). . .
 Rosa rubiginosa (1269.).

Mentha gracilis (680.). . . Stachys sylvatica
 (*Galeopsis vera* 784.). St. palustris (*Panax Coloni* 1005.). . .
 Scutellaria minor (*Gratiola latifolia* 581.). . . Iberis nudicaulis
 (*Bursa pastoria minima* 276.). . . Trifolium maritimum
 (*stellatum glabrum* 1208.). T. filiforme (1186.).

Cnicus eriophorus (1152.). . . Gnaphalium minimum
 (*Filago minor* 641.). . . Salix aurita et acuminata (1390.).

חיים
 אגוז
 ימים
 זרוב
 אהר
 טים
 אלה
 אלון
 ארד
 ארן
 בד
 דלח
 בוץ
 נים
 ככא
 לים
 דש
 שם
 גר
 סא
 נפן
 גפר
 יים
 יחן
 ידר